

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

MÜHİMME DEFTERLERİNE GÖRE OSMANLI DEVLETİ'NDE EŞKIYALIK
OLAYLARI (1594 – 1607)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

107514

107514

DANIŞMAN

HAZIRLAYAN

DOÇ. DR. ORHAN KILIÇ

AYŞEGÜL HÜSEYİNKLİOĞLU

ELAZIĞ – 2001

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

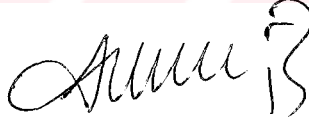
MÜHİMME DEFTERLERİNE GÖRE OSMANLI DEVLETİ'NDE
EŞKIYALIK OLAYLARI (1594 – 1607)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bu tez 29/08/2020 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Danışman

Doç. Dr. Orhan KILIÇ

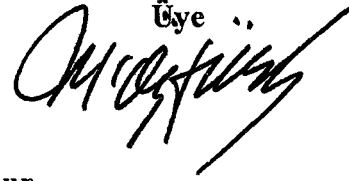

Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK

Üye

Prof. Dr. M. M. AY

Üye

Yukarıdaki Jüri Üyelerinin İmzaları Tasdik Olunur

Prof. Dr. Ahmet BURAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Ayşegül HÜSEYNİKLİOĞLU

**Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı**

Elazığ – 2001, Sayfa: XV + 304

Osmanlı Devleti'nde 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kendini hissettiren iktisadi, sosyal ve siyasi çözülme asayişini önemli ölçüde tehdit etmiştir. Devletin ortaya çıkan problemlere kalıcı ve köklü çözümler üretememesi ve değişen dünya şartları eşkıyalık olaylarını ortaya çıkarmıştır.

Bu eşkıyalık olayları; yol kesme, soygun, hırsızlık, cinayet, can, mal ve ırza tecavüz görevi suistimal, resmi görevlilerin zulümleri, öğrenci taşkınlıkları, aşiretlerin kanunsuz faaliyetleri şeklinde cereyan etmiştir. Devletin her kademesinde olan insanların katıldığı bu olaylara, iktisadi şartlarla beraber insanların kolay kazanma, şöhret olma arzusu gibi kompleksli davranışları da neden olmuştur. Ehl-i örf, ehl-i şer, aşiretler ve sivil halk, bu olayları kimi zaman ortaklaşa kimi zaman münferit gerçekleştirmişlerdir.

Eşkıyalık olayları daha çok Anadolu Eyaleti'nde ve onu takiben Rumeli Eyaleti'nde gerçekleşmiştir. Diğer eyaletlerde de küçük büyük bir çok olay yaşanmıştır.

Eşkîyalık olaylarına karşı alınan önlemler çoğu zaman bu faaliyetleri engelleyememiştir. Eşkîyalığın yayılması devlet otoritesinin zayıflamasına özellikle taşrada büyük ölçüde ortadan kalkmasına neden olmuştur.

Bu araştırmada Osmanlı arşiv vesikalarının önemli serilerinden biri olan Mühimme Defterlerine göre on beş yıllık süre içerisinde (1594-1607) Osmanlı Devleti'nde yaşanan eşkıyalık olayları, bu olayların kimler tarafından yapıldığı ve alınan tedbirler üzerinde durulmuştur.

ANAHTAR KELİMELEER : Osmanlı, eşkıyalık, ehl-i fesad, ehl-i örf, ehl-i şer

SUMMARY

Thesis of High Master's Degree

**Banditry Incidences in the Ottoman State according to the book of records
of the Imperial Assembly of State (Mühimme Defterleri)**

Ayşegül HÜSEYNİKLİOĞLU

The University of Fırat

The Institute of Social Science

The Department of History

In the Ottoman State, after the second part of the 16 th century, a remarkable economic, social and political disintegraten threatened the safety of the country to an important extent. That the state couldn't come up with durable and fundamental solutions for the problems arisen, and the changing world conditions led to banditry incidences.

These banditry incidences occurred as highway robbery, robbery, theft, murder, rape, attack on properly and people, job abuse, the tyranny of officials, student revolts, and the illegal activities of feudal groups. These incidences, which initiated by people from all the stages of the government, also stemmed from both the economic contitions, as and people's greed to earn more money and wish to achieve fame. People of convention, people of evil, feudal groups and civilians initiated these incidence sometimes co – operatively and sometimes individually.

Banditry incidences took place mostly in the Inner Anatolia Province, and Rumelia Province. In the other provinces some minor incidences happened.

Precautions taken against these banditry incidences were mostly far from preventins them. The spread of these incidences caused the state authority to weaken and to vanish at a great eulent in the countryside.

In this research, the banditry incidences in the is year period (1594 – 1607) in The Ottoman State, by whom they were committed, and the precautions taken against them are dealt with according to one of the most important archive document series, the book of records of the Imperial Assembly of State.

KEY WORDS: Ottoman, banditry, people of evil intentions, people of traditions, people of evil.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
İÇİNDEKİLER	V
ÖNSÖZ	VIII
KISALTMALAR	IX
TABLolar LİSTESİ	X
KONU VE KAYNAKLAR	XI

GİRİŞ

1. SOSYAL VE TARİHİ AÇIDAN EŞKIYALIK OLAYLARI	1
2. 16. YÜZYIL VE 17. YÜZYIL BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN DURUMU	5

BİRİNCİ BÖLÜM**EŞKIYALIK OLAYLARI**

1. EHL-İ ÖRF GÖREVLİLERİNİN YAPTIĞI EŞKIYALIK OLAYLARI	12
1.1. Beylerbeyleri ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkıyalık Olayları	12
1.2. Sancakbeyleri ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkıyalık Olayları	19
1.3. Hakim ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkıyalık Olayları.....	37
1.4. Muhafaza Görevindeki Vezirler ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkıyalık Olayları	39
1.5. Melik ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkıyalık Olayları	40
1.6. Defterdar ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkıyalık Olayları	41
1.7. Ulufeli Askerlerin Yaptıkları Eşkıyalık Olayları	43
1.8. Zeamet ve Tımar Sahiplerinin Yaptıkları Eşkıyalık Olayları	72
1.9. Mültezimlerin Yaptıkları Eşkıyalık Olayları	92

1.10. Kale Görevlilerinin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları	94
1.11. Yiğitbaşların Yaptıkları Eşkîyalık Olayları	96
2. EHL-İ ŞER GÖREVLİLERİNİN YAPTIĞI EŞKIYALIK OLAYLARI	96
2.1. Kadı ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları	96
2.2. Seyyidlerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları	112
2.3. Müderris ve Danışmendlerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları	113
2.4. İmam ve Şeyhlerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları	114
2.5. Suhtelerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları	114
3. BAZI AŞİRET, CEMAAT VE TAİFELERİN YAPTIKLARI EŞKIYALIK OLAYLARI	121
3.1. Arap, Ekrad ve Türkmen Aşiretlerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları .	121
3.2. Uskok, Kazak, Tatar, Gürcü ve Diğer Taifelerinin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları	127
3.3 Çingene ve Gurbet Taifesinin Yaptığı Eşkîyalık Olayları	134
4. HALKIN YAPTIĞI EŞKIYALIK OLAYLARI	135
4.1. Gayr – i Müslimlerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları	135
4.2. Şehir ve Köy Ahalisinin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları	142
4.3. Ferdi Ya da Küçük Gruplar Halinde Yapılan Eşkîyalık Olayları ...	145

İKİNCİ BÖLÜM

EŞKIYALIK OLAYLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1. EŞKIYALIK OLAYLARINI YAPAN ZÜMRELER	247
1.1 Ehl-i Örf	251
1.2 Ehl-i Şer	255
1.3 Bazı Aşiret, Cemaat ve Taifeler	256
1.4 Sivil Halk	258
2. EŞKIYALIK OLAYLARININ MEYDANA GELDİĞİ YERLER	259
3. EŞKIYALIK OLAYLARINI ÖNLEMeye YÖNELİK TEDBİRLER	261
3. 1. Eşkîyaya Karşı Eyaletlerin Korunması	261

3. 2. Eşkıyaların Teftişi ve Takibi	263
3. 3. Palanga ile Kalelerin İnşa ve Tamir Edilmeleri	264
3. 4. Adaletnamelerin Yayınlanması	265
3. 5. Kefillere Bağlanması	265
3. 6. Görevlilerin Uyarılması ve Görevlilere Getirilen Yasaklar	266
3.7. İlerleri ve Yiğitbaşlarından Yararlanılması	266
3.8. Derbent, Menzil ve Geçitlerin Kontrol Altına Alınması	267
3.9. Han ve Meyhanelerin Kontrol Altına Alınması	267
4.EŞKIYALIK OLAYLARINA KARIŞANLARA VERİLEN CEZALAR.	268
4.1. Kürek	268
4.2. İdam	269
4.3. Sürgün	270
4.4. Maaş Kesilmesi	270
4.5. Dirliklerin Alınması	271
4.6. Görevden Alınma (Azl)	271
4.7. Hapis	271
SONUÇ	273
BİBLİYOGRAFYA	275
EKLER	283
ÖZGEÇMİŞ	304

ÖNSÖZ

Osmanlı Tarihi araştırmalarında arşiv kaynaklarının önemi büyüktür. Osmanlı arşiv kaynaklarından en önemlilerinden birisi de Divan-ı Hümayûn'da alınan önemli kararların kaydedildiği Mühimme Defterleri'dir.

Bu araştırmada Mühimme Defterlerine göre Osmanlı Devleti'nde meydana gelen eşkıyalık olayları incelenmiştir. 1594-1607 yıllarını kapsayan 5 Mühimme Defteri'ndeki yaklaşık 1000 hükme göre bu yıllarda meydana gelen eşkıyalık olayları tek tek ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

Tezin hazırlanması sırasında, birçok güçlüklerle karşılaşmıştır. Özellikle, incelediğimiz Mühimme Defterleri'ndeki çok sayıdaki hükmün okunması ve bunların tarih metodolojisine uygun olarak sistemli bir halde sunulması gerekiyordu. İşte bu zahmetli ve çok zaman alıcı çalışmalarım sırasında bana yardım ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Sayın Doç. Dr. Orhan KILIÇ'a ve kıymetli zamanını bana ayırarak yardımlarını esirgemeyen çok değerli hocam Prof. Dr. Mustafa ÖZTÜRK'e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışma arkadaşlarım Arş. Gör. Işıl IşIK BOSTANCI, Arş. Gör. Yüksel ARSLANTAŞ ve Arş. Gör. Özcan TATAR'a da manevi ve maddi destekleri için teşekkür ederim.

Ayşegül HÜSEYNİKLİOğLU

Elazığ - 2001

KISALTMALAR

A.Ü.D.T.C.F. D.: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi

BA: Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı

bkz.: Bakınız

C.: Cilt

hak.: hakkında

s.: Sayfa

S.: Sayı

TABLULAR LİSTESİ

Tablo: 1, Eşkivalık Olaylarını Yapan Zümreler	249
Tablo: 2, Ehl-i Örfün Yaptığı Olaylar	253
Tablo: 3, Ehl-i Şerin Yaptığı Olaylar	255
Tablo: 4, Aşiret, Cemaat ve Taifelerin Yaptığı Olaylar	256
Tablo: 5, Halkın Yaptığı Eşkivalık Olayları	257
Tablo: 6, Eşkivalık Olaylarının Meydana Geldiği Yerler	258 - 259

KONU VE KAYNAKLAR

1. KONU

Tarihi olaylar birbiriyle bağlantılı olup, hiçbir olay tek sebebe bağlı değildir. XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren başlayıp bu yüzyılın sonlarında kendini iyice hissettiren iç huzursuzluk olaylarının aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin siyasi, iktisadi ve demografik tarihini de etkilediği gerçektir. Bu sebeple eşkıyalık olaylarının detaylı incelenmesi neticesinde bu olaylarla bağlantılı olarak gelişen tarihi sürecin aydınlatılmasına da bir katkıda bulunulacağı düşünülmüştür.

Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkan eşkıyalık olayları hakkında bir çok araştırma yapılmış olup* bu çalışmalar çoğunlukla XVIII. Yüzyılda gerçekleşen olayları ihtiva etmektedir. Yaptığımız çalışma ise, XVI. Yüzyılın son yarısıyla XVII. Yüzyılın ilk

* Osmanlı Devleti'nde eşkıyalık olayları ile ilgili bazı araştırmalar için bkz. Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası – Celali İsyanları*, İstanbul, 1995; Mustafa Akdağ, “Celali Fetretü”, *A.Ü.D.T.C.F.D.*, C. 16, S. 1, 1958, s.33 – 107; Mustafa Akdağ, “Celali İsyanlarının Başlaması”, *A.Ü.D.T.C.F.D.*, C.IV, S. 1, Ankara, 1945, s.23 – 37; Mustafa Akdağ, “Celali İsyanlarından Büyük Kaçgunluk 1603 – 1606”, *A.Ü.D.T.C.F. Tarih Araştırmaları Enstitüsü Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 2 – 3, Ankara, 1966, s. 1- 49; Çağatay Uluçay, *XVII. Yüzyılda Saruhan'da Eşkıyalık ve Halk Hareketleri*, İstanbul, 1944; Çağatay Uluçay, *18 ve 19. Yüzyıllarda Saruhan'da Eşkıyalık ve Halk Hareketleri*, İstanbul, 1955; Mustafa Öztürk, “XVIII. Yüzyılda Antakya ve Çevresinde Eşkıyalık Olayları”, *Belleten*, C.LIV, S.211, Ankara, 1991, s.963 – 994; Orhan Türkdöğün, “Sosyal Hareketler Olarak Celali Ayaklanmaları”, *Belleten*, S. LX/228, Ankara, 1996, s.389 – 442; Fahrettin Tızlak, “XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısı ile XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Yukarı Fırat Havzasında Eşkıyalık Hareketleri”, *Belleten*, S. LVII / 220, Ankara, 1993, s. 751 – 781; Mehmet Karagöz, “XVIII. Yüzyılın Başlarında Malatya ve Çevresinde Eşkıyalık Olayları”, *OTAM*, C. 5, Ankara, 1994, s. 193 – 207; Şaban Bayrak, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Harput ve Çevresinde Eşkıyalık Olayları*, (İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, 1992; Şaban Bayrak, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Anadolu'da Eşkıyalık Olayları*, (İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Malatya, 1998; Mehmet İnbaşı, “XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Kayseri ve Civarında Meydana Gelen Olaylar”, *III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (06 – 07 Nisan 2000)*, Kayseri, 2000, s. 237 – 251; Ayhan Öztürk, “Kayseri ve Çevresinde Eşkıyalık Olayları (XVIII. ve XIX. Yüzyıllar)”, *III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (06 – 07 Nisan 2000)*, Kayseri, 2000, s. 387 – 401; Ahmet Gündüz, “XVIII. Yüzyıl Sonlarında Kayseri'de Eşkıyalık ve Eşkıyalar”, *III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (06 – 07 Nisan 2000)*, Kayseri, 2000, s.223 – 227.

yarısında gerekleŒen olayları içermektedir. Tarih sınırlarımız, 1594 – 1607 yılları arasındır. Çünkü tezimiz, bu tarihler arasını ihtiva eden 5 Mühimme Defterini temel almaktadır.

Tez, iki bölümden oluşmaktadır. Birinci Bölüm’de tezin temel kaynağı olan Mühimme Defterleri’nde yer alan ve 1594 – 1607 yılları arasında gerekleŒen olaylar kronolojik esas içerisinde verilmektedir. Olaylar, olayları gerekleŒtiren zümreler ve bölgeler başlıkları altında verilmiştir. Böylece olaylar, kronolojik çerçeve içerisinde zümreler ve bölgelerle beraber bir düzen içerisinde verilmek istenilmiştir. İkinci Bölüm’de ise eşkıyalık olaylarının değerlendirilmesi yer almaktadır. İlk önce olayları yapan zümreler ve olayların meydana geldiğı yerler ayrı ayrı değerlendirilmeye çalışılmıştır. Ayrıca Osmanlı Devleti’nin o dönemler içerisinde eşkıyalığa karşı aldığı tedbirler ve suçlulara verdikleri cezalara da bu bölümde yer verilmiştir.

2. KAYNAKLAR

2.1. Arşiv Kaynakları

2.1.1 Mühimme Defterleri

1594 – 1607 yılları arasında meydana gelen eşkıyalık olaylarının tespitinde ana kaynak olarak Osmanlı tarihinin önemli arşiv kaynaklarından biri olan mühimme defterleri kullanılmıştır.

Osmanlı Devleti’nde bir kısım defterler Divan-ı Hümâyûn’da tutulmaktadır¹. Divan-ı Hümâyûn’da tutulan defterlerin en önemlisi ise mühimme defterleridir. Divan’da görüŒülen ve devletin iç ve dıŒ meselelerine ait siyasi, askeri, sosyal, idari ve iktisadi bakımdan önemli bulunan konular Reisü’l Küttâb’ın başkanlığındaki bir kâtipler heyeti tarafından bu defterlere kaydediliyordu. Reisü’l-küttâb’ın yazılmasını emrettiğı fermân, berât ve benzeri belgelerin müsveddeleri kâtipler tarafından mühimme defterlerine kaydedilir daha sonra temize çekilerek ilgililere gönderilirdi².

¹ Divan-ı Hümâyûn’da tutulan defterlerin hangisi olduğu konusunda bkz. *Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi*. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1992.

² Orhan Kılıç, “Mühimme Defterlerine Göre XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti’nde Meydana Gelen Depremler” *Osmanlı*, C. 5, Ankara, 1999, s.671.

Mühimme Defterleri, hükümlerin sadır olduğu divanlara göre Rikâb, Ordu ve Kaymakamlık gibi isimler de alabiliyordu. XVII. Yüzyılın ortalarından itibaren daha önce mühimme defterlerinde toplu olarak yer alan konular ayrılarak ayrı ayrı defterlere kaydedilmiştir. Bu meyanda 1648 yılında şikayet defterleri, 1707'de Mısır mühimmeleri, 1747'de kalebend defterleri, 1787'de mühimme – i mektûm (gizli emirler), 1863'te mülkî tevcihat, 1869'da makine, fabrika imtiyazı ve kilise defterleri tutulmaya başlanmıştır. Bu durum mühimme defterlerinin konu bakımından fakirleşmesine neden olmuştur³.

Başbakanlık Arşivi Mühimme Defterleri Serisi'nde toplam 266 defter mevcuttur. Mühimme Zeyli, Mühimme – i Asâkir, Mühimme – i Mektûme ve Mühimme – i Mısır defterleri ayrı olarak tasnif edilmişlerdir. Bunların eklenmesiyle Başbakanlık Arşivi'ndeki mühimme defteri sayısı 376'ya çıkmıştır. Mühimme Defterleri'nden en eski tarihli olanı 1544 (H. 951) tarihli olup Topkapı Sarayı Arşivi'nde E. 12321 numarada kayıtlıdır⁴. Başbakanlık Arşivindeki 266 defter ise 1553 – 1905 tarihleri arasında tutulmuştur. Bunlar *Rikâb*, *Ordu*, *Kaymakamlık*, *Mühimme-i Mektûm* gibi çeşitli adlar ile anılmaktadır⁵.

Mühimme Defterlerinin 73, 74, 75, 76 ve 77 numaralı 5 defteri, araştırmamızın temel kaynaklarını oluşturmaktadırlar. Bu defterlerden yaklaşık 1000 hükümden yararlandık Yukarıda belirtildiği gibi bu 5 defterin başlangıç ve bitiş tarihi 1594 – 1607'dir.

Bu defterlerden *73 Nolu Mühimme Defteri*, (H. 1003 – 1004) (M. 1594 – 1595) yılları arasını ihtiva etmektedir. Toplam 590 sayfadır. Bu defterde bulunan hükümlerden toplam 329'undan yararlanılmıştır.

³ 3 Numaralı Mühimme Defteri, (966 – 968 / 1558 – 1560), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1993, s.XXII.

⁴ Orhan Kılıç, "Mühimme Defterlerine Göre XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti'nde Meydana Gelen Depremler" *Osmanlı*, C. 5, Ankara, 1999, s.672.

⁵ 3 Numaralı Mühimme Defteri, (966 – 968 / 1558 – 1560), Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1993, s.XXI.

74 Nolu Mühimme Defteri, (H. 1004 – 1005) (M. 1595 – 1596) yıllarını kapsamaktadır. Toplam sayfa sayısı, 268'dir. Bu defterde bulunan hükümlerin de yaklaşık 182'si eşkıyalık olaylarıyla ilgilidir.

75 Nolu Mühimme Defteri, (H. 1011 – 1013) (M. 1602 – 1604) yıllarını kapsamaktadır. Bu defter ise, 331 sayfadır. Yaklaşık 286 hükümden yararlanılmıştır.

158 sayfadan oluşan 76 Nolu Mühimme Defteri, (H. 1013 – 1016) (M. 1604 – 1607) yıllarını kapsamaktadır. Bu defterden de yaklaşık 111 hükümden yararlanılmıştır.

Son defter, 77 Nolu Mühimme Defteri olup yaklaşık 90 hükümden yararlanılmıştır. Bu defter, (H. 1013 – 1014) (M. 1604 – 1605) yıllarını ihtiva etmektedir.

Bu defterlerin seçilmesindeki amaç, Osmanlı ordusunun Eğri Seferine çıktıktan sonra Devletin çeşitli bölgelerinde had safhaya çıkan olayları detaylı olarak incelemektir. Zira seçilen defterler bu dönemi ihtiva etmektedir.

Mühimme defterlerindeki hükümler, eşkıyalık olaylarının öncesi ve sonrası ile detaylı olarak vermemektedir. Sadece olaylar hakkında kısa bilgiler verilir, konu hakkında görevlendirmeler ve cezalar yer almaktadır. Yani konunun Divan'a intikali ve ne yapılmasının gerektiği anlatılmaktadır. Bu tedbir ve cezaların uygulanıp uygulanmadıkları hakkında pek fazla bilgi bulunamamaktadır. Bu konu hakkında detaylı bilgilere ancak şerhiye sicillerinde rastlamak mümkündür. Konumuzu mühimme defterleri oluşturduğundan sadece burada yer alan bilgilere dayanılmıştır.

2.2. Vekayinameler

XVI. ve XVII. Yüzyıllarda yazılan vekayinamelerden de yararlanılmıştır. *Selaniki Tarihi*, *Naima Tarihi* ve *Peçevi Tarihi*dir.

2.3. Tetkik Eserler

Osmanlı Devleti'nin eşkıyalık olayları hakkında yazılan eserlere ulaşılabildiği ölçüde başvurulmuştur. Bu eserler, birçok kere bazı konuların izahını kolaylaştırmıştır. XVI. ve XIX yüzyıllar arasındaki dönemlere ait eyalet ve sancak tarihi, kaza isimleri, aşiret ve cemaat isimleri üzerine yapılan çalışmalardan, bazen doğrudan kullanılmasa bile özellikle yer isimlerinin doğru okunması amacıyla yararlanılmıştır. Bu nedenle dipnotlarda verme imkanı bulamadığımız ancak dolaylı olarak yararlandığımız eserleri de bibliyografyada gösterdik.

GİRİŞ

1.SOSYAL VE TARİHİ AÇIDAN EŞKIYALIK OLAYLARI

Eşkîyalık; insanlığın, tarih öncesi devirlerinden uygar toplumların oluşumuna kadar geçen zaman içerisinde sürekli yaşamak zorunda kalınan toplumsal bir olgudur¹. Eşkîyalık, “bedbahtlık”, “rezalet”, “haylaz”, “bahtsız”, “haydut” ve “kutta-i tarik” anlamlarına gelen Arapça şaki fiilinin çoğulu olarak Türkçe’ye geçmiş bir isimdir. Tüm ansiklopedi ve sözlüklerde eşkıya için hemen hemen aynı tanım kullanılmıştır².

Hukuki açıdan eşkıyalığın tanımı; “mal zabt etmek, öç almak, suikaste bulunmak yahut memleketin dahili emniyetini bozmak için mesken, çiftlik, ağıl, köy, değirmen gibi mahalleri basarak veya yakarak yahut tahrip ederek veya adam öldürerek veya yollarda ve kırlarda soygunculuk yaparak veya adam kaldırarak ve bu fiillerden dolayı mevkuf ve mahbus iken firar ederek silahla dolaşmak suretiyle emniyet veya asayiş münferiden ve toplu olarak tehdit ve ihlal etmek” şeklindedir³.

Eşkîyalık için başka adlar da kullanılmaktadır. Bunlardan bazıları “ehl-i fesâd”, “haramzâde”, “haydut” ve “müfsid”tir. Yol kesenler için daha ziyade “kutta-i tarik” ve “harami” kelimeleri kullanılmıştır. Belgelerde “levent eşkıyası”, “kutta-i tarik eşkıya”, “celali eşkıyası”, “ehl-i fesâd eşkıya” ve “eşkîya taifesi” gibi deyimler de geçmektedir⁴.

¹ Sabri Yetkin, *Ege’de Eşkîyalık*, İstanbul, 1997, s.7.

² Eşkîyalık, şekavet, şaki gibi sözcükler için bkz. Şemsettin Sami, *Kâmus-ı Türki*, İstanbul, 1992; Ferit Develioğlu, *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, 1984, s. 284, 1170; Ali Bardakoğlu, “Eşkîya”; *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul, 1995, s.463.

³ *Türk Hukuk Lûgati*, 1944, s.132,133.

⁴ Belgelerde geçen eşkıyalık deyimleri için bkz. Eşkîyalık Olayları Bölümü.

Ayrıca incelememizde bir yöreye ait eşkıya grupları da bulunmaktadır. Bunlardan Bosna sınırında bulunan Dalmaçya'daki haydutlar için "Uskok eşkıyası"⁵; ile Kırım ve Karadeniz civarında eşkıyalık yapan Kazak ve Tatarlar için "Kazak eşkıyası" ile "Tatar eşkıyası" tabirleri kullanılmıştır⁶.

Eşkıyalık, sakat düzenler ve hasta toplumlarla beraber ortaya çıkan evrensel bir olgudur. Devlet otoritesinin çeşitli iç ve dış sebeplerle zayıf düşmesiyle ekonomik ve sosyal yasalar geçersiz hale gelir ve her çeşit haksızlık kendini göstermeye başlar. Bu tür olumsuzluklar da toplumda bir hak arayışını yani ayaklanma türünde eşkıyalığı doğurur. Bütün ayaklanmaların, eşkıyalığın, savaşların, diğer bir deyişle "asayişsizlik" dönemlerinin nitelikleri farklı olsa da kaynağı "sosyo-ekonomik" nedenlerdir⁷. Mesela 16.yüzyılda Akdeniz'de çoğalan eşkıyalık, burada yaşayan insanların yaşam kalitelerinin ve standartlarının çok fazla azalmasıyla ilgilidir. Buna sebep; nüfus artışı, iktisadi zorluk, ticari faaliyetlerin yoğunlaşması, halkın fakirleşmesi, siyasi iktidarların zayıflaması ve benzeri etkenlerdir⁸.

Kanun dışı kalmak yani mevcut düzenin meşru kanunlarının tersi davranışlarda bulunmak anlamına gelen eşkıyalığı sadece iktisadi zorluklara bağlamak yanlış olmasa da eksik kalmaktadır. Eğer sebep sadece iktisadi olsaydı her geçim sıkıntısı yaşayan insanın eşkıya olması gerekirdi. Oysa olayın bir de ahlaki ve psikolojik yönü vardır. İnsan her devirde aynı endişe ve korkulara veyahut ihtiraslara sahiptir. Daha kolay kazanmak, kısa zamanda ve zahmetsiz yolda zengin olmak, meşhur olmak, herkesin kendisinden söz ettiği bir kişi olmak, her insanın benliğinde vardır.

⁵ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi III*, Ankara, 1983, s.69.

⁶ Uskok, Kazak ve Tatar eşkıyaları için bkz. Eşkıyalık Olayları Bölümü. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Maurice Aymard, "XVI. Yüzyılın Sonunda Akdeniz'de Korsanlık ve Venedik", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Tarih Dergisi*, C.23-24, İstanbul, 1963, s.219 – 238.

⁷ Sabri Yetkin, *Ege'de Eşkıyalık*, s. 8-9.

⁸ Fernard Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, (Çeviren: Orhan Akalın – Necdet Hasgöl), C.II, Ankara, 1990, s.65. Eşkıyalık için daha fazla bilgi için bkz. Mehmet Bayrak, *Eşkıyalık ve Eşkaya Türküleri*, Ankara, 1985, s.24-30, 130-131; Eric J. Hobsbawm, *Eşkayalar*, (Çeviren: Mehmet Ali KILIÇBAY) İstanbul, 1997, s.99-121; Karen Barkey, *Eşkayalar ve Devlet Osmanlı Tarzı Devlet Merkezleşmesi*, (Çeviren: Zeynep ALTOK), İstanbul, 1999, s.1-9.

İnsandaki bu benliğe, sözü edilen kolaylaştırıcı sebepler de eklenince, kişi eşkıya olmaktadır⁹.

Eşkîyalıkta yönetim, ekonomi, siyasal düşünce, insan etkenlerinden başka zamanın mekânla buluştuğu yerin yani coğrafyanın da etkisi göz ardı edilemez. Eşkîyalar başta dağlar olmak üzere, ormanlık, bataklık ve nehir ağzı gibi ulaşılması güç ve erişilmez yerlerle birlikte geçit bölgelerinde yaşarlar. Endüstrisi gelişmemiş yerlerde yolculuk yavaş ve zorlu olduğundan, doğanın bu tip zorlu, mekânları eşkıyalar için en iyi sığınaktır¹⁰. Dağ, direnen insanın direncini tüketmez. Yani dağ bir engel, sığınak, özgür insanlar ülkesi ve kuraldışı yaşamının mekânıdır¹¹.

Eşkîyalık iklimle de yakından ilgilidir. Eşkîyalık, bahar ve yazın en üst noktasına ulaşır kışın ise kesilir. Bahar ve yaz, eşkıyanın işini kolaylaştırır, çünkü saklanmak olanağını vermektedir. Kış sakın ama geçici bir barış dönemidir. Kışın geçitler kapanır, yolculuklar azalır ve eşkıya bir anlamda tatil dönemine girer¹².

XVI.yüzyılın ilk yarısında Osmanlı içerisinde bazı asi grupları bulunmakla beraber kargaşa dönemi Kanuni Sultan Süleyman'ın oğulları Şehzade Bayezid ve Selim'in mücadeleleriyle başlamıştır. Yüzyılın sonlarına doğru bozulan ekonomik ve siyasi şartların etkisiyle ortaya çıkan başı boş insanlar eşkıya gruplarını oluşturdu. "Levendat" denilen bu küçük çeteler *Celali* adıyla bilinen büyük eşkıya topluluklarının habercileri oldular. Binlerce sayıdan oluşan gruplara celali veya celali eşkıyası denildiği halde 8-10 kişilik küçük gruplar sadece eşkıya şeklinde adlandırılırdı¹³.

Sayıları bazen 10 – 15 kadar az, bazen 500-600'den fazla sayıya ulaşan eşkıyaların hedefleri, öncelikle kendilerine ve adamlarına yiyecek, para, hayvan ve

⁹ Mustafa Öztürk, "XVIII. Yüzyılda Antakya ve Çevresinde Eşkîyalık Olayları", *Belleterin*, C.LIV, S.211, Ankara, 1991, s.985.

¹⁰ Sabri Yetkin, *Ege'de Eşkîyalık*, s.16-17.

¹¹ Fernard Braudel, *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, C.I, s.11.

¹² Sabri Yetkin, *Ege'de Eşkîyalık*, s.17. Çalışmamız içerisinde karşılaştığımız olaylarla ilgili hükümlerin genel olarak yaz ve bahar aylarına rastladığını burada belirtmekle yetinip bununla ilgili tarihler için eşkıyalık olayları ile ilgili bölüme bkz.

¹³ Mücteba İlgürel, "Eşkîyalık - Osmanlılar'da Eşkîyalık Hareketleri" Mad., *İslam Ansiklopedisi*, C.11, s.466 - 467.

hayvanlarına yem ayrıca barınacak bir mekân bulmak olmuştur. Celaliler, devlet yönetiminde kaybettikleri itibar ve değeri bu yolla kazanmayı amaçlamışlar yada böylece kendilerini tatmin etmeye çalışmışlardır.

Tüm bu amaçlarını elde etmek onlar için çok da kolay olmamıştır. Çoğu zaman girdikleri mücadelelerde yaşamlarını kaybetmişlerdir. Sadece kendileri değil karşı taraftan da can kaybına sebep olmuşlardır. Eşkîyalar sadece kendilerine karşı koyanlara bir şey yapamıyorlardı. Ancak, düşmanlarına zararı dokunacak birçok şeyi de yok ediyorlardı. Ev ve çiftlikleri soyarken sadece eşya ve parayı değil evin yakışıklı erkekleriyle güzel kızlarını da dağa kaldırıyorlardı¹⁴.

Şehirlere girip şehri yakıp yıktıktan sonra buldukları yerden hızla uzaklaşıyor olmaları onların hemen yakalanmalarına engel oluyordu. İncelediğimiz defterlerde bazen aralıklarla aynı kişiden bahsediliyor olması da bunu göstermektedir. Ayrıca bunda fazlasıyla başarılı oldukları rahatlıkla söylenebilir. Celaliler için söylenebilecek bir diğer özellik de hem bizim incelediğimiz dönem içerisinde hem de daha sonraki dönemlerde dışarıdan yani dış ülkelerden herhangi bir yardım almamış olmalarıdır. Eşkîyalık faaliyetlerinin arttığı dönem daha çok il yada kasaba görevlilerinin sefere gittikleri zamanlardır.

Celali isyanları, Osmanlı idaresinden memnun kalmayan gruplar ve şii eğilimli Türkmen grupları tarafından başlatılmıştı. Celalilik, adını XVI.yüzyıl başlarında ayaklanan Bozoklu Şeyh Celal'den almıştır ki celali Celal'e mensup olma anlamına gelmektedir¹⁵.

Bozoklu Celal ile başlayan bu eşkıyalık hareketlerinde Karayazıcı gibi adından sıkça bahsettiren ve uzun süre Osmanlı gücüne karşı direnen eşkıya önderleri de olmuştur. Bunlardan biri ve belki de en önemlisi Karayazıcı'dır. Bu önderden sonra türeyen diğer önderler, acımasızca hareket ederek dayanılmaz hale gelmiş bu olayları

¹⁴ M. Çağatay Uluçay, *XVIII ve XIX. Yüzyıllarda Saruhan'da Eşkîyalık ve Halk Hareketleri*, İstanbul, 1955, s. 59-61.

¹⁵ Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası – Celali İsyancıları*, İstanbul, 1995, s.115-118.

daha da alevlendirmiştir. Kalenderoğlu, Tavi Halil, Kınalıoğlu Mustafa bunlardan sadece bir kaçıdır¹⁶.

Kuyucu Murad Paşa'nın 1607 yılında başlattığı iç savaşta pek çok sekban öldürülerek halkı ve devleti bitirip tüketen bu büyük kargaşaya da böylelikle son verilmiş oldu.

2. 16. YÜZYIL VE 17. YÜZYILIN BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ'NİN DURUMU

16. yüzyılın başlarına gelindiğinde Osmanlı Devleti, Asya ve Avrupa topraklarına yayılmış büyük bir devlet hüviyetine bürünmüştü. Özellikle İstanbul'un fethedilmesinden sonraki süreç Osmanlı Devleti'nin İslâm ve Hıristiyan dünyasındaki nüfuzunu hissedilir bir şekilde güçlendirmiştir.

16. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin karşısına Doğu'da önemli bir güç çıkmıştır. Bu devlet 16. yüzyılın başlarında kurulan Safevi Devleti'dir. Şii mezhebinin temsilcisi olarak Osmanlı topraklarında propaganda faaliyetine girişen Safevi Devleti'nin Osmanlı Devleti ile mücadelesinde sadece mezhep farklılığı yatmamaktadır. Her iki devletin de Doğu Anadolu, Azerbaycan, İran ve Kafkasya coğrafyasına hâkim olma siyasetleri bu çatışmanın esas sebeplerindedir. Bu bölgelerdeki Diyarbakir, Van, Tebriz, Erzurum, Kars, Halep, Musul, Bağdad, Basra ve daha birçok önemli merkezli veya bağlantılı ticarî yollarının ele geçirilmesi siyasetini de her iki devletin mücadele sebepleri içinde saymak gerekir.

1514 yılındaki Çaldıran Savaşı'nın kazanılması ve Osmanlı ordusunun Tebriz'e kadar girmesi¹⁷, Osmanlı-Safevi mücadelesinde özellikle Doğu Anadolu'nun

¹⁶ Karayazıcı ve Kalenderoğlu için bkz. Eşkîyalık Olayları Bölümü, Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Naima Mustafa Efendi, *Naima Taihi*, C. I, (Çeviren: Zuhuri Danışman), İstanbul, 1967, s.238-241; Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, (Çeviren: Bekir Sıtkı Baykal), C.II, Ankara, 1992, s.312; Selaniki Mustafa Efendi, *Tarih-i Selaniki*, (Hazırlayan: Mehmet İpşirli), İstanbul, 1989, C.II, s.863., Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, 383 – 400; Çağatay Uluçay, XVII. Yüzyılda Saruhan'da Eşkîyalık ve Halk Hareketleri, İstanbul, 1944, s. 11 – 96. William J. Griswold, *Anadolu'da Büyük İsyân 1591 – 1611*, (Çeviren: Ülkün Tansel), İstanbul, 2000, s.19-44, 127-164;

¹⁷ Şehabettin Tekindağ, "Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığında Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, C. XXII, İstanbul 1968), s. 49-78.

Osmanlı saflarına katılması sonucunu doğurması bakımından önemlidir. Bu zaferden sonra Maraş, Harput, Diyarbakir, Bitlis ve daha birçok yer kısa aralıklarla Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.

Osmanlı Devleti 16. yüzyılın ilk çeyreğinde Safevi Devleti'nin yanı sıra halifelğin temsilcisi durumundaki Memlûk Devleti ile de siyasî ilişki içerisinde olmuştur. I. Selim Safevi Devleti ile mücadelesini mezhep farklılığı üzerine bina edip, Şiilerin Hz. Muhammed'in sünnetine hakaret etmeleri, dini ve Kur'an-ı Kerim'i tahrif etmeleri, ibahiyecilikleri*, Kur'an ve diğer dini eserlere karşı hüürnetsizlikleri, ulemayı hor görmeleri, camileri tahrip etmeleri, Şah İsmail'e tapmaları, büyük sahabelerden yüz çevirmeleri gibi sebeplerle devrin müftüsü Hamza Efendi ve bazı ulemanın imzasıyla fetva alıp mülhid ve kafir ilan edilen şiilerin tövbelerine bakılmaksızın onlarla cihad zaruri ve islami kurallara uygunluk kabul edilmiştir. Bu fetva Osmanlı Devleti bakımından kendileri gibi müslüman olan bir devlet ile mücadele etmek için gerekli zemini oluşturmuştu¹⁸.

Memlûk Devleti üzerine yapılan sefer de yine bu şekilde meşrû bir zemine oturtulmak suretiyle gerçekleşmiştir. Zira Kızıldeniz'deki Portekiz donanması üstünlüğünün İslâm dünyası için önemli bir tehlike olduğu vurgulanmış ve buraların idaresinin güçlü bir otorite ile temsil edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Yine, Harameyn ve mukaddes yerler üzerindeki Hıristiyan tehlikesinin ortadan kaldırmak davası da ileri sürülmüştür¹⁹. Osmanlı ordusunun Çaldıran Savaşı'nı yaptığı sırada Memlûk ordusunun Malatya'ya kadar gelip savaştan sonra tekrar geri dönmesinin şayet Osmanlı ordusu kötü bir duruma düşer ise Memlûk ordusunun arkadan Osmanlı ordusunu vuracağı yolundaki bir yorumun yapılması da Osmanlıların Memlûk Devleti üzerine sefer yapmasını meşru kılan sebepler arasında zikredilmektedir.

Her ne sebeple olursun, Osmanlı Devleti'nin Hilafet makamını ele geçirmesinin özellikle İslâm dünyasında kendisine büyük bir şöhret kazandıracağını ve Mısır'ın

* İbahiyecilik: Haram şeylerin yapılmasını mübah sayma

¹⁸ M. Saffet Sarıkaya, "Dini ve Siyasi Bakımdan Osmanlı-İran Münasebetleri, *Türk Kültürü*, C. 31, S. 363, Ankara, Temmuz 1993, s. 413.

¹⁹ *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, (Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu), İstanbul, 1994, s. 31 (Kuruluştan Küçük Kaynarca'ya kısmını Feridun Emecen yazmıştır).

ele geçirilmesi ile Kuzey Afrika'ya geçişte önemli bir üsse sahip olunacağı aşikardı. Mısır'ın ve dolayısıyla Şam'dan güneye inilerek Gazze gibi önemli liman şehirlerinin ele geçirilmesi Osmanlı Devleti'nin Doğu Akdeniz hakimiyeti için önemli siyasi hadiseler olarak nitelendirilebilir.

I. Selim döneminin sonunda yani 1520'de Osmanlı Devleti'nin İstanbul ve Kahire gibi iki önemli merkezi elinde bulundurması, gerek İslâm gerekse Hıristiyan dünyasında saygın bir yere gelmesine sebep olmuştur.

I. Selim döneminde Osmanlı Devleti'nin yönü hep Doğu'ya doğru olmuş ve Rumeli meseleleri ilgili doğrudan ilgilenilmemiştir. Ancak Doğu'daki mücadeleler esnasında Osmanlı Devleti'ne batıdan dikkatini o yöne çevirecek ciddi bir mukavemet veya tepki gelmemesini de 14. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Rumeli'de uygulanan iskan politikasının bir başarısı olarak değerlendirmek icap eder.

Kanuni döneminde Osmanlı Devleti'nin siyasi faaliyetleri çeşitli cephelerde olmuştur. 46 yıllık saltanat süresi içerisinde birçok cephede mücadele edilmesini doğal karşılamak gerekir²⁰. Batı ile ilgili siyasî münasebetleri ele almak gerekirse Kanunî döneminin en önemli olaylarından birisi Tuna Nehri kenarında önemli bir nokta olan Belgrad'ın ele geçirilmesidir. Belgrad, Osmanlı Devleti'nin Orta ve Batı Avrupa hakimiyeti için önemli kilometre taşlarından birisi idi.

Kanuni döneminde Kuzey Afrika'nın büyük bir kısmı ele geçirilmiş ve Cezayir Eyaleti yani Kaptan Paşa Eyaleti kurularak deniz kuvvetlerinin Avrupa donanmaları ile mücadele edebilecek güce kavuşması yolunda önemli bir adım atılmıştır. Ancak temelde denizci bir yapıya sahip olmayan Osmanlı Devleti'nin bütün tarihi boyunca Portekiz, İspanyol ve Venedik donanmaları gibi önemli donanmalar seviyesine ulaşması ve istikrarlı bir görüntü çizmesi mümkün olamamıştır. Hint seferine çıkan Osmanlı reislerinin gemi ile gidip kara yolu ile dönmeleri açık denizlerde Osmanlı donanmasının istenilen seviyeyi yakalayamadığının en güzel örneğidir. Ancak Osmanlı Devleti'nin II. Mehmed, I. Selim ve Kanuni dönemlerinde önemli tersaneler

---

²⁰ Kanuni döneminin siyasi olayları için geniş bilgi için bkz. Yaşar Yücel, *Kanuni ile 46 Yıl*, Ankara, 1987.

kurarak denizcilik faaliyetlerini hızlandırdıklarını ve belli bir noktaya getirdiklerini söylemek de mümkündür. I. Selim'in Ridaniye Savaşı'ndan sonra bir müddet Mısır'da kalıp Süveyş'de bir tersane inşa ettirip Süveyş Kanalı ile ilgili projeler üretmesini bu yönde alınmış tedbirler olarak değerlendirmek gerekir.

Kanunî döneminde (1520-1566) Osmanlı Devleti, aynı anda olmasa da birçok farklı cephede savaşmıştır. Uzun süren ve zaman zaman kesin sonuç alınamayan bu seferler asker arasında da bir sıkıntı ve huzursuzluk ortamı doğurmuştur. Kanuni'nin oğulları arasındaki taht mücadelesinin Osmanlı Devleti'ni birçok bakımdan etkilediği de aşikardır. Zira Şehzade Bayezid'in İran'a ilticası sırasında ve sonrasında Safevi Devleti'ne verilen tavizler Osmanlı Devleti'nin Doğu'daki ilerleyişini durdurmuştur denilebilir. Bu olay öncesindeki 1534, 1540, 1548 yıllarındaki seferlerde Ahlat, Adilcevaz, Erciş ve Van gibi önemli şehirler bir daha el değiştirmemek üzere Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Bu merkezlerin ele geçirilmesi Osmanlı Devleti'nin Van Gölü Havzasına kesin hakimiyetini sağlamıştır²¹.

Kanuni'den sonra II. Selim döneminde Kanuni döneminin olumsuzlukları yavaş yavaş kendini göstermeye başlamıştır. Şehzade Bayezid isyanı sırasında, Bayezid'in Osmanlı kuvvetlerine teslim edilmesi için Şehzade Selim ile Şah Tahmasb arasında yapılan görüşmelerde varılan gizli bir anlaşma gereğince her iki hükümdar da kendileri hayatta ve saltanatta buldukları süre içerisinde birbirlerine saldırmayacakları kararını almışlardır²². Bu anlaşma hükümlerine zahiri olarak her iki devlet de uymuş olmakla birlikte, özellikle Osmanlı Devleti tarafından bakıldığında birçok zararının olabileceği anlaşılmaktadır. Zira Safevi Devleti'nin Orta Anadolu'ya kadar Safevi propagandasında bir aksama olmamıştır. Özellikle hudutta bulunan mahalli beyler çeşitli vaatlerle Safevi tarafına çekilmek istenmişlerdir. Azerbaycan üzerindeki Safevi nüfuzu gittikçe güçlenmiştir. Bu dönemde (1566-1574) Osmanlı Devleti'nin Doğu'yla hemen hemen ilgilenmediğini ancak I. Selim zamanında

²¹ Kanuni döneminde İran üzerine yapılan seferler için geniş bilgi için bkz. Tayyib Gökbilgin, "Arz ve Raporlarına Göre İbrahim Paşa'nın İrâkeyn Seferindeki İlk Tedbirleri ve Fütuhâtı", *Belleten*, C. XXI, S. 83, Ankara 1957, s. 449-482 ; Feridun Emecen, "Kanuni Devri", *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, İstanbul, 1989, C. X, s. 330-342.

²² Şehzade Bayezid olayı hakkında geniş bilgi için bkz. Şerafettin Turan, *Kanuni Dönemi Taht Kavgaları*, Genişletilmiş İkinci Basım, Ankara, 1997; Orhan Kılıç, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Van*, Van, 1997, s. 23-40

teşekkül ettirilen ve Kanuni zamanında da faaliyetlerini sürdüren casusluk teşkilatıyla gelişen olayları dikkatle takip etmiştir.

II. Selim döneminin Osmanlı Devleti açısından en önemli siyasi olayı 1570 yılında başlayan fetih hareketi sürecinin 1571 yılında Magosa'nın düşmesiyle gerçekleşen Kıbrıs Adası'nın fethedilmesidir. Kıbrıs adasının fethedilmesi Osmanlı Devleti'nin özellikle Doğu Akdeniz'deki hakimiyetini sağlamlaştırmış bu bağlamda Venediklilerin nüfuzunu da kırmıştır.

III. Murad Osmanlı tahtına geçtikten sonra kendisini Kanuni ve II. Selim dönemindeki yanlış uygulamaların sonuçları ile baş başa bulmuştur. 1576 yılında Şah Tahmasb ölünceye kadar Osmanlı-Safevi mücadelesi sükun dönemini muhafaza etmiş ve Safevi Devleti'nin Osmanlı Devleti açısından ciddi bir tehdit unsuru haline gelmesinden sonra 1577 yılının son gününde²³ Safevi Devleti'ne harp ilan edilmiş ve 1578-1590 yılları arasında 12 yıl savaşları olarak adlandırılan savaşlar yapılmıştır. Bu savaşlar sırasında Osmanlı Ordusu'ndaki iç huzursuzluk iyice su yüzüne çıkmaya başlamış ve özellikle ordunun savaş mahalline gidip gelirken yerleşik halka verdiği zarar huzursuzluğa yol açmıştır. Ayrıca bu seferler sırasında halktan toplanan nezil zahiresi ve devlet bütçesinden ödenen paralar da hatırı sayılı bir meblağı bulmuştur²⁴. 1590 yılında yapılan İstanbul Anlaşması ile Osmanlı-Safevi siyasi münasebetlerine bir müddet ara verilmiştir. 1590 yılından sonra Osmanlılar Habsburg meselesine, Safeviler ise Özbek meselesine yönelmişlerdir. 1595 yılında Osmanlı tahtına III. Murad'ın ölümü üzerine II. Mehmed geçmiştir. 1595-1610 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde tam bir iç karışıklık ortamı yaşandı. Uzun süreli seferlere çıkan Osmanlı ordusunun eyaletlerde bir otorite boşluğu yaratması herhangi bir sebeple kanunsuz yollara başvurup, yol kesen, adam öldüren, gasp ve darp olaylarına karışan eşkıyanın işini kolaylaştırmıştı. İşte bu çalışmanın esasını teşkil eden olaylar da bu durumu bütün çıplaklığı ile yansıtmaktadır. Eşkıya liderleri sadece halktan değil zaman zaman ehl-i şer ve ehl-i örfün ileri gelenleri veya maiyetinden de oluşabiliyordu. Bu olaylardan sadece Suriye ve Lübnan bölgelerinde çıkan Canbolatoğlu ve Maanoğlu

²³ Orhan Kılıç, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Van*, s. 49.

²⁴ Osmanlı ordusunun 1585 yılındaki Tebriz seferi ile ilgili yapılan masraf hakkında geniş bilgi için bkz. Orhan Kılıç, "1585 Yılında Tebriz Seferine Çıkan Osmanlı Ordusu'nun İkmal ve İaşesi", *Askeri Tarih Bülteni*, S. 46, Ankara, 1999, s. 109-135.

isyanları siyasi bir hüviyet arz etmiş diğer olaylar münferit hadiseler olarak gerçekleşmiştir²⁵.

1603 yılında Safevi tahtında bulunan I. Şah Abbas'ın gayretleri sonucu Tebriz, Revan, Gence, Derbend ve Nahçıvan gibi önemli merkezler Safevi hakimiyetine girmiştir. Osmanlılar 1603-1610 yılları arasında İran'a birçok sefer düzenlenmiş ancak bu seferler ağırlıklı olarak celali takibi olarak gerçekleşmiştir. İranlıları özellikle bölgeye gönderilen İngiliz elçisi Sir Anhony Shirley ile temasa geçip ipek yolunun mahrecini Basra Körfezi'nde yeni kurduğu Benderabbas'a çevirme yanında Moskova yolunu devreye sokma gibi bir planı da bulunuyordu²⁶.

Sonuç olarak, 16. yüzyılın tamamı 17 yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin devrinin en önemli devletlerinden birisi olduğunu söylemek mümkündür. Ancak I. Selim döneminde belki de en parlak dönem yaşanmış ve Kanuni döneminin ortalarından itibaren siyasi, sosyal ve iktisadi yapıda bir çözülme yaşanmıştır. Bu çözülmede 16. yüzyılın ikinci yarısında başlayan ve aralıklarla devam eden enflasyonu da hesaba katmak gerekir. Ücretlerin aynı kalıp paranın değerini düşmesi Osmanlı Devleti'nde inceleme döneminde yaşanan iç karışıklıkların önemli sebeplerinden birisi olarak addedilebilir. 1570 yılında 100 dirhem gümüşten 0.627 gr. Ağırlığında 490 akçe kesilirken, 1600 yılında 100 dirhem gümüşten 0.323 gr ağırlığında 950 adet akçe kesiliyordu²⁷. Paranın gerçek değerinden işlem gördüğü bu dönemde bu durum % 100 oranındaki bir enflasyona işaret eder.

16. yüzyılın ortalarından sonra kendini iyice hissettiren bir diğer husus ise tımarlı-kapıkulu çatışmasıdır. 16. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı merkezî idaresi güçlü ve otoriter bir tavırla hareket ederek, daha ziyade kapıkullarını ön plana çıkarmış; yerli aristokrat unsuru özellikle de gelirini dirlik tasarruf ederek kazanan

²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası – Celali İsyamları*, İstanbul, 1995, s.115-118; Naima Mustafa Efendi, *Naima Taihi*, C. I, (Çeviren: Zuhuri Danışman), İstanbul, 1967, s.238-241; Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, (Çeviren: Bekir Sıtkı Baykal), C.II, Ankara, 1992, s.312; Selaniki Mustafa Efendi, *Tarih-i Selaniki*, (Hazırlayan: Mehmet İpşirli), İstanbul, 1989, C.II, s.863., William J. Griswold, *Anadolu'da Büyük İsyân 1591 – 1611*, (Çeviren:Ülkün Tansel), İstanbul, 2000, s.19-44, 127-164;

²⁶ *Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi*, s. 46-47.

²⁷ Mustafa Öztürk, *Orta Anadolu'da Fiatlar (1785-1860)*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1985, s. XXIV-XXVIII.

tımarlı sipahi ve zeamet sahiplerini kapıkulu olmaya heves eder bir tutum içerisinde sokmuştur. Özellikle Kanuni döneminde başlayan uzun mesafeli ve uzun süreli seferlerin eyalet askerlerinin dirlik bölgeleri ile yeterince ilgilenmemelerine sebep olmuştur. Bu durum 16. yüzyılın ikinci yarısına girildiğinde, resmi görevlilerin gelirin daha rahat elde edildiği kapıkulu veya yevmiyeli statüye geçme eğilimlerinin en üst noktalarına çıkması sonucunu ortaya çıkarmıştır. 16. yüzyılın ilk yarısından sonra yaşanan huzursuzluklarda merkezi otoriteye karşı çıkan herkes taraftar bulmak için yevmiyeli statü ile bir görev tevcih etme vaadinde bulunmuştur. Bu durumun en güzel ve tipik örneğine Kanuni'nin oğlu Şehzade Bayezid'in isyanı sırasında rastlanmış ve Bayezid taraftar bulmak için dirlik sahiplerine yevmiyeli statüye geçme, herhangi bir görevi olmayanlara ise kapıkulu olma vaadi vermiştir. Bayezid, kendisi ile birlikte hareket eden hiç kimseye *dirlik* vaat etmemiştir²⁸.

Bütün bu sebepler, 16. yüzyılın son 5 yılı ve 17. yüzyılın ilk 10 yılında Osmanlı Devleti'nin hemen hemen bütün bölgelerini adeta bir yangın yerine çeviren iç karışıklıklar ve buna bağlı olarak gelişen eşkıyalık olaylarını doğurmuştur.

---

²⁸ Şehzade Bayezid olayı hakkında geniş bilgi için bkz. Şerafettin Turan, *Kanuni Dönemi Taht Kavgaları*, Ankara, 1997.

BİRİNCİ BÖLÜM

EŞKIYALIK OLAYLARI

1. EHL-İ ÖRF GÖREVLİLERİNİN YAPTIĞI EŞKIYALIK OLAYLARI

1. 1. Beylerbeyleri ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkialık Olayları

Kalabalık kapı halkı besleyen beylerbeyleri göreve çıktıklarında yanındakilerin işe ve masraflarını karşılamak amacıyla çoğu kez kanunsuz yollara başvurup faturayı halka yüklemekteydiler. Defterlerdeki beylerbeylerine ait düzensizliklerin birçoğu bununla ilgilidir. Birçok beylerbeyinin hem görevdeyken hem de görevden ayrıldıktan sonra bu sıfat altında kendisi, yakınları, adamları, kethüdaları veya subaşları tarafından eşkıyalık faaliyetlerine katıldıkları görülmektedir. Bizzat beylerbeyleri tarafından sistemli olarak yürütülen eşkıyalık olayları oldukça azdır. Daha çok beylerbeyleri adına, adamları olan, subaşların veya kethüdalarının usulsüzlüklere karıştıkları görülmektedir. Elimizde beylerbeylerin görevleri sırasında yaptıkları eşkıyalıklarla ilgili hükümler aşağıda olayların meydana geldiği bölgeler de belirtilerek verilmiştir.

ANADOLU

Anadolu'da bu başlık altında inceleyeceğimiz beş olay bulunmaktadır. İlk olay 2 Mayıs 1595 tarihinde Manisa kadısına ve Anadolu'daki diğer kadılara gönderilen hükümdür. Bu hükümde, perakende Osmaneli Yörüklerinin yaptığı şikâyetinde, Anadolu beylerbeyinin adamlarından Subaşı Hacı Mehmed'in 130 atlı ve 30 tüfekli piyade ile

evlerine girip zorla eşyalarını ve ayrıca 12 akçe *resm-i bennak* karşılığında 300 – 400 kadar akçelerini aldıkları ifade edilmektedir. Bunun üzerine Hacı Mehmed'in yakalanarak *kayd u bend* ile güvenilir kişilerin korumasında İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir¹.

Beylerbeyi ve maiyetindekilerinin yaptığı eşkıyalık olayları hakkında ikinci hüküm ise 6 Haziran 1595 tarihinde Kırşehir ve Konur kadılarına yazılan hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Anadolu beylerbeyi ve Kırşehir sancakbeyi adamlarının sipahi oğlanı, yeniçeri, acemi oğlanı ve diğer kapıkulu adına, 70-80'den fazla atlı ile yaptıkları eşkıyalık; *daima karye be karye gezüb reayanın müft ve meccanen yem ve yemek ve koyun ve kuzu ve sair makulatların ve emval ve esbab ve atların cebren alub her karyeye yigirmişer ve otuz adet gurus salub ve akçe ve altınların alub nice bunun emsali zulm ve teaddilerinin nihayeti olmayub ....* şeklinde dile getirilmiştir. 12 Eylül 1595 tarihiyle Kırşehir ve Konur kadılarına gönderilen hükümde de yine aynı konudan bahsedilmektedir. Yakalanan ehl-i fesâd içerisinde yer alan bölük halkı ve yeniçerilerin merkeze bildirilmesi, diğerlerinin ise yine İstanbul'a gönderilmeleri ve bu olayla ilgili ikinci hükümde de, suçluların şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir².

Bu başlık altında inceleyeceğimiz bir diğer olay da Anadolu'da beylerbeyine has olarak kaydedilen yerlerin kadılarına 29 Haziran 1595 tarihiyle gönderilen bir hükümde bulunup, burada, subaşılardan köylere atlı ile çıkararak kanun dışı akçe topladıkları söylenmektedir. Bu kişilerin kanuna göre hareket etmesi istenip halka zulümde bulunulmaması ve kadıların da yanlarına 5'er adam alıp konuyla ilgilenmeleri ve fazla akçe almamaları istenmiştir³.

Diğer bir hükümde dile getirilen olay ise Anadolu Beylerbeyi kethüdasının birçok levend ile Şaban adlı kişiyi görevli olarak gelen sipahi oğlanları zümresinden Hafız Mehmed ve babası üzerine gönderdiğiyle ilgilidir. Bunların, Hafız Mehmed'in öldürülmesine, babasının da zincir edilerek evlerinin basılıp mal, erzak ve atlarının alınmasına sebep oldukları belirtilmektedir. Şaban ve adamlarının yakalanması için Anadolu beylerbeyi ve Anadolu'daki kadılara 26 Temmuz 1595 tarihiyle yazılan bu

¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 563/1227.

² BA., *Mühimme Defteri* 73, 128/299; BA., *Mühimme Defteri* 73, 557/1216.

³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 571/1245.

hükümün birer suretleri de Karaman, Sivas, Zulkadriyye, Halep, Şam, Kıbrıs Trablusşam ve Erzurum'a gönderilmiştir. Suçluların yakalanarak İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir⁴.

Bu konuyla alakalı son olay ise 18 Nisan 1608 tarihli Beglan, Çal, Tazkırı, Gedikler, Şeyhli ve Soma kadılarına gönderilen bir hükümde yer almaktadır. Anadolu beylerbeyi tarafından subaşilar adına her iki ayda 100'den fazla atlı ve 30 sekbanın bu civardaki köylere gidip halktan *konak* ve *göçük* adıyla 5000-6000 akçe kendilerine, *sürgücü* adıyla 1000-2000 akçe adamlarına ve 300 akçe ise leventlere alarak halkın büyük sıkıntı yaşamasına neden olmuşlardır. Bunun yanı sıra halktan erzak ve benzeri eşyaları almaktan da çekinmemişlerdir. Eşkiyalık yapılan yerlerin beyleri, subaşiları, bey adamları ve kadılarından olay mahalline 15 atlı ile gidip *ehl-i fesatın* barınmasını engellemeleri olay yerine giderken yanlarına bir sekban dahi almamaları isteğinde bulunulmuştur. Kendilerine gittikleri yerlerin ileri gelenleri ve ilerleri tarafından yardım edileceği belirtilmiştir. Yakalanan eşkıyanın mahallinde şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁵.

DİYARBAKIR

Diyarbakır'da bu başlık altında inceleyeceğimiz olay sayısı ikidir. Birincisi, 24 Mayıs 1595 tarihinde Diyarbakır beylerbeyi ve defterdarına gönderilen bir hükümde bulunup bu hükümde, Diyarbakır beylerbeyi subaşılarının da 40-50 atlı ile yola çıkıp köylerden akçe topladıkları hakkında bilgiler mevcuttur. Konunun teftiş edilerek hakkına el koyulanlara haklarının verilmesi istenmektedir⁶.

İkincisi ise 18 Ağustos 1596 tarihiyle Eski Revan beylerbeyi olup hâlâ Diyarbakır Muhafazasıyla görevli olan Mehmed'e ve Diyarbakır defterdarına gönderilen hükümdür. Bu hükümde, Diyarbakır emin ve ummaldan Köse oğlu Mehmed şaki olup 300 atlı ve 60 sekbân ile dolaşıp has, zeamet ve tımar köyleri ahalisine zulümde bulunduğu belirtilerek

⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 63/146.

⁵ BA., *Mühimme Defteri* 76, 133/346.

⁶ BA., *Mühimme Defteri* 73, 233/544.

halkın her gece 200 kuruşunu erzak ve hayvanlarını gasbettiği anlatılmaktadır. Konunun teftiş edilerek hakkına el koyulanlara haklarının verilmesi istenmektedir⁷.

TRABLUSGARP

Trablusgarp'da beylerbeyi ve sancakbeyi adamlarının Trablusgarp halkından alınan vergileri eskiden toplanan miktarın çok üzerinde aldıkları görülmektedir. Bu zulüm karşısında artık dayanamayacak duruma gelen halk *celay-ı vatan* yani yurtlarını terk etmeye başlamışlardır. Durumun düzeltilmesi için 7 Ağustos 1595 tarihinde Trablusgarp beylerbeyine ve Trablusgarp'da bulunan kadılara yazılan hükümle, beylerbeyi adamlarının kanun dışı davranışlardan uzak durmaları emredilmiştir. Daha sonra 26 Ağustos 1595 tarihiyle Trablusgarp beylerbeyi ve kadısına yazılan hükümde, yine Trablusgarp beylerbeyi adamlarının kanun dışı hareketlerde buldukları görülmektedir. Bunlar asi araplardan topladıkları deve ve koyunları beş kat kıymetinden fazlaya halka verip halkın sıkıntı ve eziyet çekmesine sebep olmuşlardır. Yöredeki idarecilerin adaletten uzak hareket etmemeleri, kanundışı tavırlar sergilememeleri, örnek olabilecek davranışlarda bulunmaları istenmiş ve halka eziyet edilmemesi vurgulanmıştır⁸.

MUSUL

10 Ağustos 1595 tarihinde Musul beylerbeyi ve kadısına gönderilen hükme göre, Musul beylerbeyi ve adamlarının vakıf köylere giderek vakıf reayasından zorla hayvan yemi, erzak, büyük küçük baş hayvan topladıkları, ayrıca *selamlık* ve daha başka adlarla da halkın çok fazla miktarda akçesine el koydukları ifade edilmektedir. Görevlilerin halka zulümde bulunmamaları ve kanunla belirtilmiş miktardan fazla akçe toplamamaları emredilmiştir⁹.

KARS

21 Ağustos 1595 tarihinde Gence beylerbeyi ile Kars beylerbeyi ve kadısına yazılan hükümde, Ali Paşa'nın Kars Kalesi'nde yaptığı zulme fazla dayanamayan halkın

⁷ BA., *Mühimme Defteri* 74, 185/607.

⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 39/95; BA., *Mühimme Defteri* 73, 491/1079.

⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 351/771.

kale kapısını kapatarak kurtulmaya çalıştığı görülmektedir. Buna karşılık Ali Paşa başka kalelerden toplar getirtip kaleyi topa tutup halktan birçok kişiyi öldürmüş veya yaralamış ve kalenin birçok yerini tahrip etmiştir¹⁰. 27 Ağustos 1596 tarihinde Kars kadısına gönderilen hükümde, Kars beyinin kaymakamı İbrahim kethüdanın Kars, Tarsus, Üzeyir sancakları muhafazasına gelen Mehmet'den halkın şikâyet etmesini bahane ederek yanına aldığı Şam yeniçerileri ve sair eşkıya ile Mehmet'in üzerine gittiği ve malını gasbettiği ifade edilmektedir¹¹. Ali Paşa'nın bizzat kendisine gönderilen 28 Ağustos 1595 yılına ait hükümde yaptığı bu zulümle ilgili olarak uyarıldığı görülmekte ve durumunun teftiş edileceği haberi verilmektedir¹². Her üç hükümde de genel olarak söz konusu kişinin ve ona yardım edenlerin yakalanarak gerekli soruşturmadan sonra anlatılanların doğruluğu ispatlandığında suçluların haklarında şerle gerekenin yapılması emredilmiştir.

LORİ

2 Eylül 1604 tarihli Tomanis ve Tiflis kadılarına yazılan bir hükümden anlaşıldığına göre, Lori Beylerbeyi Ferhad'ın oğlu Mehmed ve yanındaki eşkıya İstanbul'dan Lori'ye zeameti için gelen vezir-i azam Ali Paşa'nın adamlarından Mehmed'in babası Muharrem Çavuş'un yolunu keserek öldürmüş ve 4000 kuruşunu, esbap ve davalarını gasbetmişlerdir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanların haklarından şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir¹³.

HALEP

Halep Beylerbeyi Hüseyin'e 27 Şubat 1605'te gönderilen bir hükümde, kendisine bağlı *levendat taifesinin* halkın evlerini bastığı ayrıca *ebna-i sebinin* yani yolcuların yollarına inip *katl-i nüfus ve garet-i emval* ettikleri anlaşılmaktadır. Gönderilen aynı

¹⁰ BA.. *Mühimme Defteri* 73. 18/44.

¹¹ BA.. *Mühimme Defteri* 74. 139/480.

¹² BA.. *Mühimme Defteri* 73. 389/853.

¹³ BA.. *Mühimme Defteri* 75. 193/387.

hükümle Halep Beylerbeyi bu hususta uyarılmıştır. Yakalananların ve suçlu bulunanların serle hakkından gelinmesi istenmiştir¹⁴.

BOSNA

Bosna'da beylerbeyi ve maiyetindekilerin yaptıklarıyla alakalı iki olaya rastlanmıştır. Birincisi, 3 Nisan 1605 tarihinde Bosna Eyaletine mutasarrıf olan Vezir Hüsrev Paşa'ya ve Teşene kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde flori toplamakla görevli olanların toplamaları gerekenden fazla akçe topladıkları ve her köyden beylerbeyleri adına çeşitli adlarla akçe aldıkları belirtilmektedir. Ayrıca beylerbeyi ve adamlarının kalabalık atlılarla dolaşıp halka zulümde buldukları görülmektedir. Zulümden köylerini terke başlayan halka eziyet edilmemesi ve herkesin görevini yasalara uygun şekilde yapmaları anlatılmıştır¹⁵.

İkinci olay ise 2 Kasım 1605 tarihinde Bosna Eyaletine mutasarrıf olan Vezir Süleyman Paşa'ya ve Bosna Eyaleti'ndeki kadılara gönderilen hükümde yer almaktadır. Bosna beylerbeyliğine bağlı *cizye*, *adet-i ağnam*, *resm-i flori* ve *voynuğan* hizmetinde olanların halktan fazlaca akçe toplayıp halka zulümde bulunduğu görülmektedir. Halka zulümde bulunan görevlilerin uyarılarak gönderilen emre göre akçe toplamaları belirtilmiştir. Muhalefette bulunanların ise isimlerinin *suret i sicilleriyle* beraber merkeze bildirilmesi ve onlar hakkında merkezin vereceği kararın beklenmesi belirtilmiştir¹⁶.

TRABZON

Beylerbeylerin görevleri sırasında yaptıkları eşkıyalıklarla ilgili bir hüküm de bilfiil Trabzon beylerbeyi olan Ali'ye aittir. 12 Nisan 1605 tarihli olup Dergah-ı Muallâ Kapıcıbaşlarından Davut ve Trabzon Sancağı'nda bulunan kadılara yazılan bu hükümde Trabzon beylerbeyi olan Ali'nin eyalet ahalisine zulüm ve baskıda bulunduğu gözler önüne serilmektedir. Gerekli soruşturmanın yapılarak konunun doğruluğunun araştırılması ve olayın tüm ayrıntısıyla merkeze bildirilmesi istenmiştir¹⁷.

¹⁴ BA.. *Mühimme Defteri* 75, 310/649.

¹⁵ BA.. *Mühimme Defteri* 75, 264/552.

¹⁶ BA.. *Mühimme Defteri* 77, 135/404.

¹⁷ BA.. *Mühimme Defteri* 75, 38/50.

ÖZİ

2 Kasım 1605'te Silistre sancağında bulunan kadılara gönderilen bir hükümden, Silistre'ye her sene arpalık üzere gelen beylerbeyleri, sancakbeyleri ve 300-400 atlı ve tüfekli levend ile beraber köy köy gezerek reayanın erzak ve eşyalarına el koydukları ve *kaftan baha* adıyla 3.000-4.000 akçelerini aldıkları anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, her köyde gereksiz yere koyun, zahire, yağ ve bal gibi mallara el koyup adamlarının da *resid akçesi* veya *ayak-ı darb* diye her karyeden 400-500 akçe topladıkları da ifade edilmektedir. Halkın çoğu bu zulümden dolayı köylerinden ayrılmak zorunda kalmışlardır. Halktan fazla miktarda akçe toplanmaması ve halka zulümde bulunulmaması istenmiştir¹⁸.

Beylerbeyilik görevini sona erdirmiş veya bir şekilde görevinden ayrılıp bu sıfatla eşkıyalık yapanlar da vardır. Bunlar da kronolojik düzen içerisinde aşağıda verilmiştir:

TEBRİZ

13 Ağustos 1595 tarihinde Tebriz kadısına ve defterdarına yazılan hükme göre, eski Tebriz beylerbeyi Hızır, reaya ve kul taifesine aşırı zulüm ve baskıda bulunmuştur. 27 Ağustos 1595 tarihiyle Tebriz beylerbeyine ve Tebriz kadısına gönderilen bir hükümde de yine aynı kişinin adamlarıyla beraber birer bahaneyle her köyden 1000-1500 kuruş toplayıp zulümde bulunduğu görülmektedir. Her iki hükümde de hâlâ Tebriz beylerbeyi olan Vezir Hasan Paşa'dan bu konuyla ilgilenmesi istenmiştir. Konunun araştırılarak halka zulümde bulunulmamasının sağlanması ve halktan miktardan fazla akçe istenmemesi emredilmiştir¹⁹.

MARAŞ

26 Ağustos 1595 tarihinde Zamantu kadısına gönderilen hükme göre, Maraş Beylerbeyliği'nden emekli olan Haydar Bey'in kethüdası Mustafa Çavuş'un 200 atlı ile

¹⁸ BA., *Mühimme Defteri* 77, 130/393.

¹⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 10/24; BA., *Mühimme Defteri* 73, 11/26.

Maraş üzerine gidip halkın erzağına ortak olduğu, atları için 2 kile arpa, birer batman yağ, bal ve akçelerini alıp zulümde bulunduğu anlaşılmaktadır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanların İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir²⁰.

KIBRIS

8 Mart 1605 tarihiyle Kıbrıs'da bulunan Vezir Ferhat Paşa ve kadılara yazılan hükümde, eski Kıbrıs beylerbeyi olan Cafer Paşa ve adamlarının Kıbrıs'daki zımmi reayadan fazlasıyla cizye toplayıp halka eziyet ettikleri belirtilmektedir. 20 Şubat 1608 tarihiyle Kıbrıs beylerbeyine ve defterdarına gönderilen hükümde, on yıldan beri gelen beylerbeyi ve haraç toplamakla görevli memurların halktan fazla miktarda akçe toplayıp zulümde buldukları belirtilmiştir. Maliye tarafından verilen kararların dışına çıkıp fazla akçe toplanmaması istenmiştir²¹.

1. 2. Sancakbeyleri ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkivalık Olayları

Bazı sancakbeyleri ile yanındaki kapı halkı ve maiyetindeki adamlarının da zaman zaman eşkıyalık faaliyetleri içerisinde buldukları görülmektedir.

KIRŞEHİR

Bu konu hakkında Kırşehir'de gerçekleşen iki olay vardır. İlk olay, 1 Mayıs 1595 tarihinde Kırşehir beyi ile kadısına ve Konur kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Kırşehir'de eşkıyalığıyla ün salmış Hasan bin Piri ve bazı ileri gelenler ile beraber Kırşehir sancakbeyi kethüdasının da eşkıyalık yaptığı ortaya çıkmaktadır. Bu hükme göre bir çok köy halkına zulüm etmiş ve halk bu zulme daha fazla dayanamayarak yaşadıkları yurtlarını terk etmeye başlamışlardır. Yakalananların şerle haklarından gelinmesi istenmiştir²².

İkinci olay ise Kırşehir sancakbeyleri subaşları ve adamlarının *selamlık* adıyla halktan zorla akçe topladıklarıyla ilgili olup 24 Mayıs 1595 tarihinde Kırşehir, Hacı

²⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 377/829.

²¹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 117/214; BA., *Mühimme Defteri* 76, 21/53.

²² BA., *Mühimme Defteri* 73, 131/309.

Bektaş, Süleymanlı, Konur, Keskin, Yüzde Pare ve Kara Keçili kadılarına gönderilen hükümde mevcuttur. 6 Haziran 1595 tarihinde Kırşehir ve Konur kadılarına yazılan hükümde, mir-i mirân ve mîr-livâ adamlarının sipahi, yeniçeri, acemi oğlanı, kapıkulu adıyla 70-80'den fazla atıyla köyleri dolaşip halkın hayvanına, erzakına ve malına göz koydukları, ayrıca her köyden 20 - 30 kuruş akçe ve altın topladıkları ifade edilmiştir. Suçlular içinde sipahi, yeniçeri, acemi oğlanı ve kapıkulu var ise isimleri ve resimleriyle beraber merkeze bildirilmesi ve bunun dışındaki suçluların bir kısmının şerle haklarından gelinmesi bir kısmının da İstanbul'a gönderilmesi istenmektedir²³.

ANTEP

Zulkadriyye Beylerbeyine gönderilen 1 Mayıs 1595 tarihine ait bir hükümde, Zulkadriyye beylerbeyi ve sancakbeyinin sefere gitmesinden yararlanan *Türkmen-i Halep* sancakbeyi Derviş'in kethüdasıyla beraber Antep'e gelip halktan zorla 1130 kuruş, 412 kile arpa, 6 at, 10 altı sığır, 1 cariyeye, 72 koyun, 500 tavuk, 7 halı ve 7 kilim topladığı ortaya çıkmıştır. Konunun teftiş edilerek aydınlatılması emredilmiştir²⁴.

CEBELE

Trablusşam beylerbeyine ve Hama kadısına yazılan 10 Mayıs 1595 tarihli hükümde, Naum oğlu Muhammed, Selim, Yusuf, Habip ve Ahmet'in *Dergâh-ı Muallâ*'ya sundukları şikâyetlerine göre, Cebele sancakbeyi Emir Yusuf'un kethüdası Hacı Yusuf'un 70-80 atlı ile bu kişilerin yaşadığı köye gönderip evlerini bastırdıkları ve kendilerini tutup işkence ettikten sonra *cerime* adıyla akçelerini aldıkları belirtilmektedir. Konunun teftiş edilip Emir Yusuf'un suçlu bulunması halinde şikâyet sahiplerine haklarının verilmesi, kendisinin şikâyet etmesi halinde kethüdasıyla beraber İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir²⁵.

²³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 234/546; BA., *Mühimme Defteri* 73, 128/299.

²⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 561/1223.

²⁵ BA., *Mühimme Defteri* 73, 187/437.

İÇİL

İçil'de konuyla alakalı iki olay vardır: Birincisi, 13 Mayıs 1595 tarihiyle Kıbrıs beylerbeyi ve İçil Sancağı'nda olan kadılara gönderilen bulunmaktadır. Bu hükümde, İçil sancakbeyi olanların subaşlarının 30'dan fazla eşkıya ile her ay halktan zorla erzak, hayvan yemi, büyük küçük baş hayvan alıp *cerime* adıyla akçeler topladığı belirtilmektedir. Ayrıca her üç ayda bir *mirliva* veya kethüdasının köyleri dolaşıp selamlık adıyla 5-10 akçe topladığı ifade edilmektedir. Suçluların *kayd u bend* ile kalede hapsedilerek görevlendirilecek bir çavuşla İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir²⁶.

Diğer olay ise, 25 Mart 1605 tarihinde Kıbrıs beylerbeyine ve İçil'deki kadılara yazılan bir hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Hısn-ı keyf sancakbeyi Mehmed'in *livâ-i mezbûrede suhte taifesi vardır muhafazasına memurum* diyerek yanına topladığı eşkıyadan atlı ve sekbanlarla köylere giderek halkın evlerini yaktığı, köyleri tahrip ettiği, 200'den fazla kişiyi öldürdüğü, kadın ve kızlara tecavüz edildiği, 50.000'den fazla koyun, keçi, 1000 baş deve, 2000 baş öküz, inek ve sair hayvana el koyduğu ve 300 kişiyi hapsedip gece gündüz işkence ettiği ortaya çıkmıştır. Ayagadi, Silifke ve Mud kaleleri içine girerek halka zulüm ve işkencede bulunmuşlardır²⁷. 9 Nisan 1605 tarihinde İçil beyine, İvgadi, Elvanlı, Karataş ve Sarıkavak kadılarına yazılan hükümde de yine aynı kişinin levent, birkaç 100 atlı, sekban ve toplayabildiği kadar eşkıya ile aynı gerekçeyle köy köy dolaşıp devam ettiği zulmünün detayları verilmektedir. Buna göre halkın malını gasbetmiş, 200'den fazla adamı katletmiştir. Genç oğlan, bakire kız ve kadınlara leventler tarafından tecavüzde bulunulmuştur. 50.000'den fazla büyük küçük baş hayvanı ve mevcut bulunan erzakları halktan zorla almıştır. 300'den fazla adamı yakalayıp hapsedip gece gündüz işkence etmiştir. Nakit 7 yük akçe vereni serbest bırakmış ama bu, serbest bıraktığı kişiyi tekrar hapsetmesine engel olmamıştır. Bu olay Kıbrıs'taki gitgide büyüyen huzursuzluğu gözler önüne sermiştir²⁸. İçil'deki bu karışıklıklara karşı Dergâh-ı Muallâ yeniçerilerinden Larende'de yaşayan Mehmed görevlendirilmiştir. Suçlu bulunanların hakkından şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi

²⁶ BA., *Mühimme Defteri* 73, 193/451.

²⁷ BA., *Mühimme Defteri* 75, 196/396.

²⁸ BA., *Mühimme Defteri* 75, 207/423.

emredilmiştir²⁹. Bu olayla ilgili ilk hükümde de suçluların İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir³⁰.

KARAHİSAR-I SAHİP

Bu konuyla ilgili Karahisar-ı sahip Sancağı'nda iki olay vardır. Birincisi, 18 Mayıs 1595 tarihinde Kütahya kadısına ve 29 Haziran 1595 tarihinde Kütahya ile Seydigazi kadılarına gönderilen hükümlerde bulunmaktadır. Bu hükümlerden ilkinde Karahisar-ı Sahip sancakbeyinin kardeşi Mehmed ve kethüdası Mustafa'nın 70-80 atlı ile Seydigazi Kazası'na giderek eşkıyalık yaptıkları saptanmıştır. Bu eşkıyalık hareketinin durdurulması için birkaç kişi görevlendirilmişse de bunun etkili olmadığı sözü edilen kişilerin fesâdlarına devam etmiş olmalarından anlaşılmaktadır. Ağıl adlı bir karyeye giderek oradaki halkın her türlü esbap ve erzaklarına el koymuşlardır. “*Biz sefere gideriz harçlık lazımdır*” diyerek naibi sıkıştırmışlar ve Hamza adlı kişinin başını keserek öldürmüşlerdir. Bunların derhal tutuklanarak İstanbul'a gönderilmeleri istenmiştir. İlk hükümde konuyla ilgilenmesi için bir çavuşun görevlendirildiği belirtilmiştir. Ayrıca suçlunun hapsedilerek İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir³¹.

İkinci olay ise, 20 Temmuz 1596 tarihiyle Anadolu muhafazasındaki Hasan Paşa'ya gönderilen hükümde bulunmaktadır. Aksaray sancakbeyi iken görevden alınan Mehmed'in 70-80 levent ve 20-30 sekban ile *cerime* adıyla halktan akçe aldığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca yine aynı kişi her köyden 150'den fazla at, hayvan yemi, erzak, ikişer üçer koyun ile tavuk gibi kendi ihtiyaçlarını karşılayacak eşyaları da toplamaktan çekinmemiştir. Suçluların yakalanarak hapsedilip İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir³².

SAMSAD

Samsad Sancağı ahalisinin yazdıkları mektupla Samsad beyi ile kadısı ve Hısn-ı Mansur kadısına gönderilen 22 Mayıs 1595 tarihli hükümde, Samsad sancakbeyi Cüce

²⁹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 207/423.

³⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 196/396.

³¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 466/1030; BA., *Mühimme Defteri* 73, 125/290.

³² BA., *Mühimme Defteri* 74, 207/659.

Halil'in kardeşi Ali'nin 500 atlı ile zorla halktan 5000 kuruş toplayıp nice işkencede bulunduğu göze çarpmaktadır. Konunun teftiş edilerek suçluların İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir³³.

SEYDİŞEHİR

22 Mayıs 1595 tarihiyle ve 1 Temmuz 1595 tarihiyle Seydişehir kadısına gönderilen iki ayrı hükümde, subaşı ve iş erlerinin adamlarını sık sık Seydişehir'e yakın olan köylere gönderdikleri anlaşılmaktadır. Hükme göre bu adamlar halkın erzak, hayvan ve bunun gibi birçok malını gasbetmişlerdir. Her ay *selamlık* ve *cerime* adıyla akçe toplamışlardır. Konunun teftiş edilerek suçluların İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir³⁴.

KASTAMONU

Konuyla ilgili beş olay yer almaktadır. İlki, 22 Mayıs 1595 tarihinde Kastamonu beyine gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, Kastamonu sancakbeyinin Abdurrahman adlı bir kadiyla ittifak edip ahaliye zulümde bulunduğu görülmektedir. Suçluların yakalanarak şerh haklarından gelinmesi istenmektedir³⁵.

İkincisi, 26 Ağustos 1595 tarihli Kastamonu beyine gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu, İbrahim adlı subaşının *şirret ve şekavet* içinde olduğu belirtilmiştir. Suçluların yakalanarak *kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir³⁶.

Bir diğeri, 27 Haziran 1596 tarihiyle Kastamonu ve Devrekani kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Buna göre, sancakbeyi subaşlarının oldukça kalabalık sayıda dolaştıkları ve halktan zorla erzak, hayvan ile divan ağırlığı ve cerime adıyla her köyden 8-9 yük akçe topladıkları ortaya çıkmaktadır. Subaşların bir yerde

³³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 468/1034.

³⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 468/1033; BA., *Mühimme Defteri* 73, 413/908.

³⁵ BA., *Mühimme Defteri* 73, 471/1039.

³⁶ BA., *Mühimme Defteri* 73, 376/826.

eşkıyalık vakası olmadan il içinde dolaşmamaları emredilmiştir. Muhalefet karşılığında sancakbeyinin sancağının alınacağı, subaşlarının ise hakkından gelineceği belirtilmiştir³⁷.

5 Ekim 1596 tarihiyle Kastamonu kadısına gönderilen hükümde ise başka bir olaya rastlamaktayız. Buna göre, mîrlivâ kaymakamı ve subaşlarının 50-60 atlı ve 20 sekban ile dolaştıkları halkın malına ortak olmalarının yanı sıra kadın ve kızlara da tecavüz ettikleri dikkat çekmektedir. Subaşların *reaya üzerine çıkması* yasaklanmıştır. Ayrıca konunun teftiş edilerek arza ihtiyaç duyulan durumların merkeze bildirilmesi ve diğerlerinin hakkından gelinmesi emredilmiştir³⁸.

Son olay, 11 Mayıs 1605 tarihinde Eflani, Zara, Çekline, Azdavay kadılarına ve eski Mudurnu kadısı olan Mevlana Mehmet'e gönderilen hükümde mevcuttur. Kastamonu sancakbeyi subaşlarının 30'dan fazla atlı ile dolaşıp zorla ahalinin evlerine girip tüm mallarına el koydukları görülmüştür³⁹. 24 Nisan 1605 tarihli Devrekani ve Eflani kadılarına yazılan bir hükümde, Kastamonu ve civarının huzurunu sağlamak için *Dergah-ı Muallâ* yeniçerilerinden İsmail görevlendirilmiştir. Hatta İsmail Çavuş'un görevini yaptığı sırada sancakbeyi adamları ve subaşlarının da karışıklık çıkarttıkları görülmektedir. Tüm bunlar kavga ve mücadelenin nasıl bir boyuta vardığını göstermektedir. Hatta bundan sonra subaşların en fazla 4-5 atlı ile dolaşmaları emredilmiştir. Fakat tüm bunlar Kastamonu ve civarındaki huzursuzluk ve düzensizliğe engel olmamıştır. Nitekim eşkıyanın yakalanmasına engel olup eşkıyaya yataklık eden ve eşkıyalık yapanların men ve def edilerek isim ve resimleriyle merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁴⁰.

ŞEYHLİ

31 Mayıs 1595 tarihinde Şeyhli, Uşak ve Sandıklı kadılarına gönderilen hükümden, beylerbeyi ve sancakbeyi kethüdalarının 50-60'dan fazla atlı ve 20-30 sekban ile köy köy gezerek halkın elinde olan her çeşit erzak ve eşyalarını gasbettikleri ve onlardan çeşitli adlarla akçe topladıkları anlaşılmaktadır. Şeyhli ve çevresine adaletnâmeler

³⁷ BA., *Mühimme Defteri* 74, 44/150.

³⁸ BA., *Mühimme Defteri* 74, 74/232.

³⁹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 60/91.

⁴⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 55/81.

eşkîyalık vakası olmadan il içinde dolaşmamaları emredilmiştir. Muhalefet karşılığında sancakbeyinin sancağının alınacağı, subaşlarının ise hakkından gelineceği belirtilmiştir³⁷.

5 Ekim 1596 tarihiyle Kastamonu kadısına gönderilen hükümde ise başka bir olaya rastlamaktayız. Buna göre, mîrlivâ kaymakamı ve subaşlarının 50-60 atlı ve 20 sekban ile dolaştıkları halkın malına ortak olmalarının yanı sıra kadın ve kızlara da tecavüz ettikleri dikkat çekmektedir. Subaşların *reaya üzerine çıkması* yasaklanmıştır. Ayrıca konunun teftiş edilerek arza ihtiyaç duyulan durumların merkeze bildirilmesi ve diğerlerinin hakkından gelinmesi emredilmiştir³⁸.

Son olay, 11 Mayıs 1605 tarihinde Eflani, Zara, Çekline, Azdavay kadılarına ve eski Mudurnu kadısı olan Mevlana Mehmet'e gönderilen hükümde mevcuttur. Kastamonu sancakbeyi subaşlarının 30'dan fazla atlı ile dolaşıp zorla ahalinin evlerine girip tüm mallarına el koydukları görülmüştür³⁹. 24 Nisan 1605 tarihli Devrekani ve Eflani kadılarına yazılan bir hükümde, Kastamonu ve civarının huzurunu sağlamak için *Dergah-ı Muallâ* yeniçerilerinden İsmail görevlendirilmiştir. Hatta İsmail Çavuş'un görevini yaptığı sırada sancakbeyi adamları ve subaşlarının da karışıklık çıkarttıkları görülmektedir. Tüm bunlar kavga ve mücadelenin nasıl bir boyuta vardığını göstermektedir. Hatta bundan sonra subaşların en fazla 4-5 atlı ile dolaşmaları emredilmiştir. Fakat tüm bunlar Kastamonu ve civarındaki huzursuzluk ve düzensizliğe engel olmamıştır. Nitekim eşkıyanın yakalanmasına engel olup eşkıyaya yataklık eden ve eşkıyalık yapanların men ve def edilerek isim ve resimleriyle merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁴⁰.

ŞEYHLİ

31 Mayıs 1595 tarihinde Şeyhli, Uşak ve Sandıklı kadılarına gönderilen hükümden, beylerbeyi ve sancakbeyi kethüdalarının 50-60'dan fazla atlı ve 20-30 sekban ile köy köy gezerek halkın elinde olan her çeşit erzak ve eşyalarını gasbettikleri ve onlardan çeşitli adlarla akçe topladıkları anlaşılmaktadır. Şeyhli ve çevresine adaletnâmeler

³⁷ BA., *Mühimme Defteri* 74, 44/150.

³⁸ BA., *Mühimme Defteri* 74, 74/232.

³⁹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 60/91.

⁴⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 55/81.

yayınlanarak, bunlara aykırı hareket edenlerin isim ve resimleriyle merkeze bildirilmesi emredilmiştir. Suçu sabit olanların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁴¹.

ANKARA

18 Haziran 1595 tarihinde Ankara ve Bacı kadılarına ve Vezir İbrahim Paşa'ya gönderilen bir hükümde, Subaşı Ali ve adamlarının yanlarına eşkıya alarak evler basıp yollar kesip halka zulümde buldukları belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçluların *kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir.⁴²

İNEGÖL

İnegöl'de yaşayan Hüseyin subaşının 15-20 levent ile İstanbul'da nişancı olan Hamza'nın haslarını gasbettiğine dair 21 Haziran 1595 tarihli İnegöl kadısına gönderilen hükümde, subaşı Perviz'i öldürmek maksadıyla odasını bastığı ve hizmetkârını döverek yaraladığı ortaya çıkmıştır. Suçlunun *kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁴³.

SAMSUN

Samsun'da Sultan Bayezid Evkafı ahalisine zulüm eden Geyvan ve Mahmut Çavuş adlı kişilerin yaptıkları zulüme *mirliva* adamlarının da destek ve yardım ettikleri 7 Temmuz 1595 tarihli Gerger beyine, Sivas kadısına ve Divriği yolu üzerinde bulunan kadılara gönderilen bir kayıttan mevcuttur. *Eşkıyanın defî* için Niksar'dan Abdullah baş ve buğ tayin edilmiştir. Yakalanan eşkıyanın şerle hakkından gelinmesi istenmiştir⁴⁴.

RUMKALE

13 Temmuz 1595 tarihli Rumkale kadısına gönderilen hükümden Mirliva Celil Bey'in subaşlarının 40-50 sekbanla bazı köylere gidip halktan zorla akçe ve erzak

⁴¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 182/426.

⁴² BA., *Mühimme Defteri* 73, 83/193.

⁴³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 441/974.

⁴⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 456/1007.

topladıkları anlaşılmaktadır. Suçlu bulunanların isim ve resimleriyle merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁴⁵.

AKSARAY

13 Ağustos 1595 tarihli Aksaray kadısına gönderilen hükme göre Aksaray sancakbeyi Abdurrahman Bey ahaliye zulümde bulunmuş hatta ahalden bazı kişiler ona destek vermiş ve korumuşlardır. Suçluya yataklık edenlerin isim ve resimlerinin bildirilmesi emredilmiştir⁴⁶. 21 Ağustos 1595 tarihinde bizzat Aksaray sancakbeyi Abdurrahman Bey'e gönderilen hükümde ise Abdurrahman Bey sorgulanmak ve yaptıklarının hesabını vermek üzere İstanbul'a çağrılmıştır⁴⁷.

EĞİL

13 Ağustos 1595 tarihinde Diyarbakır beylerbeyi ve kadısına gönderilen hükümde, Tebriz kullarının ulufelerinin Diyarbakır beylerbeyi iken öldürülen İbrahim Bey zamanından beri Diyarbakır hazinesinden karşılandığı ve bu sebepten *otuz yük akçeyi* Tebriz'e götürmek için görevlendirilen İbrahim Bey'in kethüdası Piyale'nin yanında bulunan Tebriz sol bölük ağası Haydar, Van kulları ağası Mustafa, Diyarbakır *nakibü'l-üşrafi* ve 16 adamı, Eğil Beyi Cafer Bey, kardeşi Gazanfer Bey ve Milli Ali Bey Aşireti ve yanında bulunanlar tarafından öldürmüşlerdir. Ayrıca bu kişilerin tahsil ettikleri akçe, defter, esbap, erzak ve malları gasbetmişlerdir. Suçluların yakalanarak sorgulanması ve şerh haklarından gelinmesi istenmiştir⁴⁸.

EĞİRDİR

Eğirdir'e bağlı bir köyden Büyük Hüseyin ve oğlu İsa Hamid sancakbeyi subaşı Cebeci Sefer hakkında şikâyette bulunmuşlardır. Bu şikâyete göre Cebeci Sefer evlerini basıp kendilerini hapsedmiş ve 5000 akçe ile bazı eşyalarına el koymuşlardır. Mahkemeye davet için gelen görevlilere birçok hakarete bulunan Cebeci Sefer'in yetmiş

⁴⁵ BA., *Mühimme Defteri* 73, 115/260.

⁴⁶ BA., *Mühimme Defteri* 73, 7/14.

⁴⁷ BA., *Mühimme Defteri* 73, 18/43.

⁴⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 10/23.

seksen atlı ile dolaşıp halka çeşitli zulümlerde bulunduğu ortaya çıkmıştır. Eğirdir kadısına gönderilen bu hüküm 26 Ağustos 1595 tarihli dir. Bu konuyla ilgilenmesi için Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Bayram Çavuş görevlendirilmiştir. Suçluların hapsedilerek İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁴⁹.

SİS

Sis Sancakbeyi'nin subaşları ve adamlarının halka zulüm ettiklerine dair 2 Eylül 1595 tarihli hüküm Sis kadısına yazılmıştır. Bu konuyla ilgilenmesi için Dergâh-ı Muallâ Kapıcılarından bir kişi görevlendirilmiştir. Suçluların *kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵⁰.

ÇANKIRI

Bu konuyla ilgili üç olay bulunmaktadır. Birincisi, 14 Eylül 1595 tarihli Çankırı, Keskin ve Toht kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Çankırı beyinin kaymakamı Hamza Halife adlı kişinin 20 yıldan beri niyabet görevini yapıp halkın haksız yere akçelerini aldığı ortaya çıkmıştır⁵¹. 14 Eylül 1595 tarihiyle Çankırı kadısına gönderilen hükümde eşkıyanın defî için öncelikle Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından olup mir-liva tarafından kethüda olunun Sinan Çavuş tayin edilmiştir. Onun görevini başarıyla bitirdiği ve yerine Hürrem Çavuş'un görevlendirildiği emredilmiştir⁵².

İkinci olay, 4 Aralık 1604 tarihiyle Kastamonu ve Çankırı mukataa müfettişi olan Hacı Hüsam, Çankırı ve Kastamonu'da bulunan kadılara, sancak kaymakamlarına ve *eşkıya defîyle* görevli Mehmet ve Tosya'da korucu Mustafa'ya gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, kapıcı olan Şaban'ın 200'den fazla atlı ve sekban ile Çankırı'da köy köy dolaşıp halktan fazlasıyla yiyecek ve erzak ve her köyden 100-200 kuruş toplamış. Ayrıca her bir yere birer zorba gönderip onların halktan birçok şey toplamasına ve zulüm etmelerine neden olmuştur. için il erlerinin yardımı istenmiştir.

⁴⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 374/822.

⁵⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 283/648.

⁵¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 382/838.

⁵² BA., *Mühimme Defteri* 73, 381/837.

Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁵³.

Çankırı halkı tarafından sunulan dilekçede Çankırı sancakbeyi tarafından nevahi subaşlıkları eşkiyadan bazı kişilere verilmekte ve bu subaşları 30-40 atlı ve sekban ile dolaşp halkın erzakına malına, hayvanına ve parasına ortak olmuşlardır. *Selamlık* adıyla halktan 25-30 hatta daha fazla miktarda akçe toplamışlardır. Çankırı Sancağı'ndaki tüm kadılara ve mirliya kaymakamı Mustafa Çavuş'a gönderilen bu hüküm 18 Aralık 1604 tarihidir ve bu başlık altında Çankırı'da yapılan eşkiyalıklara verebileceğimiz son örnektir⁵⁴.

VAN

Bayezid Kalesi Sancağı halkı *şer'i şerife* gelerek *mir-i miran* adamlarının sancakbeyi subaşlarıyla lüzumsuz yere köyleri dolaşp evlerine girerek zorla eşya ve erzaklarını alıp *selamlık* ve *ağırlık* adı altında kendilerinden akçe topladıklarına dair şikâyette bulunmuşlardır. 21 Temmuz 1596'da Bayezid Kalesi kadısına yazılan bu hükümle sorunun teftiş edilerek çözülmesi emredilmiştir. Konunun teftiş edilerek halktan kanun dışı akçe alınmaması istenmiştir. İnat edenlerin isim ve resimleriyle beraber yazılarak merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁵⁵.

BEYŞEHİR

Beyşehir sakinlerinden Seyyid Müslüm'ün, 5 Ekim 1596 tarihinde Beyşehir kadısına yazılan hükümde, Beyşehir sancakbeyi olan Bayezid hakkında suç duyurusunda bulunduğu görülmektedir. Buna göre Bayezid halka devamlı zulüm etmektedir. Hatta bu nedenle hakkında Kıbrıs'da küreğe gönderilmesi için kendisine ve Beyşehir kadısına hitaben yazılan birçok *emr-i şerif* vardır. Bu şikâyet üzerine Bayezid; Seyyid Müslüm'ün evini basarak kendisini hapsedmiştir. Kadının ısrarları neticesinde Bayezid, Seyyid Müslüm'ü elli binden fazla akçe karşılığında serbest bırakmıştır⁵⁶. Nuh Paşa'ya ve

⁵³ BA., *Mühimme Defteri* 75. 324/673.

⁵⁴ BA., *Mühimme Defteri* 75. 326/679.

⁵⁵ BA., *Mühimme Defteri* 74. 32/120.

⁵⁶ BA., *Mühimme Defteri* 74. 68/208.

Beyşehir kadısına yazılan 5 Ekim 1596 tarihli bir başka hükümde, Bayezid karşımıza eski Beyşehir sancakbeyi olarak çıkmaktadır. Eşkîyalık yapmaya devam eden Bayezid bu seferde Beyşehir sancağını *zabta* gelen Feyzullah'ın adamı Ahmet'in görevini yapmasına engel olup sancağın ve sair *mukataanın* kendisi üzerine altmış yük akçeye *iltizama* verildiğini savunmuştur. Oysa hüküm, sancağın artık *Hazine-i Amire'nin Karaman canibi defterdarı* Feyzullah'a verildiğini göstermektedir. Hükümde *celali* diye tanımlanan Bayezid'in yakalanarak İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵⁷. Karaman muhafazasında olan Mehmed Paşa'ya yine 5 Ekim 1596 tarihinde yazılan hüküm de bu olayla ilgilidir. Bayezid'in isyan içinde olduğu belirtilerek yakalanıp Konya Kalesi'nde hapsedilmesi emredilmiştir⁵⁸. Bu konuyla ilgili son hüküm 5 Ekim 1596 tarihli olup Karaman muhafazasında olan Nuh'a, Beyşehir, Konya, Seydişehir bey ve kadılarına yazılmıştır. Hükümde Karaman'daki *valide sultan paşmaklık hasları* köylerini bastığı görülmektedir. Bayezid'in köylere 300 atlı celali ile girdiği belirtilerek her köyde 3-4 gün oturup halkın zorla erzak ve mallarını gasbettiği görülmektedir. Teslim olması için gelen tekliflere sıcak bakmayan Bayezid birçok kişinin ölmesi ve yaralanmasına neden olmuştur. Söz konusu kişinin en kısa sürede yakalanıp Konya Kalesi'ne hapsedildikten sonra İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir⁵⁹. Hükümde *celali* diye tanımlanan Bayezid'in yakalanarak İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁶⁰. Karaman muhafazasında olan Mehmed Paşa'ya yine 5 Ekim 1596 tarihinde yazılan hüküm de bu olayla ilgilidir. Bayezid'in isyan içinde olduğu belirtilerek yakalanıp Konya Kalesi'nde hapsedilmesi emredilmiştir⁶¹.

TARSUS

5 Ekim 1596 tarihiyle eski Karaman beylerbeyi olup şimdi Karaman muhafazasında olan Ramazan oğlu Mehmet ile Gökçeli ve Tarsus kadılarına yazılan hükümde, hâlâ bilfiil Tarsus sancakbeyinin kaymakamı olan Yusuf Kethüda kaza haricindeki bazı kişilerin gece ile evlerine basıp akçelerini almış vermeyenlerin kadın ve çocuklarına her türlü hakareti yapmıştır. Her nahiyeyi iltizam ile bazı leventlere vererek subaşı tayin etmiş ve bu kişiler ise köy köy dolaşarak *selamlık* adıyla adam başına onar

⁵⁷ BA., *Mühimme Defteri* 74, 68/209.

⁵⁸ BA., *Mühimme Defteri* 74, 70/74.

⁵⁹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 78/281.

⁶⁰ BA., *Mühimme Defteri* 74, 68/209.

⁶¹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 70/74.

akçe ve erzak türünden eşyalar toplayıp halka zulümde bulunmuşlardır. Bunların yanı sıra Yusuf Kethüda da 70 - 80 atlı ve 20 - 30 tüfekli ile gezerek halktan zorla erzak ve mal toplamış halkın sıkıntı çekerek yaşadıkları yerleri terk etmelerine sebep olmuşlardır. Suçluların İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁶².

MANİSA

14 Şubat 1605 tarihinde Manisa kadısı, Saruhan beyi ve kadısına gönderilen hükümde sancak subaşı olan Ali 40-50 atlı ile halktan zorla her cins erzak ile hayvan ve *cerime* adıyla da akçe toplamıştır. Suçlu bulunduğu takdirde Ali'nin subaşılıktan alınması emredilmiştir⁶³.

NİĞDE

Karaman Beylerbeyiyle sefere gitmek için görevlendirilen Niğde sancakbeyi Ahmet Kayseri'ye ulaştığında topladığı 500-600 kadar adamla Niğde'ye geri dönüp köy köy dolaşp halktan zorla akçe toplamıştır. Birçok kişinin başını keserek öldürmüş; eşya ve mallarını gasbetmiştir. 23 Mart 1605 tarihinde Karaman beylerbeyi ve Niğde kadısına yazılan bu hükümle Niğde sancakbeyinin isyanı ve bu isyanın boyutları gözler önüne serilmiştir. Şerle hakkından gelinmesi ve eşkiyaya ibret olacak şekilde tüm mallarına devlet adına el konulması emredilmiştir⁶⁴.

ÇORUM

27 Mart 1605 tarihiyle Çorum sancakbeyi Mehmed'e gönderilen hükümde, Çorum sancakbeyi adamının zorba başı olduğu belirtilerek İskilip ahalisinden 33 günde 14 kez vergi topladığı ayrıca Müslümanların kimisinden 500 kuruş ve kimisinden 2 000 kuruş alıp kapıcıları öldürerek Bolu'yu yaktığı anlatılmaktadır. Halka zulüm edilmemesi istenerek eşkiyaların yakalanarak *müceb-i ibret* olacak şekilde şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁶⁵.

⁶² BA., *Mühimme Defteri* 74, 69/211.

⁶³ BA., *Mühimme Defteri* 75, 302/634.

⁶⁴ BA., *Mühimme Defteri* 76, 145/376.

⁶⁵ BA., *Mühimme Defteri* 75, 241/504.

ŞAM

Şam'da sancakbeyleri ve maiyetindekilerinin yaptığı iki olay vardır. Birinci olay, hâlâ Aclun sancakbeyi olan Hamdan Bey'in eşkıyalığından bahseden hükümdür. Hüküm, 3 Nisan 1605 tarihli olup Şam beylerbeyine ve kadısına yazılmıştır. Araban eşkıyasını toplayıp Bali ve Mehmed adlı kişileri de tahrik ederek Kerek Kalesi üzerine gitmiş ve kale ahalisinin çoğunu öldürmüş, çocuk ve kadınları esir almıştır. Bunun yanı sıra 20 000 sikkeden fazla altınlarını gasbedip çeşitli işkencelerde bulunmuştur. Bu zulme tahammülü kalmayan halktan gücü yetenler Kudüs'e yerleşmeye başlamıştır. Hiç kimsenin zulme uğramaması için gerekli ortamın sağlanması emredilmiştir. Durumun sorgulanarak merkeze bildirilmesi istenmiştir ve ona göre karar verileceği belirtilmiştir⁶⁶.

İkinci olay ise 25 Ocak 1608 tarihli Şam beylerbeyi, kadı ve Şam'da bulunan bütün sancakbeyleri ve kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, Şam ve çevresinde çok uzun zamandan beri huzur içinde yaşandığının altı çizilerek son zamanlarda bazı subaşların birkaç yüz atlı ile beraber başlattıkları huzursuzluk anlatılmaktadır. Buna göre subaşlar halktan zorla erzak ve hayvan yemi toplamaktadırlar. *Selamlık* ve *piyade* adlarıyla akçe alıp halka zulüm ettikleri görülmektedir. Hükümün birer sureti de Şam beylerbeyi ve kadısına gönderilmiştir. Bu yapılanların *men ve def* edilerek halk için huzur ortamının sağlanması emredilmiştir⁶⁷.

KÖSTENDİL

Köstendil beyi ve Köstendil'de bulunan kadılara 23 Nisan 1605 tarihiyle yazılan hükümde Köstendil sancakbeyinin 300-400 kadar atlı levent ile serbest vakıf köylerine giderek ahalinin mallarını gasp etmiştir. Vakıf köylerinin idaresine karışılmaması hakkında emirler bulunmasına rağmen itaat etmeyip Köstendil ve civarında huzursuzluğa neden olmuştur. Sancakta kıtlık yaşanırken dört yüzden fazla atlı ile köylere gidip zorla halktan erzak ve 15 000 - 20 000 akçe toplamıştır. Bu hükümle sancakbeyi uyarılarak

⁶⁶ BA., *Mühimme Defteri* 75, 267/559.

⁶⁷ BA., *Mühimme Defteri* 76, 101/257.

kanun dışı hareketlerde bulunmaması istenmiştir⁶⁸. Bunun bir şey ifade etmediği 2 Kasım 1605 tarihiyle Köstendil'deki kadılara yazılan hükümden anlaşılmaktadır. Çünkü bu hükme göre Köstendil sancakbeyi hâlâ kasaba ve köyleri dolaşp gönderdiği subaşı ve voyvodalar ile halktan *selamlık* ve *kaftan baha* adıyla akçe toplamaktadır. Tüm yapılanların halka sıkıntı verdiği sebebi ile durumun teftiş edilip halktan hiçbir adla akçe alınmaması emredilmiştir⁶⁹. Kalabalık gruplar halinde dolaşılması ve usulsüz vergi toplanmaması istenmiştir. Emre itaatsizlik yapanların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁷⁰.

ALACAHISAR

Alacahisar sancakbeyi, adamları ve Tatar Eşkiyasını da yanına alarak Alacahisar ve Parakin civarında bulunan ahaliye zulümde bulunmuştur. Bu bilgi 18 Ocak 1606 tarihiyle Alacahisar beyine ve Parakin kadısına gönderilen bir hükümde mevcuttur. Halka zulümde bulunulmaması istenmiştir⁷¹.

VARADİN

23 Ocak 1606 tarihli Varadin kadısına gönderilen hükümde halk düzenli olarak vergilerini öderken voyvodalar çok fazla atlı ile karyeler üzerine gidip halkın erzak türü eşyasına el koyup halka zulümde bulunmaktadır. Voyvodalar uyarılarak halka zulüm yapılmaması ve zulümde bulunanların haklarından gelinmesi emredilmiştir⁷².

VIDİN

30 Ocak 1606 tarihiyle Vidin kadısına yazılan hüküm sancakbeyi tarafından gönderilen voyvodaların halkın her türlü erzaklarını ve akçelerini aldıklarını göstermektedir. Halka eziyet edenlerin merkeze bildirilmesi istenmiştir ki haklarında gerekenin yapılması emredilmiştir⁷³.

⁶⁸ BA., *Mühimme Defteri* 75, 166/307.

⁶⁹ BA., *Mühimme Defteri* 77, 133/399.

⁷⁰ BA., *Mühimme Defteri* 77, 133/399.

⁷¹ BA., *Mühimme Defteri* 77, 199/569.

⁷² BA., *Mühimme Defteri* 77, 213/598.

⁷³ BA., *Mühimme Defteri* 77, 226/627.

DOMANIÇ

3 Ağustos 1607 tarihiyle Domaniç kadısına gönderilen hükümde Bursa ve Anadolu'dan gelen subaşların müfettiş adıyla akçe topladıkları ve halka zulüm ettikleri dikkat çekmektedir. Halka eziyet edenlerin merkeze bildirilmesi istenmiştir⁷⁴.

Sancakbeyi iken görevden alınmış yada emekli olmuş kişilerin eşkıyalıkları aşağıdaki sırayla verilmiştir:

DİVRİĞİ

Eski Divriği sancakbeyi Alihan Bey'in kethüdası Şah Ali ve diğer adamlarıyla köy köy dolaşip halktan kanun dışı akçeler topladığı 3 Haziran 1595 tarihinde Gerger beyi, Sivas kadısı ve Divriği yolu üzerinde bulunan kadılara yazılan bir hükümde mevcuttur⁷⁵. 12 Eylül 1595 tarihinde Zulkadriyye, Rakka, Diyarbakır ve Erzurum beylerbeylerine gönderilen hükümde de eski Divriği sancakbeyi Alihan Bey, kethüdası Şah Ali ve diğer adamlarının eşkıyalıklarıyla ilgilidir. Bu hükme göre söz konusu kişiler her ay yaklaşık 20'şer atlı ile dolaşip kanun dışı akçe toplamışlar. Ayrıca Alihan Bey 150'ye yakın atlı ile *selamlık* adıyla halktan zorla 30-40 kuruş almıştır⁷⁶. İlk hükümde suçlunun *suret-i sicilleriyle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir. Diğer hükümde ise suçluların her nerede yakalanırsa Divriği'ye gönderilerek sorgulanmaları emredilmiştir.

ALANYA

Alanya ahalişi arzda bulunarak eski sancakbeyleri olan Halil'in mirliwa iken zorla akçelerini aldığı belirterek paralarını geri istemişlerdir. Anadolu'da bulunan kadılara yazılan 2 Eylül 1595 tarihli hükümde Halil'in her nerede bulunursa yakalanarak Alanya'ya gönderilmesi emredilmiştir⁷⁷. 12 Eylül 1595'de Alanya Sancağında olan kadılara gönderilen bir diğer hükümde de yine bu konunun en kısa zamanda çözüme

⁷⁴ BA., *Mühimme Defteri* 76, 76/190.

⁷⁵ BA., *Mühimme Defteri* 73, 211/490.

⁷⁶ BA., *Mühimme Defteri* 73, 557/1215.

⁷⁷ BA., *Mühimme Defteri* 73, 362/795.

kavuşturulması istenmiştir⁷⁸. Anadolu'da bulunan kadılara yazılan 2 Eylül 1595 tarihli hükümde Halil'in her nerede bulunursa yakalanarak Alanya'ya gönderilmesi emredilmiştir⁷⁹. 12 Eylül 1595'de Alanya Sancağında olan kadılara gönderilen bir diğer hükümde de yine bu konunun en kısa zamanda çözüme kavuşturulması istenmiştir⁸⁰.

MALATYA

İltizam yoluyla sancakbeyi olup hâlâ mazul olan Ferruh ile Zeynel ve Muslu 100'den fazla eşkıya toplayarak Malatya'da eşkıyalık yapmışlardır. 24 Eylül 1595 tarihinde Malatya Beyi ve kadısına yazılan hükümle söz konusu kişilerin İstanbul'a gönderilmeleri istenmiştir. 24 Eylül 1595 tarihinde Malatya Beyi ve kadısına yazılan hükümle söz konusu kişilerin İstanbul'a gönderilmeleri istenmiştir⁸¹.

KARLIİLİ

25 Ağustos 1604 tarihinde Karlıili beyi Mahmut Bey'e, Ayamavra kadısına, Ayamavra'da sakin olan *Dergâh-ı Ali müteferrikalarına*, çavuşlarına, alay beyine, *züema* ve *erbab-ı timara*, Ayamavra Kalesi ve Preveze Kalesi dizdarlarına ve garipler ağalarına yazılan hükümde eski Karlıili sancakbeyi Ayamavralı Mustafa'nın eşkıya olduğu göze çarpmaktadır. Topladığı leventlerle donanımlı gemilere binerek adalar üzerine gidip halkın ve yolcuların mallarını gasp etmektedir. Gitgide güçlenen Mustafa daha büyük gemiler yapmaya başlamış ve büyüyen bir tehlike haline gelmiştir. Mustafa'nın ele getirilerek hak ettiği cezaya çarptırılması istenmiştir⁸².

TEKE

Eski Teke sancakbeyi Ahmet'in oğlu Mehmed Çavuş bin nefer eşkıya ve sekban ile Teke Sancağı'nda olan köylere gidip halktan zorla hayvan yemi, erzak, büyük küçük baş hayvan toplamıştır. Hapsettiği müslümanlardan hizmet adı altında 300-400 akçe almış ve Fenike Kalesine yerleşmiş bir süre sonra eski Teke sancakbeyi olan İbrahim'i

⁷⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 514/1123.

⁷⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 362/795.

⁸⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 514/1123.

⁸¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 526/1149.

⁸² BA., *Mühimme Defteri* 75, 32/38.

öldürtmüştür. Teke Beyi'nin Semendirek haslarından gelen akçesini gasbederek nüzul toplamaya gelen görevlilere engel olmuştur. Halkı devamlı rencide eden bu kişi hakkındaki bilgiler 25 Ağustos 1604 tarihli olup Teke sancağındaki kadılara yazılmıştır. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸³.

AVLONYA

4 Aralık 1604 tarihinde Avlonya sancağında olan kadılara yazılan hükümde Alanya sancakbeyi müsellemi olan Hüseyin eşkıya taifesinden 200 - 300 atlı sekban ile köyler üzerine gidip halkın erzak ve malına el koyup her köyden 100 - 300 kuruş para toplamışlardır. Bu zulümden dolayı halk yurtlarını terk etmeye başlamışlardır. Hüseyin'in yakalanması için sancakbeyi kaymakamı Mahmud görevlendirilmiştir. Hüseyin görevden alınmıştır. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁴.

ARAPGİR

25 Mart 1605 tarihli Rum Eyaletine mutasarrıf olan Ahmet Paşa'ya, Sivas ve Arapgir kadılarına yazılan bir hükümde eski Arapgir sancakbeyi Ali'den bahsedilmektedir. Bu hükme göre söz konusu Ali halka zulümde bulunmuştur. Yakalanmasına dair hakkında suç duyurusu bulunmasına rağmen eski *mir liva* Muhammed'i öldürmekten çekinmemiştir. Konu hakkında gerekli teftişin yapılması istenmiştir ve suçlunun İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁸⁵.

MEZİSTRE

Eski Mezistre sancakbeyi Muhammed, *züemadan* olup eşkıyayla mücadele eden Mesih'in çiftliğini basmış eşini hırpalamış ve evinde olan tüm eşyasını gasbetmiştir. 23

⁸³ BA., *Mühimme Defteri* 75, 32/39.

⁸⁴ BA., *Mühimme Defteri* 75, 321/668.

⁸⁵ BA., *Mühimme Defteri* 75, 196/396.

Nisan 1605 tarihli bu hüküm Mezistre kadısına yazılmıştır. Şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁸⁶.

YANYA

24 Nisan 1605 tarihinde Yanya sancakbeyine gönderilen hükümde, Yanya sancakbeyi namında Kılıç'ın yine Yanya'da yaşayan emekli Bali ile beraber yanlarına aldıkları sekbanlarla dolaşıp adam öldürüp halkın malını gasbettikleri görülmektedir. Ayrıca Kılıç'ın artık sancakbeyi olmadığına dikkat çekilmektedir. Söz konusu kişilerin yakalanması için Yanya sancakbeyi görevlendirilmiştir⁸⁷.

DUKAGİN

Eski Dukagin sancakbeyi Sinan'ın 17 Temmuz 1605 tarihinde Dukagin beyi İsmail Bey'e ve Dukagin'de bulunan kadılara yazılan bir hükümle Arnavut asileriyle anlaşp halka işkence ve baskıda bulunduğu ortaya çıkmıştır. Yakalanarak haklarından gelinmesi emredilmiştir⁸⁸.

İLBASAN

Sancakbeyi ve maiyetindekilerinin eşkıyalık yaptıklarına dair iki olay vardır. Birinci olay 14 Eylül 1607 tarihinde Rumilinde bulunan Vezir Ahmet Paşa'ya yazılan hükümde yer almaktadır. Eski İlbasan sancakbeyi Sinan *bedel-i nüzul akçesi* toplamaya gelen görevlilere mani olmuştur. Ayrıca bu konuyu görüşmek için evine giden ahaliden 8-9 kişiyi adamlarıyla beraber öldürmüştür. Devlet adına toplanan tüm mal ve erzak ve paraya el koymuşlardır. Hüseyin adlı sipahiyi hapsedip 5000 florisini aldıktan sonra öldürmüşlerdir. Suçluların yakalanarak şerle haklarında gerekenin yapılması bildirilmiştir⁸⁹.

⁸⁶ BA., *Mühimme Defteri* 75, 272/568.

⁸⁷ BA., *Mühimme Defteri* 75, 57/84.

⁸⁸ BA., *Mühimme Defteri* 77, 110/343.

⁸⁹ BA., *Mühimme Defteri* 76, 57/141 .

İkinci olay ise, 10 Mart 1605 tarihiyle eski Temeşvar beylerbeyi Avlonya Sancağı'na *ber vech-i arpalık* mutasarrıf olan Ali'ye, İlbasan sancakbeyi ve İlbasan'daki kadılara ve 17 Mart 1605 tarihiyle eski Temeşvar beylerbeyi Avlonya Sancağı'na *ber vech-i arpalık mutasarrıf* olan Ali'ye, İlbasan sancakbeyi ve Draç kadısına gönderilen iki ayrı hükümde bulunmaktadır. Ahmet adlı kethüdanın yanına aldığı eşkıyayla beraber halkın mal ve erzakını yağmalayıp köy köy dolaşarak adam öldürüp yağmada buldukları belirtilmiştir. Ayrıca denizde faaliyet içerisinde olan leventlerle bir olup Venedik'e ticaret için giden tüccar gemilerini basarak halka zulümde bulunmaktadır. Yollar kestiği ve yaptığı zulmün gittikçe arttığı görülmektedir. İki hükümde de Kethüda Ali'nin her nerede bulunursa yakalanarak cezalandırılması için güvenilir adamlarla İstanbul'a gönderilmesi bildirilmiştir⁹⁰.

1. 3. Hakim ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkiryalık Olayları

Osmanlı Devleti'nde Hükümet Sancakları tasarruf eden hakîmlerin⁹¹ eşkıyalık olaylarına karıştıkları da görülmektedir. Bu olaylar aşağıda verilmiştir:

CİZRE

5 Eylül 1591 tarihli Musul beylerbeyine gönderilen hükümde, Cizre'nin idaresi Mir Aziz'e verilmişken Abdaloğlu Mir Şeref Cizre'yi kuşatarak Cizre'ye bağlı *aşayir ve kabayil kürdlerini* kendilerine bağlı olmadıkları gerekçesiyle kılıçtan geçirmiştir. İstanbul'da bulunup kardeşi Mir Aziz'i *Cizre benim idaremededir* diye kışkırtan Mir Mehmet yakalanıp sürgüne gönderilmiştir. Bu hükmün birer suretleri de İmadiye, Hakkari, Hazzo hâkimlerine yazılmıştır⁹². Yine aynı tarihli fakat bu defa Diyarbakır beylerbeyine yazılan hükümde de yine aynı konudan bahsedilip Cizre'yi zaptetmekle görevlendirilen kişilerden bazılarını öldürdüğünden bazılarını da yaraladığından bahsetmektedir⁹³. 21 Haziran 1595 yılında Diyarbakır beylerbeyine gönderilen bir hükümden ise hâlâ Mir Şeref'in isyan içinde olduğu dikkat çekmektedir. Öyle ki yanındaki eşkıya ile Mir Aziz Beyi dahi öldürmekten çekinmemiştir. Yakalanması için

⁹⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 94/161; BA., *Mühimme Defteri* 75, 249/520.

⁹¹ Hükümet Sancaklar için geniş bilgi için bkz. Orhan Kılıç, "Yurtluk – Ocaklık ve Hükümet Sancaklar Üzerine Bazı Tespitler", *OTAM*, S.10, Ankara, 1999, s. 119 – 137.

⁹² BA., *Mühimme Defteri* 73, 316/706.

⁹³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 317/708.

hakkında bir çok emir mevcut olup bu hükümde aynı kararı içermektedir. Hükümün birer suretleri de Hazzo hâkimi Mehmed Bey'e, Hakkari hâkimi Zekeriya Bey'e, İmadiyye hakimi Seyyid Han'a ve Bitlis hakimi Şeref Han'a gönderilmiştir⁹⁴.

İlk hükümde İstanbul'da bulunup kardeşi Mir Aziz'i *Cizre benim idaremedir* diye kışkırtan Mir Mehmet yakalamp sürgüne gönderilmiştir. Bu hükümün birer suretleri de İmadiye, Hakkari, Hazzo hakimlerine gönderilmiştir. İkinci hükümde Diyarbakır askerleriyle olayın üzerine gidilip itaat etmeyenlerin ibret olacak şekilde kılıçtan geçirilerek haklarından gelinmesi emredilmiştir. Son hükümde bunları destekler mahiyette olup suçluların şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir.

MERAGA

9 Mayıs 1595 tarihinde Tebriz beylerbeyine gönderilen hükümde Meraga hâkimi Mire'nin isyan içinde olduğu iddia edilmiştir. Tüm köyleri tahrip etmiş ve ahaliden ve yolculardan birçok kişiyi öldürmüştür. Hükümde Mire'nin incitilmeden konunun teftiş edilmesi istenmiştir. 11 Eylül 1595 tarihli Tebriz beylerbeyi ve kadısına gönderilen hükümde eski Meraga hakimi Mire Bey'in oğlu Şeyh Haydar isyan içinde olup bir kale bina ederek yanındaki eşkıya ile buraya yerleşmiştir. Kervanları basmış, birçok kişiyi katletmiştir. Türkmen Obası Mahmûdî Aşiretinden birçok kişiyi, beylerbeyi adamlarından 40 kişiyi ve 2 sancakbeyini öldürmüştür. Her iki hükümde de konunun teftiş edilip durumun bildirilmesi ve suçluların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁹⁵.

HAZZO

Hakimlerin eşkıyalıklarına dair iki olay vardır. Birincisi, 15 Haziran 1595 tarihiyle Hasankeyf ve Siirt kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Buna göre, Hazzo hakimi Mehmed'in Hasankeyf'de Kürd Veli Cemaatinin mir aşireti olan Mehmed'in mir aşiretliğini sebepsiz yere elinden alarak dokuz ay hapsetmiştir. Bir fırsatını bulduktan sonra kaçmayı başaran Mehmed'i görevini yerine getirirken topladığı 3000 - 4000 adamla yakalamış ve onun ağalarından birkaçını, 4 hatibi ve 60 adamı öldürmüştür. 9

⁹⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 440/971.

⁹⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 292/666; BA.,*Mühimme Defteri* 73, 365/801.

köyün malını ve erzakını gasbetmiş ve 40 - 50 genci esir etmiştir. İlk hükümde yakalanarak hapsedilmesi istenmiştir⁹⁶.

İkinci olay ise 13 Eylül 1595 tarihinde Diyarbakır beylerbeyine ve Amid kadısına gönderilen hükümde bulunup, bu hükümde, 20 yıldan beri Hazzo hakimine kethüda olan Şemseddin'in yanındaki adamlarıyla ahaliden bazılarını haksız yere tutup hapsettiği ve *cerime* adıyla fazla miktarda akçelerini alıp halka zulümde bulunduğu ifade edilmektedir. Durumun merkeze bildirilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁹⁷.

ADANA

27 Ağustos 1596 yılında Karaman muhafazasında olan Nuh'a gönderilen hükümde, Adana'da bir süreden beri devam eden huzursuzluğa son vermek amacıyla Karaman muhafazasında olan Nuh Paşa'nın görevlendirildiği ve Nuh Paşa burada huzuru sağlayınca Adana'nın yönetimi Adana hâkimi Mehmed'e verilmiştir. Ancak bir süre sonra Mehmet yanındaki 600 kadar adam ile beraber dolaşıp halktan zorla erzak ve eşya alıp sürekli zulümde bulunmaya başlamıştır. Karaman muhafazasında olan Nuh'a gönderilen bu hükümle Adana'nın güvenliği için tekrar kendisinin görevlendirildiği bildirilmiştir⁹⁸.

1. 4. Muhafaza Görevindeki Vezirlerin ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkivalık Olayları

ERZURUM

11 Temmuz 1596 tarihiyle Erzurum muhafazasında olan Vezir Mustafa Paşa ve Tercan kadısına gönderilen hükümde, Mustafa Paşa'nın subaşları ayda bir kere 50-60 atlı ile köy köy dolaşıp halkın yaşadıkları evlerine girip *selamlık* adıyla her köyden otuzar kuruş toplamışlardır. Suçluların subaşılıktan alınmaları ve arza ihtiyaç duyulan

⁹⁶ BA., *Mühimme Defteri* 73, 91/211.

⁹⁷ BA., *Mühimme Defteri* 73, 509/1111.

⁹⁸ BA., *Mühimme Defteri* 74, 142/488.

durumlarda ise suçlunun isim ve resimleriyle merkeze bildirilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁹⁹.

MALATYA

23 Nisan 1605 tarihiyle Malatya beyi ve kadısına gönderilen hükümde Malatya'da bulunan celali ve eşkıyanın dağıtılması için 150 gönüllü ve Serhatli Taifesi'nden Karayazıcı adlı kişi, ağa tayin edilmiştir. Karayazıcı'nın elindeki emre itaat etmeyerek yanındaki ekrâd eşkıyası ve esirlerle birçok kişiyi öldürüp mallarını gasbettikleri belirtilmiştir. Suçluların yakalanıp hakkından gelinmesi için başka birinin görevlendirilmesi emredilmiştir¹⁰⁰.

1. 5. Melik ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları

Batı Kafkasya bölgesinde bulunan ve Osmanlı Devleti'ne bağlı olan Dadyan, Güril, Açıkbaş ve Abaza melikliklerini idare edenler melik olarak adlandırılıyordu. Bu görevlilerin melik olarak anılmasının sebebi, bölgesel ve kültürel özelliklerinden dolayıdır. Zira Gürcistan bölgesindeki prensler veya beyler melik olarak anılırdı¹⁰¹. Meliklerin katıldığı eşkıyalık olayları aşağıda verilmiştir:

DADYAN

15 Haziran 1595'te Erzurum Defterdarna ve Acara beylerbeyine gönderilen iki ayrı hükümde Dadyan hakiminin eşkıyalığından bahsedilmektedir. İsyân içinde olan Dadyan hâkiminin faaliyetlerine karşı gerekli önlemlerin alınması emredilmiştir. Eşkîya hakim in yakalanması için civardaki eyaletlerden asker yardımının yapıldığı ve yapılması gereken yardım anlatılmıştır¹⁰².

⁹⁹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 3/8.

¹⁰⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 273/572

¹⁰¹ Orhan Kılıç, *18. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı – Eyalet ve Sancak Tercihati*, Elazığ, 1997, s.30.

¹⁰² BA., *Mühimme Defteri* 73, 93/214; BA., *Mühimme Defteri* 73, 93/215.

GENCE

17 Haziran 1595 tarihinde Gence ve Karabağ kadılarına gönderilen hükümde civar meliklerin halka zulümde buldukları anlaşılmaktadır. Kızılbaş diye adlandırılan Alevi kökenli ayaklanmalar sırasında Gence ve civarının önemli her türlü işi civarın meliklerince karşılanıyordu. Hâlâ buna devam etmeye çalışan bazı melikler ve yanındaki adamlar çevrede huzursuzluğa sebep olmuşlardır. Bu hüküm de buna karşı alınması gereken önlemleri içermektedir. *Nefy-i beled eyleyeyerek haklarının ne vechle alındığı arz eylesin*¹⁰³.

1.6. Defterdâr ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları

Defterdar ve adamlarının da eşkıyalık ve bundan yararlanarak kanunsuz pek çok olaya katıldıkları görülmüştür. Eşkîyalık olayları içerisinde alabildiklerimizi aşağıda sıraladık:

DİYARBAKIR

5 Ekim 1596 tarihinde Diyarbakır muhafazasında olan Zal Paşa oğlu Muhammed Paşa'ya ve Diyarbakır kadısı ile defterdarına gönderilen hükümde, eski Diyarbakır defterdarı Mahmut'un üzerinde devlet malı olan mukataat akçesi ve başka yollardan edinilmiş akçeler bulunduğu iddia edilmiştir¹⁰⁴. Yine 5 Ekim 1596 tarihinde Zal Paşa oğlu Muhammed Paşa'ya, Amid kadısı ve defterdarına gönderilen hükümde, Diyarbakır kullarından bazılarını da yanına alarak Diyarbakır defterdarlığına İstanbul'dan Muhammed'in atandığı söylenen emre itaat etmemiştir¹⁰⁵. Başka bir 5 Ekim 1596 tarihiyle bizzat eski Diyarbakır defterdarı Mahmut'a gönderilen hükümde göreve başlayıp görevden alınana kadarki süreyi içeren muhasebe defterleriyle beraber İstanbul'a gelmesi istenmiştir¹⁰⁶. 5 Ekim 1596 tarihli bir başka hüküm, yeni Diyarbakır defterdarı Muhammed'e gönderilmiştir. Bu hüküm eski defterdarın adamlarına memleket

¹⁰³ B.A., *Mühimme Defteri* 73, 86/200.

¹⁰⁴ B.A., *Mühimme Defteri* 74, 70/214.

¹⁰⁵ B.A., *Mühimme Defteri* 74, 70/215.

¹⁰⁶ B.A., *Mühimme Defteri* 74, 71/216.

içinde haraç ve vergi toplama işini yasaklamaktadır¹⁰⁷. Eski defterdar Mahmut'un yakalanması için eski Bağdat muhafazasında bulunan Vezir Hızır Paşa da görevlendirilmiştir. Bu görev 5 Ekim 1596 tarihli kayıttan mevcuttur¹⁰⁸. Bu konuyla ilgili diğer bir hüküm ise Eğil hakimine hitaben yine 5 Ekim 1596 tarihiyle gönderilmiştir. Hükümde isyan içinde olduğu belirtilen Mahmut ile mücadelede Diyarbakır ayanından Cafer Bey, Şeyh Seyfi, Şeyh Said ve şehir kethüdası Hacı Ahmet ile Eğil hakiminden yardım istenmiştir¹⁰⁹. 26 Kasım 1596 tarihiyle Amid kadısı, Diyarbakır beylerbeyi müsellemine ve Amid kalesi dizdarına gönderilen hükümde Mahmut'un isyanının ayrıntıları saklıdır. Hüküm Mahmut'un kale içinde fırıncı Telli Hasan'ın evinde yaşayan defterdar Muhammed'in üzerine görevden alınan 300 kul taifesini göndermesiyle ilgilidir. Bunlar Muhammed'in 10 adamını öldürmüşler, 20000-30000 altın değerinde eşya ve erzakını gasbetmişlerdir. Kapıcıları hapsedip çevreye gönderdiği mektuplarla görevinin geri iade edildiğini ilan etmiştir¹¹⁰.

Bu olayla ilgili olarak hükümlerde genel olarak suçlunun ve adamlarının Amid Kalesine hapsedilmesi istenmiştir. Eski defterdar Mahmut'un yakalanması için eski Bağdat muhafazasında bulunan Vezir Hızır Paşa da görevlendirilmiştir¹¹¹. İsyanda olduğu belirtilen Mahmut ile mücadelede Diyarbakır ayanından Cafer Bey, Şeyh Seyfi, Şeyh Said ve şehir kethüdası Hacı Ahmet ile Eğil hakiminden yardım istenmiştir¹¹².

MUSUL

18 Temmuz 1596 tarihinde Musul Beylerbeyine gönderilen hükümde, Bağdat ve Diyarbakır'dan kapan havalesine gelen havaletlerle 50-60 atının Musul ve çevresinde halkın erzak ve malını gasbettiği bildirilmiştir. Bunların görevden alınmaları emredilmiştir¹¹³.

¹⁰⁷ BA.,Mühimme Defteri 74, 71/217.

¹⁰⁸ BA.,Mühimme Defteri 74, 72/219.

¹⁰⁹ BA.,Mühimme Defteri 74, 76/275.

¹¹⁰ BA.,Mühimme Defteri 74, 182/601.

¹¹¹ BA.,Mühimme Defteri 74, 72/219.

¹¹² BA.,Mühimme Defteri 74, 76/275.

¹¹³ BA.,Mühimme Defteri 74, 99/337.

TUNA YALISI

Tuna Yalısı'nda olan müfettiş ve kadılara gönderilen 3 Nisan 1605 tarihli hükümde ise eski Tuna defterdarı olan Piri'nin Tuna civarından yirmi yük akçe aldığı belirlenmiştir¹¹⁴. 30 Ocak 1606'da Hersek sancakbeyine yazılan hükümde eski Bosna mal defterdarı olan Piri'nin Osman adlı hizmetkarının mal-ı mîrîden gümüş kemer, kılıç, iki gümüş at takımı, bir kıl çuval, bir topuz, üç çuka örtü, üç parça kaftan, bir çuka yağmurluk, ve bazı eşyaları çalmış ve firar etmiştir. Hâlâ eşkıyalık yapmakta olduğu ve bulunduğu yerde yakalanması istenmiştir¹¹⁵. Piri'nin yakalanarak İstanbul'a getirilmesi emredilmiştir¹¹⁶. Eşkıyalık yapmakta olduğu ve bulunduğu yerde yakalanması istenmiştir. Daha sonra ise çalınan malların geri alınıp şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir¹¹⁷.

1.7. Ulufeli Askerlerin Yaptıkları Eşkıyalık Olayları

SEYDİGAZİ

8 Eylül 1591 tarihinde Seydigazi kadısına gönderilen hükümde her sene güz aylarında Seydigazi'de toplanan yeniçeri, acemi oğlanı ve bazı eşkıyaların halktan erzak ve eşya toplayıp zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca cami ve civarında sazlar çalarak ibadeti engellemeye çalışmalarının vurgulanması da ilgi çekicidir. Eşkıyanın yaptığı zulümlerin engellenmesi ve halka zulümde bulunulmaması emredilmiştir¹¹⁸.

MALKARA

11 Eylül 1591 tarihinde Malkara kadısı ve eski Köprü kadısı olan Hüsrev'e gönderilen hükümde, Malkara'da Yundlar Ağası olan Hamza Bölükbaşı'nın köy basarak köy ahalisinden birçok kişiyi yaralayıp akçe ve koyunlarını gasbettiği ayrıca kadınlara tecavüzde bulunduğu belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanların

¹¹⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 125/230.

¹¹⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 219/611.

¹¹⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 125/230.

¹¹⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 219/611.

¹¹⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 302/681.

hakkından şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir¹¹⁹.

TAŞÖZ

9 Mayıs 1595 tarihinde Taşöz kadısına yazılan hükümde, Taşöz'deki yasakçıların halkı rencide ettikleri belirtilmiştir. Suçlu bulunanların yasaklıktan alınacağı belirtilmiştir¹²⁰.

BOLU

Bolu'da ulufeli askerlerin yaptığı iki eşkıyalık olayı mevcuttur. Birincisi, 10 Mayıs 1595 tarihinde Bolu Sancak Beyi ve Kadısı'na gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükme göre, Dergah-ı Ali çavuşlarından Ağzıeğri Mahmud Çavuş, eşkıyadan olup halkın hayvan, mal ve erzaklarını gasbetmiştir. Bu konuyla alakalı olarak bir çavuş görevlendirilmiş ve *kayd u bend* ile sicil suretlerinin İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir¹²¹.

İkinci olay ise 13 Mayıs 1605 tarihli olup Bolu beyi ve kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, Bolu'da yaşayan silahtar zümresinden Köse Ali ve Mustafa'nın eşkıya olup halka zulüm ettikleri dile getirilmektedir. Ayrıca kadın ve kızlara tecavüz edip çevreye adamlarını göndererek akçe, kuruş, hayvan, erzak ve eşya toplamalarını sağlamışlardır. Suçluların şerle haklarından gelinmesi istenmiştir¹²².

HACI BEKTAŞ

23 Mayıs 1595 tarihinde Hacıbektaş kadısına gönderilen hükümde Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden Bekir ve Bali adlı kişilerin halkın akçe ve hayvanlarını alarak halka zulümde buldukları yer almaktadır. Muhalefet edenlerin yazılarak bildirilmesi istenmiştir¹²³.

¹¹⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 311/697.

¹²⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 126/ 294.

¹²¹ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 189/443.

¹²² BA.,*Mühimme Defteri* 75.163/300.

¹²³ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 153/357.

GÜNYÜZÜ

23 Mayıs 1595 tarihinde Anadolu ve Karaman beylerbeylerine ve buradaki kadılara gönderilen hükümde Gureba-i Yemin Zümresinden olan Himmet adlı kişinin ehl-i fesâd olduğu belirtilmiştir. Suçluların yakalanarak haklarında lazım gelen cezanın uygulanması ve suçu ağır olanlar için merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmiştir¹²⁴.

HAMİD

23 Mayıs 1595 tarihinde Hamid beyi ve Hamid'de bulunan kadılara gönderilen hükümde, sipahi ve yeniçerilerin birkaç yıldan beri seferde olan sancakbeyinin boşluğundan yararlanarak eşkıyalık yaptıkları ortaya çıkmıştır. İlk hükümde eşkıyanın yakalanarak arza ihtiyaç duyulan durumlardaki suçluların hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğerlerinin hakkında şerle lazım gelenin yapılması emredilmiştir¹²⁵.

KIRŞEHİR

Kırşehir'de ulufeli askerlerle ilgili iki eşkıyalık olayı mevcuttur. Birincisi, 23 Mayıs 1595'te Kırşehir, Süleymanlı ve Bektaşlı kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, Kırşehir'de sipahi, yeniçeri, cebeci ve topçulardan bazılarının *ehl-i örf* ve levent taifesinden 70-80 atlı ile dolaşıp halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Eşkıyanın yakalanarak arza ihtiyaç duyulan durumlardaki suçluların hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğerlerinin hakkında şerle lazım gelenin yapılması emredilmiştir¹²⁶.

İkinci olay, 5 Haziran 1595 tarihili olup Kırşehir kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, Kırşehir'deki yeniçeri taifesinin halkın erzak ve eşyasını aldıkları, erkek çocuklarını kaçırdıkları, kadınlara tecavüz ettikleri belirtilmektedir. Eşkıyanın yakalanarak arza ihtiyaç duyulan durumlardaki suçluların hapsedilerek

¹²⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 200/464

¹²⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 235/549.

¹²⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73,467/1032.

merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğerlerinin hakkında şerle lazım gelenin yapılması emredilmiştir¹²⁷.

ERZURUM

27 Mayıs 1595 tarihinde Erzurum beylerbeyine gönderilen hükümde Tercan Kazası'nda yaşayan Dergâh-ı Muallâ silahtarlarından Müstedam adlı kişinin *ehl-i fesâd* ve *haramzade* olup ev basıp adam öldürdüğü anlatılmaktadır. Bölük ve ulufesinin yazılarak bildirilmesi istenmiştir¹²⁸.

KİTE

31 Mayıs 1595 tarihinde Kite kadısına gönderilen hükümde Dergâh-ı Muallâ yeniçerilerinden Sinan ve yanındaki yeniçeri ve acemi oğlanlarının adını kullanan eşkiyanın halka zulüm yaptığı belirtilmektedir. Suçluların yakalanarak şerle haklarından gelinmesi için serdar tayin edilmiştir¹²⁹.

SELANİK

Selanik'te ulufeli askerlerin eşkıyalık olaylarıyla ilgili beş hüküm vardır. Birincisi, 2 Haziran 1595 tarihinde Selanik kadısı ve Selanik'te olan yeniçeriler yaya başına gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, Memi, İskender ve Mehmed adlı yeniçerilerin yasakçı adıyla halka zulümde bulunduğu ve bunların yasakçılıktan alınacağı belirtilmiştir¹³⁰.

İkincisi, 13 Ağustos 1603 tarihiyle eski Temeşvar beylerbeyi Ahmet, Selanik kadısı, eski Selanik sancakbeyi Zeynel Bey, Yenice-i Vardar ve Vecened kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, silahtar zümresinden 81. Bölükte 4 akçe ulufesi var iken Dergâh-ı Muallâ müteferrikalarına katılan Hızır bin Musa'nın eşkiyadan olup birçok kişinin evlerini bastığı, erzak ve mallarını yağmaladığı

¹²⁷ BA., *Mühimme Defteri* 73, 145/ 339.

¹²⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 215/501.

¹²⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 175/411.

¹³⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 71/ 166.

anlatılmaktadır. Maiyetinde 30 kadar eşkıyası olup adı geçen kadınlara, bu adamlarını gönderip halkın malına ve ırzına kastettirmiştir. Kendisi ise, 6 kişiden fazla atlı sekban ile o çevrede bulunan eşkıyaları da tahrik ederek günahsız birçok kişiyi öldürtmüştür. Bu hükmün bir sureti de Selanik beyi ve Yenice-i Vardar kadısına gönderilmiştir. Suçluların ulufelerinin kesilip en kısa zamanda haklarından gelinmesi için suçluların hapsedilerek durumun merkeze bildirilmesi istenmiştir¹³¹.

25 Mart 1605 tarihinde Selanik kadısına gönderilen hükümde ulufeli askerlerin Selanik'te çıkardıkları üçüncü olay yer almaktadır. Hükümde, 43. bölükten Mustafa Mehmed, 2. bölükten Ali Mehmed, 41. bölükten İdris Hüseyin ve Mehmed Muhammed adlı yeniçerilerin fesâd ve zulüm içinde oldukları belirtilmiştir. Ulufelerinin kesildiği ve bu konuyla ilgilenmesi için Yeniçeriler Zabiti Haseki Mehmed görevlendirilmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerh gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir¹³².

Konuyla ilgili dördüncü hüküm, 31 Mart 1605 tarihidir. Selanik kadısına gönderilen bu hükümde, yasakçı olan yeniçerilerin eşkıyalık yaptıkları dile getirilmiştir. Söz konusu kişilerin yasaklıktan alınarak yerlerine Dergâh-ı Muallâ yeniçerilerinden Davut, Yusuf, Süleyman, Mehmed, Ahmed ve İbrahim'in tayin edildiği görülmektedir¹³³.

Selanik'te ulufeli askerlerin yaptığı son olay, Selanik kadısına gönderilen 16 Şubat 1608 tarihli hükümde mevcuttur. Hükümde, Dergâh-ı Muallâ yeniçerilerinden Davut, Ali ve Bayram adlı kişiler, şaki ve ehl-i fesâd olup yanlarına aldıkları eşkıyalar ile insanları öldürmektedirler. Belgede bunların 10 kişiyi öldürdükleri, Hüseyin adlı bir yeniçerinin de yolunu basarak tüm malını aldıkları ve öldürürcesine döverek yaraladıkları anlatılmaktadır. Yakalanan eşkıyanın muhafaza hizmetiyle görevli Dergâh-ı Muallâ yeniçerileri çukaları hizmetinde olan talimhaneci başı İbrahim'e teslim edilerek şerh haklarından gelinmesi için İstanbul'a gönderilmelerinin sağlanması emredilmiştir¹³⁴.

¹³¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 6/15.

¹³² BA.,*Mühimme Defteri* 75, 228/471.

¹³³ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 201/407.

¹³⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 20/51.

SİLİSTRE

Silistre’de ulufeli askerlerin eşkıyalık olaylarıyla ilgili üç hüküm vardır. Birincisi, 17 Mart 1605 tarihiyle Silistre sancağına *ber vech-i arpalık* mutasarrıf olan Ali’ye gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, Silistre’ye bağlı köylerde yaşadıkları anlaşılan Zorbabaşı Sahlu Hüseyin, Hızır Şehvar, Emir Hasan, İbrahim, Hasan, Budak, Musli, Şamlıoğulları diye tanınan Mehmet, Rusi ve Kabasakal, Çerkez Mustafa, Tatar Mehmet, Hasan adlı sipahiler, Hasan Salim, Mustafa adlı yeniçeriler, Ali Seydi, Kulaksız Mehmet ve İlyas adlı cebeci eşkıyaların, Rahman Ağa önderliğinde halka zulüm ettikleri anlatılmaktadır. Hükme göre evler basıp, yol kesip, adam öldürmüşler ve yağmada bulunmuşlardır. Dobruca’da bulunan Tatar eşkıyasının evlerinde saklandıkları saptanmıştır. Ulufelerinin kesilmesi suçluların şerle haklarından gelinmesi istenmiştir¹³⁵.

İkinci olay ise, 2 Kasım 1605 tarihiyle Silistre beyine, Tuzla ve Tekfur Gölü kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde ise Dergâh-ı Mualla silahtarlarından 114. Bölükte 15-20 akçe ulufesi olan Ali Behram’ın halkın malını yağmalayıp birçok kişiyi öldürdüğü belirtilmiştir. Civarda bulunan zabitler yardımıyla konunun halledilerek suçluların şerle haklarından gelinmesi istenmiştir¹³⁶.

Son olay ise, 2 Şubat 1608 tarihiyle Silistre kadısına gönderilen bu hükümde bulunup, bu hükümde görevli olup fakat sefere gitmeyen yeniçerilerin görevlerinden alınmış olmalarına rağmen yeniçeri şeklinde dolaşarak halka zulüm ettikleri belirtilmektedir. Yakalanan suçluların şerle haklarından gelinmesi istenmiştir¹³⁷.

ANKARA

27 Mayıs 1595 tarihiyle Ankara kadısına gönderilen hükümde Dergâh-ı Muallâ müteferrikalarından Mehmed’in halka zulümde bulunduğu belirtilmiştir. Durumun teftiş

¹³⁵ BA., *Mühimme Defteri* 75, 244/510.

¹³⁶ BA., *Mühimme Defteri* 77, 131/395.

¹³⁷ BA., *Mühimme Defteri* 76, 103/262.

edilerek suçluların İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir. İnat edenlerin ise yazılarak bildirilmesi emredilmiştir¹³⁸.

LAHSA

1 Haziran 1595 tarihiyle Lahsa'daki bazı kul ağaları ve kul taifesinin birlikte hareket ederek fesâd içinde oldukları anlatılmaktadır. Bunların Beylerbeyi olan Abdûlbakî Bey'i öldürdükleri belirtilmektedir. *İnad ve isyan edenler şeran hederdir ona göre hakkından geline* diye emir verilmiştir¹³⁹.

KIĞI

5 Haziran 1595 tarihinde Kıgı kadısına gönderilen hükümde, bazı Dergah-ı Muallâ yeniçerileri ve bazı yasakçıların halka zulmettikleri dikkati çekmektedir. Suçlu bulunanların yasakçılıktan alınacağı belirtilmiştir¹⁴⁰.

ŞİRVAN

15 Haziran 1595 tarihiyle Şirvan defterdarına gönderilen hükümde görevli olan kapıkullarının görevlerini yapmayıp halka zulümde buldukları belirtilmektedir. Görevlerini ihmal ederek halka zulümde bulunanların ulufelerinin kesilerek istihdamdan *ref* edilmeleri emredilmiştir¹⁴¹.

ŞİRAN

22 Haziran 1595 tarihinde Şiran kadısına gönderilen hüküm, bu civarındaki yasakçıların halka zulümde bulunduğu dikkat çekmektedir. Suçlu bulunanların yasakçılıktan alınacağı belirtilmiştir¹⁴².

¹³⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 215/503.

¹³⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 210/487.

¹⁴⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 136/319.

¹⁴¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 91/210.

¹⁴² BA., *Mühimme Defteri* 73, 74/ 173.

ESKİŞEHİR

Eskişehir’de ulufeli askerlerin eşkıyalık yaptıklarına dair iki hüküm bulunmaktadır. Birincisi, 29 Haziran 1595 tarihinde Sultanönü beyi ve Eskişehir kadısına gönderilen hükümde mevcuttur. Hükümde, Eskişehir’den sipahioğlanı Mehmet, Silahtar Bektaş ve Yeniçeri Üveys’in sanayi ahalisinden olup halktan zorla mal alıp parasını ödemedikleri, kadınlar hamamını basıp kadınlara tecavüz ettikleri ve ayrıca Üveys’in, Mehmet adında birini öldürdüğü anlatılmıştır. Şerle hakkından gelinmesi ve Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından Mehmed Çavuş görevlendirilmiştir¹⁴³.

İkinci olay, 31 Mayıs 1595 ve 6 Temmuz 1595 tarihiyle Eskişehir kadısına gönderilen iki ayrı hükümde bulunmaktadır. Dergah-ı Muallâ topçularından Kurt Ali adlı şakinin bazı eşkıya ile Maksut adlı birinin evini basıp malını yağmaladığı bildirilmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir¹⁴⁴.

İSHAKLI

7 Temmuz 1595 yılında İshaklı kadısına gönderilen hükümde silahtar, topçu, cebeci vs. bölük halkından bazı kişilerin görevli oldukları halde sefere gitmeyip eşkıyalık yaptıkları ortaya çıkmıştır. Şakilerin maaşlarının kesildiği bildirilerek yakalanarak şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir¹⁴⁵.

TRABLUŞSAM

7 Ağustos 1595 tarihinde yine Trablusşam beylerbeyine ve Humus kadısına gönderilen hükümde Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından Murat ve kardeşi Süleyman Çavuş ve Abdulnafi’nin halka yaptıkları zulüm kaydedilmektedir. Abdulnafi’nin yakalanarak Selemiye Kalesi’nde hapsedildiği ancak daha sonradan firar ettiği belirtilmektedir. Adı

¹⁴³ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 571/1246.

¹⁴⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 484/1065; BA.,*Mühimme Defteri* 73, 107/245.

¹⁴⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 460/1016.

geçen kişilerin sahte belgeler düzenleyip, sahte para basmak suçlarını da işledikleri bilinmektedir. Ayrıca yine Şeyh Yusuf ile ilgili olarak *yüz yetmiş bin altın verdim* diyerek iftirada bulunduğu kayıtlarda yer almaktadır. Son hükümde ise konunun teftiş edilerek suçlu bulunanların hakkından şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir¹⁴⁶.

TRABZON

21 Ağustos 1595 tarihinde Dergah-ı Muallâ yayabaşlarından olup Trabzon'da yeniçerilerin zabiti olan Mehmed Subaşı'ya gönderilen hükümde Mehmed adlı yeniçerinin adamlarıyla beraber Rize'de oturan Sefer'in babasının Sivas'tan gelirken yolunu kesip öldürdükleri ve malını yağmaladıkları belirtilmiştir .Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve yeniçeri ise merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir¹⁴⁷.

YENİŞEHİR

Yenişehir'de bu konuyla alakalı iki hüküm bulunmaktadır. 27 Ağustos 1595 tarihiyle Yenişehir kadısına ve sancak beyine gönderilen hükümde Fener'de oturan Dergâh-ı Mualla müteferrikalarından iken emekli olan Hamza'nın eşkıya olup birçok kişiyi kendi evinde hapsederek işkence ettiği yer almaktadır. *Kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmektedir¹⁴⁸.

İkinci olay ise, 21 Ocak 1606 tarihiyle Yenişehir ve Fener kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hüseyin adlı yeniçerinin halka zulümde bulunduğundan dolayı ulufesinin kesildiği bildirilip şehirden de uzaklaştırılması emredilmiştir¹⁴⁹.

¹⁴⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 161/377.

¹⁴⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 44/105.

¹⁴⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 532/1162.

¹⁴⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 213/597.

DİYARBAKIR

2 Eylül 1595 tarihinde Diyarbakır beylerbeyine gönderilen hükümde Diyarbakır'da Hasan Paşa Hanı'nda bulunan sipahi ve yeniçerilerin halka zulüm ettikleri bildirilmektedir. Sipahi taifesinin hanlarda konaklamaları yasaklanmıştır. Halka zulüm edilmesine izin verilmemesi istenmiştir¹⁵⁰.

NARDA

2 Eylül 1595 tarihinde Narda kadısına gönderilen hükümde, Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden bazılarının halkı rencide ettikleri ve ayrıca bazı eşkiyanın da burma sarıp, yağmurluk giyip yeniçeri ve acemioğlanı şeklinde dolaşarak halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Narda Muhafazası için Mehmet görevlendirilmiştir. Yeniçerilerin isim ve resimleriyle beraber İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir¹⁵¹.

AKHİSAR

2 Eylül 1595 tarihiyle Akhisar kadısına gönderilen hükümde sipahi oğlanlarından Rıdvan, Silahtar Ali ve Topçu Perviz ile Hüseyin'in, Dergâh-ı Muallâ ulufecilerinden Üveys oğlu İbrahim'in evine giderken yolunu keserek iki gece alıkoyduğu ve Üveys'in karşı çıkmasına rağmen dövdüğü belirtilmektedir. Ulufelerinin kesilmesi emredilmiştir¹⁵².

HALEP

Bu konuyla ilgili Halep'te iki olay gerçekleşmiştir. İlk olay, 3 Eylül 1595 tarihinde Elvendoğlu Ali Paşa, Halep ve Eriha kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, sipahi oğlanlarından Nalbant Hasan'ın 50-60 tüfekli eşkiya ile köy köy

¹⁵⁰ BA, *Mühimme Defteri* 73, 279/ 638.

¹⁵¹ BA, *Mühimme Defteri* 73, 281/642.

¹⁵² BA, *Mühimme Defteri* 73, 286/ 654.

dolaşıp erzak ve akçe toplayıp zulümde buldukları anlatılmaktadır. Ulufelerinin kesildiği bildirilerek şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir¹⁵³.

İkinci olay ise, 9 Nisan 1605 tarihiyle Halep kadısına gönderilen hükümdeyer almıştır. Halep'te bulunan yeniçeri ve acemioğlanlarının fesâd içinde oldukları belirtilmiştir. Sorunun çözümü için Dergah-ı Muallâ Yeniçerileri yayabaşlarından Muhammed Subaşı bölüğüyle atanmıştır¹⁵⁴.

SAKIZ

28 Haziran 1596 tarihinde Sakız kadısına gönderilen hükümde sipahi, yeniçeri ve çavuşların görevli oldukları sefere gitmeyerek halkın malını gasbedip halka ve devlet malına zarar verdikleri belirtilmiştir. Haklarından gelinmesi için isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi emredilmiştir¹⁵⁵.

REVAN

28 Haziran 1596 tarihiyle Revan kadısına gönderilen hükümde Revan'da sipahi oğlanları, silahtar, yeniçeri, cebeci, topçu, kapıcı ve subaşların yanlarına eşkıya olarak *nişan*, *bozdoğan*, *yarak* ve *sancak* adıyla köylerden altın, kuruş, akçe topladıkları ve ayrıca harman zamanlarında "hedaya" adıyla harmandan harmana birer kalıp sabun, yüzer akçelik vergi, birer kile buğday, birer kalıp sabun, 125 akçelik birer baş koyunlarını alıp halkın tarla, bağ, bahçe ve evlerini kullandıkları anlatılmaktadır. Gittikleri yerlerde misafirler için oluşturulmuş kervansaray ve menzil evleri varken buralara da konaklamayıp halkın evlerinde kalmışlardır. Kadın ve kızlara tecavüz etmişlerdir. *Selamlık*, *aylık* ve *cerime* adıyla aydan aya her köyden akçe toplamışlardır. Her köyün kendisine bir yiğitbaşı seçmesi ve suçluların şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir¹⁵⁶.

¹⁵³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 490/ 1077.

¹⁵⁴ BA., *Mühimme Defteri* 75, 212/434.

¹⁵⁵ BA., *Mühimme Defteri* 74, 22/ 94.

¹⁵⁶ BA., *Mühimme Defteri* 74, 202/647.

BİGA

Biga’da ulufeli askerlerin yaptığı iki olaya rastlanmıştır. İlk olay, 30 Haziran 1596 tarihinde Biga sancakbeyi, Biga ile Göğercinlik kadılarına ve Biga’da bulunan yeniçerilere serdar olan korucu Şehsuvar’a gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, bazı yeniçerilerin kadın ve kızlara tecavüz ettikleri, zorla halkın hayvanlarını aldıkları, mahkemedeki davaları etkileyerek fesât karıştırdıkları belirtilmiştir. Şerle haklarından gelinmesi arza ihtiyaç duyulanlar için isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi istenmiştir¹⁵⁷.

İkinci olay ise, 2 Temmuz 1596 tarihinde Biga ve Kemer kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde gemilerdeki acemi oğlanlarının fesâd ve zulüm içerisinde olduklarına dikkat çekilmektedir. Suçluların *men ve def* edilmeleri istenmiştir¹⁵⁸.

KAYSERİ

Kayseri’de bu başlık altında inceleyebileceğimiz iki olay vardır. Birincisinin yer aldığı 11 Temmuz 1596 tarihinde Kayseri sancakbeyi ve kadısına gönderilen hükümde, bölgedeki yeniçeri, topçu, cebeci ve bölük halkının gelip geçen yolculardan zorla erzak ve eşya aldığı ahaliye sürekli zulüm ettikleri anlatılmaktadır. Suçluların şerle haklarından gelinmesi istenmiştir¹⁵⁹.

İkincisi ise 25 Mart 1605 tarihinde Kayseri kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, 5. bölükten 7 akçe ulufesi olan Abdulkerim bin Mehmed adlı şakinin halkın evine girerek eşyasını yağmaladığı ve birçoğunu öldürdüğü yer almaktadır. Suçlunun ulufesinin kesildiği belirtilerek şerle hakkında gerekenin yapılması emredilmiştir. O yöredeki yeniçeri zabiti ve ihtiyar yoldaşlar ile eşkıyanın yakalanması hedeflenmiştir¹⁶⁰.

¹⁵⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 16/41.

¹⁵⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 4/11.

¹⁵⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 41/143.

¹⁶⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 195/392.

SARUHAN

Saruhan'da bu başlık altında incelenebilecek iki olay vardır. Birincisi, 14 Temmuz 1596 tarihiyle Saruhan Sancakbeyi Hacı Muhammed'e gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, görevli oldukları halde sefere gitmeyip gerek o civarda silahlı eşkıyaların gerekse eşkıyalardan ayrı olarak halka zulüm eden yeniçeri, çavuş, cebeci, topçu, bölük halkı, eli emirli ve müteferrikaların bulunduğu belirtilmektedir. Eşkıyaların muhafazaya kalan sipahiler ve il erleri yardımıyla yakalayıp gerekli sorgulamadan sonra durumu merkeze bildirilmesi gereken suçluların hapsedilerek hakkında merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğer suçlular için ise gerekli cezaların verilmesi istenmiştir¹⁶¹.

İkinci olay ise 14 Şubat 1605 tarihinde Saruhan ve Karasi Sancağında bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Saruhan ve Karasi'de bulunan yeniçerilerin bazılarının eşkıyalık yaptığı dikkati çekmektedir. Ayrıca buralardaki bazı kişilerin ise, yeniçeri ve acemi oğlanı şeklinde dolaşarak halka zulüm ettikleri belirtilmektedir. Dergah-ı Muallâ yeniçerileri Çavuşlarından Hüseyin Çavuş görevlendirilmiştir. Şerle hakkından gelmesi istenmiştir¹⁶².

AHISKA

25 Temmuz 1596 tarihinde Çıldır Beylerbeyine gönderilen hükümde Ahıska Yesar Ağası olan Süleyman'ın eşkıyadan olduğu belirtilerek isyan üzere olduğu bildirilmiştir. Konunun teftiş edilerek ayrıntılarıyla merkeze bildirilmesi istenmiştir¹⁶³.

AYDIN

Aydın'da ulufeli askerlerin çıkardığı iki olay vardır. Birincisi, 28 Temmuz 1596 tarihinde Aydın sancağında olan kadılara gönderilen hükümde bulunup bu hükümde, Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden birçoğunun halka zulüm ettiği belirtilmiştir. Bu durum

¹⁶¹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 12/32.

¹⁶² BA., *Mühimme Defteri* 75, 301/633.

¹⁶³ BA., *Mühimme Defteri* 74, 208/662

için Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden 8. Sekbanlardan Hüseyin adlı yeniçeri görevlendirilmiştir. Şerle haklarından gelinmesi arza ihtiyaç duyulanlar için isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi istenmiştir¹⁶⁴.

12 Nisan 1605 tarihiyle eski görevi Anadolu beylerbeyi olan Aydın, Saruhan, Menteşe sancaklarında bulunan Mehmed Paşa'ya gönderilen hükümde yer alan ikinci olay ise bölük halkından iken Karayazıcı adlı celaliye tabi Karakız adlı eşkıyaile ilgilidir Eşkayanın 400'den fazla atlı ile Aydın ve Hamit çevresinde halka zulmettiği belirtilmiştir. Ayrıca yine bölük halkından olan Şeytanoğlu adlı şakinin de yanına topladığı eşkıyayla insanları öldürdüğü ve mallarını yağmaladığı söylenmektedir. Vakit kaybetmeden suçluların yakalanarak şerle haklarından gelinmesi kararlaştırılmıştır¹⁶⁵.

RUHA

27 Ağustos 1596 tarihinde Ruha kadısına ve Ruha Dergah-ı Ali yeniçerileri zabiti olan Abbas'a gönderilen hükümde, Dergah-ı Muallâ yeniçerileri, acemioğlanı ve bu adla dolaşan bazı kişilerin halka zulüm edip mallarına el koydukları belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir¹⁶⁶.

LİVANE

27 Ağustos 1596 tarihinde Livane ve Pertekrek sancakbeyi ile Livane kadısına gönderilen hükümde Livane'den bazı sipahi, yeniçeri, cebeci ve korucuların halka zulmedip mallarına el koydukları görülmüştür. Suçluların hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğerlerinin hakkında şerle lazım gelenin yapılması emredilmiştir¹⁶⁷.

¹⁶⁴ BA., *Mühimme Defteri* 74, 197/634.

¹⁶⁵ BA., *Mühimme Defteri* 75, 40/54.

¹⁶⁶ BA., *Mühimme Defteri* 74, 113/400.

¹⁶⁷ BA., *Mühimme Defteri* 74, 135/468.

-----

28 Eylül 1596 tarihinde Anadolu, Karaman, Rum, Zulkadriye beylerbeylerine ve buralarda da bulunan kadılara gönderilen hükümde sefere gitmekle görevli olan Dergah-Muallâ yeniçerilerinden birçoğu ve korucular görevlerini yapmayarak yanlarına aldıkları eşkıyayla halka zulümde buldukları belirtilmektedir. Ayrıca, yol kesip genel asayiş bozdukları da görülmektedir. Asayişin sağlanarak, suçlu bulunanların cezalandırılması istenmiş ve muhtaç-ı arz olanlar hakkında da gerekli bilginin merkeze ulaştırılması ve merkezden gelecek kararın beklenmesi belirtilmiştir¹⁶⁸.

KONYA

Konuyla ilgili Konya'da iki olay gerçekleştirilmiştir. İlki, 5 Ekim 1596 tarihinde Konya ve Ereğli kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Konya'da oturan Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden Hızır ve Mahmud adlı yeniçerilerin eşkıya toplayarak sefere gitmeyip halka zulüm ettikleri belirtilmiştir. Ereğli Kazası'nda *Farisan* cemaatından İdris, Mahmud ve Hüdaverdi adlı kişilere iftira ederek "karındaşımızı katl eyledünüz" diyerek erzak ve akçelerini aldıkları görülmektedir. Suçluların İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir¹⁶⁹.

İkinci olay ise, 24 Nisan 1605 tarihiyle Karaman Beylerbeyi ve Konya Kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Safiye Sultan paşmaklık hasları ahalisine sipahi ve yeniçeri taifesinin zulüm ettiği ve haslar mahsulünü gasbettikleri belirtilmektedir. Zulüm edenlerin ve zulmün *men ve def* edilmesi emredilmiştir¹⁷⁰.

¹⁶⁸ BA., *Mühimme Defteri* 74. 87/302

¹⁶⁹ BA., *Mühimme Defteri* 74. 63/196.

¹⁷⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75. 54/78.

AMİD

5 Ekim 1596 tarihiyle Diyarbakır Muhafazası'nda olan Mehmet Paşa ve Diyarbakır defterdarına gönderilen hükümde Amid'deki kul taifesinden 300 kişinin eşkıya oldukları belirtilmiştir . Görevlerinden *ref* edildikleri belirtilmiştir¹⁷¹.

YANYA

26 Mayıs 1603 tarihinde Engürüs Seferi'nde askere serdarı olan Vezir Mehmed Paşa'ya gönderilen hükümde çavuş iken emekli olan Bali Çavuş, Murad Çavuş, Defterdarlıktan emekli olan Mustafa Çavuş, Dergâh-ı Muallâ müteferrikalarından Memi Arslan, Kılıç ve kardeşi Zaim Bey adlı kişilerin isyan içerisinde olup, insanları öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları belirtilmiştir. Haklarından gelinmesi emredilmiştir¹⁷².

MORA

Konuyla ilgili üç hüküm bulunmaktadır. Birincisi, 5 Haziran 1603 tarihiyle Mora sancakbeyi ve Mora'daki kadılara gönderilen hükümlerde yer almaktadır. Hükümde, silahtar zümresinden 131. Bölükte günlük 16 akçe olan Mehmet oğlu İbrahim, 30. Bölükte günlük 14 akçesi olan Abdullah oğlu Hüseyin, 91. Bölükte günlük 16 akçesi olan Badralı Mustafa adlı kişilerin eşkıyadan olduğu belirtilmiştir. Ulufelerinin kesilerek hapsedilmeleri ve suçlarının yazılarak haklarından gelinmesi için merkeze bildirilmesi istenmiştir¹⁷³.

22 Mart 1605 tarihinde Mora beyi ve kadısına gönderilen hükümde yer alan ikinci olay ise, Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinde 28. bölükte yedi akçe ulufesi olan Solak Mehmed, 14. bölükten Ahmed ve Mustafa adlı yeniçerilerin eşkıya olduğuyla ilgilidir.

¹⁷¹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 66/204.

¹⁷² BA.,*Mühimme Defteri* 75, 4/10.

¹⁷³ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 3/7.

Suçlu yeniçerilerin ulufelerinin kesildiği ve başlarına keçe giymelerinin istenmediği belirtilmiştir¹⁷⁴.

Bu konuyla ilgili son olay 28 Mayıs 1595 tarihiyle Koloz, İnebahtı ve Mora kadılarına ve 12 Nisan 1605 tarihiyle Mora'da bulunan kadılara gönderilen iki ayrı toplam üç hükümde bulunmaktadır. Mora'da bazı eşkıyanın yeniçeri ve acemi oğlanı şeklinde dolaşarak halka zulümde buldukları anlatılmaktadır. Bu kişilerin burma astar ve yağmurluk giyerek, gürde, varsak ve tüfek takarak yeniçeri ve acemi oğlanı şekline girdikleri belirtilmektedir. Bu grubun içinde gerçek yeniçeri ve acemi oğlanı bulunduğu da dile getirilmiştir. Yeniçeri ve acemi oğlanı şeklinde dolaşanların şerle haklarından gelinmesi ayrıca yeniçeri ve acemi oğlanı olanların ise ulufelerinin kesilmesi için isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi emredilmiştir. Ayrıca bu iş için Yeniçeri Çavuşlarından Hasan Çavuş görevlendirilmiştir¹⁷⁵.

18 Eylül 1604 tarihiyle bir kadıya gönderilen hükümde, yeniçeri ve acemioğlanlarının halka yaptığı zulüm anlatılmaktadır. Eşkriya zabtına memur olan Mehmet Çavuş kulluktan *ref* edildiği için Dergah-ı Muallâ yeniçerileri yayabaşlarından Mehmed Subaşı tayin edilmiştir. Yeniçeri ve acemi oğlanlarından muhalefet edenlerin defter edilerek bu defterin bir suretinin merkeze gönderilmesi istenmiştir¹⁷⁶.

SOFYA

Sofya'da ulufeli askerlerin gerçekleştirdiği iki olay vardır. Birincisi, 24 Kasım 1604 tarihinde Sofya kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden Mehmed adlı kişinin eşkıya olup evler bastığı, halkın malını yağmaladığı ve zulüm ettiği dikkati çekmektedir. Yeniçeri ve acemi oğlanlarından

¹⁷⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 143/266;

¹⁷⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 232/542; BA.,*Mühimme Defteri* 75, 150/276; BA.,*Mühimme Defteri* 75, 154/283.

¹⁷⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 173/341.

muhalefet edenlerin ulufelerinin kesilmesi için isim ve mülklerinin merkeze bildirilmesi emredilmiştir¹⁷⁷.

İkinci olay ise, 22 Haziran 1605 tarihiyle Sofya kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır ki bu hükümde, Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden 23. bölükte 7 akçe ulufesi olan Mehmet b. Mustafa adlı yeniçerinin eşkıya olup halka zulüm ettiği belirtilmektedir. Ulufesinin kesildiği ve hemen şerle hakkından gelinmesi istenmiştir¹⁷⁸.

TUNA YALILARI

10 Şubat 1605 tarihinde Rumeli sağ kolunda ve Tuna yalılarında olan kadılara gönderilen hükümde, yeniçeri ve acemi oğlanlarının zulüm yaptıkları dikkati çekmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir¹⁷⁹.

KASTAMONU

18 Şubat 1605 tarihinde Kastamonu beyi ve Kastamonu'da bulunan kadılara gönderilen hükümde Kastamonu'da bulunan yeniçeri ve acemi oğlanlarının halka zulümde bulunduğu belirtilmiştir. Suçluların hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğerlerinin hakkında şerle lazım gelenin yapılması emredilmiştir¹⁸⁰.

TEMEŞVAR

27 Şubat 1605 tarihli bir hükümde Temeşvar'da oturan Dergâh-ı Muallâ müteferrikaları ve çavuşlarının yanlarına bazı eşkıya ve zorba başı alıp insanları öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Ayrıca köylerden zorla akçe ve erzak toplamışlardır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi

¹⁷⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 319/ 664.

¹⁷⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 98/312.

¹⁷⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 300/630.

¹⁸⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 78/131.

ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir¹⁸¹.

VİDİN

5 Mart 1605 tarihinde Vidin kadısına gönderilen hükümde, Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden Ali'nin ehl-i fesâd olup birçok yeniçeriye çiftliklerde hapsedip öldürdüğü ve halkın erzak ve malını yağmaladığı belirtilmiştir. Ulufesi kesilmiştir. Yakalanıp şerle hakkından gelinmesi için Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden Mustafa, Süleyman ve Musa adlı yeniçeriler görevlendirilmiştir¹⁸².

KEFE

8 Mart 1605 tarihinde Kefe kadısına gönderilen hükümde Kefe'de yeniçeri zabiti olan Korucu Ali'nin eşkıya olduğu için görevinin elinden alındığı belirtilmektedir. Görevinin elinden alınarak kendi yerine Mehmed adlı yeniçeri zabitanın tayin edildiği belirtilmiştir¹⁸³.

TIRHALA

17 Mart 1605 tarihinde Tırhâlâ Kadısına gönderilen hükümde, Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden 91. bölükten Ali adlı yeniçerinin eşkıya olup halka zulüm ettiği belirtilmiştir. Ulufesinin kesilerek şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir¹⁸⁴.

MENTEŞE

17 Mart 1605 tarihinde Manisa, Menteşe, Foça ve Güzelhisar kadılarına gönderilen hükümde, Menteşe sakinlerinden olup 50. bölükte Yağmuroğlu diye tanınan Mehmed adlı yeniçerinin ehl-i fesad olup yaptığı zulüm dolayısıyla halkın göçe başladığı anlatılmıştır. Şekavet içerisinde olan yeniçerilerin def ve izaleleri için yeniçeri

¹⁸¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 311/649.

¹⁸² BA.,*Mühimme Defteri* 75, 257/536.

¹⁸³ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 117/215.

¹⁸⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 242/506.

çavuşlarından Beşir Çavuş tayin edilmiştir. Şerle haklarında gerekenin yapılması istenmiştir. Yeniçeri, korucu ve sair olanların ise inat içinde olanların cezalandırılmaları için isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi emredilmiştir¹⁸⁵.

-----

17 Mart 1605 tarihinde bir kadıya gönderilen hükümde, yeniçerilerin ve adamlarının eşkıyayla birlikte hareket ettiği dile getirilmektedir. Bu hususun *men ve def* edilmesi için Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden Hamid adlı yeniçeri görevlendirilmiştir¹⁸⁶.

PREPOL

17 Mart 1605 tarihinde Nevasin ve Prepol kadılarına gönderilen hükümde, Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinin halka zulüm ettiği belirtilmektedir. Prepol sakinlerinden Recep ve Osman adlı yeniçerilerin subaşı adamlarının erzaklarını yağmaladıkları ve ayrıca Nevasin sakinlerinden Eminoğulları'nın yeniçeri adını kullanarak voyvodanın evini basarak eşyasını yağmaladıkları yer almaktadır. Eşkıyanın hakkından gelmek için isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi emredilmiştir¹⁸⁷.

ÖZİ

22 Mart 1605 tarihinde Özi kadısına gönderilen hükümde, 20. bölükten günlük 13 akçe ulufesi olup oda kethüdası olan Mustafa Ali'nin 30-40 kadar eşkıya ile korucu Mustafa'nın geceleyin evini basıp eşyasını yağmaladığı ve kendisini 32 yerinden yaraladığı ve misafiri öldürdüğü belirtilmektedir. Ayrıca Dergah-ı Muallâ bevvablarından kapıcı Sinan'ın da evini basmıştır. Ulufesinin kesildiği tımarının ise alındığı belirtilerek şerle hakkından gelmesi istenmiştir. Bunun için yeniçeri çavuşu olup Koloz muhafazasında bulunan Mehmet Çavuş görevlendirilmiştir¹⁸⁸.

¹⁸⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 245/511.

¹⁸⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 246/514.

¹⁸⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 248/518.

¹⁸⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 148/272.

KEŞAN

23 Mart 1605 tarihiyle Keşan kadısına gönderilen hükümde yeniçeri ve bölük halkı tarafından halka zulüm edildiği belirtilmektedir. Buna göre halkın malına zorla el koymuşlar; “sefere gidiyoruz” diyerek akçe toplamışlar, yolcuların yollarını kesip insanları öldürmüş ve yağmada bulunmuşlardır. İlk hükümde suçlu bulunanların hakkından gelinmesi için Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden Ali Subaşı görevlendirilmiştir¹⁸⁹.

TOKAT

25 Mart 1605 tarihinde Tokat kadısına gönderilen hükümde, bu civardaki yeniçeri ve acemioğlanlarının halktan 100 kuruş ve her ay ise otuzar kuruş aldığı, ev, bağ-bahçe, tarla ve hayvanlarına el koydukları yer almaktadır. Ayrıca fırıncı ve bakkal olup değerinden fazla fiyatla halkı sömürmüşlerdir. Eşkıyanın şerle hakkından gelinmek için isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi emredilmiştir¹⁹⁰.

PİRLEPE

25 Mart 1605 tarihiyle Pirlepe kadısına gönderilen hükümde Dergâh-ı Ali müteferrikalarından Arapzâde diye tanınan Mehmet, Pirlepe Voyvodalığını üstlenerek Sipahi adını kullanan kardeşi Mustafa'yı subaşı yapıp rençper ile *came baha* ve *nal baha* adlarıyla ahaliden akçe toplamışlardır. Müfettiş adıyla köy köy dolaşip kadınların kulağındaki küpeye kadar, halkın akçesini ve malını toplamışlardır. Civardaki eşkıyaların Pirlepe'ye gelerek kadınlara tecavüz etmelerine sebep olmuşlardır. Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından Ali Çavuş yardımıyla konunun araştırılması istenmiştir. *Kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmektedir¹⁹¹.

¹⁸⁹ BA., *Mühimme Defteri* 76, 146/379.

¹⁹⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 194/391.

¹⁹¹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 229/475.

İZMİR

12 Nisan 1605 tarihinde eski Anadolu beylerbeyi olup Menteşe Sancağına ber vech-i arpalık mutasarrıf olan Üveys Paşa oğlu Mehmed Paşa'ya gönderilen hükümde İzmir'de 66. bölükten Üçlü Hasan Osman adlı yeniçeri Hüseyin, Mehmed ve Yusuf adlı çocuklarıyla eşkıyalık yapıp bir kadının evini basıp malını yağmaladıkları ve dört cariyesini kaçırdıkları belirtilmiştir. Ayrıca Ebu Bekir adlı kişinin eşine tecavüzde bulunmuş, Hacı Mustafa'nın da eşine tecavüz ettikten sonra kadını öldürmüştür. Tuzcu adlı birini direğe bağlayıp gözü önünde bir kızına ve eşine tecavüzde bulunmuştur. Zulmünden dolayı halk buldukları yerden göçe başlamıştır. Ulufelerinin kesilmesi ve konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir¹⁹².

GÜMÜLCİNE

16 Nisan 1605 tarihiyle Gümülcine kadısına gönderilen hükümde eşkıyalık yaptığı gerekçesiyle yakalanan yeniçerilerin firar ettiği belirtilmektedir. Gönderici Hüseyin görevlendirilmiştir. Eşkryanın yeniçerilikten ref edilerek ulufesinin de kesildiği anlatılmaktadır¹⁹³.

KARAHİSAR – I SAHİP

17 Nisan 1605 tarihinde Karahisar Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen hükümde, Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden Ali adlı yeniçerinin sancak halkına zulümde bulunduğu belirtilmiştir. Vilayetten eşkıyanın kovulmasından sonra buraya bir kalenin yapılması ve konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir¹⁹⁴.

¹⁹² BA.,*Mühimme Defteri* 75, 158/293.

¹⁹³ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 150/388.

¹⁹⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 41/57.

İNECİK

17 Nisan 1605 tarihinde İncecik kadısına gönderilen hükümde İncecik'te bulunan sipahi ve yeniçeri taifesinden bazı kişilerin "biz avcı başıyız" diyerek halkın elindeki silahlarını ve akçelerini aldıkları bahsedilmektedir. Bu durum halkın şikâyetine sebep olmuş ancak, yetkililer durumun gerekliliğini izah ederek vilayetin korunması amacıyla bu kişileri desteklediklerini belirtmişlerdir. Bu arada sipahi ve yeniçerilerden de halka zulüm etmemeleri istenmiştir. Kanun dışı akçe alınmaması emredilmiştir¹⁹⁵.

LİVADYA

23 Nisan 1605 tarihinde Livadya kadısına gönderilen iki ayrı hükümde, 46. bölükten 8 akçe ulufesi olan Hamza Kasım adlı yeniçerinin halka zulüm ettiği ve bu yüzden firarda olduğu belirtilmiştir. Yeniçerilikten alakalarının kesilip ulufelerinin kesildiği ve şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir¹⁹⁶.

AYDINCİK

24 Nisan 1605 tarihinde Aydıncık kadısına gönderilen hükümde Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden 46. bölükte günlük 10 akçe ulufesi olan Oruç Sefer adlı korucunun eşkıyadan olup halka zulümde bulunduğu kaydedilmektedir. Konunun yeniçeriler üzerine *baş ve buğ* olan yeniçeri tarafından çözülmesi ve yeniçerilikten alakalarının kesilip ulufelerinin kat edildiği ve şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir¹⁹⁷.

EDİRNE

26 Nisan 1605 tarihiyle Edirne kadısına gönderilen hükümde top arabacılarından günlük üç akçesi olan Ömer ve gureba-ı yeminden 3. bölükte günlük 13 akçe ulufesi olan Mehmet Yusuf adlı kişilerin eşkıya oldukları belirtilerek Edirne'de kadınlara tecavüzde

¹⁹⁵ BA., *Mühimme Defteri* 75, 46/65.

¹⁹⁶ BA., *Mühimme Defteri* 75, 272/569; BA., *Mühimme Defteri* 75, 276/578.

¹⁹⁷ BA., *Mühimme Defteri* 75, 54/79.

buldukları belirtilmektedir. Ulufeleri kesilmiştir ve şerle hakkında gelinmesi istenmiştir¹⁹⁸.

İSLANKAMEN

17 Temmuz 1605 tarihiyle İslankamen kadısına gönderilen hükümde Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden bazılarının yasağcı adıyla halka zulüm ettikleri belirtilmektedir. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir¹⁹⁹.

YENİPAZAR

6 Ağustos 1605 tarihiyle Vulçitırın beyi ve Yenipazar kadısına gönderilen hükümde Yenipazar sakinlerinden Sefer adlı silahtarın yanına topladığı eşkıyalarla beraber halkın malını yağmaladığı hakkında birçok kez yakalanması için emir verilmiş ancak her defasında firar edip zulmüne devam ettiği bunun için ulufesinin kesilerek şerle hakkında gelinmesi belirtilmiştir²⁰⁰.

EĞRİ

26 Ekim 1605 tarihiyle Eğri Beylerbeyliği'ne gönderilen hükümde Budun, Temeşvar ve Estergon kaleleri muhafazasında olan yeniçerilerin halktan *kışlak ve at* talep ederek halka zulümde buldukları dile getirilmiştir. Kışlak ve at temin ederken halka zulümde bulunulmaması istenmiştir²⁰¹.

ARHOS

2 Kasım 1605 tarihiyle Arhos kadısına gönderilen hükümde 68. bölükte 29 akçe ulufesi olan Ahmet bin Yusuf'un ahalinin erzak ve eşyasını yağmalayıp zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Ulufesinin kesilerek şerle hakkında gelinmesi istenmiştir²⁰².

¹⁹⁸ BA., *Mühimme Defteri* 75, 162/298.

¹⁹⁹ BA., *Mühimme Defteri* 77, 111/346.

²⁰⁰ BA., *Mühimme Defteri* 77, 117/361.

²⁰¹ BA., *Mühimme Defteri* 77, 72/248.

²⁰² BA., *Mühimme Defteri* 77, 127/384.

HERSEK

15 Kasım 1605 tarihiyle Hersek Sancağına *ber-vech-i arpalık* mutasarrıf olan Mehmet Paşa'ya gönderilen hükümde Hersek'teki ocak halkı adıyla bazı kişiler görevli oldukları halde sefere gitmeyen bey ve kadıların yanına sığınarak halka zulümde buldukları belirtilmektedir. Asayişin sağlanarak yapılan sorgulamadan sonra suçluların cezalandırılması istenmiştir²⁰³.

PRİZRİN

28 Kasım 1605 tarihiyle Prizrin kadısına gönderilen hükümde 22. bölükten 10 akçe ulufesi olan Mehmet adlı yeniçerinin eşkıya olup halka eziyet ettiği kaydedilmektedir. Ulufesinin kesilip şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir²⁰⁴.

PRİŞTİNE

8 Ocak 1606 tarihiyle Priştine kadısına gönderilen hükümde eski Vilçitrın beyi olan Muhammed'in adamlarından Bekir adlı yeniçeri, Kavgacı Mustafa, Osman bin Süleyman, Kara Ali, Divane Hüseyin, Kara Ramazan Yanıklı Muhammet Çavuş'un vergi toplama işine karışarak cizye verenlerden 100'er akçe toplayıp halka zulümde buldukları anlatılmaktadır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve içlerinde bulunan yeniçeri, sipahi bölük halkının serdarlarına teslim edilerek *kayd u bend* ile gönderilmelerinin sağlanması emredilmiştir²⁰⁵.

-----

8 Ocak 1606 tarihinde bir kadiya gönderilen hükümde Yusuf adlı sipahinin halka zulmettiği belirtilmiştir. Konunun Silahtarlar Ağası Muhammed ve Erkoçoğlu

²⁰³ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 176/525

²⁰⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 180/534.

²⁰⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 206/582.

yardımyla teftiş edilmesi istenmiştir. Yakalananın şerle hakkında gelinmesi istenmektedir²⁰⁶.

VARADİN

18 Ocak 1606 tarihinde Varadin ve Dimitrofça kadılarına yazılan hükümde buralara gelen yasakçılarn halka zulmettiği görülmüştür²⁰⁷. 30 Ocak 1606 tarihiyle Varadin kadısına gönderilen hükümde yasakçı olan Ahmet ve Pervane adlı yeniçerilerin köy köy dolaşıp her haneden zorla birer kuruş ve erzak aldığı belirtilmektedir. Ayrıca gönderilen mektupla adı geçen şahısların halka zulüm etmemeleri hususunda uyarıldıkları görülmektedir. Suçlu bulunanların yasakçılıktan alınacağı belirtilmiştir²⁰⁸.

SAMAKOV

10 Şubat 1606 tarihinde Kâfir Kethüdasına gönderilen hükümde Kösnice'de yaşayan sipahi Kılıç Ali ile yeniçerilik maaşı kesilen Yusuf adlı kişilerin, halka zulüm edip evler bastıkları ve mal ve erzaklarını yağmaladıkları anlatılmıştır. Ayrıca zulümlerinden dolayı halk göç etmeye başlamıştır. Haklarından gelinmesi emredilmiştir²⁰⁹.

İZVORNİK

10 Şubat 1606 tarihinde İzvornik Sancağında olan kadılara gönderilen hükümde buradaki yasakçıların halka zulmettikleri belirtilmiştir. Bu hükmün bir sureti Sirem sancağındaki kadılara, diğer sureti ise Semendire Sancağındaki kadılara gönderilmiştir. 10 Şubat 1606 tarihinde Dergah-ı Muallâ yeniçerileri yaya başlarından olup Belgrad'da kalan Piri Subaşı'na gönderilen hükümde yine İzvornik, Sirem ve Semendire'deki yasakçıların halka yaptıkları zulümden bahsedilmektedir. Suçlu bulunanların yasakçılıktan alınacağı belirtilmiştir²¹⁰.

²⁰⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 207/583.

²⁰⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 196/565.

²⁰⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 220/615.

²⁰⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 202/575.

²¹⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 203/577; BA.,*Mühimme Defteri* 77, 203/578.

İZNİKMİD

İznikmid'de ulufeli askerlerin gerçekleştirdiği iki olay vardır. Birincisi, 3 Ağustos 1607 tarihinde İznikmid kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, yeniçeri olan Ruşen adında birinin kendisini eşkıyalık yapmaktan uzaklaştırmaya çalışan Kethüda Ömer'i yaralayıp fesada devam ettiği anlatılmaktadır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir²¹¹.

İkinci olay ise, 6 Mart 1608 tarihiyle Davud Paşa'ya, İznikmid ve Üsküdar kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, önceden yeniçeri olan daha sonra ulufesi kesilen Bekir, Kara Ahmed, Şaban ve Hüsrev adlı kişilerin yollara inerek adam öldürüp yağmada buldukları belirtilmektedir. Bekir'in halkın hayvanlarına el koyduğu ve halkı zor durumda bıraktığı belirtilmektedir. İçlerinden Kara Ahmed yakalanarak hakkından gelinilmiştir. Diğerlerinin de yakalanarak hapsedilmesi istenmiştir²¹².

AVLONYA

Avlonya kadısına 20 Ekim 1607 tarihinde gönderilen hükümde Avlonya'da oturan Dergah-ı Muallâ Yeniçerilerinden Hüseyin'in şaki ve ehl-i fesâd olup ahaliye zulümde bulunduğu anlatılmıştır. Ulufesinin kesilerek şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir²¹³.

SERFİCE

8 Aralık 1607 tarihiyle baş defterdar olup Rumili'nde tahsil-i mal olan Ahmet Paşa'ya, Beyşehir, Fener ve Serfice kadısına gönderilen hükümde Serfice'de oturan Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden 84. yayabaşlarından 4 akçe ulufesi olan Hasan bin Hüseyin, 41.bölükte 3 akçe ulufesi olan Mustafa bin Mustafa ve bir başka Mustafa'nın

²¹¹ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 75/188.

²¹² BA.,*Mühimme Defteri* 76, 115/295.

²¹³ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 80/201.

halka yaptıkları zulüm anlatılmaktadır. Buna göre bir zımminin evine girip eşi ve oğlunu kaçırmışlar daha sonra eşine tecavüz etmişlerdir. Hasan, bir zımminin kızını kaçıarak evinde tecavüzde bulunmuştur. Mustafa bin Mustafa ise kızını kaçırmak amacıyla bir zımminin evini basarak malını yağmalamıştır ve bir başka zımminin de eşini su yoluna giderken yakalayıp tecavüzde bulunmuştur. Buna benzer bir olayda da bir zımminin kız kardeşine tecavüz ederek elini kesmişlerdir. Ayrıca bahsedilen Hasan adlı yeniçeri Bayram adlı Ermeni'yi öldürmüştür. Suçlu olanların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir²¹⁴.

YANBOLU

9 Aralık 1607 tarihinde Yanbolu kadısına gönderilen hükümde Bölük halkından Kılıç adlı kişinin bir gece Ali adlı yeniçerinin evini basarak malını gasbettiği belirtilmektedir. Mahkemeye davet edildiği halde gitmeyerek zulme devam etmiştir²¹⁵. 13 Nisan 1608 tarihiyle yine Yanbolu kadısına gönderilen hükümde aynı kişinin eşkıyalık faaliyetlerinden bahsederek zulmünün günden güne daha da arttığı kaydedilmektedir²¹⁶. İlk hükümde bölük kethüdaları yardımıyla *kayd ı bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir. İkinci hükümde konunun teftiş edilerek sicil yapıp hüccet yazıp merkeze bildirilmesi istenmektedir.

İŞİM

22 Ocak 1608 tarihiyle İşim ve Akçahisar kadılarına gönderilen hükümde Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden 46. bölükte günlük 7 akçe ulufesi olan Ali bin Mehmed'in ahaliye zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Ulufelerinin kesildiği ve şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir²¹⁷.

²¹⁴ BA., *Mühimme Defteri* 76. 88/219.

²¹⁵ BA., *Mühimme Defteri* 76. 3/9.

²¹⁶ BA., *Mühimme Defteri* 76. 43/106.

²¹⁷ BA., *Mühimme Defteri* 76. 97/245.

FİLİPE

16 Şubat 1608 tarihinde Filipe kadısına gönderilen hükümde Filipe'deki yasakçı ve yeniçerilerin sefere gitmeyerek eşkıyalarla beraber hareket ettikleri görülmüştür. Eşkıyadan bazı kişiler burma astar, yakalı dolama ve yağmurluk giyip gürde, varsak ve tüfek takımp yeniçeri ve acemi oğlanı şeklinde gezerek halka zulmetmişlerdir. Yakalanmaları için Gönderci Mustafa görevlendirilmiştir²¹⁸.

AYDONAT

15 Mart 1608 tarihinde Delvine Beyi'ne ve Aydonat Kadısı'na yazılan hükümde Mustafa Çavuş adlı kişinin ehl-i fesâd olup halkın tımarına, malına el koyduğu belirtilmektedir. Oğlu Ahmed, hizmetkârı ve Arap kulları ile Dergah-ı Muallâ müteferrikalarından Durmuş'un evini basıp, Durmuş ve oğlunu ok ile vurup, taş ile yaralamıştır. Mustafa Çavuş adlı şakinin çiftlikleri deniz kenarında bulunup buradan düşmana buğday verdiği ifade edilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir²¹⁹.

HASLAR

13 Nisan 1608 tarihiyle Haslar kadısına gönderilen hükümde Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden 4. bölükte olan Kara Mehmed adlı şakinin halktan akçe topladığı ve halkın namusuna ve ırzına tecavüzde bulunduğu dile getirilmiştir. Suçlunun yakalanması için yeniçeri ağası tarafından bir görevli gönderilmiş ancak başarılı olamadığı görülmüştür²²⁰.

²¹⁸ BA., *Mühimme Defteri* 76, 19/47.

²¹⁹ BA., *Mühimme Defteri* 76, 32/77.

²²⁰ BA., *Mühimme Defteri* 76, 43/107.

NİĞBOLU

13 Nisan 1608 tarihinde Niğbolu beyi ve kadısına gönderilen hükümde bölük halkından Meşitçi İbrahim diye tanınan şakinin top ve nekkare ile şehre girip şehir halkından türlü bahanelerle akçe topladığı belirtilmektedir. “Birkaç yüz yarar adamım vardır elbette kaleyi ve sancağını zapt ederim” diyerek fesâd içinde olduğunu göstermiştir. Şumnu, Hezargrad ve Tırnova’ya giderek buralarında ahalisinden akçe toplamıştır. Ayrıca zulmünün günden güne arttığının da altı çizilmiştir. Ahalinin eşkiyadan bir kaçını öldürdükleri belirtilmiştir. İbrahim’inde kendisini ele verdiği ve sipahi namında olduğundan Niğbolu Kalesinde hapsedildiği bildirilmiştir. Ağaları tarafından verilen mektuba göre amel edilmesi emredilmiştir²²¹.

1.8. Zeamet ve Tımar Sahiplerinin Yaptıkları Eşkiyalık Olayları

SELANİK

Selanik’te zeamet ve tımar sahiplerinin gerçekleştirdiği üç olay vardır. İlki, 1 Mayıs 1595 tarihinde Selanik, Siroz, Provişte, Zihne, Drama ve Avrathisarı kadılarına gönderilen hükümde bulunup, bu hükümde, Sidrekapsi nazırı olan Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından vefat eden Mustafa Çavuş’un görevinin oğlu İbrahim Çavuş’a verildiği ve İbrahim Çavuş’un adamlarıyla kömür köylerinden zorla akçe topladığı, halka zulümde bulunduğu ifade edilmiştir. Hangi gerekçeyle olursa olsun halka zulümde bulunulmaması istenmiştir²²².

Konuyla ilgili ikinci olay ise, 2 Haziran 1595 tarihinde Selanik kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından Hamza Çavuş, Bektaş Çavuş, Fethi Faik, Kazgancı Ferik Ali, Belik Hüseyin, Şehir kethüdarları Halil, Mutakzâde Hacı Mustafa, Hacı Hüseyin, Sefer oğlu Ali, Ali Reis, Yazıcı Hasan Bali ve Abdullah adlı kişilerin Dergâh-ı Muallâ yeniçerilerinin *çukalarını* toplamaya memur olan yaya başını dövdükleri yanındaki yeniçerileri de yaraladıkları

²²¹ BA., *Mühimme Defteri* 76, 130/336.

²²² BA., *Mühimme Defteri* 73, 560/1222.

kaydedilmiştir, ayrıca devamlı halka zulümde buldukları da tespit edilmiştir. Selanik'teki bu olayı ve diğer eşkıyalık olaylarını engellemek için Ahmet Subaşı görevlendirilmiştir. Yakalanan suçluların İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir²²³.

16 Şubat 1608 tarihiyle Selanik kadısına gönderilen hükümde son olay yer almaktadır. Bu hükümde zeamet sahibi olan Ahmed Çavuş eşkıyadan olup açıkça bir çok kişiyi öldürüp eşkıyalık yaptığı belirtilmiştir. Zeameti elinden alınarak şerle hakkında gelinmesi emredilmiştir²²⁴.

SERFİCE

2 Mayıs 1595 tarihinde Serfice kadısına gönderilen hükümde Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından Ömer Çavuş'un eski kadı Mahmut, Yunak Kasap, Sofi Kuyumcu ve Sinan Bali adlı kişilerle işbirliği yaparak kasap akçesi adıyla halktan beş akçe toplayıp halka zulüm ettikleri belirtilmiştir. Suçluların yakalanarak İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir²²⁵.

ERZURUM

10 Mayıs 1595 tarihinde Erzurum Beylerbeyine gönderilen hükümde zeamet sahibi İbrahim, kardeşi Mustafa ve Şarhoşoğlu diye tanınan Hasan adlı kişilerin vilayet eşkiyasından olup topladıkları 50-60 silahlı eşkiya ile *mirî doğan* hizmeti için Erzurum'a gelen Dergah-ı Muallâ kapıcılarından Mehmed'i ve adamlarını öldürüp yanında bulunan erzak ve akçelerini alıp kendilerini ağaçlara bağlayarak ok ile yaralayıp başlarını kesip ağaçlara diktikleri anlatılmaktadır. Hükümün bir sureti de Trabzon Beylerbeyine gönderilmiştir. Yakalanan suçluların güvenilir kişilerle İstanbul'a ulaştırılmaları istenmiştir²²⁶.

²²³ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 70/162.

²²⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 20/51.

²²⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 148/344.

²²⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 159/372.

SİLİSTRE

10 Mayıs 1595 tarihinde Silistre beyi ve kadısına gönderilen hükümde Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından olup Silistre’de zeameti bulunan Osman Çavuş’un 20 kadar eşkıya ve levend ile halktan vergi toplayan Derviş adlı sipahinin üzerine yürüyerek yaralayıp topladığı akçeleri gasbettikleri belirtilmektedir. Ayrıca işlediği bu suçtan ötürü mahkemeye gelmeyerek halka zulüm etmeye devam etmiştir. Suçluların suret-i sicilleriyle beraber İstanbul’a gönderilmesi istenmiştir²²⁷.

ANTALYA

18 Mayıs 1595 tarihiyle Teke beyi ve Antalya kadısına gönderilen hükümde, Şabanoğlu adıyla ünlenen Mehmet adlı sipahinin 20’den fazla eşkıya levent ile civar köyleri halkından *ben seferliyyüm sefere giderüm* diye hane başından akça topladığı anlatılmaktadır²²⁸. 10 Mayıs 1595 tarihiyle Antalya beyi ve kadısına gönderilen hükümde yine Şabanoğlu Mehmet’in eşkıyalık yaptığı görülmektedir²²⁹. Birinci hükümde suçluların suret-i sicilleriyle İstanbul’a gönderilmesi istenmiştir. İkinci hükümde suçluların yakalanıp hapsedilmesi emredilmiştir.

HAMİD

Hamid’de bu başlık altında inceleyebileceğimiz üç olay vardır. İlki, 31 Mayıs 1595 tarihinde Hamid beyi ve Eğridir kadısına gönderilen hükümde mevcuttur. Bu hükümde, Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından olup serdar adına mütesellim olan Mehmed Çavuş’un ve adamlarının ev basıp insanları öldürdükleri ve yağmada buldukları belirtilmektedir. Bu hükmün bir sureti Hamid beyi ve Eğridir kadısına gönderilmiştir. Suçluların suret-i sicilleriyle beraber İstanbul’a gönderilmesi emredilmektedir²³⁰.

²²⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 160/376.

²²⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 466/1029.

²²⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 157/369.

²³⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 174/407.

19 Temmuz 1596 tarihinde Hamid sancakbeyi ve Hoyran kadısına gönderilen hükümde ikinci olay yer almaktadır. Hükümde, 5000 akçe tımara sahip Kundak oğlu Ali, 2000 tımara sahip olan Faik, 1200 akçe tımara sahip olan Oruç adlı sipahilerin Hatip oğlu, Ali Şan, Emin ve Veli adlı eşkıya ile hareket ederek eşkıyalık yaptıkları ifade edilmektedir. Kundak oğlu Alinin *ben serdarım* diyerek birçok kişiyi tutup akçelerini aldığı ve birçok kişiyi tutarak hapsediği de belirtilmektedir. Suçluların *kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir²³¹.

Üçüncü olay ise, 23 Nisan 1605 tarihli Hamid sancakbeyi Mustafa Bey ve Hamid'deki kadılara gönderilen hükümde buunmaktadır. Hükümde, Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından ve sairden bazı kişilerin 100 – 200 atlı ve sekban besleyerek *tımarımız azdır kefâf-ı nefsimiz değildir* diyerek halktan akçe talebinde bulunarak halkın sıkıntı çekmesine sebep oldukları anlatılmaktadır. Bu hükmün bir sureti de Karahisar sancakbeyine gönderilmiştir. Eşkıyanın civardan kovulması emredilmiştir²³².

BAYBURT

3 Haziran 1595 tarihinde Erzurum ve Batum beylerbeyine gönderilen hükümde, Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından Horoz Mehmed Çavuş'un haraç toplamakla görevli Hürrem Çavuş'un Bayburt'ta yolunu kesip çavuşu ve oğullarını öldürüp adamlarını yaraladıkları belirtilmektedir²³³. 27 Temmuz 1595 tarihinde Erzurum Beylerbeyi ve Bayburt kadısına gönderilen hükümde Horoz Mehmed Çavuş'un yirmi otuz kişi ile yol kesip insanları öldürdükleri ve yağmada bulunduğu ifade edilmektedir²³⁴. 26 Ağustos 1595 tarihiyle yine Erzurum ve Batum beylerbeyine gönderilen hükümde Horoz Mehmed Çavuş'un eşkıyalığa devam ettiği görülmektedir²³⁵. İkinci hükümde Çavuşluktan alındığı zeametinin başkasına verildiği ve kendisinin hapsedilerek İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir. Son hükümde ise bunun için Dergâh-ı Muallâ Müteferrikalarından Şebrenk ile bir çavuş ve bir kapıcı görevlendirilmiştir²³⁶.

²³¹ BA.,*Mühimme Defteri* 74,188/614.

²³² BA.,*Mühimme Defteri* 75, 277/579.

²³³ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 212/493.

²³⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 258/592.

²³⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 371/817.

²³⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 371/817.

ZAMANTU

3 Haziran 1595 tarihinde Zulkadriyye beylerbeyi ve Zamantu kadısına gönderilen hükümde Zamantu'da sakin olup tımar sahibi olan Seydi Yaroğlu Battal adlı kişinin halktan kanunsuz akçe topladığı ve hayvanlarını aldığı ayrıca yol ve bel kesip adam öldürdükleri yağmada buldukları belirtilmektedir. *Şerle hakkından gelinmesi* istenmiştir²³⁷.

AKDAĞ

Zeamet ve tımar sahiplerinin Akdağ'da yaptığı eşkıyalık olaylarına dair iki kayıt bulunmaktadır. Bunlardan ilki, 5 Haziran 1595 tarihinde Bozok Beyi Hasan Bey ve Akdağ kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Buna göre, tımar halkından olan Üveys'in sefer dönüşünde "sipahi oğlanı oldum" diye kızıl bayrak taşıyıp topladığı eşkıyayla beraber kişisel düşmanlıkları olan şahısların evlerini basarak mallarını almış ve bazılarını ayaklarını zincirleyerek hapsedmiştir. Halkın köylerini terke başladığı belirtilmiştir. Yakalamp hapsedildikten sonra güvenilir kişilerle İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir²³⁸.

İkinci olay ise, 12 Eylül 1595 tarihinde Sivas beylerbeyine, Akdağ ve Bozok kadılarına gönderilen hükümde mevcuttur. Akdağ'a bağlı Çatalvıran, Uzunca, Esenhocalı adlı köylerin sipahisi olup Kayseri'de sakin Osman'ın şaki olup halka zulüm ettiği belirtilmektedir. Durumun teftiş edilerek merkeze bildirilmesi emredilmiştir²³⁹.

ELMALI

16 Haziran 1595 tarihinde Teke beyi, Antalya ve Elmalı kadılarına gönderilen hükümde Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından Süleyman Çavuş'un 35 eşkıya ile köy köy dolaşarak halkın erzak, eşya, hayvan, akçe, mal ve mülkünü gasbettiği kayıtlıdır. Ayrıca yollar keserek insanları öldürdüğü bildirilmiştir. Bu hükmün bir sureti de yine Antalya

²³⁷ BA., *Mühimme Defteri* 73, 221/520.

²³⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 135/317.

²³⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 550/1200

ve Elmalı kadılarına gönderilmiştir. Çavuşluğunun alınıp tımarının başkasına verildiği belirtilmektedir²⁴⁰.

BOLU

Bu konuyla ilgili Bolu'da iki olay gerçekleştirilmiştir. Birincisi, 18 Haziran 1595 tarihinde Bolu Sancağındaki kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından İskender Çavuş'un halka zulüm ederek halkın mallarına el koyduğu belirtilmiştir. Çavuşluktan alındığı ve dirliğinin de elinden alındığı ve şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir²⁴¹.

İkinci olay ise 2 Kasım 1605 tarihiyle Bolu Beyi Mehmed ve Bolu'daki kadılara gönderilen iki ayrı hükümde yer almaktadır. Dergah-ı Muallâ Celil Çavuş'un eşkıya olduğu belirtilerek sefere giden tımar sahiplerinin tımarlarını gasbetip, kendinin hazırladığı sahte belgelerle kendine ve adamlarına alıkoyduğu ifade edilmektedir. 20-30 atlı ile bu tımarların mahsullerini zorla toplayıp halkın kız ve kadınlarına tecavüzde bulunmuştur. Seferden dönenlere de eziyet de bulunmuştur. Şakinin yakalanması için Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından Murad Çavuş görevlendirilmiştir²⁴².

ZÜNNÜNABAD

Rum beylerbeyine 18 Haziran 1595 tarihiyle gönderilen hükümde Zünnünabad'da tımar tasarruf eden Mehmet adlı sipahinin bazı eşkıyaya önderlik ettiği dikkati çekmektedir. Hapsedilip isim ve resimlerinin İstanbul'a bildirilmesi emredilmiştir²⁴³.

APOKRİ

19 Haziran 1595 yılında İnebahtı beyine ve Apokri kadısına gönderilen hükümde Durmuş adlı sipahinin, bir manastır çiftliğini basıp 4 öküz, 60 inek ve buzağıyı zorla

²⁴⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 87/203.

²⁴¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 575/1256.

²⁴² BA., *Mühimme Defteri* 77, 134/402; BA., *Mühimme Defteri* 77, 134/403.

²⁴³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 82/192.

aldığı, yanındaki 50-60 levent eşkıya ile manastırları basıp 10000 nakit akçelerini alıp ruhbanları kollarından ve bacaklarından asıp eziyet ederek öldürdükleri belirtilmiştir. Suçluların hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğerlerinin hakkında şerle lazım gelenin yapılması emredilmiştir²⁴⁴.

ÇUKURCUK

19 Haziran 1595 tarihinde Ankara sancakbeyi, Ankara ve Çukurcuk kadısına gönderilen hükümde Çukurcuk'ta bazı köyleri tasarrufunda bulunduran Mehmed adlı sipahinin Hacı İsa adlı kişiden 30 kuruş, Veli adlı kişiden 4 kuruş, her evden selamlık adıyla üçer kile buğday alıp kendi adamlarından birine hüccet ettirdiği anlatılarak halka zulümde bulunduğu belirtilmiştir. Yakalanıp hapsedildikten sonra güvenilir kişilerle İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir²⁴⁵.

ISPARTA

19 Haziran 1595 tarihinde Hamid sancakbeyine ve Isparta kadısına gönderilen hükümde Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından Mustafa Çavuş'un bazı adamları ahaliden birkaç kişiyle kavga edince 8 gün sonra yanına aldığı 40 - 50 kadar levent ile silahlanarak şehre girmiş, birçok kişiyi yaralamış ve öldürmüşler; ayrıca mahkemeyi basıp zulümde bulunmuşlardır. Çavuşluğunun ve dirliğinin elinden alındığı ve şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir²⁴⁶.

SİVAS

Sivas'ta bu konu hakkında iki olay bulunmaktadır. Birinci olay, 26 Haziran 1595 tarihinde Rum beylerbeyine ve kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, Niksar kazası sakinlerinden Cafer Sipahinin Mamur adlı müderris ve kardeşi Şeyhi ile eşkıyalık yapıp halka zulüm ettiği belirtilmiştir. Son hüküm için suçluların yakalanarak arza ihtiyaç duyulan durumların bildirilmesi emredilmiştir²⁴⁷.

²⁴⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 444/979.

²⁴⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 450/995.

²⁴⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 450/994.

²⁴⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 574/1251.

İkinci olay ise, 13 Temmuz 1595 tarihinde Rum beylerbeyine ve Sivas kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde Sivas sancağında zeameti bulunan Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından Ahmed Çavuş'un, Seydi Ali Çavuş eşkiya ile işbirliği yaparak halktan para topladıkları kaydedilmiştir. Ayrıca evli kadınları zorla kaçırarak leventlere satıldığı belirtilmiştir. Civardan alakalarının kesilip Kıbrıs'a sürgün edilmeleri istenmiştir²⁴⁸.

BALYABADRA

29 Haziran 1595 tarihinde Mora beyi ve Balyabadra Kadısı'na gönderilen hükümde Abdullatif Çavuş ile İbrahim Ağa'nın eşkiya ile işbirliği yaparak halka zulüm ettiği gerekçesi ile şehirden sürülmüş olduğu belirtilmektedir. Ancak geri dönen bu kişiler İngiliz Kraliçesi'nin Balyabadra'da bulunan konsolos tacirlerinin evlerini basıp yağmada bulunmuşlardır. Vilayetten sürgün edilmişlerdir²⁴⁹.

HAVZA

27 Temmuz 1595 tarihinde Amasya beyi ve Havza kadısına gönderilen hükümde Havza'da oturan tımar halkından Mehmed'in *şirret ve şekavet* içinde olduğu belirtilerek halktan kanuna aykırı miktarlarda akçe topladığı anlatılmaktadır. Şakinin yakalanarak gerektiği şekilde cezalandırılması emredilmiştir²⁵⁰.

NİĞDE

27 Temmuz 1595 tarihiyle Niğde beyi, Niğde, Karahisar ve Develi kadılarına gönderilen hükümde eski tımar halkından iken eşkıyalık yaptığı gerekçesiyle tımar elinden alınan Muharrem bin Mehmed'in hâlâ eşkıyalık yaptığı belirtilerek halktan fazlasıyla mal ve erzak toplayıp gittikten uzun bir süre sonra tekrar gelerek daha fazlasını

²⁴⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 109/249.

²⁴⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 121/280.

²⁵⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 260/594.

isteyerek halkta hal bırakmadığı anlatılmaktadır. Söz konusu kişinin eşkıyalığının engellenerek halka zulümde bulunulmaması anlatılmıştır²⁵¹.

TRABLUSŞAM

7 Ağustos 1595 tarihinde yine Trablusşam beylerbeyine ve Humus kadısına gönderilen hükümde Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından Murat ve kardeşi Süleyman Çavuş ve Abdunafi'nin halka yaptıkları zulüm kaydedilmektedir. Abdunafi'nin yakalanarak Selemiyeye Kalesi'nde hapsedildiği ancak daha sonradan firar ettiği belirtilmektedir. Adı geçen kişilerin sahte belgeler düzenleyip, sahte para basmak suçlarını da işledikleri bilinmektedir. Ayrıca yine Şeyh Yusuf ile ilgili olarak *yüz yetmiş bin altın verdim* diyerek iftirada bulunduğu kayıtlarda yer almaktadır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanların hakkından şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir²⁵².

KASTAMONU

Konuyla ilgili Kastamonu'da iki olay yer almaktadır. Birincisi, 8 Ağustos 1595 tarihinde Kastamonu beyine, Çankırı ve Karacaören kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından Ahmed Çavuş'un "sancağın muhafazasında kaldım" diyerek 50-60 atıyla köylere gidip halktan zorla erzak ve eşya topladığı belirtilmiştir. Ayrıca "haramzâde var" diyerek halktan kendilerini korudukları iddiasıyla zorla para aldıkları da belgede yer almaktadır. Konuyla alakalı olarak Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Yusuf Çavuş'un görevlendirildiği görülmektedir²⁵³.

İkinci olay ise, Eflani, Zara, Çekline, Azdavay kadılarına ve eski Mudurnu kadısı olan Mevlana Mehmet'e 11 Mayıs 1605 tarihiyle gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Kastamonu sakinlerinden Sipahi Hüseyin'in 100'den fazla atlı ile adı geçen kadılıklara giderek her köyden 2000'den fazla akçe alıp halka zulüm ettikleri

²⁵¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 264/604.

²⁵² BA., *Mühimme Defteri* 73, 161/377.

²⁵³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 502/1097.

ortaya çıkmıştır. Suçluların hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğerlerinin hakkında şerle lazım gelenin yapılması emredilmiştir²⁵⁴.

MENLİK

8 Ağustos 1595 tarihinde Menlik Kadısına gönderilen hükümde Mahmud Çavuş'un tüfekli ve silahlı 100 atlı ile köylere ve derbentlere gidip yağma ve katliamlarda bulunduğu belirtilmektedir. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir²⁵⁵.

KALKANLI

22 Ağustos 1595 tarihinde Teke beyine ve Kalkanlı kadısına gönderilen hükümde eskiden sipahi olan Yusuf'un eşkıyalık yapıp adam öldürdüğü ve halkın malını gasbettiği ortaya çıkmıştır. Suçluların yakalanarak şerle haklarından gelinmesi ve sipahi olanların ise merkeze bildirilmesi emredilmiştir²⁵⁶.

BATUM

26 Ağustos 1595 tarihinde Batum beylerbeyine, Gönye, Atina ve Zühre kadılarına 27 Ağustos 1595 tarihinde ise Batum beylerbeyine ve Adana kadısına gönderilen hükümlerde Batum Sancağı'nda zeameti bulunan Osman'ın fesâd içinde olduğu gerekçesiyle zeameti elinden alınarak Mısır beylerbeyinin oğlu Hüseyin ve Süleyman'a verildiği dile getirilmiştir. Ancak zapt için gelen görevlileri engelleyerek zeametın hâlâ kendisine ait olduğunu savunmuştur. Ambarları kırıp kadınları zincire vurduğu kızları cariye diye sattığı anlatılmıştır. Yine aynı hükümde adı geçen kişinin cami hatibini Cuma hutbesi ve namazından sonra yanında götürerek eziyet edip "Cuma benim babamındır, niçin bize dua eylemezsin" diyerek halka yaptığı zulüm dile getirilmiştir. Her iki hükümde de suçlunun yakalanarak *şerle hakkından gelinmesi* istenmiştir²⁵⁷.

²⁵⁴ BA., *Mühimme Defteri* 75, 60/91.

²⁵⁵ BA., *Mühimme Defteri* 73, 504/ 1101.

²⁵⁶ BA., *Mühimme Defteri* 73, 396/ 868.

²⁵⁷ BA., *Mühimme Defteri* 73, 373/820; BA., *Mühimme Defteri* 73, 539/1177.

ÇORUM

Çorum'da zeamet ve tımar sahiplerine ait iki olaya rastlanmıştır. Birincisi, 2 Eylül 1595 tarihinde Çorum beyi ve kadısına gönderilen hükümrde bulunmaktadır. Bu hükümde tımar halkından olan Pir Kulu'nun eşkıyadan olduğu belirtilerek halka zulüm ettiği ve halkın mal ile erzakına da el koyduğu evler inşa ettiği anlatılmıştır. Zulmünün günden güne arttığı ifade edilmektedir. Suçlunun yakalanarak cezalandırılması için İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir²⁵⁸.

İkinci olay ise, 9 Nisan 1605 tarihinde Çorum sancakbeyine ve Çorum'daki kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Çorum'daki tımar halkından çeribaşı Hüseyin'in önceden Çorum Beyi Mehmed Çelebi'nin adamı olduğu belirtilerek erbâb-ı tımandan kırkar ellişer kuruş bedel topladığı ve zeamet ve tımar köyleri üzerine giderek bu köyleri yağmaladığı ve halkına zulümde buldukları görülmektedir. Suçluların yakalanarak şerh hakkında gelinmesi ve durumu ağır olanlar hakkında merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmektedir²⁵⁹.

İÇİL

İçil'de zeamet ve tımar sahiplerine ait iki olay vardır. Bunlardan biri, 6 Eylül 1595 tarihinde İçil ile Tarsus beylerbeylerine, İçil, Karataş ve Silifke kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, tımar sahibi iken tımarından feragat eden Hacı Nasuh'un 40-50 kadar eşkıya ile dolaşıp halka korku verdiği anlaşılmaktadır. Kendisini ve adamlarını ele getirmeye çalışan beylerbeyi ve adamlarıyla çatışmaya girerek bir çok kişinin hayatını kaybetmesine neden olduğu anlatılmıştır. Suçluların yakalanarak cezalandırılması emredilirken suçu ağır olanlar için merkezden gelecek kararların beklenmesi istenmiştir²⁶⁰.

İçil'deki ikinci olay ise, 24 Eylül 1595 tarihinde İçel beyi ve Mamuriye kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, tımar halkından iken eşkıyalık yaptığı

²⁵⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 284/650.

²⁵⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 214/440.

²⁶⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 546/1190.

için tımarı başkasına verilen Arslan'ın İsmail ve Divane Hasan'ın evini basarak eziyet ettiği belirtilmektedir. Bu eşkıyanın yakalanarak diğer tüm eşkıyalara ibret olacak şekilde *şerle hakkından gelinmesi* istenmiştir²⁶¹.

AKSARAY

11 Eylül 1595 tarihiyle Aksaray beyi ve Aksaray ile Koçhisar kadılarına gönderilen hükümde Veli adlı sipahinin yanındaki eşkıya ile evler bastığı kişi başına kırkar ellişer flori topladığı ve her birinden *çift akçesi* ve *binek* adıyla akçeler aldığı ve hayvanlarını gasbettiği belirtilmektedir. Suçluların *kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir²⁶².

KARATAŞ

Karataş'ta bu konuyla alakalı olarak iki hüküm bulunmaktadır. Birincisi, 11 Eylül 1595 tarihinde Kıbrıs beylerbeyine ve Karataş kadısına gönderilen hükümde Karataş'ta tımar tasarruf eden Abdi bin Ahmet şaki olup halkın mal ve erzakına el koyduğu, *kutta-i tarik* olduğu ve bekar kızlara tecavüzde bulunduğu belirtilmektedir. Suçlunun yakalanarak sorgulandıktan sonra haps edilip suçlular hakkında merkezden verilecek kararın beklenmesi istenmiştir²⁶³.

İkinci olay ise, 12 Eylül 1595 tarihinde İçel beyine, Karataş ve Silifke kadılarına gönderilen hükümde mevcuttur. Bu hükümde de, Karataş tımar ahalisinden Evren adlı sipahinin mir-liva haslarını iltizam edip kendisine bağlı köylere gelerek zorla halktan hayvan ve ayda bir kere ellişer akçe talep ettiği ayrıca kız ve kadınlara tacizde bulunduğu anlatılmaktadır. Suret-i sicilleriyle İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir²⁶⁴.

²⁶¹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 522/1139.

²⁶² BA.,*Mühimme Defteri* 73, 354/ 777.

²⁶³ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 355 / 778.

²⁶⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 548/1194

SARUHAN

Saruhan Sancakbeyi'ne ve İlih Kadısı'na 28 Haziran 1596 tarihiyle gönderilen hükümde Dergah-ı Muallâ çavuşlarından Ebubekir hizmetkârı adıyla birkaç eşkıya ile beraber pazarlarda zorla halkın malına el koydukları, köy köy dolaşarak akçe topladıkları, dört zımmîyi öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir²⁶⁵. Suçluların *kayd u bend* ile suret-i sicillerinin İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir.

KARAMAN

8 Temmuz 1596 tarihinde Karaman muhafazasındaki Nuh'a gönderilen hükümde Dergâh-ı Muallâ sipahi oğlanlarından Hasan ve Mültezim Davutoğlu Halil'in halka zulüm ettikleri celâlî adıyla yanlarına aldıkları atlı eşkıya ile zorbalık yaptıkları görülmektedir. Suçluların yakalanarak hapsedilmesi istenmiştir²⁶⁶.

MARAŞ

27 Ağustos 1596 tarihiyle Maraş ve Elbistan Kadıları ve beylerbeyi kaymakamına gönderilen hükümde Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından İbrahim Çavuş'un görevli olduğu halde sefere gitmeyerek "Yasakçı oldum" diyerek hizmet adına hane başına birer kuruş aldığı belirtilmektedir. Ayrıca Beylerbeyi subaşılarının *devre çıkmasına* engel olarak 50 - 60 atlı ile köy köy dolaşıp halktan akçe topladığı kaydedilmektedir. Şerle gerekenin yapılması emredilmiştir²⁶⁷.

GİRESUN

25 Eylül 1596 tarihinde Batum beylerbeyi, Giresun ve Körtun kadılarına gönderilen hükümde o civardaki yeniçeri ve acemi oğlanlarını teftiş etmek için serdar olarak tayin edilen fakat görevini yerine getirmeyen Ahmet'in eşkıyadan olup tımar halkından Mustafa ile Tayyar adlı kişiler ile ahaliden akçe topladıkları ve zulümde

²⁶⁵ BA., *Mühimme Defteri* 74, 47/155.

²⁶⁶ BA., *Mühimme Defteri* 74, 52/169.

²⁶⁷ BA., *Mühimme Defteri* 74, 146/496.

buldukları belirtilerek ihracı ferman olan kürekçi hususu için “ben sizin avarızınızı ref ettirdim” diye bedel-i kürekçi adıyla birer kuruşlarını aldığı anlatılmaktadır. Böylece geçen seneden 80.000 akçe topladığı bu sene içinde halktan zorla akçe aldığı bildirilmektedir. Mustafa ve Tayyar’ın yakalanarak sorgularından sonra hapsedilmeleri istenmiştir. Ahmet’in ise görevinden alındığı bildirilerek sefere katılması için İstanbul’a gelmesi emredilmiştir²⁶⁸.

GEMLİK

28 Eylül 1596 tarihiyle Gemlik Kadısı’na gönderilen hükümde Dergah-ı Muallâ çavuşlarından Mustafa Çavuş’un halka zulüm ettiği belirtilmektedir. Dergah-ı Muallâ Kapıcılarından Süleyman görevlendirilmiştir. Suçlunun İstanbul’a gönderilmesi emredilmiştir²⁶⁹.

KIRŞEHİR

19 Aralık 1596’da Rum beylerbeyi, Selmanlı, Ağcalı kadılarına gönderilen hükümde Kırşehir sipahilerinden Çalık Mehmet, Kemal, Köse Mehmet, Gedik Hızır, Aslan, Kör Bahattin, Hüseyin adlı mültezimler, Tokat’tan Kurt, Kulağı Keskin Mehmet adlı yeniçeriler, Aksaray sancağı tımar ahalisinden İbrahim oğlu Ali, Sivas’tan Behram, kardeşi Hüseyin Ali’nin, tüfekli sekbanlar ile köy basıp tımar ahalisinden Memi Çeribaşı, Mehmet, Ali, ahaliden Hasan ve Ali adlı kişiler ile Hüsniye ve Elif adlı kadınları tüfekle vurup öldürdükleri ve geriye kalan halkın yaptıkları zulüm dolayısıyla firar etmesine sebep oldukları ifade edilmiştir. Ayrıca halkın malını yağmalayıp, kadın ve kızlara tecavüz etmişlerdir. İçlerinden Kör Bahattin yakalanınca, Çalık Mehmet ve adamları görevlilere saldırmışlardır. Bu hükmün bir sureti Dinek Keskini kadısına ve Valide Sultan Haslanı Voyvodası Nasuh Çavuş’a, bir sureti de Kırşehir beyi ve Karakeçili kadısına gönderilmiştir. Eşkıyanın yakalanarak arza ihtiyaç duyulan durumlardaki suçluların hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğerlerinin hakkında şerh ile lazım gelenin yapılması emredilmiştir²⁷⁰.

²⁶⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 83/293.

²⁶⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 95/325.

²⁷⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 173/581.

RAZLUKA

25 Ağustos 1604 tarihiyle Razluka kadısına gönderilen hükümde iki ayrı köyden tımar tasarruf eden Mehmed ve Mustafa adlı kardeşlerin raiyyetlerinden rüsum ve hukuku kanuna aykırı olarak eşkıya ile beraber erzak, mal ve hayvanlarına el koydukları belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek üzerinden 15 yıl geçmeyen hususlar için halkın hakkının aranması istenip halka zulüm edilmemesi üzerinde durulmuştur²⁷¹.

İLBASAN

4 Mart 1605 tarihinde İlbasan bey ve İlbasan'da bulunan kadılara gönderilen hükümde erbab-ı tımandan Sinan, Mustafa, bir diğer Sinan, Selanikli Hüseyin, Debbağ Yusuf, Akatlı ( ) Mustafa, Hüseyin adlı kişiler 40-50 eşkıyayı yanlarına alarak gece gündüz şehrin sokak ve caddelerinde silahlı dolaşarak pazara gelen ahalinin malını yağmalayarak halka zulümde buldukları anlatılmaktadır. Bundan başka 3000 akçe tımarı olan Sinan'ı ise kendilerine zorbabaşı seçerek fesâdlarını günden güne arttırdıkları belirtilmiştir. Suçları sabit olanların şerh hakkında gelinmesi ve içlerinden suçları ağır olanlar için ise merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmiştir²⁷².

NEVREKOP

10 Mart 1605 tarihinde Nevrekob kadısına gönderilen hükümde tımar sahibi olan Mehmed ve Ali adlı kişilerin eşkıyadan olup kendilerine tabi eli emirli ve kul oğlu adıyla bir çok eşkıya ile beraber halkın ev ve ambarlarını basıp mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Silahla dolaşp Ekmekçi Hasan'ın dükkanını basıp bir adamını kaçırdığı ve Dimitri adlı zimmiyi öldürdüğü anlatılmaktadır. Suçluların yakalanarak diğer eşkıyaya ibret olacak şekilde şerh haklarından gelinmesi emredilmiştir²⁷³.

²⁷¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 30/35.

²⁷² BA.,*Mühimme Defteri* 75, 66/105.

²⁷³ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 95/162.

HERSEK

25 Mart 1605 tarihinde Hersek sancakbeyi ve Hersek'te bulunan kadılara gönderilen hükümde Hersek'te dirlik tasarruf edenlerden ve mazullardan bazıları *reaya üzerine gezer olup* zulümde buldukları belirtilmektedir. Sorumluların bu konuda uyarılıp halka zulümde bulunulmaması emredilmiştir²⁷⁴.

EĞİN

5 Nisan 1605 tarihinde Arapgir bey ve Eğin kadısına gönderilen hükümde tımar halkından olan Mustafa'nın eşkiya olduğu belirtilerek üç kadını kaçırmak günlerce hapsediği ve ahalinin hayvan ve malına el koyup şaki olan Mehmed'le beraber kadın ve kızlara tecavüz ettiği anlatılmaktadır. Olayın ayrıntılarıyla anlatılarak suçlu hakkında merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmiştir²⁷⁵.

KARAHİSAR – I SAHİP

9 Nisan 1605 tarihiyle Karahisar-ı Sahip sancakbeyi ve Karamuk kadısına gönderilen hükümde Dergâh-ı Muallâ çavuşlarından Üveys Çavuş'un yanına aldığı zorbalarla halkın erzak ve malını yağmaladığı, Engürüs Seferi sırasında Anadolu asayışı ile görevli olup tımar mahallerinde bulunmayan tımarlıların tımarlarını bazen tımarlarında bulunmadıkları gerekçesiyle bazen ise "beylerbeyi tarafından aldım" diyerek sahte evraklar düzenleyerek zaptetmiştir. Ayrıca Davud Hoca adlı kişiyi öldüren Şahkuluoğulları diye tanınan iki kişi ve Şedid adlı kişiyi yanına alarak kadı ve sancakbeylerinin görevlerini yapmalarına engel olup kamuya ve şahsa ait her ne var ise çekinmeden gasbetmiştir Suçluların ahvallerinin Divan-ı Hümayun'da görüşülmesi için İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir.²⁷⁶

²⁷⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 222/458.

²⁷⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 205/418.

²⁷⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 215/441.

KESRİYE

12 Nisan 1605 tarihiyle Kesriye ve Horpişte kadılarına gönderilen hükümde Kesriye kazasında sipahi olan Murtaza adlı şakinin hizmetkârı Rıdvan ile eşkiya toplayarak yolcu ve tüccarlardan birçok kişiyi öldürüp eşyalarına el koydukları belirtilmektedir. Ayrıca Kesriye Çarşısı'nda silahla dolaşp *çukacı Yahudilerin* mahzenlerini açıp zorla otuzar ve kırkar yem, çuka vs. eşyalarını almışlardır ve bu kişilerin evlerine girerek içki meclisleri kurup halkın huzurunu bozmuşlardır. Haklarından gelinmesi için suret-i sicilleriyle İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir²⁷⁷.

KÖSTENDİL

Köstendil'de bu konuyla alakalı olarak iki olay bulunmaktadır. Birincisi, 12 Nisan 1605 tarihinde Köstendil beyi ve Köstendil'de bulunan kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Köstendil'de 6000 akçe tımarı tasarruf eden Çalık Mustafa'nın ehl-i fesâd olduğu yol kesip adam öldürdüğü ve yağmada bulunduğu anlatılmıştır. Ayrıca daha önceden aynı tımarı tasarruf eden İbrahim'in evini bir gece basarak İbrahim'i öldürdüğü görülmektedir. Mustafa'nın tımarı elinden alındığı ve Mustafa'nın şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir²⁷⁸.

İkinci olay ise, 12 Nisan 1605 tarihinde Köstendil beyi ve Köstendil'de bulunan kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Köstendil'de tımarı bulunan Hüseyin, Hamza ve Derviş'in ehl-i fesâd olup açıkça adamlar öldürüp halka pek çok zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Söz konusu kişilerin tımarlarının başkalarına verildiği ve suçluların şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir²⁷⁹.

²⁷⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 36/43.

²⁷⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 36 / 45.

²⁷⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 36 / 46.

İSKENDERİYYE

12 Nisan 1605 tarihinde İskenderiyye beyi ve kadısına gönderilen hükümde 7000 akçe tımarı olan Selim'in eşkıya olup İskenderiyye asileriyle beraber vilayet ahalisine zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Suçluların şerle hakkından gelinmesi istenmiştir²⁸⁰.

MORA

12 Nisan 1605 tarihiyle Mora beyi ve Levandar kadısına gönderilen hükümde Mora Sancağı'nda bir köy ve gayriden 6000 akçe tasarruf eden Zülfikâr'ın şaki olup dinsiz olup İslam Dinine küfürde bulunduğu, halka zulüm ettiği ve İlyas adlı yeniçerinin 200 baş koyununu alıp giderken buna engel olmak isteyen İlyas'ı yanındaki eşkıyayla beraber öldürmek maksadıyla yaraladığı anlatılmaktadır. Bir çok kere yakalanarak idam edilmesi emredilmesine rağmen ele geçirilememiştir. Bu hükümde de *şerle hakkından gelinmesi* istenmiştir²⁸¹.

KAYSERİ

17 Nisan 1605 tarihiyle Kayseri beyi ve kadısına gönderilen hükümde erbab-ı tımarı Bekir Çavuş oğlu diye tanınan Feyzullah'ın celali eşkıyasıyla beraber adam öldürdüğü ve halkın malını yağmaladığı sahte belgeler düzenlediği belirtilerek Cafer Çavuş'un tımarını basarak mahsulüne el koydukları ve zulmünün gitgide arttığı anlatılmaktadır. Suçlunun yakalanarak sorgulandıktan sonra şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir. Hükümün birer sureti Vilayet-i Anadolu'da eşkıya define memur olan Vezir Nasuh Paşa'ya ve Karaman Beylerbeyi Nasuh Paşa'ya gönderilmiştir²⁸².

TEMEŞVAR

24 Nisan 1605 tarihiyle eski Temeşvar Beylerbeyi olup Rumili'nde Vince muhassılı olan Piri Paşaoğlu Ali Paşa'ya, Kirenye, Yanya ve Vince kadılarına gönderilen

²⁸⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 75. 37 / 47.

²⁸¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75. 150 / 275.

²⁸² BA.,*Mühimme Defteri* 75. 44/ 61.

hükümde Temeşvar Beylerbeyi çavuşlarından Mahmud'un, sefere gitmeyip tımarlarını oğullarına devrederek, oğulları Mustafa, Ali, hizmetkarları Beyazid, Arap Abdullah, Sinan, tımar ahalisinden Ali oğlu Mustafa, Kara Hızır, Hüsrev ve Potur Mehmed adlı eşkıyalar ile bir panayırı basıp tüccar ve halkın malını yağmaladığı ve birçok kişiyi yaraladıkları belirtilmiştir. Ayrıca bu kişiler Temeşvar'da bir köyü basarak ahaliyi kendi taraflarında tutmak için baskı yaparak, kendilerine tabi kılmışlar, kendilerine karşı çıkan köyün camisinin imamı ve müezzinini yaralayarak bir ay kadar köyde ezan okunup namaz kılınmasını engellemişlerdir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerh gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir²⁸³.

SEMENDİRE

11 Temmuz 1605 tarihli bir hükümde Semendire Sancağında zeamet tasarruf eden Semendire alay beyi Musa'nın zeamet halkına zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Maliye tarafından verilecek karara göre hareket edilmesi istenmiştir²⁸⁴.

EĞRİBOZ

21 Temmuz 1605 tarihinde Rumeli Eyaletine mutasarrıf olup Budun muhafazasında olan Vezir Hasan Paşa'ya gönderilen hükümde o civardaki zeamet ve tımar halkının Budun etrafındaki halktan "raiyyetimizdir" diyerek zulümde buldukları anlatılmaktadır. Üç yıl boyunca bu civar halkından vergi alınmaması zulümde bulunulmaması istenmiştir²⁸⁵.

PİRLEPE

6 Ağustos 1605 tarihiyle Pirlepe Kadısı'na gönderilen hükümde dokuz bin akçe tımarı bulunan Dergah-ı Muallâ çavuşlarından Süleyman Çavuş'un görevli olduğu sefere gitmeyerek haraççılarla beraber köy köy gezerek hane başına 20-30 akçe toplamış olduğu belirtilmektedir. Ayrıca kendi sefere gitmediği gibi başkalarının da gitmesini

²⁸³ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 55/80.

²⁸⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 136/331

²⁸⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 55/210.

engellemiştir. Bir köyün koyun sürülerini basıp, yaylaklarını kullanıp, çobanları öldürerek erzaklarını yağmalamıştır. *Kayd u bend* ile Belgrad'a gönderilmesi emredilmiştir²⁸⁶.

SİREM

24 Ocak 1606 tarihiyle Sefer-i Hümayun'da defterdar olan Abdülbaki'ye gönderilen hükümde 9000 akçe tımarı olan Hasan Çavuş'un reyaya zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Tımarı elinden alınarak havass-ı hümayun'a aktarılmıştır²⁸⁷.

HORPIŞTE

30 Ocak 1606 tarihiyle Horpişte kadısı ve Dergah-ı Ali müteferrikalarından Bali Mehmed'e gönderilen hükümde tımandan mazul Durak'ın halka zulümde bulunduğu ve mallarına el koyduğu halkı borçlandırdığı belirtilmektedir. Halktan *hilaf-ı şer* akçe toplanmaması istenerek halka zulümde bulunulmaması emredilmiştir²⁸⁸.

Zeamet ve tımar halkı bizzat eşkıyalık faaliyetlerine katılmamış olsalar bile bir çok kere eşkıyaya yataklık ederek güvenlik içinde bulunmalarını sağlamışlardır. Mesela 26 Mayıs 1595 tarihinde Köstre ve İslamlı kadılarına gönderilen hükümde, Kayseri'ye bağlı bu yerlerde bulunan zeamet ve tımar halkının eşkıyaya yataklık ettiği belirtilmektedir. Serbest zeamet ve tımarlara sığınan eşkıya gitgide faaliyetlerini arttırmıştır. Bunun üzerine devlet tedbir olarak sert bir tutum takınarak ehl-i fesâdı himaye edenlerin diğerlerine ibret olması için şerle haklarından gelmesi istenmiştir²⁸⁹. Bu duruma uygun bir diğer olay ise Karahisar'da gerçekleşmiştir. 10 Ağustos 1595 tarihiyle Karahisar'daki kadılara gönderilen hükümde zeamet ve tımar sahiplerinin eşkıyayı köylerinde sakladıkları belirtilmektedir. Bu duruma karşı suçluların yakalanarak cezalandırılması ve bazı suçlular için merkezden verilecek cezaların beklenmesi istenmektedir²⁹⁰.

²⁸⁶ BA., *Mühimme Defteri* 77, 118/364.

²⁸⁷ BA., *Mühimme Defteri* 77, 237/646.

²⁸⁸ BA., *Mühimme Defteri* 77, 220/614.

²⁸⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 474/1046.

²⁹⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 22/52.

1.9. Mültezimlerin Yaptıkları Eşkiryalık Olayları

KIRŞEHİR

24 Mayıs 1595 tarihinde Kırşehir, Hacibektaş, Süleymanlı, Konur, Keskin, Yüzdepare ve Karakeçili kadılarına gönderilen hükümde Kırşehir Sancağı'nda mültezim olan 40-50 atlı ile evler basıp erzak ve cerime ile selamlık adıyla akçe topladıkları belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek arza ihtiyaç duyulan kişilerin hapsedilerek diğerlerinin şerle hakkından gelinmesi istenmiştir²⁹¹.

SİVAS

21 Temmuz 1595 tarihinde Rum Beylerbeyine gönderilen iki ayrı hükümde mültezimlerden bazı kişiler halkı rencide edip yol, harç ücretlerini halka yükleyip, halkın malını yağmaladıkları belirtilmektedir. Halka zulümde bulunulmaması istenmiştir²⁹².

MALATYA

26 Ağustos 1595 tarihinde Malatya beyi ve kadısına gönderilen hükümde Malatya'da bulunan Havass-ı Hümayun mültezimi Ferruh Beyin adamlarının halka zulüm ettikleri belirtilmektedir. Dergah-ı Muallâ kapıcılarından biri tayin edilmiştir. Konunun şerle görülüp durumun bildirilmesi istenmiştir²⁹³.

EDİRNE

28 Ağustos 1595 tarihiyle Edirne ve Zagra kadılarına gönderilen hükümde Filipe nezaretinde *müteallik gebran ve yave ve hurde ve beytülmal-ı amme mukataatma* mültezim olan Mehmed bin Mustafa Çavuş adlı kişi yanındaki eşkıyalarla beraber sipahi oğlanlarından Hürrem'in evini basıp serdara götürmek üzere topladığı yüz bin akçeye el koyduğu belirtilmiştir. Ayrıca adamlarıyla birlikte mahkeme basıp devamlı olarak halka

²⁹¹ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 234/546.

²⁹² BA.,*Mühimme Defteri* 73. 52/122.

²⁹³ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 369/811.

zulümlerde bulunduğu görülmüştür. Suret-i sicilleriyle *kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmek emredilmiştir²⁹⁴.

HALEP

24 Haziran 1596 tarihli bir hükümde Halep'e bağlı Palas memlahası mültezimi olan Bozca Kalender İsa, Seydi, Ahmet, Mezit ve Hüsrev adlı kişilerle "Yanık seferine varup sipahi oğlanu oldum" diyerek bayrak kaldırmıştır. 40 – 50 kadar eşkıya ile halktan cizye toplayıp zulümde bulunmuştur. Ayrıca, devlet malından zimmetlerine para geçirdikleri de anlatılmaktadır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir²⁹⁵.

KARAMAN

8 Temmuz 1596 tarihiyle Karaman muhafazasında olan Nuh'a gönderilen hükümde mültezim Davudoğlu Halil ile Dergâh-ı Muallâ sipahi oğlanlarından Hasan'ın halka zulüm ettiği belirtilmektedir. Hasan'ın Celalî adıyla çok sayıda eşkıya atlılarla birlikte halka zulmetmişlerdir. Durumun teftiş edilerek suçluların hapsedilmesi istenmiştir²⁹⁶.

GENCE

13 Temmuz 1596 tarihiyle Gence Beylerbeyi ve kadısına gönderilen hükümde Mültezim Hacı Muhammed Emin'in Müteseyyit Nizameddin ve Ami Kasap adlı kişilerle beraber kadıların haksızlık yapmaması için yayınlanan adaletnâmelerin yayınlanmasını engelledikleri belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir²⁹⁷.

²⁹⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 542/1184.

²⁹⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 212/672.

²⁹⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 52/169.

²⁹⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 11/28.

KAYSERİ

27 Ağustos 1596 tarihinde Kayseri beyi ve kadısına gönderilen hükümde Palas memlahası mülteziminin yakalanması için emir var iken, firar etmiş yakalanması için görevli kişiyle mücadele içine girerek yirmi leventle birlikte köylerden akçe topladığı belirtilmiştir. Ayrıca kadınlara ve kızlara tecavüz edip Zamantu Kazasını basmıştır. Ayrıca bu hükmün bir sureti Halep muhafazasında bulunan Ali Paşa'ya gönderilmiştir. Şerle hakkında gerekenin yapılması emredilmiştir²⁹⁸.

1.10. Kale Görevlilerinin Yaptıkları Eşkivalık Olayları

KASTAMONU

Kastamonu'da kale görevlilerinin gerçekleştirdiği iki olay bulunmaktadır. Birincisi, 10 Ağustos 1595 Kastamonu beyi, kadısı ve müfettişine gönderilen hükümde yer almaktadır. Kastamonu Kalesi'nin eski dizdarı Kubad'ın kale müstahfizlarına ve halka zulmettiği belirtilmiştir. Suçlunun yakalanarak Bursa'ya sürgün edilmesi istenmiştir²⁹⁹.

Diğer olay ise, 24 Haziran 1596 tarihiyle Kastamonu beyi ve Kastamonu ile Küre kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükme göre, eski Kastamonu dizdarı Mehmed'in görevini ihmal ederek halka zulmetmektedir³⁰⁰. 2 Temmuz 1596 tarihiyle Anadolu'da bulunan kadılara gönderilen hükümde yine eski dizdar Mehmed'in müslümanlara yaptığı zulümden bahsedilmektedir. Ayrıca, bulunduğu yerde tavırlarıyla genel ahlakı zedeleyici hareketler yaptığı dile getirilmiştir³⁰¹. 18 Temmuz 1596 tarihli bir diğer hükümde Dizdar Mehmed'in yoldaşı Mahmud'la halka yaptığı zulme devam ettiği görülmektedir³⁰². Tüm hükümlerde genel ifade eşkıyanın ulufesinin kesilerek Kıbrıs'a gönderilmesi şeklindedir. Ayrıca konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle

²⁹⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 107/390.

²⁹⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 25/60.

³⁰⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 61/191.

³⁰¹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 16/42.

³⁰² BA.,*Mühimme Defteri* 74, 97/332.

gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir.

ARDANUÇ

18 Ağustos 1596 tarihinde Ardanuç sancakbeyi ve kadısına gönderilen hükümde Ardanuç azeplerine eskiden ağa olan Bali'nin eşkıyadan olan adamlarıyla beraber halka zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Halka zulüm yapılmaması gerektiği belirtilerek konunun teftiş edilmesi istenmiştir³⁰³.

SİNOP

9 Nisan 1605 tarihiyle Kastamonu beyi ve Sinop kadısına gönderilen hükümde Sinop kalesi kethüdası Ak Mehmed'in eşkıyadan olup Bolat Kastioğlu ile dolaşıp Kastamonu kalesini ve Küre'yi yakıp Sinop'ta Kızılcaelma adlı cemaatten 110 kuruş aldığı belirtilmektedir. Ayrıca Ak ve Baran adlı cemaatlerden Güz Çavuş adlı kişiyi öldürüp Fethullah adlı kişinin mahsulüne de zorla el koymuşlardır. Resul, Ömer, Mehmet, Celal ve daha bir çok kişinin eşlerini dövdükleri görülmüştür. Bir Arap kulunu işkenceyle öldürüp halkın erzak ve malını gasbetmişlerdir. Ak Mehmet kendi yerine görevlendirilen kethüdayı kale kapısında dövüp Hızır ve Ali adlı kişilerin de yollarını keserek mallarını almışlardır. 40 - 50 gün kadar Baba Cafer zindanında kaldıktan sonra firar etmişlerdir. Ak Mehmet adlı kişinin 40-50 gün Cafer Zindanı'nda hapsedildiği ve firar ettiği belirtilmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³⁰⁴.

MEZİSTRE

10 Şubat 1608 tarihiyle Mezizstre sancağı beyi ve buralarda bulunan kadılara gönderilen hükümde, hisar erlerinin eşkıyayla birlikte yol kesip katliamda buldukları belirtilmektedir. Kale dizdarı ve kethüdanın ise bu eşkıyaya yataklık yaptığı

³⁰³ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 191/622.

³⁰⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 218/450.

belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir. Ayrıca yataklık edenlerinde sorgulanması istenmiştir³⁰⁵.

HULUMİÇ

18 Nisan 1608 tarihinde Mora beyi ve Hulumic kadısına gönderilen hükümde Hulumic kalesi müstahfizlarından İbrahim, Ahmet, azeplerden Üveys, Bayram ve Hüseyin adlı şakiler 15 azep ve 15 eşkıya ile yol kesip katliam ve yağmada bulunmuşlardır. Ayrıca kale içindeki evleri basıp halkın malını gasp etmişlerdir. Bu arada yaptıkları zulüm kalenin hasar görmesine sebep olmuştur. Suçluların yakalanarak üzerlerinde bulunan mevad ile suret-i sicillerinin yazılıp bildirilmesi emredilmiştir³⁰⁶.

1.11. Yiğitbaşların Yaptıkları Eşkivalık Olayları

ANTALYA

18 Ağustos 1596 tarihiyle Antalya kadısına gönderilen hükümde Antalya'ya bağlı Ekür( ) ahalisinin kendilerine seçtikleri yiğit başının şaki olduğu ve kendilerine zulümde bulunduğu belirtilmiştir. Kendisinin *men ve def* edilmesi istenmiştir³⁰⁷.

2. EHL-İ ŞER GÖREVLİLERİN YAPTIĞI EŞKIYALIK OLAYLARI

2. 1. Kadı ve Maiyetindekilerin Yaptıkları Eşkivalık Olayları

KASTAMONU

Kastamonu'da kadıların gerçekleştirdiği iki olay bulunmaktadır. Birincisi, 22 Mayıs 1595 tarihinde Kastamonu beyine gönderilen hükümde Araçlı olup Kastamonu'da yaşayan Abdurrahman adlı kadı daima sancakbeyi ile beraber hareket ederek halktan

³⁰⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 107/273.

³⁰⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 133/345.

³⁰⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 189/618.

çeşitli adlarla akçe alıp zulüm etmişlerdir. Suçluların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir³⁰⁸.

İkinci olay, 27 Ağustos 1595 tarihli Anadolu'da olan sancakbeyleri ve kadılara gönderilen hükümdedir. Bu hükümde ise, Kastamonu ahalisinin kadıları Abdulfettah'tan şikâyet ettikleri görülmektedir. Kastamonu müftüsüyle beraber halka zulümde bulunmuş, halkın birçoğunun akçesine el koymuşlardır. Suçluların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir³⁰⁹.

ÇUKURCUK

31 Mayıs 1595 tarihiyle Konur kadısına gönderilen hükümde Kadı Yahya'nın geceleyin ev bastığı ve ahaliden her türlü erzak ve eşya topladığı yer almaktadır. Olayın halledilmesi için Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından bir çavuş görevlendirilmiştir. Suçluların *suret-i sicilleriyle* merkeze bildirilmeleri istenmiştir³¹⁰.

BALYABADRA

5 Haziran 1595 tarihinde Balyabadra kadısına gönderilen hükümde Muhzır Ahmed'in halka zulmedip zorla akça ve erzak topladığı belirtilmektedir. *Kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir³¹¹.

BİLVİRAN

20 yıldan beri Bilviran Mahkemesinde *niyabetlik* görevini sürdüren Alanlı Abdi, Veli Fakih, Ayı oğlu Mehmed, Pir Ali Fakih oğlu Mehmed ve muhzır taifesinden Kurd Mehmed, oğlu Mustafa, Teke Veli ve Zebani adlı kişiler hakkında daha önceden *emr-i şerif* olup mahkemedeki görevleri ellerinden alınmışken tekrar göreve başladıkları görülmektedir. Bunlar ehl-i örfle beraber 15 - 20 atlı ile köy köy dolaşıp sahte emirler yazarak ahaliye zulüm ve eziyet de bulunmuşlardır. Bununla ilgili hüküm mükerrerdir.

³⁰⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 471/1039.

³⁰⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 538/1174.

³¹⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 176/414.

³¹¹ B.1.,*Mühimme Defteri* 73, 143/332.

Bir tanesi Karaman beylerbeyine 15 Haziran 1595 tarihiyle³¹² diğeri 6 Eylül 1595 tarihiyle gönderilmiştir³¹³. Her iki hükümde de eşkıyanın yakalanması için bir çavuş görevlendirilmiştir. Hapsedilerek Kıbrıs'a sürülmesi emredilmiştir.

BOSNA

Bosna ahalişi kendilerine eziyet ve zulüm edenleri kadılara şikâyet etmişlerdir. Fakat sonradan kadılarında zulüm edenlerle beraber hareket ettikleri anlaşılmıştır. Bu hüküm 22 Haziran 1595 tarihiyle Bosna beylerbeyine gönderilmiş ve halka eziyet edilmemesi istenmiştir. *Def ve ref* edilerek inat edenlerin isim ve resimleriyle merkeze bildirilmeleri emredilmiştir³¹⁴.

AMASYA

Amasya'da kadınların eşkıyalıklarına dair iki hüküm bulunmaktadır. Birincisi, 27 Haziran 1595 tarihinde Amasya beyi ve kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Kara Ali adlı naibin halktan akçe topladığı hakkında şikâyetlerin bulunması onun görevden alınmasına neden olmuştur. Kara Ali adlı naibin halktan akçe topladığı hakkında şikâyetlerin bulunması onun görevden alınmasına neden olmuştur³¹⁵.

İkinci olay ise, 9 Nisan 1605 tarihiyle Amasya beyi ve Gümüş kadısına gönderilen hükümde yer almıştır ki bu hükümde, Karakaş diye tanınan Muhittin adlı naip bir grup eşkıya ile beraber bazı kişilerin erkek çocuklarına tecavüz etmişlerdir. Şarap haram değildir diyerek adamlarının içkili olmalarına sebep olmaktadır. Eşkıyadan Hoca Bölük adlı kişilerle beraber hareket ederek halktan bazılarının evlerini yakarak zulüm etmişlerdir. Şerle gerekenin yapılması emredilmiştir³¹⁶.

³¹² BA.,*Mühimme Defteri* 73, 94/216.

³¹³ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 544/1188.

³¹⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 80/190.

³¹⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 566/1232.

³¹⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 215/443.

AFŞAR

29 Haziran 1595 tarihinde Anadolu beylerbeyine, Afşar ve Kütahya kadısına gönderilen hükümde Vefa adlı kadının eşkıya olduğu belirtilerek *zaim* Mustafa'ya öldürdüğü dile getirilmiştir. Hakkında bir çok kere *emr-i şerif* yayınlanmıştır. Yakalanarak İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir³¹⁷.

SIĞLA

29 Haziran 1595 tarihinde Sığla beyine gönderilen hükümde niyabet hizmetinde olan Muhittin'in civardaki kutta-i tarike yataklık ettiği belirtilmiştir. Halkın malını yağmalayarak Hasan adlı birinin de 6000 akçesini aldığı görülmektedir. Kürek cezasına çarptırılmıştır³¹⁸.

RUM (SİVAS)

Sivas'ta meydana gelen bu konuyla alakalı iki hüküm vardır. Birincisi, 25 Temmuz 1595 tarihiyle Rum Beylerbeyi, Hüseyinabad ve Yörük kadılarına gönderilen hükümde yer alan Ahmet Kadı, Aşkî Fıkıh adlı naip, Veli adlı kadı ve Veli Bey adında bir başka kişi yanına aldıkları haramzade ve eşkıya taifesiyle Rum canibine gelerek halka zulüm ve eziyet de bulduklarıyla ilgili olaydır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³¹⁹.

İkinci olay ise, 5 Ekim 1596 tarihinde Rum Muhafazasında olan Ahmet Paşa'ya gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde de Rum'daki kadı ve danışmendlerin hizmetlerindeki 20-30 atlı ile halka zulümde buldukları görülmüştür. Teftiş ve mahkemeye davet için gelenlere "senin teftiş yapmana emrin yok" diyerek itirazda bulunmuşlardır. Amasya'da Kül Mesti Memi adlı kadınında halka yaptığı zulümlerden bahsedilerek gerekli önlemlerin alınması istenmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu

³¹⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 121/279.

³¹⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 570/1243.

³¹⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73,497/1088.

bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³²⁰.

ÇANKIRI

1 Ağustos 1595 tarihinde Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından Ahmet Çavuş'a gönderilen hükümde hâlâ Çankırı kadısı olan Hacı Yeğen'in halka zulüm ettiği yer almaktadır. Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından Ahmet Çavuş görevlendirilmiştir. Konunun teftiş edilmesi istenmiştir³²¹.

ANTALYA

7 Ağustos 1595 tarihinde Manisa sancakbeyi, Karaağaç ve Turgut kadılarına gönderilen hükümde Antalya kadısı Haydar'ın *bevtü 'l-mal* adıyla ahaliden aldığı malı kendi zimmetine geçirdiği belirtilmektedir. Yanına aldığı 70 - 80 kadar levent ve 40 kadar tüfekli adam ile birçok kişiyi öldürmüşler ve Müslümanların ambar ve dükkanlarını mühürleyerek halka sürekli zulümde bulunmaktadır. Üzerinde 20 yükden fazla akçe bulunmaktadır. Yakalanması ve sorgulanması emredilmiştir³²².

KOÇHİSAR

14 Eylül 1595 tarihli Kastamonu beyi, Çankırı, Karacaviran, Keskin kadılarına gönderilen hükümde Koçhisar kadısı Alaaddin ve naibi Mustafa ve Hacı Hasan bazı eşkıya ile Koçhisar'a gelen Kastamonu sancakbeyi üzerine gidip dört adamını yaralamış mirliva haslarından topladığı akçelerden 30.000 akçe, 2 kemer kılıç, 2 kemer raht ve bazı eşyasını yağmalamış ve almış sancakbeyinin hapsinde olan 2 kişiyi de salıvermişlerdir. Suret-i sicilleriyle durumun yazılarak bildirilmesi emredilmiştir³²³.

³²⁰ BA, *Mühimme Defteri* 74, 79/283.

³²¹ BA, *Mühimme Defteri* 73, 33/78.

³²² BA, *Mühimme Defteri* 73, 68/158.

³²³ BA, *Mühimme Defteri* 73, 382/838.

ÇORUM

24 Haziran 1596 tarihinde Rum muhafazasında bulunan Ahmet Paşa'ya ve Çorum kadısına gönderilen hükümde Çorum Kazası sakinlerinden Hayrünnas adlı kadı *miri develer* için toplanan 150 *müdd* arpayı *ekl ve bel* etmiştir. 3 yük borcu olup seferde bulunan Valide Sultan haslarına emin ve mültezim Erkuti Çavuş'un evini basmış ve tüm erzak ile eşyasını almıştır. Öyle ki artık Erkuti Çavuş'un borcunu ödeyecek gücü kalmamıştır. Dergah-ı Ali Çavuşlarından mültezim Hüseyin Çavuş'un dahi evini basıp malını yağma etmiştir. "Geçen senenin mahsulünden birçok köye et verdim şimdi bahasıyla alırım" diyerek köylerin mahsulüne el koymuştur. Devlet malına fazlasıyla zararı olan mukataa emini Hasan'ın Kemerşah adlı hatununu zorla çekip almıştır. Zulmünün nihayeti olmayıp eski Çorum mahkemesinde naip olan Mehmet ile kendilerini ilgilendirmeyen meselelere karışarak halkı sıkıntıya sokmuşlardır. Civar vilayetten alakasının kesilerek *nef-i beled* edilmesi emredilmektedir³²⁴.

BEYŞEHİR

Karaman beylerbeyine 2 Temmuz 1596 tarihiyle gönderilen hükümde Beyşehir'de yaşayan Müslüm adlı naip ahaliye zulümde bulunup hakkında Kıbrıs'a sürgün ve kürek cezası olup serbest bırakılmış. Fakat yine halka zulme devam etmektedir. Kıbrıs'a sürgün edilmiştir³²⁵.

ANKARA

11 Temmuz 1596 tarihinde gönderilen hükümde bazı nevahi kadılarının Ankara sancakbeyi ve adamlarının seferde olmasını fırsat bilerek subaşların yerine *Bad-ı heva, cürm ü cinayet* vergilerini kendileri almak için her ay 7 - 8 atlı ile dolaşıp halka zulüm etmişlerdir. Kadıların il üzerine çıkması yasaklanmıştır³²⁶.

³²⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 61/191.

³²⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 4/10.

³²⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 20/8.

GENCE

13 Temmuz 1596 tarihiyle Gence beylerbeyi ve Ereş kadısına gönderilen hükümde kadı ve hakimlerin halka zulüm etmemesi için adaletnamelerin yayınlandığı dikkati çekmektedir. Hatta bu hükme göre Mültezim Hacı Muhammed Emin, seyit olmadığı halde seyit adını kullanan Nizamettin ve Ami Kasap adlı kişiler adaletnamelerin yayınlanmasına engel olmaktadır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³²⁷.

BURSA

14 Temmuz 1596 tarihiyle Bursa kadısına gönderilen hükümde Bursa'da oturan kadıların ve müderrislerin adamlarının çoğunun yeniçeri, acemioğlanı ve sipahi adını kullanarak halka zulümde buldukları tespit edilmiştir. Şerle gerekenin yapılması emredilmiştir³²⁸.

ELBİSTAN

27 Ağustos 1596 tarihiyle Maraş kadısına ve Zulkadriyye kadısına gönderilen hükümde Elbistan'a gelen kadıların toplanması gereken avarızı emredilenden fazlasına aldıkları görülmüştür. Bir *sicil* dört *para* iken yirmi *paraya*; bir *hüccet* 12 *para* iken birer kuruşa ve bir *mürasele* 7 *para* iken 20 *paraya* almışlardır. Halka yaptıkları zulmün sonu olmayıp halkın şikâyetine neden olmuştur. İnat edenlerin isimleriyle bildirilmesi emredilmektedir³²⁹.

-----

27 Ağustos 1596 tarihinde adı belirtilmeyen bir yerin kadısına gönderilen hükümde o kazaya gelen kadı ve naiplerin eski kadıların oturduğu mahallerde

³²⁷ BA., *Mühimme Defteri* 74, 11/28.

³²⁸ BA., *Mühimme Defteri* 74, 59/186.

³²⁹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 147/508.

oturmuyarak köy köy gezdiklerinden bahsetmektedir. Halkın malını gasbettikleri belirtilip sicil ve hüccet gerekmediği durumlarda dahi sicil ve hüccet akçesi talep ettikleri iddia edilmiştir. Yerli halktan bazılarında bir nahiyenin niyabetini kesip iltizama vererek naiplerinde dolaşarak halktan bir şeyler toplamalarına neden olmuşlardır. Halktan zorla kısmet talep etmişler ve ölen kişinin malını fazlasıyla gösterip *resm-i kısmetin* fiyatını arttırmışlardır. Naiplerin il üzerine devretmesi caiz değildir diye bir *emr-i şerif* yayınlanmıştır³³⁰.

ŞUHUT

5 Ekim 1596 tarihiyle Şuhut kadısına gönderilen hükümde Musluhiddin adlı *mazul kadı* bazı davalara karışıp isteği dışında olan durumlarda eşkıyayı kışkırtarak karışıklık çıkmasına neden olmaktadır ve bazı kişilerin “emlakımı satın aldım” diyerek zaptetmektedir. Suret-i sicilleriyle yarar adamlarla İstanbul’a gönderilmesi emredilmektedir³³¹.

ATALA

5 Ekim 1596 tarihiyle Saruhan beyi, Borlu ve Kayacık kadılarına gönderilen hükümde Atala’da Mehmet adlı kapıcı ve Atala kadısı olan Mevlana Mehmet’in bazı müslümlara suçlar yüklediği ve bazılarının evini basıp genç oğullarını aldığı ve kendi hizmetine gelmeyi kabul etmeyenleri dövdükleri görülmüştür. Ahmet adlı birinin değirmen taşını zorla yıkarak kerestesini almışlar ve ev bina etmişlerdir. Bunun üzerine şikâyet eden Ahmet’inde evini basmışlardır. Şerle gerekenin yapıldıktan sonra merkeze bildirilmesi emredilmiştir³³².

ARNAVUT BELGRADI

2 Eylül 1604 tarihinde Arnavut Belgradı kadısı Mevlana Hüseyin, İlbasan sancakbeyi kaymakamı Mustafa ile Avlonya beyi kaymakamı Hasan Çavuş’a gönderilen hükümde cizye toplamaya gelen Kızıl Osman sipahi ile beraber hareket eden kadı

³³⁰ BA., *Mühimme Defteri* 74, 148/509.

³³¹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 73/230.

³³² BA., *Mühimme Defteri* 74, 77/279.

Ceyyip yanlarına 200 kadar sekban eşkiya alıp köy köy dolaştıkları görülmektedir. Halkın her türlü malına el koyarak cizyeleri dahi olduğunun üzerinde toplamışlardır. Ceyyip adlı kadının görevden alındığı ve bu konuyla alakalı olarak Dergah-ı Muallâ yayabaşlarından bir kişi görevlendirilmiştir. Suçluların yaptıkları hakkında suret-i sicillerinin İstanbul'a gönderilmesi ve bundan sonra merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³³³.

FOÇA

18 Şubat 1605 tarihinde Foça kadısına gönderilen hükümde Foça sakinlerinden Kemal ve Mehmet adlı *mazul* kadıların ahalinin her davasına karıştıkları belirtilmektedir. Örneğin Mustafa adlı şaki Nasuh adlı birini öldürdüğü halde bunların korkusundan halk hiçbir tepki vermemiştir. Durumun *suret-i sicillerle* merkeze bildirilmesi emredilmektedir³³⁴.

ÇEŞME

19 Mart 1605 tarihiyle eski Anadolu beylerbeyi olup muhassıl Mehmed ve Çeşme kadısına gönderilen hükümde Çeşme'de Kara Sinan adlı naip ahaliden *mizul* için "muhafaza teftişine çok fazla akçe verdim" diyerek halktan 180.000 akçe toplamıştır. Bu büyük bir tepkiye neden olmuş . Bunu ödemeye gücü yetmeyenlere inanmayıp kimisini dövüp yaralamış kimisini de hapsedmiştir. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir³³⁵.

HERSEK

25 Mart 1605 tarihiyle Hersek'teki kadılara gönderilen hükümde buradaki kadıların yerlerinde durmayarak sürekli gezdikleri ve köy köy halka zulüm ettikleri görülmektedir. 15 Kasım 1605 tarihinde Hersek sancağında *ber vech-i arpalık mutasarrıf* Mehmet Paşa'ya gönderilen hükümde ise Hersek'teki kadıların sefere görevli oldukları halde gitmeyen ocak erbabından bazı beyler ile halka eziyet ettikleri ifade edilmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç

³³³ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 185/369.

³³⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 80/135.

³³⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 91/156.

duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³³⁶.

ZİLE

31 Mart 1605 tarihli Zile, Orta pare ve Yüzde pare kadılarına gönderilen hükümde Zile kadıları voyvodası Mehmed Çavuş Valide Sultan hasları halkından kanuna aykırı erzak ve mal toplayıp halka zulüm ve eziyet etmiştir. Konunun teftiş edilerek halka zulümde bulunulmaması emredilmiştir³³⁷.

MUDURNU

9 Nisan 1605 tarihinde Mudurnu beyi ve Mudurnu'da bulunan kadılara gönderilen hükümde Mudurnu'da eşkıyalık yapan bir grup levende önderlik eden Abdurrahman adlı kadı hatibi Mehmed, kardeşleri Mustafa ve Halil Çavuş, Piri, beylerbeyi kethüdası, Hacı Yusuf, Ahmet, Mehmed, Mahmut ve Ali adlı kişilerle beraber köy köy dolaşp halka zulüm etmişlerdir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerh gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³³⁸.

KARAHİSAR-I SAHİP

17 Nisan 1605 tarihiyle Karahisar-ı Sahip kadısına gönderilen hükümde eşkıya zulmünden uzaklaşmak için inşa edilen kaleye bazı kişilerin dizdarın izniyle ev yapnıkları belirtilmektedir. Ancak o yörede bulunan kadılar, Ali adında biri ve dizdar yerleşen halka eziyet etmeye başlamışlardır. İnat edenlerin yazıp bildirilmesi emredilmektedir³³⁹.

³³⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 222/458; BA.,*Mühimme Defteri* 77, 176/525.

³³⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 197/398.

³³⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 205/426.

³³⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 42/59.

İNECİK

11 Mayıs 1605 tarihiyle İneçik ve Mihaliç kadılarına gönderilen hükümde İneçik kadısı Abdurrahman'ın zalim olup sefer levazımı için halktan toplanılması emredilenin üzerinde akçe ve tavuk topladığı ortaya çıkmıştır. Sadece bununla kalmayıp *ehl-i örf* ile beraber hareket edip başka başka adlarla akçe toplamıştır. Ayrıca Nuh Çelebi Vakfı adıyla anılan bahçeyi bazı yollarla üzerine almış ve vakfi yağmalamıştır. Suret-i sicilleriyle durumun yazılarak bildirilmesi ve bundan sonra yayınlanacak *emr-i şerife* göre hareket edilmesi istenmiştir³⁴⁰.

ÇAÇKA

Çaçka kadısına gönderilen 7 Temmuz 1605 tarihli hükümde Çaçka kadısı Mevlana Sinan'ın da eşkıyalık yaptığı ve hatta bu kişinin yakalanması için iki görevlinin kazaya gelmek üzere oldukları yer almaktadır. Sipahilerden Ramazan Hamza ile Hüseyin Ramazan bu eşkıyanın yakalanmasıyla görevlendirilmişlerdir. Kürek cezasına çarptırılmışlardır³⁴¹.

KIRATOVA

16 Temmuz 1605 tarihli Baş defterdar Ahmet'e gönderilen hükümde Kıratova kadısı Kemalzade Muhittin bulunduğu kazada *avarız hanesi* bin üç yüz hane iken 4 hanesi olan karyeden 8, 8 hanesi olan karyeden 16'şar hane üzerinden 200'er akçe *sürsat* toplamıştır. Ayrıca doğancı, madenci olan köylerden toplanmaması gerektiği halde yine *sürsat* adıyla akçe toplamış ve hatta *bedel-i müzul* adıyla da 7'şer akçe aldığı belirtilmiştir. Adamları ise *adet-i kadim* diye her köyün 300 akçesini almışlardır. Hükümde toplanan bu paraların kadının elinden alınarak devlet hazinesine aktarılması emredilmiştir. Kadıdan topladığı akçenin geri alınması talep edilmiştir³⁴².

³⁴⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 63/98.

³⁴¹ BA., *Mühimme Defteri* 77, 105/327.

³⁴² BA., *Mühimme Defteri* 77, 155/464.

SİLİSTRE

2 Kasım 1605 tarihiyle Silistre sancağında bulunan kadılara gönderilen hükümde Silistre’de naiplerin 5 -10 atlı ile köy köy dolaşıp halka zulüm ettiği görülmektedir. Halktan biri öldüğü zaman eğer çocukları varsa *kısmet* gerekmez emrini ihlal ederek ölen kişinin mirasını iki üç kat fazlasıyla gösterip ona göre *resm-i kısmet* almışlardır . Ayrıca “bana erzak lazımdır” diyerek her köyden çeşitli türden yiyecek ve hayvan toplamışlardır. Hatta nahiyelerde görevli bazı naiplerin mahkemeye mahsul toplamak için bazı reaya üzerine suçlar yükleyip *dem* adıyla akçelerini almış ve bunu ehl-i örf ile bölüşmüştür. Halktan fazla vergi toplanıp halkın sıkıntıya düşmesine sebep olmamak emredilmiştir³⁴³.

KİRMASTI

20 Ekim 1607 tarihiyle Kirmastı kadısına gönderilen hükme göre Abdi adlı naip elinde emir olmadığı halde halktan koyun, yağ, bal gibi hayvan ve erzak toplamaktadır. Sadece bununla yetinmeyip halka çok eziyet ettiğine dair hükümde çeşitle emareler bulunmaktadır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³⁴⁴.

SİNOP

Sinop kadısı ve naibi Musluhiddin Halife Sinop’tan toplanması fermen olunan nüzul ve *bedel-i kürekçi* akçesini belirlenin üzerinde hane başına 60 akçe *rüsüm u mahkeme* ve 20 akçe *rüsüm u hüddam* almışlardır. “*Rüsüm u kısmet* binde 15 akçe üzerinden alınacaktır” ilkesine uymayarak eldeki malı iki üç kat fazla göstermekten başka 30’ar akçe adıyla kısmet almışlardır. Ayrıca lazım değil iken *sicil* ve *hüccet akçesi* de topladıkları görülmüştür. Bu hüküm 6 Kasım 1607 tarihiyle Sinop ve Gökçeğaç kadısına yazılmıştır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi

³⁴³ BA.,*Mühimme Defteri* 77. 131/394.

³⁴⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 76. 82/204.

ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³⁴⁵.

LİMNİ

8 Nisan 1608 tarihiyle Limni'ye gönderilen hükümde bir grup eşkıya levant gemisi denizde fırtınaya yakalanmış ve gemileri Limni yakınlarında parçalanıp içindeki eşkıya karaya dağılmıştır. Limni ahali ise yakaladığı on dört tane *haramzadeyi* mahkemeye götürüp kadı Seyyid'e teslim etmişleridir. Bu kişileri hapseden kadı 4 - 5 gün sonra 1000 flori, 14 tüfek, 14 *ihram* denilen giysi , 14 silah, çeşitli erzak ve yiyecek karşılığında serbest bırakmıştır. Görevlendirilen yeni kadı tarafından durumun sorgulanıp eski kadı hapsedilip şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir³⁴⁶.

Görevinden alınmış, emekli olmuş yada ölmüş olan kadıların eşkıyalıkları ise şunlardır:

VODİNA

31 Mayıs 1595 tarihinde eskiden İstanbul'da baş defterdar olup şu an Rum İli'nde bekaya tahsilinde olan Piri ve Vodina kadısına gönderilen hükümde eski Vodina kadısı Hüsrev'in eşkıya olup halka zulüm ettiğinden bahsedilmektedir³⁴⁷. Ayrıca yine bu konu hakkında 3 Haziran 1595 ve 17 Haziran 1595 tarihleriyle Vodina kadısına gönderilen iki ayrı hükümde de eski kadı Hüsrev'in yaptığı zulümlerden bahsedilmektedir³⁴⁸. Yakalanması için eski Avlonya beyi olup Vodina'da yaşayan Mahmud görevlendirilmiştir. Daha sonra Mahmud'a İzmir'de sancak verildiğinden yerine yeni mübaşir tayin edilmesi istenmiştir³⁴⁹. Yakalanarak İstanbul'a gönderilmesi ve şerle hakkından gelinmesi istenmiştir³⁵⁰.

³⁴⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 74/186.

³⁴⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 37/91.

³⁴⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 182/427.

³⁴⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 220/517; BA.,*Mühimme Defteri* 73, 87/202.

³⁴⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 182/427.

³⁵⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 220/517; BA.,*Mühimme Defteri* 73, 87/202.

AVRETHİSARI

21 Haziran 1595 tarihiyle Avrethisarı kadısına gönderilen hükümde eski kadı Hüssam'ın *kulak akçesi* adıyla halktan 70 akçe almıştır. Konunun teftiş edilerek gerekenin yapılması istenmiştir³⁵¹.

LAZİKİYE

21 Haziran 1595 tarihinde Lazikiye ve Çarşamba kadılarına gönderilen hükümde eski Lazikiye kadısı Şeyhzade diye tanınan Mevlana Mehmed bazı yayabaşı ve yeniçerilerle bir olarak halka zulüm ettiği görülmektedir. Ayrıca yalancı şahitlik ve rüşvetle iş yaptığı ortaya çıkmıştır. Halktan bazı adlarla akçe de toplamıştır. Konunun teftiş edilerek gerekenin yapılması emredilmiştir³⁵².

ÇUKURCA

22 Haziran 1595 tarihinde Yegan Bey Medresesi Müderrisi Musluhiddin ve Kalecik kadısına gönderilen hükümde eski Çukurca kadısı Yahya'nın halka zulüm ettiği yer almaktadır. Sebepsiz yere halktan 10.000 veya 5000 akçe aldığı görülmüştür. Herhangi bir davaya gitmek için halktan *ayak teri* adıyla 3000- 4000 akçe almıştır. Ayrıca *ehl-i örfle* beraber hareket edip yine halktan para topladığı ve zulümde bulunduğu görülmektedir. *Suret-i sicilleriyle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmektedir³⁵³.

ORTAPARE

2 Temmuz 1595 tarihinde Rum beylerbeyi ve Orta pare kadısına gönderilen hükümde Orta pare Kazası'nda yaşayan *mazul kadı* Ahmet'in bazı kadınlara tecavüz ettiği ve bazı kişileri öldürdüğü ve bazılarının ise akçelerini alarak zulüm ettiği görülmüştür. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir³⁵⁴.

³⁵¹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 418/921.

³⁵² BA.,*Mühimme Defteri* 73, 424/937.

³⁵³ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 74/172.

³⁵⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 455/1004.

FERECİK

26 Temmuz 1595 tarihinde İpsala, Meğri ve Ferecik kadılarına gönderilen hükümde eski Ferecik kadısı olan Hüseyin Sultan Bayezid Han Vakfı köyleri ahalisinden 30000 akçe ve yakınlarında olan köylerden ise 60.000 akçe alıp halka zulüm ve eziyet etmiştir. Şikâyet sahiplerinin hakları alınarak durumun bildirilmesi emredilmiştir³⁵⁵.

ŞÜCAEDDİN

12 Eylül 1595 tarihinde Şücaeddin ve Ereğli kadılarına gönderilen hükümde eski Acara kadısı olan Ahmed'in Şücaeddin Kazasına gelerek ahaliden çeşitli adlarla akçe topladığı görülmüştür. Bu durum karşısında halkın şikâyet ettiği göze çarpmaktadır. Civardan alakasının kesilmesi istenmiştir³⁵⁶.

KASTAMONU

7 Temmuz 1596 ve 27 Ağustos 1596 tarihleriyle Kastamonu Sancağı'nda bulunan kadılara ve Kastamonu beyi kaymakamı Ali'ye gönderilen iki ayrı hükümde Kastamonu ve civarında olup görevden alınan kadılar, hatipler, imamlar ve ahaliden birkaç kişinin kendilerine birer baş seçtikleri ve onlarında içlerinden *onbaşı* ve *yiğitbaşı* seçtikleri görülmüştür. Her yiğitbaşı yanına 30 - 40 tüfekli ve oklu yaylı adamlar alıp bazı yerlerde toplanarak "kadı ve bey bizim cemiyetimize gelsinler gelmezlerse taşlarız" diyerek tehditler savurup halkı rahatsız etmektedirler. Ayrıca birçok kişiye iftira atıp sıkıntı yaratmaktadırlar. Ve subaşılardan köylere gitmelerine izin vermeyip sancak mahsulünü gasbetmişlerdir. Yaptıklarından men edilip inat ettikleri takdirde İsim ve resimleriyle bildirilmesi istenmiştir ki kürek cezasına çarptırılsınlar. Ayrıca son hükümde Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³⁵⁷.

³⁵⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 62/142.

³⁵⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 550/1197.

³⁵⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 20/88; BA.,*Mühimme Defteri* 74, 167/ 494.

SANDIKLI

27 Ağustos 1596 yılında Sandıklı kadısına gönderilen hükümde Sandıklı'da yaşayan ve kadılık görevi elinden alınan Sandıklı Ahmet diye tanınan eski kadı ile müderris Sarı Bekir, Kara Hasan ve Yakup adlı kişiler birçok davaya kendilerini vekil tayin etmişlerdir. Toprak kadılarını tehdit ederek korkutup davalara karışmışlardır. Zulümleri bununla bitmeyip halktan bazı adlarda akçe aldıkları da görülmüştür. Davalara karışmasının engellenmesi emredilmiştir³⁵⁸.

ATINA

18 Kasım 1604 tarihinde Eğriboz beyi ve Atina kadısına gönderilen hükümde eski Atina kadısı Şah oğlu diye tanınan Mustafa adlı kadı zalim olup Sultan Mustafa adlı şaki ile beraber hareket edip halktan *peksimet* adı altında yüz binden fazla akçe toplamışlardır. Kendilerini şikâyete gelenlerin 5 – 10'ar akçelerini aldıkları da görülmektedir. İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir³⁵⁹.

MENLİK

19 Ocak 1605 tarihinde Köstendil beyi ve Menlik kadısına gönderilen hükümde eski Menlik kadısı Ahmet'in halktan *sürsat* adıyla emredilenden fazla akçe toplamıştır. Ayrıca *nüzul* alınırken ve koyun toplanırken *harcırah* olarak halka zulüm etmiştir. Mahkemeye davet edildiği halde kabul etmemiştir. Dergah-ı Ali Çavuşlarından Ömer Çavuş görevlendirilmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³⁶⁰.

³⁵⁸ BA., *Mühimme Defteri* 74, 125/439.

³⁵⁹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 312/651.

³⁶⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 297/624.

PREPOL

15 Temmuz 1605 tarihinde Prepol kadısına gönderilen hükümde eski İstari Eflak kadısı Gıyaseddin ve voyvodası Prepol'da toplanması emredilen sekban akçesi dolayısıyla ahaliye zulümde bulunmuş ve halkta hiç akçe kalmadığı halde 9 yük akçe daha toplamak istemiş. Buda halkın şikâyetine sebep olmuştur. Fakat bu tepki kadının daha sonrada halktan para toplamasına engel olmamış. Nitekim belgede fakir halktan 6 yük kadar akçe daha topladığı ortaya çıkmıştır. Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından bir çavuş görevlendirilmiştir. Şikayet sahiplerinin haklarının alınması emredilmiştir³⁶¹.

BOLU

1 Eylül 1607 tarihiyle Bolu kadısına gönderilen hükme göre Bolu'da yaşayan fakat vefat etmiş olan kadı Kara Bayram halktan *rüsüm u kısmet* diye topladığı akçeleri zimmetine geçirmiştir. Bu konunun teftiş edilmesi istenmiştir. Yerliden güvenilir birinin konuyu teftiş etmesi istenmiştir³⁶².

2. 2. Seyyidlerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları

HAVZA

19 Aralık 1596 tarihinde Rum Beylerbeyi Havza ve Sivas kadılarına yazılan hükümde Havza'da seyyitlikle geçinen Hızır ve Mustafa kardeşler Rum mukataasından bazı mukataa tutup birçok ev basmış, kızlara ve kadınlara tecavüz ederek kısa zamanda bir hayli zulüm yapmışlardır. Kürek cezasına çarptırıldıkları halde buradan kaçmayı başarmışlar ve Mustafa, beylerbeyi müsellemiyle beraber 40 - 50 atlı ile halka zulüm etmeye devam etmiştir. Gittikleri bir köyde Köy ahalisinin Ahmet adlı bir Seyyid'i öldürdükleri gerekçesiyle, ahaliyi kaleye hapsedmişlerdir. Ancak, böyle bir olayın vaki

³⁶¹ BA., *Mühimme Defteri* 77, 108/336.

³⁶² BA., *Mühimme Defteri* 76, 61/152.

olmadığı ortaya çıkınca Mustafa hapsedilerek 300 kuruş para cezasına çarptırılmıştır. Mustafa hapsedilerek şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir³⁶³.

2.3. Müderris ve Danışmendlerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları

SARUHAN

Saruhan beyine Bozdoğan, Güzelhisar ve Sultanhisar kadılarına 15 Haziran 1595 tarihiyle gönderilen hükümde müderris olan Nimetullah ve Danışment olan Hamza ile Ahmet “bahçedir” diyerek meyhane inşa etmişler ve açıkça içki satmışlardır. Bu durum halkın şikâyetine sebep olunca Kadı Mevlana İsmail meyhaneleri kapatmak istemiş fakat adı geçen kişiler yanındaki eşkıyalarla birlikte silahlanarak, kadının mahkemesini basmışlar ve kadını öldürmek amacıyla üzerine yürümüş ve eziyet etmişlerdir. Hamza adlı danışmend ise, geceleyin Sefer sipahinin evini basarak hanımına tecavüz edip hayvanlarını telef etmiştir. *Kayd u bend* ile İstanbul’a gönderilmesi emredilmektedir³⁶⁴.

NİKSAR

26 Haziran 1595 tarihinde Rum beylerbeyi ve kadısına gönderilen hükümde Niksar kazası sakinlerinden Mamur adlı müderris ve Cafer Sipahi eşkıyadan olup halka zulüm ve eziyet ettikleri görülmüştür. Konunun teftiş edilerek gerekli önlemlerin alınması emredilmiştir³⁶⁵.

BOLU

10 Şubat 1608 tarihinde Bolu beyi ve kadısına gönderilen hükümde Bolu’da ikâmet eden Müderris Tatar Seyfi, Küçük Mustafa adlı şakiyle dolaşmış ve halktan birer sikke altın toplamıştır. Bazılarının evlerini basmış, bazılarının mal ve erzakını yağmalamıştır. Halkı yerinden ve yurdundan göçe zorlamıştır. Halen eşkıyalığa devam edip maiyetiyle birlikte *ehl-i örfü* hedef alarak zulümlerine devam etmektedirler.

³⁶³ BA., *Mühimme Defteri* 74, 177/591.

³⁶⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 171/400.

³⁶⁵ BA., *Mühimme Defteri* 73, 574/1251.

Ulufelerinin kesilerek hakkından gelinmesi ve *emr-i şerifle* görevlendirilen adama teslim edilmesi istenmiştir³⁶⁶.

2. 4. İmam ve Şeyhlerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları

KASTAMONU

27 Ağustos 1595 tarihinde Kastamonu sancakbeyine gönderilen hükümde eskiden şeyh olan Nurettin adamlarıyla birlikte sipahioğlanı adıyla halkın evlerini basıp zulümde buldukları görülmüştür. Şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir³⁶⁷.

ANKARA-AYAŞ

23 Nisan 1605 tarihinde Ankara Beyi ve Ayaş Kadısına gönderilen hükümde Ayaş'ta İmam Süleyman'ın *ehl-i fesâd* olup daima fesâdla meşgul olup defalarca hırsızlık yaptığı belirtilmiştir. Kaza sipahilerinin kanuni olmayan yollarla haklarını gasbedip zulümde bulunmuştur. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³⁶⁸.

2. 5. Suhtelerin Yaptıkları Eşkîyalık Olayları

KOCAELİ

14 Ekim 1590 tarihiyle Kocaeli beyine gönderilen hükümde Kocaeli'nde softa yani öğrencilerin *ehl-i fesâd* ile beraber silahlı olarak dolaşip eşkıyalık yaptıkları belirtilmektedir. Şerle lazım gelenin yapılması emredilmiştir³⁶⁹.

³⁶⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 107/272.

³⁶⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 538/1174.

³⁶⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 282/589.

³⁶⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 326/721.

İZMİR

İzmir’de suhte olaylarıyla ilgili iki kayıta rastlanmıştır. Birincisi, 1 Mayıs 1595 tarihinde İzmir ve Çeşme kadılarına gönderilen hükümde yer almakla beraber Suhte İbrahim ve yoldaşlarının yollar keserek adam öldürdükleri ve mallarına el koyduklarını dile getirmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³⁷⁰.

İkinci olay ise, 27 Ağustos 1596 yılında İzmir kadısına, Sığla beyine ve Kızılhisar kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükme göre, Kızılhisar sakinlerinden Osman adlı bir suhtenin isyan içerisinde olduğu belirtilmiş ve suhte taifesine serdarlık yaptığı görülmüştür. Halkın erzak ve eşyasını yağmalayıp bir kısmına el koymuş; erkek çocuklarını zorla almış ve hakkında teslim olmasına dair bir çok emer olmasına rağmen itaat etmemiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³⁷¹.

BEYŞEHİR

13 Mayıs 1595 tarihinde Beyşehir beyi ve kadısına gönderilen hükümde Beyşehir’e yerleşen Seyyit Müslüm diye tanınan suhte, suhte taifesinden eşkıyalık yapanlara öncülük edip halka zulümde bulunmuştur. 12 Eylül 1595 tarihiyle Beyşehir kadısına gönderilen hüküm yine Seyyit Müslüm hakkında olup onun faaliyetlerini sürdürdüğünden bahsetmektedir. Hapsedilerek güvenilir kişilerle İstanbul’a gönderilmeleri emredilmiştir³⁷².

³⁷⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 150/348.

³⁷¹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 129/451.

³⁷² BA.,*Mühimme Defteri* 73, 192/448; BA.,*Mühimme Defteri* 73, 554/1209.

TEKE – HAMİD

Teke ve Hamid civarında gerçekleşen üç suhte olayından bir tanesi 5 Haziran 1595 tarihinde Teke ve Hamid sancaklarında olan kadılara gönderilen hükümde bulunup bu hüküme göre Teke ve Hamid sancakbeylerinin, züema ve erbab-ı tımarın sefere gittiklerinden softa taifesinin bazı eşkıya ve haramzade ile beraber yolları keserek halkın ve yolcuların mallarını yağmalayıp el koymuşlardır. Köyleri basarak halka eziyet etmişlerdir. Eğirdir’de sakin Ali Çavuş görevlendirilmiştir. Şerle haklarından gelinmesi istenmiştir³⁷³.

İkinci olay ise, 18 Haziran 1595 yılında Hamid ve Teke sancaklarında bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükme göre bölgedeki suhte faaliyetlerinin engellenmesi için Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından Nesli zade Mehmed Çavuş görevlendirilmiştir. Mehmed Çavuş bir kısmını yakalamış bir kısmının da bulunduğu yöreyi terk etmesini sağlamıştır. Ancak Neslizade Mehmet Çavuş sefere gidince tekrar suhte taifesi ve diğer düzen bozucular faaliyetlerine kaldıkları yerden devam etmişlerdir. Neslizade Mehmed Çavuş’un görevine dönmesi istenmiştir³⁷⁴.

Son olay 12 Eylül 1595 yılında Mentеше, Hamid, Teke sancakbeylerine, Karaağaç ve Davas kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hüküm ile yöredeki karışıklıkların hâlâ devam edildiği anlaşılmaktadır. Kızılhisar’da yaylakda yaralanan Hacı Yunus’un oğlu Veli babasının öldürüldüğünü evlerinin basıldığını 1.270 sikke flori ve 20.000 akçe ile erzaklarının alındığını söyleyerek şikâyetinde bulunmuştur. Bunu yapanlar içerisinde önde gelen Durak adlı bir suhtedir. Kürek cezasına çarptırılmıştır³⁷⁵.

HÜDAVENDİGAR

6 Temmuz 1595 tarihinde Hüdavendigâr beyine gönderilen hükümde şark seferleri dolayısıyla illerdeki asayiş aksamış ve leventlerle suhtelerin zarar verici

³⁷³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 139/324.

³⁷⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 82/191.

³⁷⁵ BA., *Mühimme Defteri* 73, 555/1210.

faaliyetlere girdikleri görülmüştür. Beypazarı ahalisinin yaptığı şikâyete göre halkın çeşitli adlarla akçelerini, çocuklarını alıp mallarını yağmalamışlardır. Aynı tarihte Hüdavendigâr beyi ile Beypazarı kadısına gönderilen ikinci hükümde ise suhte ve leventlerin silahlandığı belirtilerek tehlikenin boyutları gösterilmiştir. İl erleri ve hisar erleri yardımıyla durumun düzeltilmesi emredilmektedir³⁷⁶.

TARSUS

Suhtelerin Tarsusu'ta yaptığı iki olay vardır. Birincisi, 13 Eylül 1595 tarihinde Tarsus beyine, Tarsus ve Ulaş kadılarına gönderilen hükümde Tarsus'ta Kara Sinan , Yozdaş Aliş, arkadaşları ve softalar yanlarına 20 - 30 haramzadeyi alarak yollar kesip insanları öldürmüş ve mallarını yağmalamışlardır. Aynı grup bazen Halep bazen de Karaman taraflarına gidip faaliyetlerini buralarda da sürdürmüşlerdir. Şerle gerekenin yapılması emredilmiştir³⁷⁷.

İkinci olay ise, 1 Ağustos 1595 yılında ise Tarsus'ta Sinan Halife, Ali, Ahmet ve müfettiş diye bilinen kişiler suhte adıyla Tarsus'ta bulunan ahaliyi zekat sülüs diye rencide edip mallarını almışlardır. Bu hüküm Kıbrıs beylerbeyine ve Kıbrıs'daki kadılara gönderilmiştir. Şerle gerekenin yapılması emredilmiştir³⁷⁸.

KONYA

27 Haziran 1596 tarihinde Konya, Bilviran ve Hatunsaray kadılarına gönderilen hükümde bazı suhtelerin sipahi, yeniçeri , topçu ve cebeci adıyla köy köy dolaşip halkın malını erzakını yağmalayıp bir kısmına el koymuşlar ve kız ve erkek çocuklarını ailelerinden ayırmış halktan 5000 - 10.000 akçe toplamışlardır. Vermeyenleri öldürmüşlerdir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³⁷⁹.

³⁷⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 103/234; BA.,*Mühimme Defteri* 73,103/233.

³⁷⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 357/783.

³⁷⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 387/849.

³⁷⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 74. 214/678.

DÖĞERLİ

28 Haziran 1596 yılında eski Rumeli beylerbeyi olup Anadolu Muhafazası'nda olan Hasan Paşa ve Döğeri ile Tavas kadılarına gönderilen hükümde bu civarda ortaya çıkan suhte ve ehl-i fesadın halkın malını yağmaladığı ve işine yarayan eşyaları ve erzakları aldığı söylenmiştir. Evler basmışlar ve halka zulümde bulunmuşlardır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³⁸⁰.

KARAHİSAR-I SAHİP

Karahisar-ı Sahip'te meydana gelen üç olaydan bir tanesi, 18 Ağustos 1596 tarihinde Kütahya, Karahisar-ı sahip ve Sultanönü kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Anadolu'da suhtelerin grup grup faaliyet gösterdikleri belirtilerek köy köy dolaştıkları anlatılmıştır. Tüm Anadolu'daki suhte faaliyetlerinin ortaya çıkardığı bu tehlikeye karşı önlem alınması gerektiği bu hükümde bir kez daha ortaya çıkmıştır³⁸¹.

İkinci olay ise, 19 Eylül 1604 tarihiyle Anadolu beylerbeyi Ahmet Paşa'ya ve Anadolu'da bulunan tüm kadılara gönderilen hükümde yer almaktadır. Uzun zamandan beri Anadolu'da ortaya çıkan suhte ve diğer düzeni bozan eşkıyaların zulümlerinin arttığı belirtilerek gerekli önlemlerin alınması istenmiştir. Konunun halli için Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden biri tayin edilmiştir³⁸².

Son olay ise, 27 Ocak 1605 tarihiyle Anadolu beylerbeyine gönderilen hükümde yer almaktadır. Sipahilerin Karahisar yolundan Bolu'da ortaya çıkan Küçük Hüseyin üzerine ve Şark Seferine gidecekleri belirtilmiştir. Sipahilerin bu taraflara geleceği hususunda Karahisar'da faaliyet içerisinde olan suhteler haberdar edilip uyarılmışlardır. Karahisar'a varan sipahilerden onikisi bu yörede eşkıyalık yapıp eskiden yeniçeri olan Mestanoğlu Ali adlı eşkıya tarafından öldürülmüştür. Ayrıca Şark seferine gidenlerden

³⁸⁰ BA., *Mühimme Defteri* 74, 44/148.

³⁸¹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 184/605.

³⁸² BA., *Mühimme Defteri* 75, 337/172.

20 sipahi ise silahlı suhteler tarafından öldürülmüştür. Karahisar'ın azalı eşkıyası Mestanoğlu suhtelerin dağlarda konaklamasına müsaade etmeyerek suhte ve sipahi çatışmasının kökleşmesine ortam sağlamıştır. Nitekim Anadolu'nun çeşitli yerlerinde silahlanarak eşkıya faaliyetleri içerisinde olan suhtelerin sipahilere yönelik hareketleri sipahilerin görev yerlerine gitmeyerek suhteleri hedef almalarına sebep olmuştur³⁸³. 8 Mart 1605 tarihinde Anadolu'da bulunan altı bölük halkına gönderilen hükümde suhte ile sipahiler arasında olan anlaşmazlığın altı çizilerek "suhte taifesi ile davamız vardır" diyerek bölük bölük dolaşan sipahiler bu hareketleriyle hem halka hem buldukları şehre ve hem de devlete zarar verdikleri hususunda uyarılmışlardır³⁸⁴. 10 Mart 1605 tarihiyle Anadolu'daki kadılara gönderilen hükümde de yine bu husumetin devam ettiği görülmektedir³⁸⁵. 17 Nisan 1605 tarihiyle eski Anadolu beylerbeyi olan Üveys Paşa oğlu Mehmed'e gönderilen hüküm ile seferden evlerine dönmek için yolda olan sipahiler Anadolu beylerbeyi , Aydın ve Saruhan sancakbeylerine verilen emir ile Seydigazi yakınlarında suhte taifesini basmışlar ve suhte taifesi Karahisar'a sığınmıştır. Aydın, Saruhan, Menteşe sancaklarında olan talebeler "bizim hiç kimseyle sorunumuz yoktur. Kanuna aykırı hiçbir davranışımız da yoktur. Tahsil yapıyoruz ve bizim öldürülmemiz zulüm ve haksızlıktır" diyerek kendilerine yapılan bu önlemlere gerek olmadığını söyleyerek şikâyette bulunmuşlardır³⁸⁶. 2 Mayıs 1605 tarihinde Anadolu'da eşkıya temizlemeye memur olan Nasuh Paşa'ya gönderilen hükümde de "suhte ve sipahi çekişmesi vardır" ibaresi bir kez daha görülmektedir. Bu hükümle sipahiler uyarılmaktadır³⁸⁷. Bu hükmün bir sureti de Anadolu beylerbeyi Ahmet Paşa'ya ve Anadolu'daki kadılara gönderilmiştir³⁸⁸. Eşkıyalık yapan suhtelerin yakalanarak öldürülmeleri istenmiştir³⁸⁹. Vezir Nasuh Paşa, beylerbeyi Ahmet ve yeniçeri kulları bunların yakalanmasıyla görevlendirilmiştir. Muhalefet edenlerin kulluktan atılacakları da belirtilmiştir³⁹⁰. Eşkıyaya yataklık edenlerin hakkından gelinmesi için isim ve

³⁸³ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 84/143.

³⁸⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 114/207.

³⁸⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 93/158.

³⁸⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 51/73.

³⁸⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 113/203.

³⁸⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 113/204.

³⁸⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 84/143.

³⁹⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 114/207.

resimlerinin yazılarak bildirilmesi istenmiştir³⁹¹. Suhteler üzerine gerektiğinde silahlarla gidilebileceği de belirtilmiştir³⁹².

HOMA

28 Eylül 1596 tarihinde Anadolu Muhafazası'nda olan Hasan Paşa'ya gönderilen hükümde 150 kadar suhtenin silahlanarak Homa'yı bastıkları görülmektedir. Bir mahalleyi yağmalayıp tahrip ederken şehir halkı ve dışarıdan bazı kişiler bunları engellemekle istemiş çıkan olaylarda birkaç kişi yaralanmıştır. 2 suhte ölmüştür. Bunun üzerine suhteler şehirden 2 erkek çocuk ve 5 - 6 kişiyi zorla tutarak etrafa dağılmışlardır. Bu hükümde eşkıyanın bu faaliyetler içerisine girmesini sorguluyor ve muhafazanın ihmal edilmemesi isteniyor³⁹³.

KIBRIS

14 Şubat 1605 tarihinde Kıbrıs muhafazasında olan Vezir Ferhat Paşa'ya ve Mud kadısına gönderilen hükümde Mud'da suhte taifesi ile leventlerin şehri tahrip ettiği yer almaktadır. Civarda ehl-i fesâdın yakalanması için Küçük Hasan diye biri görevlendirilmiştir³⁹⁴.

İÇİL

İçil'de bulunan *havass-ı hümayundan* olan Nefs-i Darende'yi suhte ve sair eşkıyanın bastığı hakkında hüküm 9 Nisan 1605 tarihiyle İçil sancakbeyine ve Gülnar kadısına gönderilmiştir. Bu hükme göre birçok kişi öldürülmüş; halkın malı yağmalanmış. Hükümde halkın korunması için bir kale yapılması emredilmiştir. Halkın yerleşebilmesi için kalenin tamir edilmesi istenmiştir³⁹⁵.

³⁹¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 51/73.

³⁹² BA.,*Mühimme Defteri* 75, 113/203.

³⁹³ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 91/314.

³⁹⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 303/637.

³⁹⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 217/448.

SİS

9 Nisan 1605 tarihiyle eski Karaman beylerbeyi olup hâlâ Adana hakimi olan Mahmut eşkıya suhtelere *baş ve buğ* olan Muayyed oğlu adlı şaki yanındaki 200 kadar eşkıya ile Sis Sancağını boş yere zaptetmiştir. Halka zulüm ve eziyet etmişlerdir. Bu hükümle o civar yetkililerinden bu ve diğer eşkıyalık faaliyetleri içerisinde olanlara karşı önlem alınması istenmiştir. Eski Karaman beylerbeyi olup hâlâ Adana hakimi olan Mahmut'a civarın muhafazası verilmiştir. Bölgedeki huzuru sağladığı için bu yılda onunu görevde kalması istenmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında geciktirilmeden şerh gelmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir³⁹⁶.

BURSA

17 Şubat 1608 tarihiyle Bursa kadısına gönderilen hükümde suhtelerin faaliyet içerisinde olduğu görülmektedir. Halka zulüm ve tecavüzleri oldukça fazladır. *Men ve def* edilip isim ve resimleriyle İstanbul'a gönderilmesi emredilmektedir³⁹⁷.

3. BAZI AŞİRET, CEMAAT VE TAİFELERİN YAPTIĞI EŞKIYALIK OLAYLARI

3. 1. Arap, Ekrad ve Türkmen Aşiretlerinin Yaptığı Eşkıyalık Olayları

BAĞDAT

2 Haziran 1595 tarihinde eski Selemiyne Sancakbeyi olan Eburiş oğlu Ahmet'e gönderilen hükümde Bağdat, Diyarbakır ve Halep civarında bulunan Asi Arapların kuttai tarik ile fesâd içinde oldukları belirtilmektedir. 22 Ağustos 1595 tarihinde Bağdat Muhafazası'nda olan Vezir Hızır Paşaya gönderilen hükümde de Ekrad ve asi Arap eşkıyasının yine faaliyet içerisinde olduğu yer almaktadır. Eşkıyanın hakkından

³⁹⁶ BA., *Mühimme Defteri* 75, 290/607.

³⁹⁷ BA., *Mühimme Defteri* 76, 108/274.

gelinmesi için eski Selemiyye Sancakbeyi olan Eburış oğlu Ahmet görevlendirilmiştir³⁹⁸ ve bu eşkiyaya karşı gereken diğer tedbirlerin de alınması emredilmiştir³⁹⁹.

ÇORUM

3 Haziran 1595 tarihide Rum beylerbeyine ve Çorum kadısına gönderilen hükümde Rum Vilayeti'nde bulunan Yörük emini Erkuli Çavuş'un Çorum ve civar kazaların ahalisine zulümde bulunarak 15 köyü yağmaladığı belirtilmektedir. Ehl-i fesâd ve sipahi taifesinden ise hapsedilerek merkeze bildirilerek oradan gelecek kararın beklenmesi ve eğer sipahi değil ise şerle hakkında gelinmesi istenmektedir⁴⁰⁰.

MALATYA

15 Haziran 1595 tarihinde Malatya beyi ve Malatya'da bulunan kadılara gönderilen hükümde Türkmen Taifesinden Süleymanlı adlı cemaatin bir yerden yaylağa ve yaylaktan geriye dönerken Seyyid Ömer'in tasarrufunda olan köyün ahalisine zulümde bulunarak bazılarını öldürüp bazılarının ise malını yağmaladıkları anlatılmaktadır. 15 Haziran 1595 tarihinde Rum beylerbeyine ve Malatya kadısına gönderilen hükümde Türkmen Taifesi olan Süleymanlı Cemaati'nin Hacı Vahap ve oğlu Halil ile adamları tarafından silahlı olarak köy basıp 3 gün 3 gece kalıp köyü tahrip ettikleri belirtilerek Sarı Mehmed ve İsrail Fakih adlı kişileri ok ve kılıçla öldürmüşlerdir. Durumun teftiş edilerek suçluların yakalanarak cezalandırılması suçu ağır olanlar için merkezden gelecek olan kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁰¹.

ŞEHRİZOL

22 Temmuz 1595 tarihinde Bağdat'da Vezir Cafer Paşaya gönderilen hükümde Şehrizol, Basra ve civarında bulunan asi Arap ve Ekrad eşkiyasına karşı o yörenin

³⁹⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 71/165.

³⁹⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 400/876.

⁴⁰⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 217/507.

⁴⁰¹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 94/217; BA.,*Mühimme Defteri* 73, 95/218.

güvenliğinin sağlanması üzerinde durulmuştur. Vilayetin muhafazası Vezir Cafer Paşaya verilmiştir⁴⁰².

DİYARBAKIR

Diyarbakır'da bu başlık altında inceleyebileceğimiz iki olay vardır Birisi, 6 Ağustos 1595 tarihiyle Diyarbakır beylerbeyine gönderilen hükümde bulunmaktadır. Diyarbakır'a bağlı Milli Taifesi'nden Kalenderoğlu Ali *mukataa* akçesinden zimmetine akçe geçirdiği ve 100 yük akçe borcunu tahsile gelen görevliye adamları engel olup ehli fesâd ve eşkıya olduğu belirtilmektedir. Suçlunun İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁴⁰³.

İkincisi, 5 Ekim 1596 tarihinde eski Tomanis Beylerbeyine gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Diyarbakır ve civarında *ekrad ve urban taifesinin* il yöneticilerinin sefere gitmesini fırsat bilerek halka eziyet de buldukları belirtilmektedir. Eski Tomanis Beylerbeyinin vilayeti koruduğu belirtilerek vilayetin sorumluluğunun kendisinde olduğu söylenmiştir⁴⁰⁴.

RAKKA

12 Eylül 1595 tarihinde Rakka beylerbeyine gönderilen hükümde Arap taifesinden Eburış ve sair Arap eşkıyasının köylere zorba göndererek halkın terekelerini yağma ettikleri ve ahaliye zarar verdikleri belirtilmektedir. Yakalanarak şerh haklarından gelinmesi istenmiştir⁴⁰⁵.

MARAŞ

8 Temmuz 1596 tarihiyle Zulkadriyye Beylerbeyi ve Maraş kadısına gönderilen hükümlerde Behisni Kazası'nda bulunan ekraddan Muhammed'in bir şekilde sancakbeyi olup uzun zamandan beri sancak ve sair mansıp tasarruf edemediği belirtilerek 100 atlı

⁴⁰² BA., *Mühimme Defteri* 73, 57/132.

⁴⁰³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 517/1129.

⁴⁰⁴ BA., *Mühimme Defteri* 74, 72/220.

⁴⁰⁵ BA., *Mühimme Defteri* 73, 513/1120.

ve sekbanlar ile dolaşarak ev basıp halka eziyet ettikleri belirtilmektedir. *Suret-i sicilleriyle kayd u bend* ile güvenilir adamlarla İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir⁴⁰⁶.

SURUÇ

27 Ağustos 1596 tarihiyle Rakka beylerbeyine ve Ruha kadısına gönderilen hükümde Suruç'ta sakin Berazi mir-aşireti olan Maksud Bey Beğdilli Taifesinden Musa Şeyh ile beraber isyan üzere olup 1000'den fazla atlı ve piyade ile "arap ile davam vardır" diye Ruha'da bir köyü basarak yağmada bulunduğu ve bir çok kişiyi öldürdüğü, hacıların yollarını keserek eşya ve mallarını gasbetmiştir. Başka köylerde basarak zulümlerine oralarda da devam etmişlerdir. Durumun teftiş edilerek suçluların yakalanarak cezalandırılması ve suçu ağır olanlar için merkezden gelecek olan kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁰⁷.

BEHİSNI

27 Ağustos 1596 tarihiyle Behisni kadısı ve Zulkadriye beylerbeyi kaymakamına gönderilen hükümde Behisni'de bulunan Bozçalı Cemaati yakınlarındaki köylerde sakin Davudi Cemaati'nden bazı eşkıya kutta-i tarik ile yol kesip yoldan geçenlerin mallarını yağmalayıp el koydukları ve sürekli fesâd içinde buldukları anlatılmaktadır. Yakalanarak şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁴⁰⁸.

HALEP

27 Ağustos 1596 tarihiyle eski Bağdat beylerbeyi olup Halep Muhafazası'ndaki Ali Paşa'ya, Kilis Muhafazasında bulunan Hüseyin Paşa'ya, Rakka beylerbeyine, Halep ve Türkmen-i Halep kadılarına gönderilen hükümde paşmaklık haslarından olan Halep Türkmenleri Bozkoyunlu Cemaatinden Şefkat'in, oğulları, aşireti ve 300 – 400 atlı ile İskele-i Birecik'e bağlı Gürab ( ) ve Deviri ( ) köylerini basıp köylünün erzak mal ve eşyasını yağmaladığı ve iki kişiyi öldürdüğü anlatılmaktadır. Ayrıca kendisini

⁴⁰⁶ BA., *Mühimme Defteri 74*, 52/167.

⁴⁰⁷ BA., *Mühimme Defteri 74*, 128/447.

⁴⁰⁸ BA., *Mühimme Defteri 74*, 146/495.

şikâyet eden ahaliye “bizi şikâyet etdünüz” diyerek 100 atlı ile tekrar Deviri( ) köyünü basıp bir devlet görevlisinin başını kestiği belirtilmektedir. 17 Eylül 1596 tarihinde Elvent oğlu Ali Paşa, Halep kadısına ve Valide Sultan Hasları voyvodasına gönderilen hükümde Türkmen Taifesinden Musa Şeyh, oğlu Mehmet, Bozkoyunlu Cemaatinden bey oğulları Muharrem, Esed, Müslüm, Mirza, Polat, Döğerli Cemaatinden İbrahim, Polat, Tatalı Cemaatinden Halifeoğlu Kara ve Kapanlı’dan Maksut, Ali, Mehmet, Abuzer, İsa ve bazı yoldaşları Gürab ve Deviri köylerini basarak bazı kişileri öldürerek 20 000 kile tereke, 10 000 altın ve 10 000 altın değerinde malı gasp ederek halka zulümde bulunmuşlardır. Ayrıca 26 Kasım 1596 tarihiyle eskiden beylerbeyi olup hâlâ Halep Muhafazası’ndaki Ali Paşa’ya, yine eskiden beylerbeyi olup şuan Kilis Muhafazası’nda bulunan Hüseyin Paşa’ya, Rakka beylerbeyine, Halep ve Türkmen-i Halep kadılarına gönderilen hükümde aynı konudan bahsedilerek voyvoda Ferhat Çavuş’un topladığı akçeden 2 000 kuruş ve 5 yük sikkesini de aldıkları belirtilmektedir. Olay ile ilgilenmek üzere Voyvoda Mehmet Çavuş görevlendirilerek durumun teftiş edilmesi istenmiştir. Civar kadılardan suçluların her nerede bulunursa Mehmet Çavuş’a teslim etmeleri istenmektedir. Suçluların yakalanarak cezalandırılması suçu ağır olanlar için merkezden gelecek olan kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁰⁹.

KURUÇAY

17 Eylül 1596 tarihiyle Erzurum ve Rum beylerbeylerine ve bu beylerbeyliklerde bulunan kadılara gönderilen hükümde Kuruçay’da Kara Mahmut, kardeşi Üveys ve Küçük Faik adlı kişiler yol kesen olup adam öldürüp ve yağmada bulunmaktadırlar. Söz konusu edilen eşkiya Eyerci ( ) Cemaatinden Kara Yakup adlı Kürt ve yanındaki 30-40 kadar Kürt tarafından basılıp gasbettikleri mallarını alıp kendilerine reis oldukları belirtilmektedir. Durumun teftiş edilerek suçluların yakalanarak cezalandırılması ve suçu ağır olanlar için merkezden gelecek olan kararın beklenmesi emredilmiştir⁴¹⁰.

⁴⁰⁹ BA.,*Mühimme Defteri 74*, 149/511; BA.,*Mühimme Defteri 74*, 169/573; BA.,*Mühimme Defteri 74*, 150/512.

⁴¹⁰ BA.,*Mühimme Defteri 74*, 171/578.

TRABLUSŞAM

2 Mart 1605 tarihiyle Trablusşam Eyaletine vali olan Emir Yusuf Paşa'ya, yine aynı tarihle Safed sancak beyine gönderilen iki ayrı hükümde adı geçen yerlerde faaliyet içerisinde olan asi Arap taifesine karşı gerekli önlemlerin alınması üzerinde durulmuştur. Trablusşam ve civarının muhafazası Vali Emir Yusuf Paşa'ya Safed'in muhafazası Safed sancakbeyine verilmiştir⁴¹¹.

AZAZ

5 Mart 1605 tarihiyle Anadolu Eyaleti'nden emekli olan Hacı Ahmet Paşa'nın oğlu olup Azez sancakbeyi olan Mehmed Bey'e gönderilen hükümde Azez'de ve Mısır ile Şam yolları arasında faaliyet içerisinde olan asi Arap ve Ekrad taifesine karşı önlemlerin alınması gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu hüküm Anadolu Eyaleti'nden emekli olan Hacı Ahmed Paşa'nın oğlu olup Azez Sancakbeyi Mehmed'den burada güvenliği sağlaması istenmiştir⁴¹².

ANTEP

5 Nisan 1605 tarihiyle Antep Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen hükümde ise Antep'de de Arap eşkıyasının faaliyetlerinin de olduğu anlaşılmaktadır. Buradaki Arap eşkıyası celâlî eşkıyasıyla beraber hareket edip huzursuzluğa neden olmaktadır. Buradaki eşkıyanın faaliyetleri için 3000 akçe ve 3000 akçeden aşağı tımara mutasarrıf olan 30 sipahinin muhafaza için alıkonulmuş olmasına rağmen daha sonra bunların sefere çağrıldığı yer almaktadır⁴¹³.

BACI

18 Nisan 1608 tarihiyle Bacı kadısına gönderilen hükümde Ankara'daki Türkân-ı Atik tevabiinden Küçük Ali adlı kişinin eşkıyaya *baş ve buğ* olarak bir çok köy bastığı

⁴¹¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75. 262/548; BA.,*Mühimme Defteri* 75. 262/549.

⁴¹² BA.,*Mühimme Defteri* 75, 261/545.

⁴¹³ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 204/415.

yağmada bulunduğu belirtilerek Yabanabad ve Murtazaabad Kazaları'ndan bir çok kişiyi öldürerek mallarına el koydukları ve daha bir çok şekilde halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Bacı Kazası'ndan Aydın Çavuş, Ramazan ve Mustafa şakinin üzerine yürüyerek ellerindeki silahlarla Küçük Ali'yi öldürmüşlerdir. Diğer eşkiyanın da ortadan kaldırılması için serdar tayin olunmuş ve vilayet Zabıtlarının ve ilerlerinin de serdara yardım etmesi istenmiştir⁴¹⁴.

3. 2. Uskok, Kazak, Tatar, Gürcü ve Diğer Taifelerinin Yaptığı Olaylar

BATUM

Batum'da bu başlık altında inceleyeceğimiz iki olay vardır. Birincisi, 29 Haziran 1595 tarihiyle Trabzon Alaybeyine gönderilen hükümde bulunmakla beraber Batum'un bir tarafının Gürcistan'a yakın olması dolayısıyla o civardan eşkiyanın faaliyet içerisinde olduğuyla ilgilidir. Batum Vilayetinin muhafazasının sağlanarak halka zulümde bulunmaması istenmiştir⁴¹⁵.

İkincisi ise, 28 Temmuz 1596 tarihiyle Batum beylerbeyine gönderilen bir diğer hükümde ise Gürcü ve Abaza taifesinin daima faaliyet içerisinde olduğu belirtilerek gittikleri köyleri yağmaladıkları anlatılmaktadır. Batum Vilayetinin muhafazasının sağlanarak halka zulümde bulunmaması istenmiştir⁴¹⁶.

ÜSKÜP

21 Temmuz 1595 tarihiyle Üsküp'te bulunan kadılara, İştib, Kratova ve Tikveş kadılarına gönderilen hükümde Arnavud taifesinin eşkiyayla beraber halka zulüm ettikleri yer almaktadır. Hükme göre Arnavud taifesi ve eşkiya, köy köy dolaşarak ev basmışlar, yol kesip adam öldürmüşler ve sürekli faaliyet içerisinde bulunmuşlardır. Vilayetin eşkiyaya karşı korumak için Hüseyin Çavuş görevlendirilmiştir. Kendisine il

⁴¹⁴ BA, *Mühimme Defteri* 76. 134/348.

⁴¹⁵ BA, *Mühimme Defteri* 73. 121/278.

⁴¹⁶ BA, *Mühimme Defteri* 74, s.193 / 625.

erleri, sipahi yardımı sağlanmıştır. Yakalanan eşkıyanın şerle hakkında gelinmesi emredilmiştir⁴¹⁷.

İLBASAN

2 Eylül 1595 tarihiyle İlbasan Sancağı'ndaki kadılara gönderilen hükümde sancakbeyinin seferde görevli oluşunun verdiği yokluktan yararlanan Arnavud asileri yolcuların yollarını keserek katliam ve yağmada buldukları belirtilmiştir. Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından Hızır Çavuş muhafaza ile görevlendirilmiştir⁴¹⁸.

EFLAK – BOĞDAN

Eflak ve Boğdan'da bu başlık altında inceleyebileceğimiz üç olay bulunmaktadır. Birincisi, 9 Mart 1605 tarihiyle Silistre sancak beyi ve Silistre'deki kadılara gönderilen hükümde yer almakla beraber hükümde, Kırım, Bender ve Akkirman Vilayetlerinden karşı yakaya geçen Tatar eşkıyasının Dobruca ve Baba Dağı'nda bulunan Tatar köylerine yerleşerek buralardan Anadolu'ya kadar olanlar ile birlikte hareket ederek ya Boğdan'a ya da Eflak'a giderek adı geçen yerleri tahrip ve yağma ettikleri belirtilmiştir. Ayrıca Tatar eşkıyasına reis olan Neccar Eslanafi ( ) adında Nevruz Mehmed Sultan'ın 60'tan fazla eşkıya ve Koç Ali Mirza adlı bir diğer kişinin de 100'den fazla atlı ile vilayeti yağmaladığı anlatılmaktadır. Bundan başka çeşitli köylerden toplam 56 kişinin de Tatar eşkıyasıyla birlikte hareket edip halkın malını yağmaladığı belirtilmektedir. Şerle hakkında gelinmek istenmiştir⁴¹⁹.

İkinci olay ise, 19 Mart 1605 tarihinde Tuna yalıları muhafazasında bulunan Vezir Hızır Paşa'ya gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, Tatar Ağası müteferrika Yusuf, Kırım Koç oğlu Arslan Gazi, Canik, Müteferrika Ramazan, Seyyid Ali, Beşli oda başı Şaban, Deniz Ağa, eski cebeciler ağası olan Ramazan adlı kişiler Tatar eşkıyasına önderlik ederek Eflak yakasına geçip Eflak'a atanan yeni voyvodaya

⁴¹⁷ BA., *Mühimme Defteri* 77, 52/121.

⁴¹⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 285/651.

⁴¹⁹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 90/154.

karşı muhalefette bulunup huzursuzluk yarattıkları belirtilmektedir. Şerle hakkından gelinmek istenmiştir⁴²⁰.

Üçüncü olay ise, 4 Eylül 1605 tarihiyle Akkirman, Bender ve Yerli Tatar Ağalarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Kazak eşkıyasının Boğdan halkına rahat vermediği belirtilmektedir. Gerekli önlemlerin alınması istenmiştir⁴²¹.

TUNA YALILARI

23 Mart 1605 tarihli bir hükümde ise Tuna yalılarında sefere gitmekle görevli olan Tatar taifesinin göreve gitmeyerek Kırım'dan gelen bazı Tatar eşkıyasıyla beraber hareket ettiği belirtilip halka zulümde buldukları görülmektedir. Şerle hakkından gelinmek istenmiştir⁴²².

ÇILDIR

5 Nisan 1605 tarihinde Çıldır beylerbeyine gönderilen hükümde Kızılbaşların faaliyetlerini sürdürdükleri belirtilmiştir⁴²³. Yine 5 Nisan 1605 tarihiyle bu defa Acere-i Ülya sancakbeyine gönderilen hükümde ise bu konu desteklenmektedir. Bu hükmün birer suretleri de Acere-i Süfla beyine, Göle sancakbeyine, Şavşad sancakbeyine, Emir Hoy Beyine ve Petek beyine gönderilmiştir⁴²⁴. 20 Nisan 1605 tarihinde Karaman Eyaletine Vezir olan Mahmud Paşa'ya gönderilen hükümde yine aynı civarda kızılbaşların faaliyet içerisinde olduğu görülmektedir⁴²⁵. Şirvan Vilayetinin muhafazası ve hem kızılbaşların hem de diğer eşkıyanın def'i için Karaman'da Vezir Mahmut Paşa görevlendirilmiştir.

⁴²⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 91/155.

⁴²¹ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 164/491.

⁴²² BA.,*Mühimme Defteri* 76, 148/382.

⁴²³ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 203/413.

⁴²⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 203/414.

⁴²⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 170/332.

RODOSÇUK

23 Nisan 1605 tarihiyle Rodosçuk kadısı olup müfettiş-i emval olan Mevlana Abdullah Efendi'ye gönderilen hükümde Çorlu, Bergos, Baba ve Hasköy ahalisinin İzladı, Prezrin, Sart ve Arnavud keferesi hakkında yaptığı şikâyet yer almaktadır. Buna göre şikâyet edilen grup çoban adıyla vilayetlerine akın edip 40 - 50 kadar akçe toplayıp yol kesip ev basıp katliam ve yağmada bulunmuşlardır. Ambarlarına girip erzaklarını ahırlarına girip hayvanlarına el koymuşlardır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴²⁶.

İSKENDERİYYE

23 Nisan 1605 tarihiyle eski Kanije beylerbeyi olup hâlâ Hersek Sancağı'na mutasarrıf olan kadılara ve İskenderiyye beyi ile İskenderiyye'de bulunan kadılara gönderilen hükümde İskenderiyye'ye bağlı Padgoriçe Nahiyesi sakinlerinden Gılavare ( ) oğlu Mehmed ve Şemsi Çavuş adlı kişiler ehl-i fesâd olup daima İskenderiyye asileriyle hareket ederek ahalinin malını yağmaladıkları belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴²⁷.

DUKAGİN

8 Haziran 1605 tarihiyle Dukagin sancakbeyi İsmail'e gönderilen hükümde Arnavud asilerinin köyleri basıp adam öldürdükleri mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Dukagin sancakbeyinin muhafazadan sorumlu olduğu belirtilmiştir⁴²⁸.

⁴²⁶ BA., *Mühimme Defteri* 75.168/310.

⁴²⁷ BA., *Mühimme Defteri* 75. 281/586.

⁴²⁸ BA., *Mühimme Defteri* 77,142/433.

SİLİSTRE

30 Haziran 1605 tarihiyle eski Silistre Beylerbeyi olan Ahmet Paşa'ya gönderilen hükümde Tatar eşkıyasının halka zulümde bulunduğu görülmektedir. Şerle hakkından gelinmek istenmiştir⁴²⁹.

HERSEK

24 Temmuz 1605 tarihiyle Hersek Sancağı'nda bulunan kale ağalarına gönderilen hükümde deniz yoluyla Hersek'e gelen Uskok eşkıyasının Hersek Sancağı'nın deniz tarafında olan halka zulümde bulunarak mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Hersek sancağı mutasarrıfı olan Mustafa'nın Hersek ve civarının muhafazasıyla görevlendirildiği ve yakalananın haklarından gelinmesi emredilmiştir⁴³⁰.

TEMEŞVAR

25 Ekim 1605 tarihiyle Temeşvar beylerine gönderilen hükümde Tatar eşkıyasının halka yaptığı zulümden bahsedilerek halkın hayvanlarını yağmaladıkları görülmektedir. 4 Kasım 1605 tarihli Göle beyine gönderilen hükümde Temeşvar'a bağlı Göle Kalesi'nde Tatar taifesinin halkın malını yağmaladığı ve hayvanlarına el koyduklarını belirtmektedir. 6 Kasım 1605 tarihinde Temeşvar Beylerbeyi Hasan'a gönderilen hükümde Tatar taifesinin hâlâ halka zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Şerle hakkından gelinmek istenmiştir ve eşkıyanın bulunduğu civardan uzaklaştırılması emredilmiştir⁴³¹.

DUBROVNİK

28 Ekim 1605 tarihiyle Dubrovnik beylerine gönderilen hükümde Uskok eşkıyasının Hersek'te halkın malını yağmalayıp kendilerini esir aldığı belirttikten sonra

⁴²⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 103/323.

⁴³⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 58/216.

⁴³¹ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 73/252; BA.,*Mühimme Defteri* 77, 174/519; BA.,*Mühimme Defteri* 77, 76/258.

bu esirleri Dubrovnik'te kestikleri görülmektedir. 21 Ocak 1606 tarihiyle Bosna beylerbeyi, Hersek Beyi ve Bosna'da bulunan kadılara gönderilen hükümde Dubrovnik ve civarının güvenliğinin Uskok eşkıyasının faaliyetleri dolayısıyla bozulduğu ve gerekli önlemlerin alınmasının önemi üzerinde durulmaktadır. Bunların bulunarak İstanbul'a bildirilmeleri ve haklarından gelinmesi istenmiştir⁴³².

AKKİRMAN

Akkirman'da bu başlık altında incelenecek iki olay vardır. Birincisi, 2 Kasım 1605 tarihinde Akkirman sancakbeyi ve Akkirman'da bulunan kadılara gönderilen hükümdür ki bu hükümle Kazak eşkıyasının bulunduğu yere zarar verdiği anlaşılmaktadır. Şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁴³³.

İkinci olay ise, Mart 1608 tarihiyle Akkirman ve Bender beylerbeyi olan Ahmet Paşa'ya gönderilen hükümde yer almaktadır. Kırım ve Nogay Tatarlarının Özi ve Turli Sularını geçerek beş on bin kadar Tatar'ın Akkirman, Bender ve Kili civarlarındaki köylere giderek halka zulümde bulunmuşlardır. Köyleri yakıp, halkı esir almışlar ve hayvanlarını gasp etmişlerdir. Geldikleri yerlere gönderilmeleri amaçlanmıştır⁴³⁴.

KIRIM

4 Kasım 1605 tarihinde Kırım Hanı Gazi Giray Han'a tarafından irsal olunan Tatar askerine baş ve buğ olan Arslan Mirzad ve sair ayan-ı Tataran'a gönderilen hükümde Tatar askerlerinin Peşte yakasında ve çevresinde bulunan halka zulümde bulunup vilayeti yağmaladıkları belirtilmektedir. Askerlerin zapt edilerek halktan aldıkları malın geri alınması emredilmiştir⁴³⁵.

⁴³² BA.,*Mühimme Defteri* 77, 36/176; BA.,*Mühimme Defteri* 77, 43/186.

⁴³³ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 125/381.

⁴³⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 117/300.

⁴³⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 170/507.

KANIJE

12 Ocak 1606 tarihiyle Kaniye beylerbeyine gönderilen hükümde Kaniye sınırında bulunan Tatar taifesinin Balatin Yahısı'da kışlarken başka köylere giderek halka zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Tatar taifesinin kışlaklarından çıkmamaları emredilmiştir⁴³⁶.

YENİ PAZAR – TERGOŞTE

13 Ocak 1606 tarihiyle Yenipazar ve Tergoşte kadılarına gönderilen hükümde Tatar taifesinin halktan fazla vergi aldığı belirtilerek halka zulümde bulunduğu anlatılmıştır. 18 Ocak 1606 tarihiyle Yenipazar kadısına gönderilen hükümde Tatar taifesinin çeşitli bahanelerle halktan akçe aldığı belirtilmektedir. Reayaya zulüm edilmemesi istenerek ne kadar akçe toplanmışsa halka geri verilmesi emredilmiştir⁴³⁷.

ALACAHİSAR – PARAKİN

18 Ocak 1606 tarihiyle Alacahisar sancakbeyi ve Parakin kadısına gönderilen hükümde sancakbeyi ve adamlarının Tatar taifesiyile beraber halka zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Halka eziyet edilmesinin yasak olduğu belirtilmiştir⁴³⁸.

-----

30 Ocak 1606 tarihli hükümde tatar taifesinin halka zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Bunun için kazanın etrafına hendek kazılması emredilmiştir⁴³⁹.

⁴³⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 208/587.

⁴³⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 209/589; BA.,*Mühimme Defteri* 77, 196/564.

⁴³⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 199/569.

⁴³⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 225/625.

KIRKA

10 Şubat 1606 tarihiyle Kilis beyi ve kadılarına gönderilen hükümde Uskok eşkıyasının Kırka Sancağını tahrip ettiği belirtilmektedir. Kalenin tahrip edildiğinden tamir edilmesinin istenmesiyle halkın eşkıyaya karşı korunması amaçlanmıştır⁴⁴⁰.

AHYOLU

17 Şubat 1608 tarihiyle Ahyolu kadısına gönderilen hükümde Ahyolu tuz memlahasının önemli bir gelir kaynağı olduğu vurgulanarak buraların Kazak eşkıyasına karşı korunması gerektiği belirtilmektedir. Memlahâlârin muhafazası için Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından İbrahim Çavuş görevlendirilmiştir⁴⁴¹.

VARNA

10 Nisan 1608 tarihiyle Ahyolu kadısı olup müfettiş olan Mevlana Rıdvan'a gönderilen hükümde geçen sene kazak eşkıyasının Varna ve civarında yaptıkları hasar belirtilerek bu sene ise 30 - 40 gemiyle faaliyet içerisinde olacağı öğrenilen kazak eşkıyasına karşı Varna ve civarının korunması gerektiği anlatılmaktadır. Varna'nın emekli vali ve eli emirliyle korunması amaçlanmıştır⁴⁴².

3. 3. Çingene ve Gurbet Taifesinin Yaptığı Eşkiryalık Olayları

ÇANKIRI

25 Temmuz 1595 tarihinde Çankırı Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen hükümde Çankırı'daki gurbet taifesinin yollara inerek gelip geçen kişileri öldürüp mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Dergah-ı Ali Çavuşlarından Ahmet Çavuş görevlendirilmiştir⁴⁴³.

⁴⁴⁰ BA., *Mühimme Defteri* 77, 203/576.

⁴⁴¹ BA., *Mühimme Defteri* 76, 108/275.

⁴⁴² BA., *Mühimme Defteri* 76, 38/92.

⁴⁴³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 60/138.

BİLECİK

28 Temmuz 1595 tarihinde Bilecik kadısına gönderilen hükümde çingenerden Mehmet bin Abdullah ve adamlarının şaki olup bazı kişilerin evlerini bastıkları ve mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁴⁴.

ANKARA

19 Aralık 1596 tarihinde Ankara beyi, Ankara'da bulunan kadılara ve yeniçeri serdarı olan Korucu Ahmet'e gönderilen hükümde, Çingene taifesinden bir grubun bazı köylere giderek yanlarındaki leventlerle beraber kız ve kadınlara tacizde buldukları; bir grubun cami ve mescitlerde yapılan ibadete mani oldukları; bir grubun ticaret adıyla halkın malını çaldıkları ve bir grubun da suhte taifesiyile beraber dolaşıp kapı halkı adıyla halkın erzakına el koydukları belirtilmektedir. Korucu Ahmed'in yardımıyla yakalanmaları hedeflenmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁴⁵.

4. HALKIN YAPTIĞI EŞKIYALIK OLAYLARI

4. 1. Gayr-i Müslimlerin Yaptığı Eşkıyalık Olayları

23 Mayıs 1595 tarihli bir hükümde birkaç gayr-ı müslimin adam öldürüp fesâd içinde oldukları belirtilmiştir. Hapsedilmişlerken firar ettikleri anlatılarak şerle haklarından gelinmek için İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir⁴⁴⁶.

⁴⁴⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 28/66.

⁴⁴⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 176/588.

⁴⁴⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 203/472.

ISTAVRA

31 Mayıs 1595 tarihinde Ohri ve Istavra kadılarına gönderilen hükümde birkaç gayr-ı müslimin yol kesip insanları öldürdükleri ve yağmada buldukları belirtilmektedir. Yakalanarak hapsedilmeleri emredilmiştir⁴⁴⁷.

PINARHİSAR

1 Haziran 1595 tarihiyle Pınarhisar kadısına gönderilen hükümde Yorgi ve oğlu Yani adlı gayr-ı müslimlerin eşkıyaya yataklık yapıp topladıkları haramilerle Müslümanların evlerini basarak insanları öldürdükleri ve yağmada buldukları belirtilmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁴⁸.

İVRACA

6 Haziran 1595 tarihiyle İvraca kadısına gönderilen hükümde Dimitri ve Nikola adlı gayr-i müslimlerin, insanları öldürdükleri ve yağmada buldukları belirtilmiştir. Ayrıca Mehmed adlı sipahiyi öldürmek amacıyla üzerine yürüyüp zulmettikleri de görülmektedir. İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir⁴⁴⁹.

TATARPAZARI

4 Temmuz 1595 tarihiyle Tatar Pazarı kadısına gönderilen hükümde gayr-ı müslimlerin kışın leventler ile beraber hareket ederek zulümde buldukları görülmektedir. Ayrıca isyan eden Eflak Voyvodasına da yardım ettikleri görülmüştür. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁴⁵⁰.

⁴⁴⁷ BA., *Mühimme Defteri* 73, 177/417.

⁴⁴⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 206/479.

⁴⁴⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 127/297.

⁴⁵⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 583/1276.

HASLAR

7 Temmuz 1596 tarihiyle Haslar, Çorlu ve Ereğli kadılarına gönderilen hükümde bu kazalardaki bazı gayr-ı müslimlerin yanaşma ve ırgat adıyla dolaşıp açıkça fesâd içinde oldukları belirtilmiştir. Haslar subaşı yardımıyla yakalanarak konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁵¹.

ERZİNCAN

11 Temmuz 1596 tarihinde Erzurum Beylerbeyliğinde vezir olan Mustafa Paşaya ve Erzincan kadısına gönderilen hükümde Erzincan'da Kaputi ( ) adlı gayr-ı müslimin eşkiyadan olup sipahi oğlu, yeniçeri ve topçu adını kullanarak halka zulmettiği görülmektedir. Yakalanarak hapsedilmesi emredilmiştir⁴⁵².

TRABOLİCE

21 Temmuz 1596 tarihinde Mora Beyi ve Trabolice kadısına gönderilen hükümde Deli Yekeryako ( ) adlı gayr-ı müslimin bir başka gayr-ı müslimin evini basarak eşine tecavüze yeltendiği ve evlerini ateşe verdiği belirtilmektedir. Ayrıca devlet ambarından mal alarak daha sonra yaktığı, ahaliye zulmettiği ve yol kesip katliam yaptığı anlatılmaktadır. Şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁴⁵³.

LİVADYA

27 Ağustos 1596 tarihiyle Livadya kadısına gönderilen hükümde Elekli ( ) ve Benaki ( ) gayr-ı müslimlerin yol kesip halkı taşa tuttuğu birçoğunun başlarını yardı ve erzaklarına el koyarak zulümde bulunduğu belirtilmiştir. Şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁴⁵⁴.

⁴⁵¹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 48/158.

⁴⁵² BA.,*Mühimme Defteri* 74, 53/172.

⁴⁵³ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 14/36.

⁴⁵⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 114/408.

KOCAİLİ

Kocaili'nde gayr-i müslim halkın gerçekleştirdiği iki olay vardır. Birincisi, 28 Eylül 1596 tarihiyle Kocaili Beyi, İznikmid ve Sapanca kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki hükümde Rumeli'den Anadolu'ya gelen bazı *keferenin* ağaç kesmek bahanesiyle dağlara çıkarak yol kesip yağma ve katliamda bulunduğu belirtilmektedir. Rumeli keferesinin Anadolu'ya geçmesi ve geçenlerin tekrara geri Rumeli yakasına geçmesinin sakıncalı olduğu belirtilerek yasaklanmıştır⁴⁵⁵.

İkinci olay ise 8 Aralık 1607 tarihiyle Kocaili sancağı kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde Ermeni, Rum, Arnavut ve Bulgar zımmîlerinin yol keserek insanları öldürdükleri ve yağmada buldukları belirtilmektedir. Bir gece Mehmet adlı yeniçerinin evini basıp onu ve eşini öldürerek malını yağmaladıkları belirtilmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁵⁶.

SELANİK

Selanik'te bu konu hakkında üç olay vardır. Bunlardan birincisi, 18 Aralık 1604 tarihinde Selanik kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Papa Kostan adlı rahibin eşkıya olup köy halkından mal ve erzak topladığı bu yüzden halkın yerlerini terk etmeye başladığı belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁵⁷.

İkinci olay ise, 18 Aralık 1604 tarihinde yine Selanik kadısına gönderilen bir başka hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, Yanzo ( ) ve Yako ( ) adlı yahudilerin eşkıyadan oldukları belirtilerek iki kişiyi öldürdükleri ve halka zulümde buldukları ifade edilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve

⁴⁵⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 74. 94/322.

⁴⁵⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 76. 88/220.

⁴⁵⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75. 328/684.

arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁵⁸.

Son olay ise, 17 Mart 1605 tarihiyle eski Tomanis Beylerbeyi olup Sığla sancağına mutasarrıf olan Mustafa'ya gönderilen hükümde yer almıştır. Selanik ve çevresindeki harami kâfir gemileri ve leventlerin varlığından bahsedilerek önlem alınması istenmiştir. Bu hükmün bir sureti Mersin beyi Memi'ye, Anadolu sancağına mutasarrıf olan Arnavut Memi'ye, Biga beyi Mehmed'e, Kula kapudanına ve Anadolu kapudanına gönderilmiştir. 23 Nisan 1605 tarihinde Selanik kadısı ve sancak beyine gönderilen hükümde harami kâfir gemilerinin Müslüman köylere giderek mal ve erzaklarını aldıkları belirtilmektedir. Ayrıca hükümde adları yazılı gayr-ı müslimlerin eşkıya olduğunun altı çizilerek bu kâfir gemileriyle birlikte işbirliği yaptıkları ifade edilmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁵⁹.

DİVRİĞİ

25 Mart 1605 tarihinde Divriği kadısına gönderilen hükümde Erekil ( ) ve Kiseş ( ) adlı gayr-ı müslimler haraç alıp eşkıyayla birlikte hareket edip halktan akça ve erzak aldığı belirtilmektedir. Ayrıca kul ve cariye satarak çeşitli ahlak dışı hareketlerde bulunmuştur. 3 Nisan 1605 tarihiyle yine Divriği kadısına gönderilen bir hükümde Semerci Erekil'in ( ) eşkıyayla birlikte Divriği'de karışıklıklar çıkardığı, halktan akça alarak zulmettiği belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁶⁰.

⁴⁵⁸ BA., *Mühimme Defteri* 75, 328/685.

⁴⁵⁹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 304/640; BA., *Mühimme Defteri* 75, 285/595.

⁴⁶⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 225/466; BA., *Mühimme Defteri* 75, 265/553.

GEMLİK

12 Nisan 1605 tarihiyle Gemlik kadısına gönderilen hükümde Mora keferesinden çoban taifesi evler basıp insanları öldürdükleri ve yağmada buldukları anlatılmıştır. Şerle haklarından gelinmek emredilmiştir⁴⁶¹.

VALTOZ

23 Nisan 1605 tarihinde Karlili sancak beyi ve Valtoz kadısına gönderilen hükümde Abyori ( ), Kavkino ( ) ve oğlu Vasi ( ) evler basıp halktan mal ve erzak topladıkları belirtilmektedir. Bu nedenle halk göç etmeye başlamıştır. Şerle haklarından gelinmek emredilmiştir⁴⁶².

BURSA

23 Nisan 1605 tarihiyle Bursa ve Domaniç kadılarına gönderilen hükümde Cilep ( ) ve Perkoti ( ) adlı kişilerin eşkiya olup halkın malını yağmalayıp akçelerini aldıkları belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁶³.

YENİPAZAR

19 Haziran 1605 tarihinde Yenipazar kadısına gönderilen hükümde Batakçı Divane Hasan'ın 200 kadar gayr-i müslim ile 1605 yılına ait *bedel-i tüfenk endazlarını* toplamakla görevli İstari Eflak kadısı Mevlana Gıyaseddin'in mahkemesini basarak topladığı 2.800 floriyi, kadının mal ve erzakını alarak zulüm ve işkencede bulunduğu ve daha sonra kaçarken ahali tarafından yakalandığı belirtilmektedir. Şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁴⁶⁴.

⁴⁶¹ BA., *Mühimme Defteri* 75. 34/42.

⁴⁶² BA., *Mühimme Defteri* 75, 168/311.

⁴⁶³ BA., *Mühimme Defteri* 75. 275/575.

⁴⁶⁴ BA., *Mühimme Defteri* 77, 94/304.

SERFİCE

24 Haziran 1605 tarihinde Serfice kadısına gönderilen hükümde Serfice'den Tormi adlı gayr-i müslimin eşkıya olan adamlarıyla beraber insanları öldürdükleri ve yağmada buldukları ifade edilmektedir. Hükme göre yollar kesmekten başka köyler basıp buralarda da katliamda bulunmaktadırlar. Ayrıca yaptıkları zulüm nedeniyle halk göç etmeye başlamıştır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁶⁵.

DERBENAK

1 Şubat 1606 tarihiyle eski Bosna beylerbeyi olup Hersek Sancağına mutasarrıf olan Mehmet ve Taşlıca kadısına gönderilen hükümde bir gayr-i müslimin yanındaki eşkıyayla beraber sefere giden Kurd Halife'nin oğlu Halil'in yolunu keserek kendisini öldürdükleri belirtilmektedir. Mahkemeye çağrıldığı halde gitmeyip asilik yapmaya devam ettiği ifade edilmektedir. Hükme göre insanları öldürerek mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁴⁶⁶.

İSTANBUL

9 Aralık 1607 tarihiyle İstanbul, Galata ve Üsküdar kadılarına gönderilen hükümde ruhbanlardan birkaç gayr-i müslimin şaki olup kefere taifesiyle birlikte hareket ederek fesâd içinde oldukları belirtilmiştir. Rodos'a sürgün edilmesi emredilmiştir⁴⁶⁷.

LİMNİ

29 Ocak 1608 tarihinde Limni kadısına gönderilen hükümde Yorki Barleyev'in ( ) oğlu Niyaki ( ) adlı gayr-i müslim ehl-i fesâd olup Limni'den Mehmet ve eşinin

⁴⁶⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 99/315.

⁴⁶⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 247/661.

⁴⁶⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 9/24.

kâfirlerin eline düşmelerine sebep olduğu bildirilmektedir. Şerle hakkından gelinmesi istenmiştir⁴⁶⁸.

MİDİLLİ

2 Şubat 1608 tarihiyle Midilli ve Mulva kadılarına gönderilen hükümde bu civardaki eşkıyaların küffar-ı haksarla beraber hareket ettikleri belirtilmektedir. Kalenin korunması ve eşkıyanın yakalanması için Dergah-ı Muallâ yayabaşlarından Doğanca Mehmet zabıt tayin edilmiştir⁴⁶⁹.

MAZARAK

25 Mart 1608 tarihinde Delvine beyi ve Mazarak kadısına gönderilen hükümde Bali Papa ve oğlu Kesedyan ( ) adlı gayr-ı müslim denizde dolaşan eşkıya ile beraber hareket ederek Müslümanların hayvanlarını gasp edip fesâd içinde oldukları belirtilmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁷⁰.

4. 2. Şehir ve Köy Ahalisinin Yaptıkları Eşkivalık Olayları

BOLVADİN

27 Ağustos 1596 tarihiyle eski Rumili beylerbeyi olup Anadolu Muhafazası'nda olan Hasan Paşa'ya ve Bolvadin kadısına gönderilen hükümde Bolvadin'de bulunan *havass-ı hümayun* köylerinden Erki ( ) adlı köyün ahalisi isyan üzere olup silahlarla gelip geçen yolcuların ve tüccarların yollarını keserek mallarını yağmaladıkları ve halka zulümde buldukları anlatılmaktadır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁷¹.

⁴⁶⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 18/45.

⁴⁶⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 104/265.

⁴⁷⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 35/84.

⁴⁷¹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 136/437.

MENTEŞE

5 Ekim 1596 tarihiyle Menteşe'de bulunan kadılara ve Menteşe sancakbeyi kaymakamına gönderilen hükümde Menteşe ahalisinin isyan üzere olduğu belirtilerek ehl-i fesâdı korudukları anlatılmaktadır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁷².

TEKE

5 Ekim 1596 tarihiyle Teke'de bulunan kadılara gönderilen hükümde Teke'ye bağlı İşbanos adlı köy halkı silahlanarak Teke beyi Hasan'ın üzerine yürüyüp adamlarından bazılarını yaralayıp bazılarını öldürdükleri anlatılmaktadır. Ayrıca yanlarına giden Antalya kadısı ve bazı ileri gelenlere de karşı koymuşlardır. Turali Köyü'nden Kara Yusuf, Çelikler Köyü'nden Şah Ali, Gaziçe Köyü'nden Şah Bende ve Pabuçcu Köyü'nden Ali Kulu Karataş Köyü'nden Şahgeldi'yi serdar yaparak mir-liva adamları ve subaşlarının gezmesini engellemişlerdir. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁴⁷³.

PEKLİN

27 Şubat 1605 tarihiyle İlbasan beyi ve kadısına gönderilen hükümde Peklin Kazası'na bağlı Çukaş ( ) adlı köy halkının cizye toplamak için gelen cizye toplamakla görevli Mustafa ve kaymakam Mustafa Kethüdanın üzerine silahlarla yürüyerek yollarını basıp yanlarında bulunan mallarını ve devlet malını yağmaladıkları anlatılmaktadır. Ayrıca Mustafa Kethüdanın dört adamını da ok ile yaraladıkları görülmektedir. Konunun teftişinden sonra köy ahalisinin sürekli fesâd içerisinde olduğu görülmektedir. 8 Mart 1605 tarihiyle yine İlbasan beyi ve kadısına gönderilen hükümde Peklin ahalisinin cizye toplamaya gelen Mustafa'nın evini bastıkları cizye toplanmasına engel oldukları ve bundan başka civardaki iskelelere gelenlerden bazılarını öldürdükleri ve bazılarının

⁴⁷² BA., *Mühimme Defteri* 74, 62/193.

⁴⁷³ BA., *Mühimme Defteri* 74, 67/206.

mallarını el koydukları ve bazılarına ise eziyet ettikleri görülmüştür. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁷⁴.

AVLONYA

4 Mart 1605 tarihiyle eski Temeşvar beylerbeyi olup hâlâ ber vech-i arpalık Avlonya Sancağına mutasarrıf olan Ali'ye ve Avlonya'da bulunan kadılara gönderilen hükümde Avlonya'ya bağlı Lapovi ( ) adlı köyün halkı kendi hallerinde olmayıp isyan içinde buldukları belirtilerek Depedelen, Avlonya, Arnavud Belgradı'nda bir çok köyü yağmaladıkları anlatılmaktadır. Ayrıca yol kesip fesâdlarına devam ettikleri görülmektedir. Ayrıca kendilerine muhalefet eden Kılıç Ağa ile Arslan Ağa üzerine 200 eşkıya ile gidip Kılıç'ın bir kardeşini ve 10 kişiyi daha öldürdükleri Bogonya adlı pazarı basarak pazarın mallarını yağmalayıp talan ettikleri de görülmüştür. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁷⁵.

SİLİSTRE

12 Nisan 1605 tarihiyle Silistre sancakbeyine ve kadısına gönderilen hükümde Silistre'de Bayramlı Dede, Baş Pınar, Çalmarca ( ) ve Gerdek Pınarı adlı dört parça köy halkı nice eşkıya ile sefere gitmek için yolculuk yapan ve Bayramlı yakınlarında konaklayan eski Babadağı beyi olan Ramazan'ın çadırını basarak yanındaki tüm malına el koyarak birkaç adamını da yaralamışlardır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁷⁶.

⁴⁷⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75. 118/216; BA.,*Mühimme Defteri* 75, 309/648.

⁴⁷⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75. 67/106.

⁴⁷⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75. 153/282.

4.3. Ferdi veya Küçük Gruplar Halinde Yapılan Eşkıyalık Olayları

MECİDÖZÜ

14 Ekim 1590 tarihiyle Rum beylerbeyi ve Mecidözü kadısına gönderilen hükümde Mecidözü'nden Süleyman ve arkadaşları eşkıyadan olup köylere zekat salıp her evden 40 – 50 akçe aldıkları ve evler basarak kadın ve kızlara tecavüzde bulunduğu belirtilmektedir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁷⁷.

KARAMAN

Karaman'da bu gruplar adı altında inceleyebileceğimiz dört hüküm bulunmaktadır. Birincisi, 29 Ağustos 1591 tarihiyle Karaman Beylerbeyi, Konya, Larende, Gafiryat, Ermenak, Pirlavganda, Ereğli, Karapınar, Eskiili, Beyşehir ve Seydişehir kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Adı geçen yerlerde bazı kişilerin “cebeci ve topçu ve sipahi olduk” diyerek halka zulümde buldukları belirtilmiştir. Haklarından gelinmesi emredilmiştir⁴⁷⁸.

İkinci olay ise, 20 Eylül 1595 tarihiyle Karaman beylerbeyi ve Karaman'da bulunan kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Karaman'da bulunan bazı *ehl-i fesâd* sipahi oğlanı adıyla dolaşan eşkıyaları yanına alarak köy köy dolaşarak ev basıp zorla halkın malını, parasını ve çocuklarını aldıkları belirtilmektedir. Yolları kesip adam öldürüp mallarını yağmalamışlardır. Eşkıyanın yakalanarak şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁴⁷⁹.

2 Temmuz 1596 tarihiyle eski Karaman beylerbeyi olup bilfiil Karaman muhafazasında bulunan Nuh'a gönderilen hükümde eşkıyanın varlığından bahsedilerek üçüncü olay oluşturulmuştur. Daha önceden Karaman Muhafazası'nda bulunan Nuh'un

⁴⁷⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 326/720.

⁴⁷⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 300/678.

⁴⁷⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 520/1135.

huzuru sağlayarak görevini bitirdiği belirtilerek onun yokluğunda yine eşkıyanın ortaya çıkmasıyla Nuh'un tekrar göreve çağrılmaktadır⁴⁸⁰.

Konuyla ilgili son hüküm, 20 Şubat 1608 tarihli Karaman beylerbeyine gönderilmiştir ki bu hükümde eşkıyanın ve ehl-i fesâdın varlığı işaret edilmektedir. Eşkıyaya karşı önlem alınması istenmiştir⁴⁸¹.

KIZILBEL

5 Eylül 1591 tarihiyle Kızılbel kadısına gönderilen hükümde Kızılbel'den Bekir adlı kişi uzun süreden beri mir-liva sübaşısıyla beraber kethüda namıyla il üzerine çıkıp ahalinin davalarına karıştığı ve halka zulümde bulunduğu belirtilerek Kara Kadioğlu adıyla tanınan eşkıya haramiyi yanına alarak yakalanmasına engel olduğu anlatılmıştır. Konunun teftiş edilerek gerekenin yapılması emredilmiştir⁴⁸².

İNE

İne'de bu konuyla alakalı iki olaya rastlanmıştır. Bu olaylardan birincisi 5 Eylül 1591 tarihiyle Eğriboz beyine ve İne kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, İne'den birkaç haramzade ve eşkıyanın ruhban suretinde denize yakın yerlerde karışıklıklar çıkardığı belirtilerek düşman gemilerine yardım ettikleri görülmektedir. Bağ ve bahçelerinde çalışan Müslümanları tutarak düşman gemilerine verdikleri anlatılmaktadır. Haramzadelerin yakalanarak sipahi ise hapsedip merkeze bildirilmesi değilse diğer kişilere ibret olacak şekilde haklarından gelinmesi istenmektedir⁴⁸³.

hapsedilmesi istenmesine rağmen İstanbul'a gönderilmemiştir. Haramzadenin yakalanarak hakkında verilecek emre göre hareket edilmesi istenmiştir⁴⁸⁴.

FİLİPE

Filipe'de gerçekleştirilen iki olay vardır. Birincisi, 2 Ekim 1591 tarihiyle Filipe kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki hükümde Filipe'de kervansaraycı Köse Mehmed, Ekmekçi Koruk Hüseyin, Simitçi Kara Hüseyin ve Kalender adlı kişilerin ehli-fesâddan olduğu belirtilerek 6 kişiyi öldürdükleri anlatılmaktadır. Şer ile haklarından gelinmesi emredilmiştir⁴⁸⁵.

İkinci olay ise, 27 Temmuz 1595 tarihiyle Filipe, Sofya, Niş, Grogoviçça, Pagodina, Perakin, Kosova, İsfelik, Alacahisar, Ürgüp, Şehirköy, Priznik, Radomir, Samakov, Pazarcık, İzlandi, İvraca, Berkofça kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, buradaki züema ve tımar halkı sefere gidince civarın muhafazasının gevşeyip eşkıyanın faaliyet içerisinde olduğu belirtilmektedir. Civardaki eşkıyanın yakalanması için Hızır Çavuş görevlendirilmiştir⁴⁸⁶.

CANİK

Konuyla alakalı Canik'te iki olay vardır. Birincisi, 2 Ekim 1591 tarihiyle Canik Sancakbeyine ve Canik'te bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Canik'te bazı eşkıyanın kapıkulu adıyla dolaşıp vilayet ahalisine zulümde buldukları belirtilmektedir. Sipahioğlanlarından Hasan, Sipahioğlanları Ağası Süleyman tarafından bu konuyla ilgilenmek üzere görevlendirilmiştir⁴⁸⁷.

İkinci olay ise, 10 Mayıs 1595 tarihiyle Canik bey ve kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde Canik'te Yusuf oğlu Abdurrahman adlı kişinin suhte adını kullanarak harami ve kutta-i tarik olduğu belirtilmektedir. Yarar kişiler

⁴⁸⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 69/160.

⁴⁸⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 307/689.

⁴⁸⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 257/591.

⁴⁸⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 311/696.

tarafından yakalanarak *suret-i sicilleriyle kayd u bendle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁴⁸⁸.

VODİNA

1595 yılında Kesriye ve Vodina kadılarına gönderilen hükümde Vodina'da bazı kutta-i tarikin Vodina sakinlerinden Durmuş oğlu Halil'in evini basıp adamını öldürüp malını yağmaladıkları belirtilmektedir. Eşkıyanın yakalanarak şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁴⁸⁹.

MİHALLIÇ

Mihallıç'ta gerçekleşen iki olaydan bir tanesi, 1 Mayıs 1595 tarihiyle Mihallıç kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Mihallıç'da yaşayan Kalender'in birkaç zımminin zorla mal, bağ ve bahçelerini gasbettiği ve zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Yakalanarak üzerindeki *suret-i sicilleriyle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁴⁹⁰.

İkinci olay ise, 27 Ağustos 1596 tarihiyle Mihallıç kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde Himmet ve Karaca adlı kişilerin eşkıyadan olduğu tespit edilip mahkemeye davet edildiklerinde ok, kılıç, tüfek ile muhızlıları öldürdükleri ve halka zulümde buldukları anlatılmaktadır. Şerle gerekenin yapılması emredilmiştir⁴⁹¹.

KAVALA

1 Mayıs 1595 tarihiyle Kavala beyi, Nevrekop, Kavala ve Bereketli kadılarına gönderilen hükümde Kulak Mehmed ve Muslu Mirza adlı şakilerin bundan önce yakalamak istenildiğinde ortadan kayboldukları daha sonra ise Mehmed"ben sipahi oldum" ve Muslu Mirza "ben arabacı oldum" diye eşkıyayı yanlarına alarak

⁴⁸⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 187/438.

⁴⁸⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 4/9.

⁴⁹⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 151/350.

⁴⁹¹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 116/413.

Müslümanların erzaklarına el koyarak yağmada buldukları ve adam öldürdükleri anlatılmıştır. Yakalanarak İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁴⁹².

GEMLİK

Gemlik'te meydana gelen iki olaydan bir tanesi, 2 Mayıs 1595 tarihiyle Gemlik kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Gemlik'ten Ali ve Piyale adlı kişilerin eşkıya olduğu belirtilmektedir. Ele getirilerek İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir. Bu iş için Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından Sinan Çavuş görevlendirilmiştir⁴⁹³.

İkinci olay ise, 31 Mayıs 1595 tarihiyle Samanlı kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Yalakabat, Gemlik ve Karamürsel taraflarında haramilerin değirmenler ve yolcuların yollarını basarak zulümde buldukları belirtilmektedir. Konuyla ilgili olarak Dergahı Muallâ Çavuşlarından Mustafa Çavuş ve kendisine yardım etmek için ise sipahioğlanlarından Cafer görevlendirilmiştir. Yakalananların şerh haklarından gelinmesi istenmiştir⁴⁹⁴.

KONYA

Konuyla alakalı Konya'da üç olay bulunmaktadır. Birincisi, 2 Mayıs 1595 tarihiyle Karaman beylerbeyi, Konya ve İnsuyu kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Şaban adlı kişinin sipahi oğlanı namıyla kızıl bayrak kaldırıp eşkıyadan bir çok kişiyi yanına alarak fesâd içerisinde olduğu belirtilmiştir. Ayrıca Ahmet adlı birinin silahlarla evini bastığı akçe ve hayvanlarını aldığı ve Cafer Subaşının sağ elini silahla yaraladığı tespit olunmuştur. Suçlu eğer sipahi ise merkezi bildirilmesi değil ise haklarından gelinmesi emredilmiştir⁴⁹⁵.

İkinci olay, 28 Eylül 1596 tarihiyle Karaman Muhafazası'nda olan Nuh'a, Konya ve İnsuyu kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde,

⁴⁹² BA.,*Mühimme Defteri* 73, 560/1221.

⁴⁹³ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 130/306.

⁴⁹⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 483/1063.

⁴⁹⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 561/1225.

İnsuyu'ndan olup Konya'da yaşayan Kara Reyhan adlı kişi eşkıyadan olup sipahi oğlanı adıyla bayrak kaldırıp yanındaki eşkıya ile köy köy dolaşip halkın hayvanına el koyduğu köy başına 40 – 50 akçe topladıkları, birçok kız ve oğlanı kaçırdıkları ve zulümde buldukları anlatılmaktadır. Yakalanarak sorgulanması için İstanbul'a getirilirken kaçtığı ve hâlâ Konya civarında adamlar soyup öldürdüğü belirtilmiştir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁴⁹⁶.

8 Mart 1605 tarihiyle Karaman beylerbeyi, Konya ve Kareli kadılarına gönderilen hükümde ise son olay bulunmaktadır. Bu hükümde, Kareli'den Mansur adlı kişinin ehl-i fesâd olduğu ve eşkıyanın bölük başı olup evler bastığı, birçok kişiyi öldürdüğü mallarına el koyduğu ve halkın göçe başlamasına sebep olduğu belirtilmektedir. Asla geciktirilmeden eşkıyanın yakalanarak ibret olacak şekilde şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁴⁹⁷.

TRABZON

Bu başlık altında Trabzon'da yaşanan olaylara dair üç kayıt vardır. Birincisi, 2 Mayıs 1595 tarihiyle Batum beylerbeyi, Trabzon ve Körtün kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Trabzon'da bir grup eşkıyanın silahlanarak Batum Çavuşları'ndan Mahmud Çavuş'u öldürdükleri kendilerini yakalamaya gelen Hüseyin Çavuş'u ok ile vurarak yaraladıkları bir kızı öldürdükleri ve fesâdlarının günden güne arttığı da anlatılmaktadır. Yakalananların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁴⁹⁸.

İkinci olay ise, 21 Haziran 1595 tarihiyle Trabzon kadısına gönderilen hükümde bulunup bu hükümde, kutta-i tarik olup evler basan Poyraz Mehmed adlı şakinin Bayburdili ve Of arasında öldürüldüğü anlatılmaktadır. Eşkıyanın şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁴⁹⁹.

⁴⁹⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 93/319.

⁴⁹⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 114/206.

⁴⁹⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 565/1231.

⁴⁹⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 421/930.

Son olay ise, 27 Temmuz 1595 tarihiyle Batum beyi ve Of kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, Of sakinlerinden Kurd b. Karaca'nın kutta-i tarik olup evler bastığı ve insanları öldürdükleri anlatılmaktadır. Eşkryanın şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁵⁰⁰.

KUREYŞÖZÜ

5 Mayıs 1595 ve 12 Eylül 1595 tarihleriyle Kureyşözü ve Bayburt kadılarına gönderilen iki ayrı hükümde bazı haramzade ve hırsızların evler basıp yağmada buldukları anlatılmaktadır. Her köyün kendine bir yiğit başı seçerek haramzade ve eşkıyaya karşı tedbirli olmaları istenmiştir. Konuyla ilgili olarak Karahoğlu Mehmed Çavuş görevlendirilmiştir. Ayrıca suçlu bulunanların şerle hakkından gelinmesi istenmiştir⁵⁰¹.

BOLU

Bolu'da yaşanan sekiz olaydan ilki, 9 Mayıs 1595 tarihiyle Bolu Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Bolu sancakbeyi seferde bulunmasını fırsat bilen eşkıyanın evler basıp yağmada bulunduğu ve adam öldürdüğü belirtilmiştir. Konuyla ilgilenmek üzere Ali Çavuş görevlendirilmiştir. Yakalananların şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁵⁰².

Bolu'da yaşanan ikinci olay 28 Mayıs 1595 tarihiyle Bolu Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, Bolu ehl-i fesâd ve haraminin yolcu ve tüccarların yollarını keserek mallarını yağmaladıkları ve adam öldürdükleri belirtilmiştir. Konuyla ilgilenmek üzere Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Mehmet Çavuş görevlendirilmiştir. Yakalananların şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁵⁰³.

⁵⁰⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 261/597.

⁵⁰¹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 129/303; BA.,*Mühimme Defteri* 73, 557/1217.

⁵⁰² BA.,*Mühimme Defteri* 73, 365/800.

⁵⁰³ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 231/539.

Üçüncü olay, 8 Ağustos 1595 tarihiyle Bolu beyi ile kadısına ve Konropa kadısına gönderilen hükümdedir ki bu hükümde, Bahşayış ( ) adlı kişinin ehl-i fesâd ve haramzade olduğu belirtilerek vakıf köylerinden birini zaptettiği, yanında bir çok *kutta-i tarikin* olduğu bildirilmiştir. Mirliya tarafından iki adamı yakalayıp öldürülmüştür. Diğerlerinin de yakalanarak şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁵⁰⁴.

Dördüncü olay ise, 8 Ağustos 1595 tarihiyle Bolu beyi ve Bolu'da bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Müyesser ( ) adlı kişinin doğancı tımarıyla emekli olduğu çavuş değil iken eline aldığı sahte emirle halka zulümde bulunduğu ve halkın vatanlarını terke başladığı anlatılmaktadır. Halka zulümde bulunulmaması istenmiştir⁵⁰⁵.

Beşinci olay ise, 14 Şubat 1605 tarihiyle Bolu, Çankırı ve Kastamonu sancakbeylerine ve bu sancaklarda bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmuştur. Hükümde, Bolu, Çankırı ve Kastamonu civarında bazı ehl-i fesâd ve eşkıyanın ortaya çıkıp adam öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları anlatılarak celali şeklinde Bolu'yu tahrip ettikleri belirtilmiştir. Yakalananların şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁵⁰⁶.

23 Şubat 1605 tarihiyle Bolu beyine gönderilen hükümde görülen bir başka olayda Bolu ve civarında bulunan ehl-i fesâd ve eşkıyanın ne kadar tehlike arz ettiği gözlenmektedir. Hükümde eşkıyaya karşı ne tür tedbirlerin alındığı eşkıyanın nerede bulunduğu sayılarının ne kadar olduğu sorgulanmaktadır. Eşkıyanın dikkatlice takip edilip il erleri yardımıyla yakalanmaları ve yakalananların şerle haklarından gelinmesi istenmiştir. Bu hükmün birer suretleri de Kostamonu, Çankırı ve Ankara beylerine gönderilmiştir⁵⁰⁷.

23 Şubat 1605 tarihiyle Kocaili beyine gönderilen hükümde Bolu ve çevresinde fesâd içerisinde olan Küçük Hüseyin'in Bolu sancakbeyi Mehmed'in evini bastığı, askerini dağıttığı anlatılmıştır. Daha sonra da İznikmid'e gelmek üzere olduğu

⁵⁰⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 49/114.

⁵⁰⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 49/115.

⁵⁰⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 301/632.

⁵⁰⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 72/116.

bildirilmiştir⁵⁰⁸. 27 Mart 1605 tarihiyle Çorum sancak beyi olan Muhammed beye gönderilen hükümde Küçük Hüseyin'in yanına aldığı eşkıya ile İskilip ahalisinden otuz üç günde on dert defa tekalif alıp ayrıca müslümanların bazısından 500 kuruş ve bazısından 2.000 kuruş aldığı kapıcılarını öldürdüğü ve Bolu kazasını yaktığı anlatılmıştır⁵⁰⁹. İznikmid üzerine gittiğinden köprülerin muhafaza edilerek eşkıyanın buraya girmesi önlenmeye çalışılmıştır. İl erleri ve halkın işbirliğiyle yakalanarak herkese ibret olsun diye cezasının verilmesi istenmiştir.

Son olay ise, 25 Ocak 1608 tarihiyle Bolu beyi ve Oniki Divan kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki hükümde, Üveys, Osman, Mehmed ve Ali adlı şakiler halkın erzak ve malını yağmalayıp eski Rumili beylerbeyi olup bilfiil *tuğra-ı şerif* hizmetinde olun Mehmet Paşa'nın hasları zaptedip mahsulünü aldıkları belirtilmektedir. Yakalananların *suret-i sicilleriyle kayd u bendle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵¹⁰.

KASTAMONU

Kastamonu'da bu başlık adı altında inceleyebileceğimiz yedi olay vardır. 9 Mayıs 1595 tarihiyle Kastamonu beyi, Bolu, Boyabad ve Azdavay kadılarına gönderilen hüküm ilk olayı oluşturmaktadır. Salih adlı kişinin daima halka zulümde bulunduğu hırsız ve haramzadeliğe meşgul olduğu anlatılmaktadır. Suçluların yakalanarak *suret-i sicilleriyle kayd u bendle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵¹¹.

İkincisi, 31 Mayıs 1595 tarihiyle Kastamonu bey ve kadısına gönderilen hükümde bulunmakla beraber, Kastamonu'da Mahmud adlı kişinin şaki ve ehl-i fesad olduğu belirtilerek vefat eden Yusuf adlı birinin evini basarak malını gasbettiği ve zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Her iki hükümde de suçluların yakalanarak *suret-i sicilleriyle kayd u bendle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵¹².

⁵⁰⁸ BA., *Mühimme Defteri* 75, 73/118

⁵⁰⁹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 241/504

⁵¹⁰ BA., *Mühimme Defteri* 76, 99/252.

⁵¹¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 368/805.

⁵¹² BA., *Mühimme Defteri* 73, 179/421.

27 Ağustos 1596 tarihiyle Kastamonu beyi ve kadısına gönderilen hükümde Kurd Salih adlı kişinin katil ve hırsız olduğu haramilere yataklık ettiği bir çok eşyasını çaldığı, bir çok tüccarın yollarını keserek kendilerini öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları anlatılmıştır. Üzerinde bulunan *mevadin suret-i sicilleriyle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵¹³.

Dördüncü olay ise, 18 Şubat 1605 tarihiyle Kastamonu Beyi ve Kastamonu'da bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Kastamonu'da Polarkasdı ( ) ve Çelebi Kadı adlı celaliler silahlı adamlarla halka eziyet ettiği ve mallarını yağmaladığı anlatılmıştır. Eşkıyanın yakalanması ve Kastamonu'nun korunması için Taş köprü sakinlerinden Pehlivan Mehmed görevlendirilmiştir⁵¹⁴.

19 Mart 1605 tarihiyle Kastamonu'da bulunan kadılara gönderilen hükümde Kastamonu ve civarındaki eşkıya faaliyetlerinin günden güne arttığı belirtilmektedir. Daha önce eşkıyaya karşı civarın muhafazası için 35 sipahi görevlendirilmiş olup bundan sonra ise 100 sipahinin görevlendirilmesi ve ayrıca bu sipahilerden 5 000 akçe tımarı olan birisinin de tüm sipahilere baş ve buğ olunması emredilmiştir⁵¹⁵.

Altıncı olay ise, 12 Nisan 1605 tarihiyle Kastamonu beyi ve Devrekani kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, Uzun Hasan adlı eşkıyanın köy köy dolaşarak çeşitli adlarla halktan akçe topladığı anlatılmıştır. Dergâh-ı Muallâ yeniçerilerinden İsmail Paşa suçluların yakalanmasıyla görevlendirilmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁵¹⁶.

Konuyla alakalı son hüküm 6 Nisan 1608 tarihli hüküm ise eski Şam beylerbeyi olup hâlâ Kastamonu Sancağı mutasarrıfı ve Kastamonu'daki kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, eşkıyanın adam öldürdüğü ve malına el

⁵¹³ BA., *Mühimme Defteri* 74, 127/445.

⁵¹⁴ BA., *Mühimme Defteri* 75, 79/131

⁵¹⁵ BA., *Mühimme Defteri* 75, 88/151.

⁵¹⁶ BA., *Mühimme Defteri* 75, 151/277

koydukları anlatılmaktadır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁵¹⁷.

GÜZELHİSAR

Güzelhisar'da bu başlık adı altında inceleyebileceğimiz iki olay vardır. 10 Mayıs 1595 tarihiyle Aydın sancakbeyi ve Güzelhisar kadısına gönderilen hükümde ilk olay görülmektedir. Güzelhisar'da bulunan bazı derbentlerde eşkıya ve ehl-i fesâd yol kesip yağmada buldukları anlatılarak günden güne fesâdlarının arttığı belirtilmektedir. Yakalananların şerle haklarından gelinmesi istenmiştir. Hükümün bir sureti de Mentеше Beyi ve kadısına gönderilmiştir⁵¹⁸.

İkinci olay ise 27 Ağustos 1595 tarihiyle Güzelhisar, Eyne, Köşk, Dalama, Subissa, Bozöyük ve Karpuzlu kadılarına gönderilen hükümde görülmektedir. Bazı ehl-i fesâdın evler ve yollar basıp adam öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları kadın ve kızlara tecavüzde buldukları anlatılmaktadır. Eşkriyanın yakalanması için serdar ve yiğitbaşı tayininin gerçekleştirilmesi emredilmiştir⁵¹⁹.

İÇİL

İçil'de bu başlık adı altında inceleyebileceğimiz iki olay vardır. Birincisi, 13 Mayıs 1595 tarihiyle Kıbrıs beylerbeyi, Mud ve Küre kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, on yıldan fazla sancakbeylik yapanlar döneminde Turgut, Bayburt, Konya, Larende ve Tarsus'tan gelen eşkıya sekban adıyla her biri devlet görevlisiymiş gibi bey ve kethüdalara yanaşarak akçe topladığı ve evler basarak akçe ve mallarına el koydukları halka eziyet ettikleri anlatılmıştır. Yakalananların kalede hapsedilmeleri emredilmiştir⁵²⁰.

⁵¹⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 124/321.

⁵¹⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 158/370.

⁵¹⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 532/1163.

⁵²⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 193/450.

İkinci olay ise, 1 Ağustos 1595 tarihiyle Kıbrıs beylerbeyi ve Silifke kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde de, İçil'de bir grup eşkıyanın halka zulümde bulunduğu ve Mısır, Şam ve Halep yollarını keserek gelip geçen tüccar ve yolcuları rencide ettikleri anlatılmaktadır. Ayrıca Sus adlı bir pazarı basarak 40 kadar pazarcıyı yaraladıkları belirtilmektedir. Şer ile lazım gelenin icra edilmesi istenmiştir⁵²¹.

AYDIN – SIĞLA

Aydın ve Sığla civarında ferdi veya küçük gruplar adı altında inceleyebileceğimiz beş olay vardır. İlki, 20 Mayıs 1595 tarihiyle Sığla sancakbeyi ve Sığla'daki kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Sığla'da bulunan ehl-i fesâd taifesinin kolaylıkla insan öldürdüğü ve mallarını yağmaladığı belirtilerek eşkıyanın has, vakıf ve serbest köylerde saklandıkları anlatılmaktadır. Eşkıyanın yakalanmasına engel olunmaması istenerek yakalananların şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁵²².

İkinci olay ise, 8 Ağustos 1595 tarihiyle Aydın ve Sığla kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde de idari yetkililerinin sefere gitmesiyle eşkıyanın arttığı ve ahaliden bazılarının da silahlanarak onlara katıldıkları yol kesip adam öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları anlatılmıştır. Eşkıyanın yakalanarak silahlarının devlet için alınması istenmektedir. Daha sonra eşkıyanın yakalanmasına dair merkeze haber verilmesi emredilmiştir⁵²³.

Konuyla alakalı üçüncü olay 1596 yılında Aydın ve Saruhan beylerine ve söz konusu sancaklarda bulunan kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. civarda bulunan eşkıyanın yakalanması anlatılmaktadır. Yakalanan eşkıyanın geciktirilmeden

anlatılmaktadır. Ortakçı Kazası'ndan Ömer adlı kişi ehl-i fesâd olup “çavuşum” diyerek 20-30 eşkıya ile köy köy gezip halkın kadın ve oğullarını kaçırdıkları mallarına el koyduğu yol keserek tüccar ve yolcuların bir çoğunu öldürüp mallarını yağmaladığı belirtilmektedir. Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından Mehmed ve Hüseyin yardımıyla yakalanarak hapsedilip üzerlerindeki mevâdın *suret-i sicilleriyle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵²⁵.

Beşinci olay, 25 Eylül 1596 yılında Aydın ve Sığla kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, söz konusu sancaklarda bulunan eşkıyanın halkın yiyeceklerine ve mallarına el koyup ahaliye zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Ayrıca bazı kişilerin ise eşkıyaya yataklık ederek yiğitbaşlarının eşkıyaları yakalamalarına engel oldukları belirtilmektedir. Bundan başka yine eşkıyadan bazıları Kuşadası adlı iskelede yasakçı olan Mehmed adlı yeniçeriye evinde yatarken öldürdükleri ve yanında bulunan para ve eşyasına el koydukları da anlatılmıştır. Eşkıyanın yakalanması için köy köy, mahalle mahalle yiğitbaşı seçilmesi ve eşkıyanın yakalanarak arza ihtiyaç duyulan durumlardaki suçluların hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğerlerinin hakkında şerle lazım gelenin yapılması emredilmiştir⁵²⁶.

DEBRE

22 Mayıs 1595 tarihiyle Debre kadısına gönderilen hükümde Debre'de bazı ehl-i fesâdın isyan üzere olduğu belirtilerek evler basıp yağmada buldukları ve adam öldürdükleri anlatılmaktadır. Durumun teftiş edilerek gerekenin yapılması istenmiştir⁵²⁷.

HACI BEKTAŞ

Aydın ve Sığla civarında ferdi veya küçük gruplar adı altında inceleyebileceğimiz iki olay vardır. Birincisi, 22 Mayıs 1595 tarihiyle Hacı Bektaş kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Hüseyin Bali adlı kişinin

⁵²⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 198/638.

⁵²⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 85/296.

⁵²⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 471/1040.

bazı eşkiyaya serdar olup köy köy gezip zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Suçluların yakalanarak *suret-i sicilleriyle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵²⁸.

23 Mayıs 1595 tarihiyle yine Hacı Bektaş kadısına gönderilen hükümde ikinci olay yer almaktadır. Ahmed adlı kişinin silahla Şeyh Resul adlı kişinin evini bastığı 2 adamını yaraladığı ve daha önceden de bir grup eşkiya ile devlet malına yağmada bulunduğu anlatılmaktadır. Suçluların yakalanarak *suret-i sicilleriyle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵²⁹.

LARENDE

Larende'de ferdi veya küçük gruplar adı altında inceleyebileceğimiz iki olay vardır. Birincisi 23 Mayıs 1595 tarihiyle Karaman beylerbeyi, Larende ve Bilviran kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Larende'de Saray adlı köyden Bayram ve Koca adlı kişiler eşkiya olup yanına aldığı nice eşkiya ile evler bastığı ve kutta-i tarik ile beraber yol kestiği anlatılmaktadır. Yakalanarak yarar kişilerle İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵³⁰.

İkinci olay ise, 8 Temmuz 1596 tarihiyle Karaman muhafazasında bulunan Nuh'a gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Mehmet adlı kişinin 15 – 20 atlı ile Karacadağ yakınlarında yol kestiği ve bir çingeneyi evinde saklayıp kalp akçe ve kuruş kestirdiği anlatılmaktadır. Şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁵³¹.

GÜNYÜZÜ

Günyüzü'nde ferdi veya küçük gruplar adı altında inceleyebileceğimiz beş olay vardır. Birincisi, 23 Mayıs 1595 tarihiyle Timurhisar, Yapalı ve Günyüzü kadılarına gönderilen hükümde anlatılmıştır. Günyüzü'nden Rüstem ve kendine tabi eşkiyanın ev

⁵²⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 469/1036.

⁵²⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 467/1031.

⁵³⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 202/469.

⁵³¹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 52/168.

basıp halka zulümde bulunarak huzuru bozduğu anlatılmaktadır. Durumun teftiş edilmesi istenmiştir⁵³².

İkinci olay ise, 27 Ağustos 1596 tarihiyle Günyüzü ve Seferhisar kadısına gönderilen hükümde Günyüzü Kazası'ndan Alişan ve Mehmet kardeşlerin "sipahioğlanuyuz" diyerek ahaliye kılıç çekip bir çok kişiyi yaraladıkları ve bu konu için görevlendirilen İsmail Çavuş ile de kavga ederek kılıç çektikleri anlatılmaktadır. Ayrıca İsmail Çavuş'un adamı Mehmet'i ve İbrahim adlı birini yaralamışlardır. Yakalananların *suret-i sicilleriyle* hapsedilerek İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir⁵³³.

KIRŞEHİR

Kırşehir'de ferdi veya küçük gruplar adı altında inceleyebileceğimiz iki olay vardır. Birincisi, 23 Mayıs 1595 tarihiyle Kırşehir, Süleymanlı ve Bektaşlı kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde bazı kişilerin topçu adını kullanarak eşkıyalık faaliyeti gerçekleştirdikleri kaydedilmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁵³⁴.

İkinci olay ise, 27 Ağustos 1596 tarihiyle Kırşehir kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Eski Kırşehir emini olan Kör Bahadır, Kırık Hüseyin ve Hürmüz adlı kişilerin 200 kadar atlı 40-50 sekban ile köy köy dolaşıp salgın saldıkları ve halka enva-i türlü zulümde buldukları belirtilmektedir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁵³⁵.

MURTEZABAD

27 Mayıs 1595 tarihiyle Ankara beyi ve Mürtezabad kadısına gönderilen hükümde Sultan Beyazıt Vakfı'ndan Yassıviran Köyü'nden Cenderoğlu Kalender

⁵³² BA., *Mühimme Defteri* 73, 202/468.

⁵³³ BA., *Mühimme Defteri* 74, 136/472.

⁵³⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 467/1032.

⁵³⁵ BA., *Mühimme Defteri* 74, 133/461.

eşkıyadan olup evler bastığı işkencede bulunduğu hatta yaptığı işkenceden Musa Fakîh adlı birinin hayatını kaybettiği anlatılmaktadır. Şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁵³⁶.

BURSA

Bursa'da ferdi veya küçük gruplar adı altında inceleyebileceğimiz yedi olay vardır. Birincisi, 27 Mayıs 1595 tarihiyle Bursa sancakbeyine gönderilen hükümde yer almaktadır. Bursa'da ehl-i fesâd ve eşkıyanın bulunduğu belirtilerek istediklerinde has, vakıf ve serbest köylere girebildikleri için yakalanmalarının çok güç olduğu anlatılmaktadır. Ehl-i fesâdın her nerede bulunursa yakalanarak sorgulanıp şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁵³⁷. Daha sonra Bursa ve Kite kadısına 29 Mayıs 1595 tarihiyle gönderilen hükümde de Bursa ve civarındaki eşkıyanın yakalanarak haklarından gelinmesi için İstanbul'a gönderilmesi istenmiştir⁵³⁸.

İkinci olay, 21 Ağustos 1595 tarihiyle Bursa, Kefe kadılarına Sekbanbaşı olup Dergâh-ı Muallâ Müteferrikalarından Mahmud'a gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde ise Bursa ve civarındaki ehl-i fesâdın Mısır beylerbeyi ve diğer bazı kişilerin mandralarına sığınarak yakalanmalarının güçleştiği anlatılmaktadır. Sinan Çavuş yardımıyla eşkıyanın ele getirilerek şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁵³⁹.

Konuyla alakalı üçüncü hüküm, 18 Temmuz 1596 tarihiyle Hüdavendigâr sancağında bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır ki hükümde Hüdavendigâr Sancağı'nda da eşkıyanın ortaya çıktığı anlatılmaktadır. Dergah-ı Ali Müteferrikalarından Derviş civarın muhafazasıyla görevlendirilmiştir⁵⁴⁰.

3 Nisan 1605 tarihinde Bursa kadısına gönderilen hükümde, yeniçeri adını kullanan Urumî oğlu Mustafa ve Çalık Hüseyin adlı kişilerin yol kesip halka zulüm

⁵³⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 239/556.

⁵³⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 238/555.

⁵³⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 242/565.

⁵³⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 17/41.

⁵⁴⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 98/335.

ettikleri belirtilmektedir. Haklarından gelinmesi için ferman bulunup bu kişilerin İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵⁴¹.

Beşinci olay, 11 Nisan 1605 tarihiyle Bursa Sancağı'nda bulunan kadınlara gönderilen hükümde bulunup, eşkıyanın yol keserek adam öldürdüğü ve mal yağmaladığı şeklinde izah edilmiştir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁵⁴².

15 Ekim 1607 tarihiyle Bursa kadısına ve eski Hüdavendigâr Sancağı'nda bulunup Bursa muhafazasında olan Hamza Bey'e ve Bursa'da bulunan kadınlara gönderilen hüküm altıncı olayı oluşturmaktadır. Hükme göre eşkıyanın "seferden gelirüz" diyerek seferli şeklinde halka zulümde bulunduğu görülmektedir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁵⁴³.

Son olay ise şu şekilde meydana gelmiştir: 9 Aralık 1607 tarihinde eski Temaşvar beylerbeyi olup Silistre sancağı mutasarrıfı Ahmet'e gönderilen hükümde Kalenderoğlu'nun Hüdavendigâr sancağında faaliyet içerisinde olduğu belirtilmiştir⁵⁴⁴. 9 Aralık 1607 tarihiyle Tırhâlâ, Ilıca ve Gümülcine kadınlara gönderilen bir başka hükümde de zorba eşkıyanın Tırhala civarında olduğu belirtilmektedir⁵⁴⁵. Aynı tarihte vezir Hasan Paşa'a gönderilen hükümde Kalenderoğlu'nun yanındaki leventle Pazardere, Mihallıç Köprüsü ve Suçatı boğazlarından geçerek Mihallıç'a doğru ilerlediği belirtilmiştir⁵⁴⁶. 9 Aralık 1607 tarihli bir hüküm de eski Bosna eyaleti mutasarrıfı Sinan Paşa'ya gönderilmiştir. Kalenderoğlu'nun yanındaki adamlarla beraber Bursa'da bazı yerleri yaktıkları ve gün geçtikçe zulmünün arttığı anlatılmaktadır⁵⁴⁷. 29 Ocak 1608 tarihiyle eski Temaşvar beylerbeyi olup Silistre sancağı mutasarrıfı Ahmed Paşa'ya gönderilen hükümde de Kalenderoğlu'nun faaliyet içerisinde olduğu görülmektedir⁵⁴⁸.

⁵⁴¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 139/259.

⁵⁴² BA.,*Mühimme Defteri* 76, 151/390.

⁵⁴³ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 84/210.

⁵⁴⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 5/13

⁵⁴⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 6/16

⁵⁴⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 8/19

⁵⁴⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 8/20

⁵⁴⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 18/46

Vezer Hasan Paşa, Bursa muhafazasına tayin edilmiştir⁵⁴⁹. Pazardere, Mihalliç Köprüsü ve Suçatı boğazlarının eşkıyaya karşı set çekilerek eşkıyanın yakalanması ve kadı huzurunda haklarından gelinmesi hedeflenmiştir⁵⁵⁰. Hasan Paşa ile askerleri, vezir Yusuf Paşa ve adamları, atlılar, donanma, tüm beylerbeyi ve sancakbeylerinin Rumeli beylerbeyi önderliğinde hareket ederek Kalender'in yakalanması amaçlanmıştır⁵⁵¹. 9 Aralık 1607 tarihiyle Bolu sancakbeyine gönderilen hükümde kendisinden vezir Hasan Paşa'ya yardım etmesi istenmiştir⁵⁵². 18 Aralık 1607 tarihiyle eski *ordu-yu hümayun* kadısı Mevlana Süleyman'a ve ...'ya gönderil en iki ayrı hükümde eski Tebriz beylerbeyi Tekeli Mehmed Paşa ile eski Erzurum beylerbeyi Yusuf Paşa'nın Kalender'i kovmakla görevlendirildiği belirtilmektedir. Ayrıca eminler zümresinden İstanbul'da emekli yiğitler Yenişehir'deki il erlerinin de bu eşkıyanın kovulmasında görevlendirilmiştir⁵⁵³. 22 Aralık 1607 tarihiyle İznikmid muhafazasında olan vezir Davud Paşa'ya gönderilen hükümde İznikmid muhafazasında bulunan yeniçeri kethüdası Musluhiddin'in iki üç şorbacı yeterince yeniçeri ile Bursa'ya gönderilmiştir⁵⁵⁴. 22 Aralık 1607 tarihiyle vezir Hızır Paşa'ya ve Üsküdar kadısına gönderilen hükümde Halep'e giden askerlerden bir kısmının bu eşkıyayı yakalamak için gönderildiği belirtilmiştir⁵⁵⁵. 13 Ocak 1608 tarihiyle Edirne kadısına Edirne ve civarındaki askerlerinde bu eşkıyayı yakalamakla görevli oldukları direnenlerin dirliklerinin ellerinden alınacağı belirtilmiştir⁵⁵⁶. 6 Nisan 1608 tarihiyle Bursa kadısına gönderilen hükümde de Bursa'yı işgal eden Kalender'e karşı mücadele veren askerlerin yiyecek, giyecek ve silah ihtiyaçlarının karşılanması, kalenin tamir edilmesi, topların levazımının karşılanması için gerekli akçenin vilayet ahali ve tüccar işbirliğiyle karşılanması istenmiştir⁵⁵⁷. 8 Nisan 1608 tarihiyle Aydın'da muhassıl-ı emval olan Yusuf Paşa'ya gönderilen hükümde Aydın, Saruhan, Menteşe, Karesi sancak beyi Hasan ile beraber hareket etmeleri önerilerek eşkıyanın hakkında gelinmesi hedeflenmiştir⁵⁵⁸.

⁵⁴⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 5/13

⁵⁵⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 8/19

⁵⁵¹ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 8/20

⁵⁵² BA.,*Mühimme Defteri* 76, 12/31

⁵⁵³ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 90/227 BA.,*Mühimme Defteri* 76, 93/232

⁵⁵⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 91/228

⁵⁵⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 93/233

⁵⁵⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 14/35

⁵⁵⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 122/314

⁵⁵⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 37/90

MARAŞ

Maraş'ta ferdi veya küçük gruplar adı altında inceleyebileceğimiz üç olay vardır. Birincisi, 28 Mayıs 1595 ve 29 Mayıs 1595 tarihiyle Zulkadriyye beylerbeyi ve Maraş kadısına gönderilen iki ayrı hükümde Maraş'ta Bozca adlı kişinin eşkiyaya baş olduğu ve halka zulümde bulunduğu belirtilmiştir. Eşkiyanın yakalanarak *kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmektedir⁵⁵⁹.

İkincisi ise, 14 Eylül 1595 tarihiyle Maraş beylerbeyine gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Çamlıbel adlı derbendin kutta-i tarik ve harami yatağı olduğu ve buradaki kutta-i tarikin faaliyet içerisinde olduğu belirtilmiştir. 2000 akçelik sipahilerden 30 nefer bu iş için görevlendirilmiştir. Bunların başına ise Maraş Çavuşlarından Mehmed Çavuş tayin edilmiştir⁵⁶⁰.

Konuyla alakalı üçüncü olay, 25 Haziran 1596 tarihiyle Budaközide kadısı ve Budaközide bulunan valide sultan hasları voyvodasına gönderilen hükümde Delibey adıyla tanınan Mustafa'nın halka zulümde bulunduğu belirtilmiştir⁵⁶¹. 25 Haziran 1596 tarihiyle Zulkadriyye beylerbeyi ve Maraş kadısına gönderilen hükümde Maraş civarında faaliyet gösteren Delibey'in Ahıska mevacibini tahsile gelen Memi ve Gedik Mustafa üzerine gelerek mültezimi öldürdükleri ve tahsil ettikleri devlet malına el koydukları anlatılmıştır⁵⁶². 27 Haziran 1596 tarihiyle Kayseri beyi ve kadısına, aynı tarihle Zulkadriyye beylerbeyine, 2 Temmuz 1596 tarihiyle eski Bağdat beylerbeyi halen Halep muhafazasında olan Ali'ye, 5 Temmuz 1596 tarihiyle Budaközü kadısı ve Paşmaklık hasları voyvodasına gönderilen hükümlerde Delibey 70-80 sekban ve 50-60 atlı ile hacı ve tüccarların yolunu kesip, evler basıp halkın canına, malına, mülküne, ırzına kastettiği nakledilmiştir⁵⁶³. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın

⁵⁵⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 197/459; BA.,*Mühimme Defteri* 73, 243/568.

⁵⁶⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 373/833.

⁵⁶¹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 214/676

⁵⁶² BA.,*Mühimme Defteri* 74, 214/677

⁵⁶³ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 29/109 ; BA.,*Mühimme Defteri* 74, 216/684 ; BA.,*Mühimme Defteri* 74, 219/692 ; BA.,*Mühimme Defteri* 74, 220/697

beklenmesi emredilmiştir. Delibey'in sureti-i sicilleri ile İstanbul'a gönderilmesi karara bağlanmıştır.

ÇATALCA

28 Mayıs 1595 tarihiyle Çatalca kadısına gönderilen hükümde Mevkufçuoğlu Mustafa, adamları, Ahmed bin Mahmud, Hulit ve Vergaoğlu Mıstık ahalinin bazısından 5000 bazısından 7000 ve bazısından daha fazla akçe alarak halka baskıda buldukları ve vermeyenlere zulümde buldukları ve ayrıca arpa, buğday peksimet türünden yiyecek topladıkları da anlatılmaktadır. Yakalanarak *suret-i sicilleriyle kayd u bandle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵⁶⁴.

ÇAL

28 Mayıs 1595 tarihiyle Anadolu beylerbeyi ve Çal kadısına gönderilen hükümde Resul adlı şakinin Nebi ve Deruni adlı kardeşlerle beraber eşkıyalık yaptıkları belirtilmiştir. Rodos gemilerinde kürek cezasına çarptırılmaları emredilmiştir⁵⁶⁵.

GÖLHİSAR – SİROZ

31 Mayıs 1595 tarihiyle Gölhisar ve Siroz kadılarına gönderilen hükümde Ahmet adlı eşkıya, Sefer oğlu Ali'nin nikahlandığı karısı için "bizim yeğenimizin menkunasıdır" diye Sefer oğlu Ali ile zıtlaşarak Elmalı kadısı, Tekeli Süleyman Çavuş ve 40 eşkıya ile kırmızı bayraklı sipahi adıyla Ali'nin evini basarak zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Yakalananların hapsedilerek İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵⁶⁶.

gemiye konulmasına rağmen kaçmayı başarmıştır ve hâlâ zulümlerine devam etmektedir. Tekrar yakalanması için Gelibolu Muhafazası'nda bulunan Behram Bölükbaşı görevlendirilmiştir. Yakalandığı zaman İstanbul'a gönderilmesi ve ona yardım eden sipahilerin ise isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁵⁶⁷.

İkinci olay ise, 22 Haziran 1595 tarihiyle Gelibolu, Malkara ve Keşan kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde de civarda bulunan ehl-i fesâdın halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Suçluların yakalanarak hapsedilip İstanbul'a gönderilmesi emredilmektedir⁵⁶⁸.

Üçüncü olay, 6 Ağustos 1595 tarihiyle Gelibolu ve Biga sancaklarında bulunan kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, Gelibolu ve ayrıca Biga'da kutta-i tarikin bulunduğu söylenmektedir. Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Mehmed Çavuş'un konuyu teftiş ederek eşkıyayı yakalamakla görevlendirildiği belirtilerek yakalananların şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁵⁶⁹.

25 Haziran 1596 tarihiyle Gelibolu kadısına gönderilen hükümde son olay bulunmaktadır. Bu olay Kara Mustafa oğlu Hüseyin adlı kişilerin ehl-i fesâdın olduğuyla ilgilidir. Yeniçeri adıyla halka zulümde bulunduğu ve kendisinin zulüm yaptığını inkâr ettiği belirtilmektedir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁵⁷⁰.

EREĞLİ

Konuyla alakalı Ereğli'deki olay sayısı ikidir. İlki, 31 Mayıs 1595 tarihiyle Ereğli kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Ereğli'de bulunan eşkıyanın evler basıp yağmada buldukları anlatılmaktadır. Konuyla ilgili olarak Mehmet Çavuş görevlendirilerek yakalananların İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵⁷¹.

⁵⁶⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 180/423.

⁵⁶⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 76/178.

⁵⁶⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 516/1126.

⁵⁷⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 213/674.

⁵⁷¹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 181/424.

Son olay ise, 3 Mart 1605 tarihiyle Karaman beylerbeyi Ömer Paşa'ya gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükme göre, Niğde ve Ereğli'de bulunan eşkıyanın adam öldürüp mallarını yağmaladıkları ve köyler basıp yağmada buldukları anlatılmaktadır. Eşkıyanın il erleri yardımıyla yakalaması emredilmiştir. Suçluların yakalanarak şerle haklarından gelinmesi ve merkezlik durumların merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmiştir⁵⁷².

TEKE

Konuyla alakalı Teke'deki olay sayısı ikidir. İlki, 31 Mayıs 1595 tarihiyle Teke beyi ve Teke'deki kadılara gönderilen hükümde Teke'de ortaya çıkan eşkıyanın evler basıp yağmada buldukları ve yol keserek adam öldürüp mallarına el koydukları anlatılmaktadır. Has, vakıf ve serbest köylerde saklandıkları için faaliyetlerinin gittikçe arttığı görülmektedir. Yakalananların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁵⁷³.

Son olay ise, 19 Temmuz 1596 tarihiyle Teke sancağında bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Teke'de bulunan eşkıyanın sayısının oldukça arttığı belirtilmektedir⁵⁷⁴. 21 Temmuz 1596 tarihiyle eski Baf Sancakbeyi Ahmed'e gönderilen hükümde civardaki eşkıyanın serbest zeamet, tımar has köylerine sığınarak yakalanmaktan kurtuldukları ve fesâdlarının gittikçe arttığı anlatılmıştır⁵⁷⁵. Yiğit başları, il erleri ve kasaba halkının yardımlarıyla ehl-i fesâdın yakalanması emredilmiştir. Suçluların yakalanarak şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁵⁷⁶. 21 Temmuz 1596 tarihli hükümle ise Teke ve Aydın çevresinin muhafazasının eski Baf Sancakbeyi Ahmed'e verildiği görülmektedir⁵⁷⁷.

⁵⁷² BA.,*Mühimme Defteri* 75, 101/175.

⁵⁷³ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 181/425.

⁵⁷⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 13/34.

⁵⁷⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 34/124.

⁵⁷⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 13/34.

⁵⁷⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 34/124.

CEZİRE – İ MARMARA

31 Mayıs 1595 tarihiyle bostancı başına ve 21 Haziran 1595 tarihiyle Galata kadısına gönderilen iki ayrı hükümde de Cezire-i Marmara'ya kutta-i tarikin gelerek dağlara yerleşip Galata'da bulunan Şehzade Sultan Mehmed Vakfı köyleri ahalisinin evlerini bastıkları, insanları öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları anlatılmaktadır. İkinci hükümde harami sayısı 20 olduğu ve yaklaşık 15 evî bastıkları belirtilmiştir. Ehl-i fesâd ve eşkıyalık yapanların hapsedilerek İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵⁷⁸.

YÜZDEPARE

Konuyla alakalı Yüzdepare'deki olay sayısı ikidir. İlki, 31 Mayıs 1595 tarihiyle Kırşehir, Yüzdepare, Hacı Bektaş, Süleymanlı, Kara Keçili ve Kırklı kadılarına gönderilen hükümde Yüzdepare ahalisinden Şahin, kardeşi Gazanfer, akrabasından Turdu Han, arkadaşları Zibaloğlu Şenlik, Erdoğan ve birçok ehl-i fesâd ile bazen sipahi bazen acemi oğlanı ve yeniçeri adıyla halkın evlerini basıp akçe ve mallarını aldıkları kadınlarını kaçırdıkları anlatılmaktadır. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁵⁷⁹.

İkinci olay ise, 3 Nisan 1605 tarihiyle Kırşehri sancakbeyi ve Yüzdepare kadısına ve 9 Nisan 1605 tarihiyle Yüzdepare kadısına gönderilen iki ayrı hükümde görülmektedir. Yüzdepare Kazası'nda celali adıyla eşkıya istilası olup halkın mal ve erzakına el konulduğu anlatılmıştır. Ayrıca bu zorba eşkıyanın birkaç seneden beri faaliyet içerisinde olduğu belirtilerek kazaya gelip günlerce oturarak halkın malını yağmaladıkları anlatılmaktadır. Hükme göre zulümlerinden dolayı halkın *kat-i takati* kalmamıştır. Halkın kendi gücüyle palangalarını tamir etmeleri istenmiştir⁵⁸⁰.

ERZURUM

31 Mayıs 1595 tarihiyle Erzurum beylerbeyi ve Erzurum'daki kadılara gönderilen hükümde Erzurum'da bulunan eşkıyanın bölük halkı namında dolaşarak

⁵⁷⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 204/476; BA., *Mühimme Defteri* 73, 441/973.

⁵⁷⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 481/1057.

⁵⁸⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 126/232; BA., *Mühimme Defteri* 75, 206/421.

ahalinin malını yağmalayıp halka zulümde buldukları anlatılmaktadır. Konuyla ilgili olarak eski Silahat kethüdası olan Hasan görevlendirilmiştir⁵⁸¹.

HAMİD

Konuyla alakalı Hamid'deki olay sayısı ikidir. İlki, 1 Haziran 1595 tarihiyle Hamid'deki kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. İki yıldan beri seferde olan sancakbeyinin yokluğundan yararlanarak eşkıya ve ehl-i fesâdın ortaya çıktığı görülmektedir. Yakalananların sorgulanarak suçlu bulunanların şer ve kanun hasebiyle *salb ve siyaset ve kat-ı uzuvdan şerle lazım gelenin icra edilmesi* emredilmiştir⁵⁸².

İkinci olay ise, 1 Haziran 1595 tarihiyle Hamid Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen hükümde yer almaktadır. Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Kara Yazıcı Ali Çavuş'un oğlu "babam serdar oldu" diyerek 30 – 40 atlı ve 20'den fazla *tüfenkendaz* sekban ile halktan zorla mal ve hayvan alarak zulümde buldukları anlatılmaktadır. Halka zulümde bulunulmaması istenerek şikâyette bulunanların haklarının alınması emredilmiştir⁵⁸³.

Son olay ise, 29 Haziran 1595 tarihiyle Hamid beyi ve İrle kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki hükümde Timur Han ve Yahya'nın daima fesâd içerisinde oldukları ve Ak derbent yakınlarında kutta-i tarik haramilere yataklık ettikleri belirtilmiştir. Hapsedilerek İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir⁵⁸⁴.

VİZE

2 Haziran 1595 tarihiyle Vize Sancağı'ndaki kadılara gönderilen hükümde Vize yöneticilerinin sefere gitmesi dolayısıyla sancakta başlayan boşluktan yararlanarak eşkıyaların ev basıp yağmada buldukları şikâyete sebep olmuştur. Eski sancakbeyi Hürrem Paşaoğlu İskender'in il erleri yardımıyla eşkıyaya yakalaması emredilmiştir.

⁵⁸¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 486/1068.

⁵⁸² BA., *Mühimme Defteri* 73, 209/485.

⁵⁸³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 209/486.

⁵⁸⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 439/969.

Suçluların yakalanarak şerle haklarından gelinmesi ve ceza kararı merkezden verilecekler için merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmiştir⁵⁸⁵.

ALASONYA

Konuyla alakalı Alasonya'daki olay sayısı ikidir. İlki 3 Haziran 1595 tarihiyle Alasonya kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. eşkıyadan bazılarının kalpazanlık yaptıkları ve halka zulümde buldukları belirtilerek her sene Ağustos Ayı'nda Alasonya'da bir aylığına kurulan pazara gelen bu eşkıyalar kalp akçe ile alışveriş yapmak isteyip reddedilince kavga çıkardıkları anlatılmaktadır. Alasonya Nazırı Perviz Çavuş'tan eşkıya faaliyetlerini engellemesi istenerek suçluların şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁵⁸⁶.

İkinci olay ise 4 Mayıs 1607 tarihiyle Selanik kadısı, Ustrumca, Alasonya, Horpişte ve Çatalca kadılarına gönderilen bir hükümde bulunmaktadır. Hükümde, eşkıyanın halka eziyet ettiği ve bazı pınarlara gelen tüccarlara zulümde buldukları görülmüştür. Eşkıyanın yakalanması için muhafaza hizmetiyle Dergâh-ı Muallâ yeniçerileri çukaları hizmetinde olan talimhaneci başı İbrahim görevlendirilmiştir. Yakalanan suçluların İbrahim'e teslim edilerek İstanbul'a gönderilmesinin sağlanması emredilmiştir⁵⁸⁷.

SAMAKOV

Konuyla alakalı Samakov'da iki olay bulunmaktadır. İlki 3 Haziran 1595 tarihiyle Samakov kadısına gönderilen hükümde görülmektedir. Samakov'da Ali adlı kişinin ehl-i fesâd olup cebeci adıyla evler bastığı mallarına el koyduğu belirtilmektedir. Durumun teftiş edilmesi istenmiştir⁵⁸⁸.

⁵⁸⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 73/170.

⁵⁸⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 218/510.

⁵⁸⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 76, s.48/119.

⁵⁸⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 222/522.

İkinci olay ise, 15 Haziran 1605 tarihinde Samakovlu Ali Çavuş'a gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, hizmetkârı Ali'nin sipahi adıyla eşkıyalıkta bulunduğu belirtilmiştir. Haklarından gelinmesi emredilmiştir⁵⁸⁹.

SELMANLI

3 Haziran 1595 tarihiyle Rum beylerbeyi, Bozok beyi ve Selmanlı ve Bozok kadılarına gönderilen hükümde Selmanlı Kazası'ndan Oğuzoğulları diye tanınan Hüdayi, Ahmet, Üveys, Hakverdi, Kasım ve Ali kutta-i tarik ve hırsız oldukları belirtilerek Hakverdi'nin Bozok sancakbeyi tarafından tutulup kaza naibi Mevlana Recep Halife tarafından sicil edilerek *salb ve siyaset* olunmakla Hakverdi'nin adamları naibin evini bastıkla eşya ve erzakını yağmalayıp eşini kaçırıp çocuklarını öldürmüştür. Adamlarından çoğu yakalanarak siyaset olunmuşlardır. Yakalananların hapsedilerek İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁵⁹⁰.

MALATYA

Malatya'daki olay sayısı ikidir. Birincisi, 5 Haziran 1595 tarihiyle Rum beylerbeyi ve Malatya kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Malatya'dan Ferruh adlı kişinin kendi halinde olmayıp halktan boş yere akçe ve sair hayvan talep edip oğul ve kızlarını satıp 15.000 kuruş salgın saldığı anlatılmaktadır⁵⁹¹. 8 Ağustos 1595 tarihiyle Malatya kadısına gönderilen hükümde Ferruh'un zulmüne devam ettiği görülmektedir. Hükme göre Ferruh, ahalden 15.000 kuruş, 30 deve, 2 at ve 4 manda almıştır⁵⁹². 10 Ağustos 1595 tarihiyle Anadolu beylerbeyi, sancakbeyleri ve kadılara gönderilen hükümde Ferruh Bey'in ehl-i fesâd ve eşkıyadan olduğu belirtilmiştir⁵⁹³. İlk hükümde Ferruh'un yakalanarak *suret-i sicilleriyle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir. İkinci hükümde *ber vechle* hakkından gelinmesi istenmiştir. Son hükümde ise Ferruh'un ilerleri ile bu iş için görevlendirilen Dergah-ı Muallâ

⁵⁸⁹ BA., *Mühimme Defteri* 77, 93/301.

⁵⁹⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 225/528.

⁵⁹¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 134/315.

⁵⁹² BA., *Mühimme Defteri* 73, 51/119.

⁵⁹³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 23/53.

kapıcılarından Aydın ve Hürrem tarafından yakalanması emredilmiştir. Yakalanarak hapsedip İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir.

Son olay ise, 23 Nisan 1605 tarihiyle Malatya bey ve kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır Hükme göre Malatya ve çevresinde celaliler gittikçe artmaktadır. Muhafaza için Karayazıcı ve birkaç idari yetkili görevlendirilmiştir. Daha sonra Karayazıcı'nın eşkıyalık yaptığı görülmektedir. Yakalanan eşkıyanın şerle hakkından gelinmek emredilmiştir⁵⁹⁴.

PETRİÇ

6 Haziran 1595 tarihiyle Köstendil kadısına ve 12 Eylül 1595 tarihli Köstendil Beyi'ne gönderilen iki ayrı hükümde Petriç'ten Carullah adlı kişinin bir iki seneden beri çavuş namıyla yanlarına aldıkları eşkıya ile ahalinin malına el koyduğu Ahmed adlı çavuşu ve kardeşini yaraladığı anlatılmaktadır. Ayrıca oğlu Mahmud adlı şaki dahi yine birkaç levent ile bir kişiyi ve Ahmed adlı bir sipahiyi kılıç ile öldürdüğü belirtilmektedir. Haklarından gelip *ne vechle siyaset olunduğumun* merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁵⁹⁵.

AYDIN

15 Haziran 1595 tarihiyle Aydın ve Menteşe kadılarına gönderilen hükümde Güzelhisar sakinlerinden Karacaoğlu Ahmed adlı kişinin serdar namına Aydın ve Menteşe civarına gelerek halktan akçe toplayıp zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Menteşe ve Aydın civarından sürülmesi emredilmiştir⁵⁹⁶.

İNECİK

Konuyla alakalı İncik'deki olay sayısı ikidir. İlki, 15 Haziran 1595 tarihiyle İncik kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, İncik'teki sefere giden sipahi taifesi ve yeniçerilerin yokluğundan istifade ederek ortaya çıkan eşkıyanın faaliyet içerisinde olduğu belirtilerek Malkara ve Rodoscuk'a gidenleri rencide ettikleri

⁵⁹⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 273/572.

⁵⁹⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 127/296; BA.,*Mühimme Defteri* 73, 554/1207.

⁵⁹⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 102/231.

anlatılmaktadır. Suçluların yakalanarak kürek cezasına çarptırılmak için *üzerlerindeki mevadin suret-i sicilleriyle* İstanbul'a gönderilmesi istenmektedir⁵⁹⁷.

İkinci olay ise 23 Nisan 1605 tarihiyle Rodosçuk, İncik, Malkara, Keşan, Hayrabolu, Evreşe, İpsala, İneboz, Dimetoka, Meğri, Karacık, Bergos, Köprü, Çorlu ve Ereğli kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Rodosçuk, İncik, Malkara, Keşan, Hayrabolu, Evreşe, İpsala, İneboz, Dimetoka, Meğri, Karacık, Bergos, Köprü, Çorlu ve Ereğli Kazaları'nda eşkıyanın büyük gruplar halinde yol keserek ve ev basarak adam öldürdükleri mal ve erzaklarına el koydukları ve kız erkek çocuklarını ve kadınları kaçırdıkları belirtilmektedir. Suçlu olanlar içerisinde yeniçeri ve acemi oğlanı olanların isim, resim ve bölükleriyle merkeze bilgi verilerek dirliklerinin ellerinden alınması ve yeniçeri ve acemi oğlanı olmayanların ise şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁵⁹⁸.

BENDER

15 Haziran 1595 tarihiyle Bender, Kili ve Samakov kadılarına gönderilen hükümde eşkıyadan bazılarının yeniçeri, acemioğlanı, sipahi, cebeci ve topçu namıyla dolaştıkları ve bu adlarla halka zulüm ettikleri belirtilmektedir. Konunun teftiş edilerek arza ihtiyaç duyulan olaylar için suçluların hapsedilerek isim ve resimlerinin bildirilmesi, arza ihtiyaç duyulmayanlar için şerle haklarında lazım gelenin yapılması emredilmiştir⁵⁹⁹.

ANKARA

Konuyla alakalı Ankara'daki olay sayısı ikidir. İlki, 15 Haziran 1595'te Yörükân - 1 Ankara kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, sipahi, yeniçeri ve acemi oğlanı adıyla eşkıyalık yapan leventler, geceleri evler basıp talan yapmışlardır. İsim ve resimleriyle bildirilirse haklarından gelineceği belirtilmiştir⁶⁰⁰.

⁵⁹⁷ BA., *Mühimme Defteri* 73, 102/232.

⁵⁹⁸ BA., *Mühimme Defteri* 75, 278/580.

⁵⁹⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 166/389.

⁶⁰⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 166/390.

Son olay ise, 3 Nisan 1605 tarihiyle Ankara sancak beyine gönderilen hükümde bulunup bu hükümde Küçük Ali adlı şakinin on yıldan beri isyan içerisinde olduğu yollar kesip köyleri bastığı, halkın malına el koyduğu, birçok kişiyi öldürdüğü anlatılmıştır. Ankara'nın güvenliği için Anadolu çavuşlarından Aydın Çavuş görevlendirilmiştir. Aydın Çavuş'un 30 adamı ve Ankara'da 3.000 akçeden aşağı tımarı bulunan 30 sipahiyle birlikte Ankara'nın güvenliğini sağlayacağı belirtilmektedir⁶⁰¹.

EĞRİBOZ

Konuyla alakalı Ereğli'deki olay sayısı ikidir. İlki, 15 Haziran 1595 tarihiyle Eğriboz beyine gönderilen hükümde yer almaktadır ki bu hükümde bir grup eşkıyanın daima fesâd içerisinde olup bağ ve bahçelere girip zarar verdikleri hırsızlık yaptıkları ve halkın göçe başlamasına neden oldukları anlatılmaktadır. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁶⁰².

Son olay ise, 2 Temmuz 1595 tarihiyle Eğriboz kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Eğriboz'da yaşayan Hızır Çavuş ve damadı Nasuh Çavuş'un ehl-i fesâd olduğunun iddia edildiği ve yapılan teftiş sonunda bu iddianın doğruluğunun tespit edildiği anlatılmaktadır. Haklarından gelinmek emredilmiştir⁶⁰³.

YAVİCE

15 Haziran 1595 tarihiyle Burdur, Yavice ve Kemer kadılarına gönderilen hükümde Yavice'den Kara Cafer adlı kişinin çavuş namıyla halktan akçe topladığı emval ve erzakını yağmaladığı yanına aldığı leventlerle bir çok ev basıp adam öldürdükleri yollara inerek eşkıyalık yaptığı belirtilmektedir. İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁶⁰⁴.

⁶⁰¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 138/257

⁶⁰² BA.,*Mühimme Defteri* 73, 167/391.

⁶⁰³ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 455/1005.

⁶⁰⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 168/394.

GALATA – ÜSKÜDAR

Konuyla alakalı olarak Gelibolu ve Üsküdar civarındaki olay sayısı beştir. İlki, 15 Haziran 1595 tarihiyle Galata kadısına gönderilen hükümdedir. Bu hükümde Galata civarında bulunan eşkıyaların faaliyet içerisinde olduğu belirtilerek sancakbeyi subaşlarında eşkıyaları korudukları ve bu nedenle yakalanmalarının zorlaştığı belirtilmektedir. Bu çevredeki eşkıyayı yakalamak ve huzuru sağlamakla Hassa bostancıbaşlarından Ferhat görevlendirilerek yakalananların İstanbul'a gönderilmesi istenmektedir⁶⁰⁵.

İkincisi, 25 Ağustos 1604 tarihiyle Galata kadısına, Biga sancakbeyi ve Müderris Mevlana Mustafa'ya gönderilen hükümde bulunmaktadır. Musli, Beylioğlu, Küçük Mehmed, Demircioğlu, Kabasakal, Hüseyin, Koca Veli ve Deli Mustafa adlı kişiler eşkıya ve ehl-i fesâd olup yanında bulunan yeniçeri ve acemi oğlanı şeklinde dolaşan eşkıya ile beraber adam öldürdükleri yağmada buldukları belirtilmiştir. Tire'den gelip Göğercinlik Kazası'nda konaklamak zorunda kalan Hüseyin, Mustafa, Ahmed, diğer Hüseyin, Emir ve Mehmed adındaki tacirler 14 akçelik mal ile kondukları mahalde saldırıya uğramışlardır. Emin'in kardeşi Musa'yı öldürüp birçok kişiyi de yaralamışlardır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶⁰⁶.

Üçüncü olay, 5 Mart 1605 tarihiyle Galata kadısına gönderilen hükümde Galata Kasım Paşa'da bulunan meyhanelere civardan eşkıya, harami ve levent gelerek genel asayiş bozdukları belirtilmektedir. Bu çevredeki eşkıyayı yakalamak ve huzuru sağlanması istenerek eşkıyanın yakalanıp kefile bağlanması kefile bağlanamayan kişilerin hapsedilerek İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir⁶⁰⁷.

Dördüncü olay ise, 12 Nisan 1605 tarihiyle Üsküdar kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, Üsküdar'daki bazı kişilerin evlerini han ve ahır

⁶⁰⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 168/395.

⁶⁰⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 31/36.

⁶⁰⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 256/533.

yaparak Üsküdar'daki eşkıya ve ehl-i fesâdın bu kişilerin evinde konaklamasına neden olduğu anlatılmaktadır. Eşkıyanın teftişi için Vezir Hasan Paşa görevlendirilmiştir. Üsküdar'da evlerin han ve ahır şeklinde işletilmesine izin verilmemesi ve böyle işleyen yerlerin kapatılması emredilmiştir⁶⁰⁸.

Son olay ise, 13 Nisan 1608 tarihiyle Galata ve Üsküdar kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, civardaki eşkıya ve ehl-i fesâdın Galata, Üsküdar ve Eyüp'e gelerek oda ve hanlarda yaşadıkları ve asayiş bozdukları anlatılmaktadır. Eşkıyanın teftişi için bir kapudan görevlendirilmiştir. Mahalle sakinlerinin yardımıyla ünlü olanların yakalanması amaçlanmıştır. Kefile bağlı olmayanların şehir içine alınmaması emredilmiştir. Suç işleyenlerin suçuna göre hapis ve başka bir yere gönderilmesi emredilmiştir⁶⁰⁹.

KARAHİSAR-I SAHİP

Konuyla alakalı Karahisar'daki olay sayısı altıdır. İlki 16 Haziran 1595 tarihiyle Karahisar'da bulunan kadılara ve Akşehir, Iğın, Bayalı, Sefer-i Hisar ve Günyüzü kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Karahisar ve çevresindeki eşkıyalık faaliyetlerinden bahsedilmektedir. Hükme göre daha önceden başlayan eşkıyalık faaliyetlerini engellemek için Dergâh-ı Mualla Çavuşları'ndan Kulazade Süleyman Çavuş görevlendirilmiş ve civar bölgede asayiş sağlamayı başarmıştır. Görev süresi bitince ve idari görevliler sefere gidince bu huzur bozulmaya başlamıştır. Civardaki asayişin tekrar sağlanması için vefat eden Süleyman Çavuş'un oğlu Dergâh-ı Muallâ Çavuşları'ndan Mehmet Çavuş görevlendirilmiştir. Suçluların yakalanarak arza ihtiyaç olan durumlardaki suçluların hapsedilip isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁶¹⁰.

İkinci olay ise, 27 Temmuz 1595 tarihiyle Karahisar-ı Sahip kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, Karahisar-ı Sahip'te eşkıyanın yeniçeri ve acemioğlanı adına gezip halka zulümde bulunduğu belirtilmektedir. 2 Eylül 1595 tarihli Karahisar-ı Sahip Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen bir diğer hükümde yine bu

⁶⁰⁸ BA., *Mühimme Defteri* 75, 156/289.

⁶⁰⁹ BA., *Mühimme Defteri* 76, 126/326.

⁶¹⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 88/205.

konuya parmak basılarak eşkıyanın Dergâh-ı Muallâ Çavuşları zemetlerine ve serbest tımarlara sığınarak yakalanmalarının güçleşmesine neden olduğu anlatılmaktadır. Yeniçeri Ağası'nın eşkıyanın yakalanmasına dair bir mektup vermiştir. Her iki hükümde de eşkıyanın yakalanarak hakkından gelinmesi emredilmiştir⁶¹¹.

Konuyla alakalı üçüncü olaya, 31 Temmuz 1595 tarihiyle Karahisar, Abalı, Develi, Ürgüp kadılarına gönderilen hükümde rastlanmaktadır. Adı geçen yerlerde kutta-i tarik ve ehl-i fesâdın olduğu belirtilerek bunların insanları öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları anlatılmaktadır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶¹².

Dördüncü olay ise, 21 Temmuz 1596 tarihiyle Karahisar'da bulunan kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Kutta-i tarik, haramzade ve eşkıyanın evler basıp yol kesip insanları öldürüp mallarını yağmaladıkları anlatılmaktadır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir. Ayrıca bu konuyla ilgilenmek üzere Dergah-ı Ali müteferrikalarından Mehmed bu civara gönderilmiştir⁶¹³.

Beşinci olay ise, 3 Nisan 1605 tarihinde Karahisar-ı Sahip sancağında bulunan kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Civardaki eşkıyanın *zorba zorba olup* halkın evlerini yakarak, mal ve erzaklarına el koydukları kadın ve kızlarına tecavüzde buldukları belirtilmektedir⁶¹⁴. 17 Nisan 1605 tarihiyle eski Anadolu beylerbeyi Üveys Paşa'ya gönderilen hükümde de Karahisar'daki eşkıya varlığı ve halka yaptıkları zulümden bahsedilmektedir⁶¹⁵. Eşkıyanın yakalanarak hakkından gelinmesi emredilmiştir. 17 Nisan 1605 tarihli hükümde yakalanın eşkıyanın şerle hakkından gelinmesinden başka eşkıyanın yakalanma aşamasında il erleri, mirliva mütesellimleri, vilayet zabitleri ve voyvodaların çalışması emredilmiştir⁶¹⁶.

⁶¹¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 266/608; BA., *Mühimme Defteri* 73, 280/640.

⁶¹² BA., *Mühimme Defteri* 73, 34/81.

⁶¹³ BA., *Mühimme Defteri* 74, 35/127.

⁶¹⁴ BA., *Mühimme Defteri* 75, 129/237.

⁶¹⁵ BA., *Mühimme Defteri* 75, 51/72.

⁶¹⁶ BA., *Mühimme Defteri* 75, 51/72.

Konuyla alakalı son olay 23 Nisan 1605 tarihiyle Karahisar-ı Sahip kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, birkaç seneden beri Karahisar-ı Sahip civarında celali eşkıyası bulunup bundan dolayı halkın dağlara kaçtığı anlatılmıştır. Halkın malına el koyup bir çoğunu öldürmüşlerdir. Halkın kendi gücüyle palangalarını tamir etmeleri istenmiştir. Yakalanan eşkıyanın *ber vechle* hakkından gelinmesi emredilmiştir⁶¹⁷.

KEFE

18 Haziran 1595 tarihiyle Kefe'de bulunan kadılara gönderilen hükümde Kefe'de bulunan eşkıya ve ehl-i fesâdın faaliyetleri belirtilmektedir. Eşkıyanın yakalanarak hassa kadirga reislerinden Ahmed Reis'in kadirgasında küreğe konulmaları emredilmiştir⁶¹⁸.

MORA

Mora'daki yaşanan altı olaya rastlanmaktadır. Birincisi, 17 Haziran 1595 tarihiyle Mora kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Mora'da 15 haraminin yakalandığı belirtilerek bunların bir yahudi ve 6 Rum'un evlerini basıp eşya ve 3000 nakit akçelerini aldıkları ve Yahudi olan kişiyi öldürdükleri ortaya çıkmıştır. Yakalanan haramilerin 9'u küreğe konulmuş diğerlerinin ise şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁶¹⁹.

İkinci olay ise, 19 Haziran 1595 tarihiyle Eğriboz Sancağında bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Eğriboz'da bulunan ehl-i fesâdın serbest köylere sığınarak yakalanmaktan kurtuldukları görülmektedir. 7 Temmuz 1595 tarihli hüküm ise Eğriboz, Mora, İnebahtı, Mezistre ve Dergâh-ı Muallâ müteferrikalarından Süleyman'a gönderilen hükümde civardaki eşkıyanın yol kesip adam öldürdüğü ve mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Eşkıyanın ve onlara yataklık edenlerin yakalanarak şerle

⁶¹⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 278/581; BA.,*Mühimme Defteri* 75, 283/591.

⁶¹⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 83/194.

⁶¹⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 84/195.

haklarından gelinmesi istenmektedir. Arza ihtiyaç duyulan durumların merkeze bildirilmesi istenmiştir⁶²⁰.

Üçüncü olay ise, 23 Mart 1605 tarihiyle Eğriboz, Atina, İstefe, Livadya, Gördös, Ropoz, Traboliçe, Megara kadılarına ve Eğriboz ile Mora'da bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde civardaki eşkıyanın gruplar halinde dolaşarak yağmada buldukları ve halka zulüm ettikleri anlatılmaktadır. Eşkıyanın ve onlara yataklık edenlerin yakalanarak şerle haklarından geyinmesi istenmektedir. Arza ihtiyaç duyulan durumların merkeze bildirilmesi istenmiştir⁶²¹.

Dördüncü olay, 11 Nisan 1605 tarihiyle Gördös kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, eşkıyanın Gördös'te fakir halkın erzak ve malına el koyduğu belirtilmiştir. Eşkıyanın ve onlara yataklık edenlerin yakalanarak şerle haklarından gelinmesi istenmektedir. Arza ihtiyaç duyulan durumların merkeze bildirilmesi istenmiştir. Ayrıca Gördös halkının eşkıyadan korunmak için kale inşa edilmesine izin verilmektedir⁶²².

Beşinci olay ise, 6 Kasım 1607 tarihiyle Mora beyi ve Mora'da bulunan kadılara gönderilen hükümde Mora'da bulunan eşkıyanın ve ehl-i fesâdın yeniçeri, sipahi ve acemi oğlanı şeklinde gezerek halka salgın saldığı, yol keserek adam öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları anlatılmaktadır. Eşkıyanın ve onlara yataklık edenlerin yakalanarak şerle haklarından gelinmesi istenmektedir. Arza ihtiyaç duyulan durumların merkeze bildirilmesi istenmiştir. Bunlara ilaveten eşkıyayı engellemek için Hasan Çavuş'un görevlendirildiğı ama daha sonra yerine Dergâh-ı Muallâ Yeniçeri Çavuşlarından Muhammed Çavuş'un görevlendirildiğı anlatılmaktadır⁶²³.

Son olay ise, 8 Nisan 1608 tarihiyle Mora beyi ve Koron kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Dervişoğulları diye tanınan Mustafa, Hasan, Hüseyin kardeşler ve Feraçoğlu diğeri Hüseyin 40 atlı ve 40 sekban ile kasaba ve köylerde dolaşıp Anadolu Canibinde gezen celali eşkıyasıyla beraber zulümde bulunarak

⁶²⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 451/996; BA.,*Mühimme Defteri* 73, 587/1286.

⁶²¹ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 146/378.

⁶²² BA.,*Mühimme Defteri* 76, 157/403.

⁶²³ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 72/180.

Mora'dan akçe topladıkları belirtilerek adam öldürdükleri yağmada buldukları kısacası halkın ve devletin huzurunu bozacak faaliyetlerde buldukları anlatılmaktadır. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁶²⁴.

PİRLEPE

21 Haziran 1595 tarihiyle Müfettiş-i Kesriye kadısı Mevlana Hüsrev ve Pirlepe kadısına gönderilen hükümde Kesriye ve Pirlepe civarında eşkıyanın faaliyetleri olduğu belirtilerek bir gece Dergâh-ı Muallâ Çavuşları'ndan Mehmet Çavuş'un çiftliğini bastığı anlatılmaktadır. Eşkıyanın yakalanarak haklarında şerle gerekenin yapılması emredilmiştir⁶²⁵.

İNEGÖL

Konuyla alakalı İnegöl'de üç olaya rastlanmıştır. Birincisi, İnegöl kadısına 21 Haziran 1595 tarihiyle yazılan hükümde bulunmaktadır. İnegöl'de yaşayan Hüseyin Subaşının sipahi adını kullanarak yanına 15-20 atlı levent alarak İstanbul'da nişancı olan Hamza'nın İnegöl'deki haslarını zaptettiği ve Subaşı Perviz'i öldürmek kastıyla odasını basıp hizmetkârını yaraladığı anlatılmaktadır. Durumun teftiş edilerek suçlu bulunduğu takdirde İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁶²⁶.

İkinci olay ise 17 Nisan 1605 tarihiyle eski Anadolu beylerbeyi Üveys Paşa'ya , İnegöl ve Alaşehir kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, eşkıyanın halkın yer ve yurtlarını terk etmesine sebep oldukları ve eşkıyanın hücumlarının Aydın ve Saruhan'a kadar uzandığı anlatılmaktadır. Eşkıyanın kovulması için Kapıkullarından Hüseyin il erlerine *baş ve buğ* edilmiştir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶²⁷.

⁶²⁴ BA., *Mühimme Defteri* 76, 39/95.

⁶²⁵ BA., *Mühimme Defteri* 73, 426/940.

⁶²⁶ BA., *Mühimme Defteri* 73, 441/974.

⁶²⁷ BA., *Mühimme Defteri* 75, 52/74.

Diğer bir olaya 20 Nisan 1608 tarihiyle Anadolu Eyaletine mutasarrıf olan Vezir Sinan Paşa'ya ve İnegöl kadısına gönderilen hükümde rastlanmaktadır. İnegöl Kazasına bağlı Sekizlaz ( ) adlı köy halkı kendilerinden narh-ı ruzi üzere akçe talep eden Anadolu mutasarrıfı olan Vezir Sinan Paşa'ya karşı isyankâr tutum içerisinde bulunup adamlarından birini öldürdükleri ve birçoğunu da yaraladıkları anlatılmaktadır. Hükmün ilerleyen kısımlarında da bu köy halkının kutta-i tarik ve ehl-i fesâddan oldukları belirtilmiştir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶²⁸.

ERİHA

22 Haziran 1595 tarihiyle eski Basra beylerbeyi olan Ali Paşa'ya ve Halep kadısına gönderilen hükümde Eriha'da sakin Şeyh Abdulvahap'ın kardeşi şafii müftüsü Abdurrahman ve kızı Ayşe Hacı Celal, Hacı Yusuf, Hacı Ebubekir, Mustafa ve yanlarındaki eşkıya ile öldürüp mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Eşkiyanın yakalanarak suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶²⁹.

SİLİSTRE – NİĞBOLU

Silistre ve Niğbolu'da yaşanan dört olay bulunmaktadır. 1 Temmuz 1595 tarihiyle Silistre ve Niğbolu sancaklarında bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır ki Silistre ve Niğbolu çevresinde bazı eşkıya ve kutta-i tarikin bulunup evler bastıkları yağmada buldukları ahalinin cami ve mescitlerde ibadetlerini engelledikleri anlatılmaktadır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶³⁰.

İkinci olay ise, 25 Mart 1605 tarihiyle Tuna muhafazasında olan Vezir Hızır Paşa'ya gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, civardaki eşkiyanın tatar adıyla başlarına kalpaklar giyip silahlı köy köy dolaşip yollarda, değirmen ve çiftliklerde

⁶²⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 87/218.

⁶²⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 78/181.

⁶³⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 413/909.

buldukları kişileri tutarak eziyet ettikleri belirtilmektedir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶³¹.

Üçüncü olay, 3 Nisan 1605 tarihiyle Silistre beylerbeyi Ali Paşa'ya gönderilen hükümde yer almaktadır ki bu hükümde eşkıyaya reis olan Kemerli Abdi adlı kişinin "Bender beyi oldum" diyerek 40-50 eşkıyayla Kili Kalesi'ne gelip Bender beyi olan Murtaza Beyi dört adamıyla öldürdüğü on yükten fazla akçesini aldığı Mevlana Abdullah'ı sebepsiz yere hapsedip 500 sikke flori ile 500 florilik malına el koyduğu, elinden firar eden Mevlana Abdullah'ın evini basıp yağmaladığı nakledilmektedir. Hapsedilerek suret-i sicilleri ile hakkından gelinmesi için İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁶³².

Dördüncü olay ise 7 Mart 1606 tarihiyle Niğbolu'da bulunan kadılara ve Niğbolu sancağında bulunan züema, erbab-tımar, bölük halkı, yeniçeri ve sair ahaliye gönderilen iki ayrı hükümde anlatılmaktadır. Çakaloğlu ve beraberindeki eşkıyanın yol kesip, adam öldürdüğü ve mallarını yağmaladığı görülmektedir. Silistre ve Niğbolu sancakları beyi ile eski Niğbolu beyi Ahmet Paşa, eşkıyanın yakalanıp hakkından gelinmesiyle görevlendirilmiştir. Eşkıyanın yakalanır yakalanmaz şerle hakkından gelinmesi istenmiştir⁶³³.

RUHA

1 Temmuz 1595 tarihiyle Rakka beylerbeyi ve Ruha kadısına gönderilen hükümde Ruha'da yaşayan Hacı Abdurrahman bin Hoca Ali kendi halinde olmayıp subaşı, kethüda ve ehl-i örfün yanına giderek müslümanlar hakkında iftirada bulunup akçelerini alarak zulümde bulunulmasına sebep olduğu belirtilmektedir. Yakalanarak *suret-i sicilleriyle kayd u bendle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁶³⁴.

⁶³¹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 223/460.

⁶³² BA., *Mühimme Defteri* 75, 137/254

⁶³³ BA., *Mühimme Defteri* 76, 228/632; BA., *Mühimme Defteri* 77, 229/633.

⁶³⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 414/912.

ULUBEY

Konuyla alakalı Ulubey'deki olay sayısı ikidir. İki 1 Temmuz 1595 tarihiyle Bayramlı, Ulubey ve Ebuhayr kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. İsmail adlı zımminin subaşı Kürd Süleyman'ın şaki ve ehl-i fesâd olup adamlarından Deli Kasım'ın 40 – 50 eşkıya ile Müslümanların malını yağmaladığı, Ulubey kadısının mahkemesini bastığı, Mustafa Çavuş'un evini basarak 1000 altınını ve katırlarını aldığı bildirilmiştir. Şerle hakkında gelinmesi istenmiştir⁶³⁵.

Son olay ise, 2 Eylül 1595 tarihiyle Karahisar-ı şarki bey, Ulubey ve Bayramlı kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Tokabaş diye tanınan Ramazan'ın ehl-i fesâdtan olduğu belirtilerek silahlanarak Hasan Fakih'in evini bastığı ve kılıç ile sol elini kestiği anlatılmıştır. Suçlunun da elinin kesilmesi emredilmiştir⁶³⁶.

SEYDİGAZİ

4 Temmuz 1595 tarihinde Sultanönü Beyi, Seydigazi, Eskişehir ve Karacaşehir kadılarına gönderilen hükümde Trabzon'dan gelip Seydigazi'ye yerleşen bazı *kavgacılar* yeniçeri ve acemi adını kullanarak halka zulüm etmişlerdir, evler basmış ve kendilerine zorla içki meclisleri kurdurmışlardır. Çarşı ve pazarlarda silahlı dolaşarak birçok kişiyi yaralamışlar, hamam yollarında kadınlara tacizde bulunmuşlardır. *İsim ve resimleriyle merkeze bildirile ki haklarından geline* şeklinde emredilmiştir⁶³⁷.

ESKİŞEHİR

Eskişehir'de görülen olay sayısı ikidir. Birincisi, 6 Temmuz 1595 tarihiyle Eskişehir'deki kadınlara gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, ehl-i fesâd ve eşkıyanın yol keserek adam öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Civardaki eşkıyadan olan yeniçeri , sipahi ve acemi oğlanı olanların eşkıyayı yakalamakla görevli Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Mehmed Çavuş'a bildirilmesi ve

⁶³⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 439/970.

⁶³⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 361/793.

⁶³⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 586/1285.

yakalananların isim ile resimlerinin merkezi bildirilmesi istenmiştir. Diğerlerinin ise haklarında gerekenin yapılması emredilmiştir⁶³⁸.

İkincisi ise, 14 Eylül 1595 tarihiyle Eskişehir kadısına ve Karahisar'da bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Civardaki ehl-i fesâd ve eşkıyanın yeniçeri ve acemioğlanı adına dolaşıp halka zulümde buldukları belirtilmektedir. Eşkıyanın, Seydigazi'de bulunan yeniçerilerden Ferhat yardımıyla yakalanması hedeflenmiştir⁶³⁹.

ŞAM

7 Temmuz 1595 tarihiyle Şam beylerbeyi ve kadısına gönderilen hükümde Maanoğlu, Şahapoğulları, Şeyh Ebusaid ve Şerefeddin oğlu adlı şakilerin yanındaki diğer yoldaşlarıyla beraber Safet beyi iken vefat eden Ferruhoğlu Mansur Bey'in oğlunun evinin basıldığı, Korkmaz adlı kardeşi, adamları ile şehir halkından 50 kadar kişinin öldürüldüğü ve binlerce altınlık mal ve mülklerini yağma ettiği belirtilmektedir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶⁴⁰.

RODOS

13 Temmuz 1595 tarihiyle Rodos Bey ve kadısına gönderilen hükümde Rodos sakinlerinden Rodos'ta berber Hüseyin adlı kişi kendi halinde olmayıp her gelen ehl-i örfün yanına varıp ahaliye iftirada bulunup evlerini bastırıp zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Rodos'tan sürgün edilmesi emredilmiştir⁶⁴¹.

ENAY

13 Temmuz 1595 tarihiyle Uşak, Gököyük, Kula, Eşme, Küre ve Şeyhli kadılarına gönderilen hükümde Enay Kazası'nda haramilerin hacı ve Halep ile Şam'dan gelen tüccarların yollarını keserek mallarını yağmalayıp adam öldürdükleri görülmüştür.

⁶³⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 107/245.

⁶³⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 380/834.

⁶⁴⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 461/1017.

⁶⁴¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 110/250.

Enay'da bulunan Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Hacı Hasan Çavuş yardımıyla haramilerin yakalanması istenmiştir. Yakalananlarında şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁶⁴².

HASLAR

Konuyla alakalı yaşanan üç olaydan ilki, 16 Temmuz 1595 tarihiyle Haslar kadısına gönderilen hükümde üç haraminin Haslar Kazasına bağlı Harami Deresi adlı mahalde bir imamın yolunu bastıkları belirtilmektedir. Üç haramiden birinin yakalanarak İstanbul'da hapsedildiği ve diğer ikisinin de yakalanıp İstanbul'da hapsedilmeleri için Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Osman Çavuş görevlendirilmiştir⁶⁴³.

İkincisi, 18 Temmuz 1596 tarihiyle Haslar kadısına gönderilen hükümde bazı şaki ve eşkıyanın eşkıya müsellemlerle beraber fesâd içerisinde oldukları belirtilmektedir. Haslar kadısı ve müfettiş Mehmed Ağa'nın işbirliğiyle eşkıyanın yakalanması istenerek suçluların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁶⁴⁴.

Son olay ise, 5 Ekim 1596 tarihiyle Haslar kadısına gönderilen hükümde Haslar Kazası sakinlerinden Ömer ve Müezzîn oğlu adlı kişiler beraber hareket ederek Müezzinoğlu'nun kethüda adıyla Şeyh Derviş ve sair fukarayı rencide ettiği belirtilmektedir. Birkaç yahudi ve celebi öldürdükleri mallarına el koydukları da görülmüştür. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶⁴⁵.

BİLVİRAN

21 Temmuz 1595 tarihiyle Karaman beylerbeyi, Bilviran, Andoği, Bor ve Şücaaddin kadılarına gönderilen hükümde Bilviran'da Süleymanoğlu Ahmed kutta-i tarik olup ahaliye zulümde bulunduğu belirtilerek yakalandığı ama firarı başarıp zulmünün daha da arttığı anlatılmaktadır. Müderris Bedri'nin evini basıp üç dişini

⁶⁴² BA., *Mühimme Defteri* 73, 116/262.

⁶⁴³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 119/271.

⁶⁴⁴ BA., *Mühimme Defteri* 74, 98/333.

⁶⁴⁵ BA., *Mühimme Defteri* 74, 63/197.

çıkarttığı eşyasını yağmaladığı da görülmüştür. Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Mehmed Çavuş yardımıyla konunun teftiş edilip şikâyetçilerin hakları alınıp vilayetten alakalarının kesilip *nefy-i beled* yani sürgün edilmesi emredilmiştir⁶⁴⁶.

SİVAS

Konuyla alakalı Sivas'taki olay sayısı altıdır. İlki 25 Temmuz 1595 tarihinde Rum beylerbeyi Sivas ve Kalafat kadılarına gönderilen hükümde mevcuttur. Hükümde, İshakoğlu Taştımur'un sipahi oğlanı adına sarı ve kızıl bayrak kaldırıp eşkıyalık yaptığı ve Sarkun kadısı Veliyüddin'in evini basıp bir adamını öldürerek, evini yağmaladığı belirtilmektedir. Suçluların yakalanarak arza ihtiyaç duyulan durumların merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁶⁴⁷.

İkincisi, 26 Haziran 1596 tarihiyle Rum'da bulunan kadı ve sancakbeyleri kaymakamlarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Rum beylerbeyinin sefere katılması nedeniyle eşkıyanın faaliyetlerini arttırabileceği belirtilmektedir. Rum Vilayeti'nin muhafazasının eski Tiflis Beylerbeyi Davud'a verilmiştir⁶⁴⁸.

Üçüncüsü, 28 Haziran 1596 tarihinde Rum beylerbeyine gönderilen hükümde yer almaktadır. Bazı kişilerin, sipahi, silahtar, cebeci ve topçu adıyla eşkıyalık yaptığı görülmektedir. Suçluların yakalanarak arza ihtiyaç duyulan durumların merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁶⁴⁹.

Dördüncü olay ise, 11 Temmuz 1596 tarihiyle Sivas Muhafazası'nda bulunan Davud Paşa'ya gönderilen hükümde geçmektedir. Civardaki eşkıya ve ehl-i fesâdın halka zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmektedir⁶⁵⁰.

⁶⁴⁶ BA., *Mühimme Defteri* 73, 404/886.

⁶⁴⁷ BA., *Mühimme Defteri* 73, 499/1092.

⁶⁴⁸ BA., *Mühimme Defteri* 74, 2/4.

⁶⁴⁹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 24/97.

⁶⁵⁰ BA., *Mühimme Defteri* 74, 8/21.

Bir diğ er olayı 6 Şubat 1605 tarihiyle Rum beylerbeyine gönderilen hükümde görmekteyiz. Eşkıya ve ehl-i fesâddan bazılarının halka zulümde bulunduğu belirtilmiştir. Yakalanan eşkıyanın şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁶⁵¹.

Son olay ise, 17 Nisan 1605 tarihiyle Sivas'ta bulunan kadılara ve kale dizdarlarına, Çorum, Canik ve Kastamonu'daki kale dizdarlarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Civardaki eşkıyanın faaliyetlerini engellemek için alınan önlemler yer almaktadır. Halkı eşkıyadan korumak için kaleler bina ederek buralara yerleştirmek hedeflenmiştir. Ancak kalelerde neferat ve gerekli silahlı teçhizat olmaması dolayısıyla kalelerin boş olduğu ve halkın yerlerini terk ettikleri anlatılmaktadır. Gerekli önlemlerin alınarak kalelerin halk için güvenilir mekanlar olmasının sağlanması emredilmiştir⁶⁵².

GÜMÜLCİNE

Konuyla alakalı Gümülcine'deki olay sayısı üçtür. İlki, 26 Temmuz 1595 tarihiyle Gümülcine, Yenice-i Karasu ve Kavala kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Civardaki eşkıya ve ehl-i fesâdın faaliyet içerisinde olduğu belirtilmektedir. Bu eşkıyanın yakalanması için Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Ali Çavuş görevlendirilmiştir. Eşkıya içerisinde bulunan sipahi ve yeniçerilerin merkeze bildirilmesi ve oradan gelecek kararın beklenmesi istenmektedir. Diğ er suçlular için ise gerekenin yapılması istenmektedir⁶⁵³.

İkincisi olayın yer aldığı 12 Nisan 1605 tarihiyle Gümülcine kadısına gönderilen hükümden Gümülcine'de de eşkıyanın mevcut olduğu görülmektedir. Gümülcine'de birkaç kementçi eşkıyanın yakalandığı ve bunların durumunun teftiş edilmesi için ise Dergâh-ı Muallâ sipahilerinden Hüseyin görevlendirilmiştir. Suçluların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁶⁵⁴.

Son olay ise, 12 Ekim 1605 tarihiyle Gümülcine kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Gümülcine'de bazı eşkıyanın köyleri basarak halktan zorla hayvan, erzak

⁶⁵¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 299/627.

⁶⁵² BA.,*Mühimme Defteri* 75, 47/66.

⁶⁵³ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 66/153.

⁶⁵⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 40/53.

tahrip ettikleri anlatılmaktadır⁶⁶⁰. İlk hükümde yakalanarak haklarından gelinmesi ikinci hükümde eşkıyanın yakalanması için görevlendirilen tımar halkının hizmetinde muhalefet edenlerin dirliklerinin ellerinden alınması için isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi son hükümde ise bu eşkıyadan 20 kişinin yakalanarak Konya Kalesi'nde hapsedildiği diğerlerinin de yakalanarak suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir.

27 Ağustos 1596 tarihiyle Bayburt ve Turgut kadılarına ve Valide Sultan Hasları zabiti Sinan Ağa'ya gönderilen hükümde ise Bayburt'ta bu başlık altında incelenebilecek son olay vardır. Hükümde, Melik Kadı diye tanınan Korkud, Bozoğlan, Arap ve Turabi adlı kişilerin 20 –30 kadar adamlarıyla gece ve gündüz *enba-i sebilin* yollarını keserek mallarını alıp kendilerini öldürdükleri anlatılmaktadır. Yakalananların *suret-i sicilleriyle kayd u bendle* İstanbul'a gönderilmesi emredilerek kürek cezasına çarptırılacakları ifade edilmiştir⁶⁶¹.

AZDAVAY

Azdavay'da yaşanan iki olay vardır. Birincisi, 27 Temmuz 1595 tarihiyle Azdavay kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Kastamonu sancakbeyi, züema ve tımarın sefere gitmesinin yarattığı boşlukta ortaya çıkan Türkoğullarından bazı eşkıya “biz ulufeye yazıldık” diyerek topçu, cebeci, sipahi adıyla kalabalık atlılarla dolaşp ahaliden zorla yiyecek toplayıp kadın ve kızlara tecavüzde buldukları anlatılmaktadır. Kaza içerisinde yiğitbaşı seçilerek eşkıyaya karşı önlem alınması istenmiştir⁶⁶².

İkincisi ise, 19 Ocak 1605 tarihiyle Kastamonu beyi, Küre ve Azdavay kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır ki bu hükümde yine bu civardaki eşkıyalardan bahsedilerek halka eziyet ettikleri belirtilmektedir. İl erleri yardımıyla eşkıyanın üstesinden gelinmesi ve konunun teftiş edilerek arza ihtiyaç duyulan olaylar için

⁶⁶⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 133/462.

⁶⁶¹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 109/395.

⁶⁶² BA.,*Mühimme Defteri* 73, 261/596.

suçluların hapsedilerek isim ve resimlerinin bildirilmesi, arza ihtiyaç duyulmayanlar için şerle haklarında lazım gelenin yapılması emredilmiştir⁶⁶³.

KARİTENE

27 Temmuz 1595 tarihiyle Mora beyi ve Karitene kadısına gönderilen hükümde Süleyman, kardeşleri Zülfikar, Memi, Mustafa ve Han adlı kişilerin silahlarla köyleri bastığı kadın ve kızlara tacizde buldukları köylülerin mallarını zorla aldıkları ve köy zabitlerine dahi eziyet edip hakarete buldukları anlatılmaktadır. Ayrıca fesâdlarının her geçen gün arttığı belirtilmiştir. Suçlulardan bölük halkı ve yeniçeri olanların isim ve resimleriyle yazılıp merkeze bildirilmesi diğerlerinin şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁶⁶⁴.

KONUŞ

27 Temmuz 1595 tarihiyle Konuş kadısına gönderilen hükümde Konuş'daki bazı eşkıyanın yeniçeri ve acemioğlanı adına gezip halka zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Eşkıyanın yakalanması için Yeniçeri Ağası Hasan Ağa tarafından Dergâh-ı Muallâ Yayabaşlarından Derviş Subaşı görevlendirilmiştir. Yakalanan eşkıyanın hakkından gelinmesi emredilmiştir⁶⁶⁵.

KURUÇAY

27 Temmuz 1595 tarihiyle Kars Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen hükümde haramilerin faaliyet içerisinde oldukları belirtilerek adam öldürdükleri ve yağmada buldukları belirtilmektedir. Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından Süleyman Çavuş görevlendirilerek yakalananlarında şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁶⁶⁶.

⁶⁶³ BA., *Mühimme Defteri* 75, 298/625.

⁶⁶⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 262/600.

⁶⁶⁵ BA., *Mühimme Defteri* 73, 267/610.

⁶⁶⁶ BA., *Mühimme Defteri* 73, 268/612.

KULA

27 Temmuz 1595 tarihiyle Kula kadısına gönderilen hükümde Kula ve çevresinde bulunan ehl-i fesâdın halka zulümde bulunarak pazarları bastıkları, bağ ve bahçeleri basarak kız ve kadınlara tecavüzde buldukları belirtilmektedir. Eşkîyanın yakalanarak arza ihtiyaç duyulan durumlardaki suçluların hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğerlerinin hakkında şerh lazım gelenin yapılması emredilmiştir⁶⁶⁷.

DUKAGİN – İSKENDERİYYE

7 Ağustos 1595 tarihiyle Karacadağ beyi ve kadısına gönderilen hükümde Dukagin ve İskenderiyye sancakları hasalarında bulunan bazı ehl-i fesâd daima yol keserek insanları öldürüp mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Suçları sabit olanların hakkında şerh gerekenin yapılması emredilmiştir⁶⁶⁸.

ATALA

10 Ağustos 1595 tarihiyle Atala kadısına gönderilen hükümde Saruhan'da eşkıyalık yapıp adam öldürdüğü gerekçesiyle Kıbrıs'a sürgün edilen fakat firari durumda olan Kör Çakır'ın Atala Kazasına gelip fesadda bulunmaya başladığı belirtilmiştir. Bazı kişilerin evlerini basarak yağmada bulunduğu bazıları öldürdüğü ve zulmünün gittikçe arttığı altı çizilerek isyanda bulunduğu anlatılmıştır. Kıbrıs'a sürgün edilmesi emredilmiştir⁶⁶⁹.

İSTANBUL

İstanbul'da görülen iki olaydan biri, 12 Ağustos 1595 tarihiyle İstanbul kadısına ve Yeniçeri Ağasına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde civardan gelen eşkıyanın bazı mahallelerde eskiden Pazar dükkanları şimdi ise zimmilerin tasarrufunda

⁶⁶⁷ BA., *Mühimme Defteri* 73. 272/622.

⁶⁶⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73. 295/671.

⁶⁶⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73. 22/51.

bulunup içki satan mekânlara gelerek genel asayiş bozduğu belirtilmektedir. Bu dükkanların eskiden olduğu gibi Pazar dükkanı olarak kullanılması emredilmiştir⁶⁷⁰.

Diğer olayı, 22 Aralık 1607 tarihiyle eski Haslar kadısı olup İstanbul kadısı olan Mevlana Mehmed'e gönderilen hükümde görmekteyiz. Bu hükümde, İstanbul dışından bazı bahanelerle İstanbul'a gelen eşkıyanın birbirleriyle gizlice haberleşerek bazı yerleri yaktıkları ve yağma ettikleri belirtilmektedir. Yakalananların hapsedilerek *Divan-ı Hümayun*'a gönderilmesi emredilip hükmün bir sureti de Kapıcıbaşı Davud'a yazılmıştır⁶⁷¹.

İNEBAHTI

21 Ağustos 1595 tarihiyle İnebahtı beyi, Yenişehir, Yanya ve Çatalca kadılarına gönderilen hükümde Mehmed adlı kişinin yanına topladığı eşkıya ile Ali ve Yusuf adlı kişileri öldürdükleri, halkın zorla akçelerini aldığı eşlerini kaçırdığı ve yaptığı zulmün sonu olmadığı anlatılmıştır. Şerle hakkında gelinmesi istenmiştir⁶⁷².

MALKARA

Malkara'da bulunan olay sayısı üçtür. Birincisi, 21 Ağustos 1595 tarihiyle Malkara kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Malkara'da ortaya çıkan eşkıyanın halka zulümde bulunduğu yol kesip adam öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Eşkıyanın yakalanarak suçluların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir. Arza ihtiyaç duyulanlar için ise merkeze bilgi verilmesi ve oradan gelecek kararın beklenmesi istenmiştir⁶⁷³.

İkincisi, 27 Ağustos 1596 tarihiyle Malkara ve İncik kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, Malkara'dan Aşir bin Ahmed, Mustafa bin Zülfikar, Rıdvan bin Şehsuvar ve Mustafa adlı kişilerin silahlarıyla Malkara kadısının hizmetkarlarından bir çoğunu öldürüp malını yağmaladığı anlatılmaktadır. Ahalinin

⁶⁷⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 348/765.

⁶⁷¹ BA., *Mühimme Defteri* 76, 92/231.

⁶⁷² BA., *Mühimme Defteri* 73, 40/97.

⁶⁷³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 42/101.

ortaklaşa mücadelesiyle Aşır öldürülüp yoldaşlarının da firar etmesi sağlanmıştır. Aşır'ın ehl-i fesâd ve katil olduğu belirtilmiştir. Adı geçen bu kişilerin, Müslümanların zorla akçelerini alıp kadınlarına tecavüzde buldukları görülmektedir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶⁷⁴.

Son olay ise, 23 Şubat 1605 tarihiyle Malkara, İpsala, Keşan, Ferecik, Hayrabolu ve Ergene Köprüsü kadılarına gönderilen hükümde yer almaktadır. Civarda bulunan eşkıyanın yol ve ev basıp adam öldürüp mallarını yağmaladıkları ve halka zulümde buldukları belirtilmektedir. Bu bilgi eski Rodosçuk kadısı Mevlana Mehmed'in mektubuyla ortaya çıkmıştır. Mektupta eşkıyanın kovulması istenmiştir. Eşkıyanın yakalanarak suçluların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir. Arza ihtiyaç duyulanlar için ise merkeze bilgi verilmesi ve oradan gelecek kararın beklenmesi istenmiştir⁶⁷⁵.

ANADOLU

Anadolu'da bu konuyla alakalı geçen olay sayısı beştir. İlki, 26 Ağustos 1595 tarihiyle eski sancak-ı hümayunda şahincibaşı olup hâlâ Dergâh-ı Muallâ Müteferrikalarından Ali Ağa'ya gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, idari yöneticilerin sefere gitmesi sebebiyle ehl-i fesâd rahatlıkla dolaşıp halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır⁶⁷⁶. 24 Eylül 1595 tarihiyle Eski Gureba-i Yemin Ağası Sinan'a gönderilen hükümde sadece Anadolu'da değil, Karaman, Halep, Zulkadriyye, Rum, Erzurum ve Batum Vilayetlerinin beylerbeyi, sancakbeyi, züema, tımar halkının Rumeli'de seferde olduğu belirtilerek bundan yararlanan ehl-i fesâdın halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Eşkıyanın teftiş edilerek içlerinde sipahi, yeniçeri, acemi oğlanı, cebeci ve topçuların görevlerinden alındıkları ve bunlar adına dolaşanların ise yakalanıp arza ihtiyaç duyulanlar için merkeze haber verilerek şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁶⁷⁷.

⁶⁷⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 140/483.

⁶⁷⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 74/120.

⁶⁷⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 373/821.

⁶⁷⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 523/1142.

İkinci olayın yer aldığı 2 Temmuz 1596 tarihli başka bir hüküm eski Rumili Beylerbeyi olup halen Anadolu'da muhafaza görevinde bulunan Hasan Paşa'ya gönderilmiştir. Bu hükümde de ehl-i fesâdın varlığından bahsedilerek halkın mağdur duruma düştüğü görülmektedir. Konunun teftiş edilerek içlerinde sipahi, yeniçeri, acemi oğlanı, cebeci ve topçuların görevlerinden alındıkları ve bunlar adına dolaşanların ise yakalanıp arza ihtiyaç duyulanlar için merkeze haber verilerek şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁶⁷⁸.

Üçüncü olay ise, 19 Eylül 1604 tarihli Anadolu beylerbeyi Ahmet Paşa'ya ve Anadolu'da bulunan kadılara gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hüküm Anadolu'daki eşkıyalık faaliyetleriyle ilgilidir. Konunun teftiş edilerek içlerinde sipahi, yeniçeri, acemi oğlanı, cebeci ve topçuların görevlerinden alındıkları ve bunlar adına dolaşanların ise yakalanıp arza ihtiyaç duyulanlar için merkeze haber verilerek şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁶⁷⁹.

Dördüncü olay Anadolu'daki eşkıyalık faaliyetleriyle ilgili olup 23 Mart 1605 tarihli olup eski Anadolu beylerbeyi olup muhassıl-ı emval olan Üveys Paşa oğlu Mehmed'e gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde de eşkıyanın yol keserek halka zulümde bulunduğu altı çizilmiştir. Konunun teftiş edilerek içlerinde sipahi, yeniçeri, acemi oğlanı, cebeci ve topçuların görevlerinden alındıkları ve bunlar adına dolaşanların ise yakalanıp arza ihtiyaç duyulanlar için merkeze haber verilerek şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁶⁸⁰.

Son olay ise, 9 Nisan 1605 tarihiyle eski Karaman beylerbeyi olup Adana hakimi olan Mahmud'a gönderilen hükümde bulunmaktadır. Anadolu caniplerinde celali adıyla eşkıyanın faaliyet içerisinde olduğu belirtilerek Sis, Kars ve Payas civarları ahalisine zulümde bulunarak adam öldürdükleri mallarını yağmaladıkları yol kestikleri anlatılmaktadır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan

⁶⁷⁸ BA., *Mühimme Defteri* 74, 3/7.

⁶⁷⁹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 172/337.

⁶⁸⁰ BA., *Mühimme Defteri* 76, 147/380.

durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶⁸¹.

KAYSERİ

26 Ağustos 1595 tarihiyle Nasuh ve Şafi adlı kişilerin eşkıya olduğu belirtilmiştir. Kıbrıs'a sürgün edilmişlerdir⁶⁸².

NEVREKOP

Nevrekop'ta yaşanan iki olaydan biri, 26 Ağustos 1595 tarihiyle Nevrekop ve Razluk kadılarına gönderilen hükümde bulunmuştur. Bu hükme göre, haramilerin Şaban Voyvodanın odasını basarak Şaban'ın ve havalesi Rüstem'i başından yaralayıp topladığı mahsulü yağmalamış ve köylülerden birkaç kişiyi öldürdükleri belirtilmektedir. Suçluların yakalanarak şerle haklarından gelinmesi istenmektedir. Ceza kararı merkezden verilecekler için merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmiştir⁶⁸³.

İkinci olay ise Nevrekop'da haramilerin bulunduğu dair bir diğer hükümde yer almaktadır. 28 Temmuz 1596 tarihiyle Nevrekop kadısına gönderilmiştir. Bu hükümde de haramiler ev basıp halka zulümde bulunmaktadır. Suçluların yakalanarak şerle haklarından gelinmesi istenmektedir. Ceza kararı merkezden verilecekler için merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmiştir⁶⁸⁴.

LİVANDAR

27 Ağustos 1595 tarihiyle Mora sancakbeyi ve Livandar kadısına gönderilen hükümde Livandar'dan Kara Seydi ve kendisine bağlı bazı eşkıya ile halka zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Durumun teftiş edilmesi istenmiştir⁶⁸⁵.

⁶⁸¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 290/607.

⁶⁸² BA.,*Mühimme Defteri* 73, 495/1085.

⁶⁸³ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 376/828.

⁶⁸⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 104/381.

⁶⁸⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 532/1161.

VALPUVA

28 Ağustos 1595 tarihiyle Semendire sancakbeyi ve Valpuva kadısına gönderilen hükümde Hasan adlı birinin harami başı olduğu belirtilerek kutta-i tarik ve ehl-i fesâd ile beraber hareket edip kaza idarecilerinin sefere gitmelerinden yararlanarak köylere giderek yağmada bulunmuşlardır. Konunun teftiş edilerek merkeze bildirilmesi ve oradan gelecek karara göre hareket edilmesi istenmiştir⁶⁸⁶.

AKÇAKIZANLIK

2 Eylül 1595 tarihiyle Akçakızanlık kadısına gönderilen hükümde Akçakızanlık'ta yaşayan Kör İsa adlı kişinin ehl-i fesâd ve eşkıyadan olduğu 15 eşkıya ile Akçakızanlık'ta nezil toplamakla görevli olan kadının mahkemesini basıp nezil vezn olunacak terazisini ve kilesini parçalayıp muhızlılara ve naibe darpta bulunduğu ve hapsedtiği 3000 akçe ve malının aldığı anlatılmaktadır. Ayrıca sancakbeyinin seferde oluşunun onun zulüm yapmaktan kaçınmadığını gösterdiği belirtilmiştir. Yakalanarak hapsedilip İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁶⁸⁷.

DİNEK

3 Eylül 1595 tarihiyle Kırşehir beyi ve Dinek kadısına gönderilen hükümde Dinek'ten Aydın, Durak ve Durmuş'un kutta-i tarik oldukları halka zulümde buldukları belirtilmektedir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve sipahi olan suçluların ise hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶⁸⁸.

MANASTIR

11 Eylül 1595 tarihiyle Manastır kadısına gönderilen hükümde Manastır'da bulunan eşkıyanın şehir gelecek zahireye zorla el koyduğu ve Yahudi ahalsinin evine

⁶⁸⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 540/1180.

⁶⁸⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 275/629.

⁶⁸⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 488/1071.

girerek halkı zor durumda bıraktıkları belirtilmektedir. Gerekli önlemlerin alınarak suçluların şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁶⁸⁹.

İBRADİ

İbradi'de yaşanan olaylardan bir tanesi 12 Eylül 1595 tarihiyle İbradi ve Akseki kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Mehmet adlı birinin şaki olduğu hakkında emirler var iken kaçtığı ve daha sonra zulümde bulunmaya devam ettiği Resul adlı birine zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁶⁹⁰.

İkincisi ise, 17 Nisan 1605 tarihiyle Alanya bey ve İbradi kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde de İbradi Kazası dağ tarafında olduğu ve ahalisinin de fitne ve fesâd üzere olduğu eşkıyayla beraber hareket ettikleri anlatılmaktadır. Vergilerini ödememelerine rağmen kale bina etmek istemişler. Fakat kalenin inşasıyla zulümlerinde artma görüleceği tahmin edilerek kale inşasına izin verilmemiştir. Muhalefet edenler hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶⁹¹.

ÇORUM

20 Eylül 1595 tarihinde Rum beylerbeyi ve Çorum kadısına gönderilen hükümde Çorum'da bir grup eşkıyanın evler bastığı ve birçok kişiyi öldürdükleri mallarını yağmaladıkları anlatılmaktadır. Yakalananların *suret-i sicilleriyle kayd u bende* İstanbul'a gönderilmesi emredilmektedir⁶⁹².

⁶⁸⁹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 291/664.

⁶⁹⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 555/1211.

⁶⁹¹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 42/58.

⁶⁹² BA., *Mühimme Defteri* 73, 520/1134.

HALEP

Halep'te yaşanan olaylardan biri 24 Eylül 1595 tarihiyle Halep beylerbeyine gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, yerli ve dışarıdan Halep'e gelen ehl-i fesâd, levent ve eşkıyanın *cürüm ve siyasetten* kurtulmak için akçe zoruyla Halep Kalesi'nde gedik alıp fesâda neden oldukları ve halka zulüm ettikleri nedeniyle ellerinden alınan gediklere tekrar sahip olup zulümlerini daha da arttırdıkları anlatılmaktadır. Bir defa dirliği ellerinden alınanların tekrar dirlik tasarruf ettirmesinin sakıncaları belirtilerek bunun engellenmesi istenmektedir⁶⁹³.

Konuyla alakalı ikinci olay ise, 18 Nisan 1608 tarihiyle Halep beylerbeyi ve Halep'te bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Cafer Çavuş'un Şark Seferi'nden dönerken Kilis Sancağı'nda bulunan Karacaviran adlı mekanda haramiler tarafından yolu kesilip yüklerinin yağmalandığı belirtilmiştir. Suçluların yakalanarak şerle haklarından gelinmesi istenmektedir. Ceza kararı merkezden verilecekler için merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmiştir⁶⁹⁴.

ISTAROVA

Eylül 1595 tarihiyle Ohri ve Istarova kadılarına gönderilen hükümde Ohri ve Istarova'da bulunan zeamet ve tımar sahiplerinin sefere gitmesinden yararlanarak rahatlıkla hareket edebilen ehl-i fesâdın ve eşkıyanın varlığından bahsedilmektedir. Eşkıyanın ele geçirilmesi için Dergâh-ı Muallâ Çavuşları'ndan Ayaz Çavuş görevlendirilmiştir. Suçluların yakalanarak arza ihtiyaç duyulanlar için merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğerleri için ise şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁶⁹⁵.

⁶⁹³ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 522/1141.

⁶⁹⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 76. 135/351.

⁶⁹⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 73. 527/1150.

BEYŞEHİR

27 Haziran 1596 tarihinde Beyşehir sancak beyi ve kadısına gönderilen hükümde Beyşehir ahalisinden Seyyit Müslüm'ün *ehl-i fesad* olduğu ve hakkında birçok kere kürek cezası verildiği ancak hiç yakalanmadığı tespit edilmiştir. Hükme göre hâlâ halka zulüm etmektedir. Kürek cezasına çarptırılmıştır⁶⁹⁶.

UŞAK

Uşak'ta bu konuyla alakalı üç olaya rastlanılmıştır. Birincisi, 27 Haziran 1595 tarihiyle Uşak, Bonaz, Çal, Nay, Eşme, Gököyük ve İnegöl kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki hükümde adı geçen yerlerde kutta-i tarik olup bir çok kişiyi öldürüp mallarını gasbettikleri belirtilmiştirEle getirilerek şerle haklarından gelinilmesi emredilmiştir⁶⁹⁷.

İkincisi, 28 Haziran 1596 tarihiyle eski Rumili beylerbeyi olup hâlâ Anadolu Muhafazasında olan Hasan Paşa'ya ve Uşak kadısına gönderilen hükümde görülmektedir. Uşak'tan Kalender, Pir Ahmet, Şah Veli, İlyas oğlu İbrahim, Kapıcı Hüseyin ,oğlu Musa, Haydar, Seydi Ali, Alişan, Sıtkı oğlu Murad, Kanberoğlu Veli , Mahmud ve Murad oğlu Ahmed adlı kişiler daima eşkıyalık yapıp halka türlü zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Eşkıyanın yakalanarak suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁶⁹⁸.

Son olay ise, 2 Eylül 1604 tarihiyle Anadolu beylerbeyi ve Uşak kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Hayalioğlu adlı şakinin yanındaki levent taifesiyle halka zulümde bulunduğu malını yağmaladığı belirtilmiştir⁶⁹⁹. Hayalioğlu'nun eşkıyalığından bahseden bir hüküm ise 3 Nisan 1605 tarihli olup Karaman beylerbeyine gönderilmiştir. Hayalioğlu'nun yanına aldığı 500-600 levent ve eşkıya bölük başlarından

⁶⁹⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 216/683.

⁶⁹⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 73, 566/1233.

⁶⁹⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 42/145.

⁶⁹⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 190/381.

olan Kafır Murad, Kasım Bölükbaşı ve Kel Osman adlı kişiler Eskiil’de bir köyü basıp ahaliden otuz kişiyi öldürüp 25 kişiyi yaraladıkları bir çoğunu hapsederek işkencede buldukları anlatılmıştır. Bundan başka akçe talep ettikleri 40 deve, 25 at ve 25 erkek çocuklarına el koydukları 5 evi yaktıkları 50 000 nakitlerini ve mallarını yağmaladıkları belirtilmiştir. Kaçırdıkları çocukların bir çoğunu yüz ve daha fazla paraya geri vermişlerdir. Bu hükmün bir sureti de Çorum ve Bozok bey ve kadısına yazılmıştır⁷⁰⁰. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir.

HÜSEYİNABAD

27 Haziran 1596 tarihiyle Rum beylerbeyi ve Hüseyinabad kadısına gönderilen hükümde Ali Bey ve kardeşi Abdullah Beylerin 70 –80 atlı ile evler basarak halktan yiyecek aldıkları ve 160 kuruş salgın saldığı belirtilmektedir. Yakalanarak suret-i sicilleriyle haklarından gelinmesi için İstanbul’a gönderilmesi emredilmektedir⁷⁰¹.

HAVZA

Havza’da bulunan olay sayısı, dördttür. İlki, 28 Haziran 1596 tarihiyle Havza kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Ömer adlı kişinin eşkiyadan olduğu ve yoldaşları bazı şakiler ile öldürmek maksathı Hızır adlı birinin evini bastıkları malını yağmaladıkları ayrıca halktan akçe topladıkları mallarına el koydukları belirtilmektedir. Şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁷⁰².

İkinci olay ise 27 Ağustos 1596 tarihiyle Rum beylerbeyine ve Rum’da bulunan bey ve kadılara gönderilen hükümde yer almaktadır. Havza sakinlerinden Gümüşlüoğlu Hızır, oğulları Ahmet ve Yahya adlı kişilerin ehl-i fesâd oldukları Ahmet ve Yahya’nın sipahi oğlanı namıyla bayrak ile gezerek nice Müslümanların zorla at ve katırlarını alıp karşılığında hiç akçe vermedikleri ve köy köy gezerek halkın malına el koydukları

⁷⁰⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 124/229.

⁷⁰¹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 41/144.

⁷⁰² BA.,*Mühimme Defteri* 74, 22/92.

görülmektedir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁰³.

Üçüncü olay ise, 5 Mart 1605 tarihiyle Amasya beyi, Amasya ve Havza kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Havza'da Mestanoğulları diye tanınan Hızır, kardeşi Musli ve Ali adlı kişilerin eşkıya olup köy ve kasaba halkına zulümde bulunarak bir çok kişiyi öldürdükleri ahalinin hayvan ve mallarına el koyduğu görülmektedir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁰⁴.

Son olay ise, 23 Nisan 1605 tarihiyle Havza kadısına gönderilen hükümden başka bu hükümde Havza, Ketekra ve Merzifon'da eşkıyanın halka zulümde buldukları belirtilmiştir. Havza'daki Tatar Kalesi'nin tamir edilmesi istenmiştir⁷⁰⁵.

ZAMANTU

28 Haziran 1596 tarihiyle Maraş ve Zamantu kadılarına gönderilen hükümde Kulaksız diye tanınan Receb'in adamlarıyla beraber sahte belgeler düzenlediği, evler bastığı, mal ve mülkleri yağmaladığı ehl-i örf görevlilerinin önüne düşerek 40 – 50 atlı ile köy köy dolaşip kendisine muhalefet edip karşı koymaya çalışan birçok kişiyi öldürdüğü onların mallarını yağmaladığı bir çok kişiyi yaraladığı ayrıca mal-ı mîrîye karışarak sahtekârlık yaptığı anlatılmaktadır. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁰⁶.

KARESİ

Karesi'deki yaşanan olay sayısı ikidir. 7 Temmuz 1596 tarihiyle Karesi Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen hükümde ilk olay anlatılmıştır. Bu hükümde,

⁷⁰³ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 141/486.

⁷⁰⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 258/540.

⁷⁰⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 275/576.

⁷⁰⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 201/646.

Karesi’de bazı derbentler eşkıyanın faaliyetleri için uygun özellikler taşıyıp eşkıya yatağı olan bu yerlerde bulunan eşkıya yollara inerek adam öldürüp mallarını yağmaladıkları belirtilerek harçlık ve erzak alarak sefere giden Tamgacı Hüseyin Bey’in kethüdasını Çınarcık adlı mahalde bir gece sepetini çaldıkları ve serbest köylere sığınarak yakalanmalarının güçleştiği anlatılmaktadır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmektedir⁷⁰⁷.

11 Temmuz 1596 tarihiyle eski Basra’da mal defterdarı olan Mehmed, Edremit ve Balıkesir kadılarına gönderilen hükümde ikinci olay yer almaktadır. Civardaki ehli-fesâddan bazılarının Karesi beyi olan Ahmed Bey’in evini basıp malını yağmalayıp pek çok adamını yaraladıkları belirtilmektedir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmektedir⁷⁰⁸.

TARSUS

7 Temmuz 1596 tarihinde eski Teke sancakbeyi olup hâlâ Tarsus, Sis, Kars, Üzeyr sancakları muhafazasında bulunan Mahmud’a gönderilen hükümde Tarsus’ta da eşkıyanın bulunduğu anlatılmaktadır. Tarsus, Sis, Kars, Üzeyr sancakları muhafazasında bulunan Mahmud’un Tarsus Sancağı’nı muhafaza etmesine gerek kalmadığı onun yerine buranın muhafazasının Tarsus Sancakbeyi kaymakamı Yusuf tarafından sağlandığı belirtilmektedir⁷⁰⁹.

TİRE

Tire, Taşlıca ve Arpaz kadılarına ve müfettiş-i emval olan Sinan’a 9 Temmuz 1596 tarihiyle gönderilen hükümde sipahioğlanı adıyla kırmızı bayrak taşıyan Mustafa, Abdi oğlu Mustafa, kardeşi Abidin, Kara Mahmut, Sarıoğlu Mustafa, Divane Musa, Hayrettin oğlu Süleyman, Ademcik oğlu Davut ve Nasrettin oğlu Hüseyin adlı kişilerin eşkıya oldukları yer almaktadır. Hükme göre Tacir Ramazan adlı kişiden oğlunu

⁷⁰⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 19/86.

⁷⁰⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 53/171.

⁷⁰⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 19/87.

istemişler, ancak vermeyince Tacir Ramazanı öldürmüşlerdir. Divane Bali adlı kişiyi, devecisiyle beraber öldürüp develerini almışlardır. Lazikiye'den eşiyile giden birini katledip eşini kendi evine götürüp 5-6 ay sonra adamlarından biriyle evlendirmiştir. Öldürdüğü kişinin üç devesine de el koymuştur. Ayrıca 3 koyun celebini ve 2 bezirgân öldürüp mallarını gasbetmiştir. Mirza adlı kişinin develerini istemiş, reddedilince öldürmüştür. Hacı Veli'nin 7 devesini, 2 çift öküzünü, 8 koyununu, 8 camızını, 1 atını, 2 eşeğini ve 50000 akçelik bir bezirgân yükü malına el koymuştur. Suçluların hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi ve diğerlerinin hakkında şerle lazım gelenin yapılması emredilmiştir⁷¹⁰.

MİDİLLİ

Midilli'de bu konuyla ilgili iki olay bulunmaktadır. Birincisi, 11 Temmuz 1596 tarihinde Midilli sancakbeyi, Midilli ve Ayazmend kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Ayazmend ahalisinden Veli'nin Seyyit adıyla kamu düzenini bozduğu görülmüştür. Veli, meyhaneler açmış, fakir halkın hayvanlarını gasp etmiş, birçok tüccarı dolandırmış, davaları etkileyerek yalancı şahitlikte bulunmuş ve birçok kaza malını zimmetine geçirmiştir. Meyhanelerin kapatılarak zulümlerin *men ve def* edilmesi istenmiştir⁷¹¹.

İkincisi ise, 12 Nisan 1605 tarihiyle eskiden Cezayir-Garp beylerbeyi olup Teke Sancağı mutasarrıfı Memi'ye gönderilen hükümde bulunmaktadır. Akdeniz yalılarında Çalık Ramazan adlı şakinin bazı eşkiya ile gemilerle etrafa tehlike saçtığı belirtilmiştir. Muhafaza görevlileriyle yapılan çatışmada gemisi yakılmış adamları yakalanmıştır⁷¹².

SULTANÖNÜ – ANKARA

Sultanönü ve Ankara arasında gerçekleşen olay sayısı ikidir. İlki, 11 Temmuz 1596 tarihiyle Sultanönü ve Ankara kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükme göre, sefere giden Ankara ve Sultanönü sancakbeylerinin yokluğundan yararlanarak ortaya çıkan eşkiya ve leventlerin fesâd içerisinde olduğu belirtilmektedir.

⁷¹⁰ BA., *Mühimme Defteri* 74, 51/166.

⁷¹¹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 9/23.

⁷¹² BA., *Mühimme Defteri* 75, 40/55

Her iki sancağında muhafazası için eski İspir sancakbeyi Mehmet görevlendirilmiştir. Eşkriyanın yakalanarak şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁷¹³.

İkinci olay ise, 5 Ekim 1596 tarihiyle Sultanönü ve Ankara sancakları muhafazasında bulunan Mehmed Bey'e ve Sultanönü ve Ankara sancakları kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde, Ankara ve Sultanönü'nde bulunan eşkıya ve leventlerin fesâd içerisinde olduğu belirtilmektedir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi istenmektedir⁷¹⁴.

İNSUYU

12 Temmuz 1596 tarihiyle Karaman Muhafazası'nda bulunan Nuh Paşa'ya ve İnsuyu kadısına gönderilen hükümde Barid, oğulları Hızır ile Kalkan, Ferik, Mustafa ve Fazlı adlı kişiler geceleri silahlı dolaşarak halka zulümde bulunmaktadır. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷¹⁵.

DEMİRCİ

13 Temmuz 1596 tarihiyle Saruhan sancakbeyi ve Demirci kadısına gönderilen hükümde Pis Emir diye tanınan kişi ehl-i fesâd olup sancakbeyi, subaşı ve iş erleriyle beraber halktan zorla akçe topladığı anlatılmaktadır. Ayrıca Mehmet adlı kişinin 5000 akçe değerindeki bağını ve 300 dönüm tarlasına el koyduğu, bir azebi öldürdüğü, evler bastığı ve zulmünün sonunun olmadığı belirtilmektedir. Uyarılması muhalefet ettiği takdirde hakkından gelinmesi için merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁷¹⁶.

⁷¹³ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 10/24.

⁷¹⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 69/212.

⁷¹⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 60/189.

⁷¹⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 49/162.

ILGIN

İlgin'da yaşanan üç olaya rastlanılmıştır. Birincisi, 13 Temmuz 1596 tarihiyle Karaman Muhafazası'nda olan Nuh'a, Konya ve Ilgın kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Ilgın'dan Nurullah ve Taviil Osman şaki olup adam öldürdüğüünün sabit olduğu belirtilmiştir. Yol kesip adam öldürdüğü yağmada bulunduğu, Bayburt kadısının mahkemesini bastığı bazı mallarını aldığı ve sahte belgeler hazırladığı anlatılmaktadır. Yakalanarak *suret-i sicilleriyle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁷¹⁷.

İkinci olay ise, 4 Mart 1605 tarihiyle Karaman beylerbeyi ve Ilgın kadısına gönderilen hükümde celalilerden Kırşehir Sancağı'nda öldürülen Çürükhoca oğlu Hüsrev'in adamları iki yüz kişilik eşkıyaya önderlik ederek halka zulmetmişlerdir. Hüsrev'in hayatta iken köyleri basıp yağmada bulunduğu yolları kesip birçok kişiyi öldürüp mallarına el koyduğu anlatılmıştır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷¹⁸.

Üçüncü olay ise, 9 Nisan 1605 tarihiyle Ilgın kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Ilgın ve civarında ehl-i fesâd ve celalinin faaliyet içerisinde olduğu belirtilmektedir. Eşkıyayı engellemek için Dergah-ı Muallâ Çavuşları'ndan Ilgın voyvodası Mustafa Piri görevlendirilmiştir. Yakalananlardan suçlu bulunanlar içinde merkezden gelecek karar sonucunda cezalandırılacaklarının hapsedilip diğerlerinin şer ile haklarından gelinmesi istenmiştir⁷¹⁹.

SARUHAN

Saruhan'da yaşanan iki olaydan ilki, 14 Temmuz 1596 tarihiyle Saruhan sancakbeyi Hacı Mehmed'e gönderilen hükümde anlatılmaktadır. Bu hükümde, bazı yerlerde eşkıyanın silahlanarak dolaştıkları bazılarının da bölük halkı, cebeci, topçu

⁷¹⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 54/173.

⁷¹⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 69/110

⁷¹⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 290/606.

adıyla halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Muhafaza için sefere gitmeyen sipahi ve il erleri yardımıyla eşkıyanın hakkından gelinmesi istenmektedir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷²⁰.

İkincisi ise, 27 Ağustos 1596 tarihiyle Saruhan beyi ve Sard kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde Saruhan ve civarındaki eşkıyadan bazılarının bostancı ve acemi oğlanı adıyla silahlı dolaşarak halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Yakalanan eşkıyanın *kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁷²¹.

İZNİKİMİD

Konuyla alakalı olarak İznikmid'de beş olay yaşanmıştır. İlki, 18 Temmuz 1596 tarihiyle Üsküdar kadısı, Kocaili beyi ve Kocalı'ndeki kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. İznikmid'de bulunan eşkıya ve hırsızların serbest zeamet ve vakıf köylerine sığınarak yakalanmalarının güçleştiği anlatılmaktadır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷²².

İkinci olay ise, 27 Ağustos 1596 tarihiyle İznikmid ve Karamürsel kadısına gönderilen hükümde dile getirilmiştir. İznikmid'deki eşkıyanın İstanbul zahiresi için öğütülen unu acemi oğlanı adıyla gezerek el koydukları ve başka diyarlara sattıkları anlatılmaktadır. Yakalanan eşkıyanın yakalanıp hapsedilerek İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁷²³.

17 Mart 1605 tarihli Kocaili beyi ve İznikmid kadısına gönderilen hükümde de üçüncü olay bulunmaktadır. Civardaki eşkıyanın halka zulümde bulunduğu belirtilerek mallarını yağmaladığı belirtilmiştir. Ayrıca eşkıya serbest, has, zeamet ve tımar

⁷²⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 12/32.

⁷²¹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 137/474.

⁷²² BA.,*Mühimme Defteri* 74, 50/165.

⁷²³ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 111/139.

köylerine sığınarak yakalanmaktan kurtulmakta olduklarının altı çizilmiştir⁷²⁴. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gerekenin yapılması ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷²⁵.

Bir diğer olay 17 Nisan 1605 tarihiyle İznikmid kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Civardaki harami taifesinin geceleri ahırlara girerek hayvanları çaldıkları ve sürekli fesâd içinde oldukları belirtilmektedir. Durumun teftiş edilerek gerekenin yapılması istenmiştir⁷²⁶.

Son olay ise, 15 Ekim 1607 tarihiyle İznikmid kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde, eşkıyadan bazı kişilerin navluncu başıyla beraber bir gece kazaya yiyecek getirenlerin ellerinden bu yiyecekleri zorla alarak akçelerini vermeyip kaza halkının da sıkıntı duymasına neden olmuşlardır⁷²⁷. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷²⁸.

BERGOS

18 Temmuz 1596 tarihiyle İstanbul'dan Bergos'a kadar olan yol üzerinde bulunan kadılara gönderilen hükümde civardaki ehl-i fesâdın yol kesip adam öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları anlatılmaktadır. Ayrıca köy köy dolaşarak halktan zorla erzak ve mal aldığı böylece halkı zor durumda bıraktıkları anlatılmaktadır. Yayabeylerinden İbrahim ve acemioğlanlarından bir yayabaşı bu eşkıyanın yakalanmasıyla görevlendirilmiştir. Suçlular için kefil bulunması ve suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷²⁹.

⁷²⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 242/507.

⁷²⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 242/507.

⁷²⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 50/71.

⁷²⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 83/207.

⁷²⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 242/507.

⁷²⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 185/608.

LORİ

19 Temmuz 1596 tarihiyle Lori beylerbeyine gönderilen hükümde Lori'ye bağlı Taşr ( ) Sancağı'nın konumu dolayısıyla harami ve hırsız yatağı olduğu ve burada bulunan harami ve hırsızların yolcu ve tüccarların yolunu keserek zulümde buldukları belirtilmektedir. Bu sancağa bir palanganın yapılması emredilmiştir⁷³⁰.

SULTANÖNÜ

20 Temmuz 1596 tarihiyle Ankara ve Sultanönü sancakları muhafazasında bulunan Mehmed Bey'e ve Sultanönü Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen hükümde Sultanönü'nde kutta-i tarik eşkıyanın bulunduğu belirtilmiştir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷³¹.

BATUM

28 Temmuz 1596 tarihinde Batum beylerbeyi ve Batum sancağında olan kadılara gönderilen hükümde, bazı kişilerin yeniçeri, sipahi, çavuş adıyla halka zulüm ettikleri dikkat çekmektedir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷³².

KARAAĞAÇ

28 Temmuz 1596 tarihiyle Hamid ile Teke beyleri, Ladik ile Karaağaç kadılarına ve beylerbeyi kaymakamına gönderilen hükümde Karaağaç Kazası'ndan Abdullah, Han Ağa, Ahmed, Hüdaverdi, Ali, İvaz, Abdulkerim, Mehmed ve Salih adlı kişiler ehl-i fesâd olup cemiyet halinde dolaşarak *enba-i sebilin* yolların bastıkları mallarını yağmaladıklarından başka Hacı Yunus'un evini basıp kendisini öldürüp 1200 sikke

⁷³⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 11/29.

⁷³¹ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 30/116.

⁷³² BA.,*Mühimme Defteri* 74, 194/627.

altınını aldıkları anlatılmaktadır. Ayrıca kendisini mahkemeye davet için gelen görevlileri yaraladıkları belirtilmektedir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷³³.

MANYAS

28 Temmuz 1596 tarihiyle Manyas'ta bulunan eşkıya yol kesip adam öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları anlatılmaktadır. Buradaki eşkıyanın da serbest zeamet, tımar has köylerine sığınarak yakalanmaktan kurtuldukları ve fesâdlarının gittikçe arttığı anlatılmıştır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir. Ayrıca eşkıyaya yataklık edenlerinde yakalanarak cezalandırılması emredilmiştir⁷³⁴.

KURŞUNLU

18 Ağustos 1596 tarihiyle Milan ve Kurşunlu kadısına ve sancakbeyi kaymakamına gönderilen hükümde Kurşunlu'dan Divane Mehdi, Kamil, Kara Emir, Hacı Hüseyin, Hacı Şükrullah, Hacı Şaban, Hacı Abdurrahman, Hacı Abdurrezzak ve Divane Ferruh adlı kişilerin daima şekavet üzere olduğu belirtilerek pazar ve köyleri basıp zorla malların aldıkları şikâyet konusu olduğu anlatılmıştır. Muhalefette bulunanları döverek eziyette bulunduğu ve evler yaktığı hububatları yaktıkları görülmektedir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷³⁵.

BOZOK

27 Ağustos 1596 tarihiyle Bozok, Akdağ ve Budaközi kadılarına gönderilen hükümde bazı leventlerin köylere giderek evleri olmayanların yaşadıkları mülk evlerine zorla girerek halkın yiyecek ve erzakına el koyup zulümde buldukları anlatılmaktadır.

⁷³³ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 199/641.

⁷³⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 631/195.

⁷³⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 190/619.

Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷³⁶.

SEFERHİSAR

Seferhisar'da rastlanan olay sayısı ikidir. İlki, 27 Ağustos 1596 tarihiyle eski Rumili beylerbeyi olup Anadolu Muhafazası'nda olan Hasan ve Seferhisar kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde Seferhisar'dan Mustafa'nın kutta-i tarik olduğu insanları öldürüp malların yağmaladıkları ve halkın göç etmek zorunda kalmasına sebep oldukları belirtilmiştir. Eşkıyanın şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁷³⁷.

İkinci olay ise, 9 Nisan 1605 tarihiyle Anadolu beylerbeyi, Günyüzü ve Seferhisar Kazası'ndan muhassıl Mevlana'ya gönderilen hükümde bulunmaktadır. Seferhisar Kazası'nda *şirret ve şika* ile tanınan Kasım, Emir Cafer oğlu Mehmed, Haydar oğlu Ramazan, Ahmed ve daha pek çok eşkıya Ahmed adlı müderrisi kendilerine tabi olmadığı gerekçesiyle darpta bulunarak yaralamışlar ve müderrise zahire satılmaması için esnaf tehdit edilmiştir. Şakiler eğer bölük halkı ve yeniçeri ise ulufelerinin kesilmesi değilse üzerlerinde bulunan *mevad* ile İstanbul'a gönderilmeleri emredilmiştir⁷³⁸.

ŞUHUD

27 Ağustos 1596 tarihiyle Vezir Hasan Paşa'ya ve Şuhud kadısına gönderilen hükümde Şuhud Kazası'ndan Mahmud bin Mestan, Bolad bin Murad, Mehmed bin Hacı Lütfullah ve Cücezade adlı kişilerin kendi hallerinde olmayıp kadın, kız ve oğlanları kaçırdıkları tespit edilince yanlarındaki eşkıyalarla beraber subaşı ve kadının yanına silahlarla giderek zorla alıkoydukları anlatılmaktadır. Zulümlerinin sürekli olduğu

⁷³⁶ BA., *Mühimme Defteri* 74, 113/406.

⁷³⁷ BA., *Mühimme Defteri* 74, 116/412.

⁷³⁸ BA., *Mühimme Defteri* 75, 206/420.

görülmüştür. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷³⁹.

GÖYNÜK

Göynük'te yaşanan iki olaydan biri 27 Ağustos 1596 tarihiyle Göynük, Gölpaazarı ve Balçık kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde nişancı iken vefat eden Mehmet Paşa'nın Göynük, Gölpaazarı ve Balçık'da bulunan vakıf köylerinden bazı kişilerin haramzade ve hırsız olup adam öldürdükleri ve ev soydukları anlatılmaktadır. Yakalanarak kürek cezasına çarptırılması için güvenilir adamlarla İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁷⁴⁰.

Diğer olay ise 27 Ağustos 1596 tarihiyle Göynük ve Beypazarı kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Göynük'e bağlı bazı köyler Beypazarı tarafında geniş yol üzerinde bulunup menzilbaşı olması nedeniyle eşkıyanın halkın malına zorla el koyup halkın dağlara çıkmasına neden oldukları anlatılarak yol kesip halkın sıkıntı duymasına sebep oldukları belirtilmiştir. Serdar olarak zeametten emekli Ali tayin edilmiştir. Eşkıyanın şerle Göynük'ten kovulmaları emredilmiştir⁷⁴¹.

KOCAİLİ

Kocaili'nde bulunan iki olaydan biri, 27 Ağustos 1596 tarihiyle Üsküdar ve Kocaili beyi ve kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Hacı Kayaoğullarından Sefer ve İslam, başka bir yerden Kuru Resul ve Şeyh oğlu Mehmed ile yanlarındaki eşkıyaların, Müslümanların evini basıp yollarına inerek sandıklarını bozdukları, kadın ve kızlara tecavüzde buldukları anlatılmaktadır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁴².

⁷³⁹ BA.,*Mühimme Defteri 74*, 117/416.

⁷⁴⁰ BA.,*Mühimme Defteri 74*, 117/417.

⁷⁴¹ BA.,*Mühimme Defteri 74*, 115/410.

⁷⁴² BA.,*Mühimme Defteri 74*, 124/438.

Diğeri ise, 2 Eylül 1604 tarihiyle Üsküdar kadısı ve Kocaili Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmakla beraber bu hükümde Kocaili Sancağı'nda eşkıyadan bazılarının yol kesip insanları öldürdükleri ve mallarını yağmaladıkları belirtilmektedir. Eşkıyanın bir kısmı serbest, zeamet ve tımar köylerine sığınarak yakalanmaktan kurtuldukları belirtilip bu durumun önüne geçilmesi istenmektedir. Ayrıca yakalananların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁷⁴³.

SOMA

27 Ağustos 1596 tarihiyle Eski Rumili beylerbeyi olup hâlâ Anadolu Muhafazası'nda bulunan Hasan Paşa'ya, Soma, Sandıklı, Mendiç, Uşak ve Karahisar-ı Şuhut kadılarına gönderilen hükümde Soma, Sandıklı, Mendiç, Uşak ve Karahisar-ı Şuhut kazaları ve çevresinde bulunan eşkıyanın faaliyetleri üzerine parmak basıp eşkıyanın Soma'yı ve çevresindeki kasaba ve köyleri yağmaladığı anlatılmaktadır. Eşkıyanın yakalanarak suçlu bulunanların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁷⁴⁴.

ALANYA

Konuyla alakalı Alanya'daki olay sayısı ikidir. İlki, 17 Eylül 1596 tarihiyle Alanya'da bulunan kadılara gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, Alanya'da bulunan ehl-i fesâd ve eşkıyanın faaliyet içerisinde bulunduğu anlatılmaktadır. Mir-liva subaşılarn eşkıyaya yakalaması istenmiştir. Yakalanan eşkıyanın şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁷⁴⁵.

İkincisi ise, 12 Aralık 1604 tarihiyle Alanya ve Duşanbe kadılarına gönderilen hükümde görülmüştür. Burada da ehl-i fesâd ve eşkıya taifesinin halkın mal ve erzakına el koyduğu ve zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Halkın eşkıyadan korunması için uygun bir yerde bulunan Alarcasarı ( ) adlı hisarın tamir edilmesi emredilmiştir⁷⁴⁶.

⁷⁴³ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 187/374.

⁷⁴⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 131/457.

⁷⁴⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 172/580.

⁷⁴⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 325/677.

DİYARBAKIR

28 Eylül 1596 tarihi ve 26 Kasım 1596 tarihleriyle eski Tomanis beylerbeyi olup hâlâ Diyarbakır Muhafazası'nda olan Mehmed'e gönderilen iki ayrı hükümde Diyarbakır muhafazasının aksamasından dolayı yer yer eşkıyanın ortaya çıktığı belirtilmektedir. Ordu-yu Hümayun tarafından verilen emr-i şerife göre muhafazanın aksatılmadan sağlanması emredilmiştir⁷⁴⁷.

ZİLE

Zile'de gerçekleşen üç olaydan biri, 28 Eylül 1596 tarihiyle Rum muhafazasında olan Ahmed ve Sivas ile Zile kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Zile'den Ömer subaşı, Hakverdi, Mustafa, Maksud, Seydi Ahmed, Dost Ali, Divane Bulanık, Satı, Mustafa bin Resul, Behram, Hasan bin Ali, Yazıcı Mustafa bin Sultan, Kıddi bin Sultan Şah, Habip, Hızır bin Ali, Uzun Ahmed, Mahmud ve Arap Şeyh Hüseyin adlı kişilerin Zile Kazasında Deveci Beli diye tanınan mekanda *enba-i sebilin* yolunu keserek emval ve malını yağmaladığı köy köy dolaşarak halkın malına el koydukları anlatılmıştır. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁴⁸.

İkincisi ise, 29 Ocak 1608 tarihiyle Rum beylerbeyi ve Zile kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Zile'den Abdal Kasım adlı kişinin eşkıyaya baş olup halka zulümde bulunduğu görülmektedir. Şakinin şerle ahvalinin görülmesi ve bunlara yardım edenlerin hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁴⁹.

Sonuncusu ise 24 Şubat 1608 tarihiyle Rum beylerbeyi ve Zile kadısına gönderilen bir başka hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Zile'den Kara Satılmış, kardeşi ve Recep adlı kişilerin yanlarına aldıkları diğer eşkıyalarla beraber Zile'de bulunan havass-ı hümayun köylerini dolaşarak tüm mallarını yağmaladıkları evlerini

⁷⁴⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 90/313; BA.,*Mühimme Defteri* 74, 182/600.

⁷⁴⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 74, 94/323.

⁷⁴⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 16/40.

yaktıkları bir çok kişiyi öldürdükleri ve zulümlerinin her geçen gün arttığını anlatmaktadır. Şakinin şerle ahvalinin görülmesi ve bunlara yardım edenlerin hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁵⁰.

GEYVE

5 Ekim 1596 tarihiyle Geyve kadısına ve Hüdevendigâr Beyi kaymakamına gönderilen hükümde Bilaloğlu adıyla tanınan kişinin şirret, şekavet içinde olduğu evler bastığı bazı kişilerin küreğe konulması gerektiğini savunarak çeşitli emirler hazırlayarak akçelerini aldığı birinin mülkü olan değirmene el koyduğu vergi toplarken işe karışıp huzursuzluk yarattığı ve halka zulümde bulunduğu anlatılmıştır. Küreğe gönderilmesi için *kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁷⁵¹.

YÖRÜK

5 Ekim 1596 tarihiyle Anadolu beylerbeyi ve Yörük kadısına gönderilen hükümde 70-80 kişilik bir grubun Vezir İbrahim Paşa'nın subaşlarından Haydar'ın yolunu bastığı 20.000 akçesini ve Abdulvahap adlı birinin 10.000 akçesini aldığı ayrıca Rıdvan'ın da beratını alarak kendisini yaraladıkları anlatılmaktadır. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁵².

GÖLE

5 Ekim 1596 tarihiyle Göle Kazası'ndan Salih adlı kişinin eşkiyadan olup yol kestiği Müslümanların malına el koyduğu kutta-i tarik olup fesâd içerisinde bulunduğu anlatılmaktadır. Yakalanarak *suret-i sicilleriyle kayd u bendle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁷⁵³.

⁷⁵⁰ BA.,Mühimme Defteri 76, 22/57.

⁷⁵¹ BA.,Mühimme Defteri 74, 77/278.

⁷⁵² BA.,Mühimme Defteri 74, 66/205.

⁷⁵³ BA.,Mühimme Defteri 74, 72/221.

AMİD

5 Ekim 1596 tarihiyle Diyarbakır Muhafazası'nda bulunan Mehmed ve Amid kadısına gönderilen hükümde Amid'den Dürzi Davudoğlu, Davud Kethüda, Tatoğlu Ahmed, Kürd Hüseyin, Çerkeszade Ömer, Mahmud Ağa, Gilmanoğlu Mehmed Çavuş, Halil, Kubadoğlu Abdulkerim adlı kişilerin kale kapılarına silahlarla gelerek neferlerden zorla erzaklarını alıp fesâd içerisinde oldukları anlatılmaktadır. Şerle haklarında gelinmesi emredilmiştir⁷⁵⁴.

BEHİSNİ

26 Kasım 1596 tarihiyle Behisni sancakbeyine gönderilen hükümde eşkıyadan Sinan adlı birinin fesâddan dolayı ulufesinin kesildiği belirtilmektedir. Hâlâ yanına topladığı eşkıya ile Erzurum ile Revan arasında Müslümanların mallarını yağmaladığı ve "yeniçeriyim" diye halka zulümde bulunduğu anlatılmıştır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁵⁵.

KESKİN

Keskin'deki olaylardan biri, 26 Kasım 1596 tarihiyle Keskin kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Murad, Ali, Veli, Bektaş, İlyas ve daha birkaç kişi kendi hallerinde olmayıp halka zulümde buldukları belirtilerek boş yere halktan akçe topladıkları ve istedikleri kişiler hakkında suçsuz olsalar dahi kadılara şikâyette bulunarak fesâd içinde oldukları anlatılmaktadır. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁵⁶.

Diğeri ise, 26 Kasım 1596 tarihiyle Çankırı beyi, Keskin ve Çankırı kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Keskin Kazası'ndan Çora ve Yusuf adlı kişilerinde ehl-i fesâd ve kutta-i tarik oldukları anlatılarak İskender adlı birinin 3 atını çaldıkları

⁷⁵⁴ BA., *Mühimme Defteri* 74, 78/282.

⁷⁵⁵ BA., *Mühimme Defteri* 74, 180/596.

⁷⁵⁶ BA., *Mühimme Defteri* 74, 156/ 534.

belirtilmiştir⁷⁵⁷. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir.

LAPSEKİ

Lapseki'deki birinci olay 26 Kasım 1596 tarihiyle Lapseki kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Lapseki'den Mustafa, Kör Mustafa, Hacı Ali ve Veli adlı kişilerin acemi oğlanı şeklinde gezerek halka zulümde buldukları anlatılmaktadır. Mustafa'nın tımarını zabta gelen Hüseyin'in odasını basarak malına ve akçesine el koyduğu anlatılmaktadır. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁵⁸.

İkincisi ise 9 Nisan 1605 tarihiyle Lapseki, Kale-i Sultaniyye, Mahmiyye-i Kalyoz ve Bozcaada kadılarına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, söz konusu kadılıklarda *raiyyet oğlu raiyyetten* bazılarının "bölüğe ıtlak olduk" diyerek grup grup köyleri gezerek halkın mal, erzak ve hayvanlarına el koydukları belirtilmektedir. Ayrıca kadın ve kızları da kaçırmaktadırlar. Bölük halkı şeklinde gezerek eşkıyalık yapanların kazalardaki kethüda yerleriyle birlikte yakalanmaları istenerek suçlu bulunanlar içinde merkezden gelecek karar sonucunda cezalandırılacaklarının hapsedilip diğerlerinin şer ile haklarından gelinmesi istenmiştir⁷⁵⁹.

KÜTAHYA

Kütahya'daki ilk olay 14 Mayıs 1603 tarihiyle Kütahya Kazası'nda bulunan Vezir Hafız Ahmed Paşa'ya gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde Kütahya'daki eşkıyanın varlığından bahsedilmektedir. Kütahya'daki eşkıyanın ortadan kaldırılması için Kütahya Kazası'nda bulunan Vezir Hafız Ahmed Paşa görevlendirilmiştir⁷⁶⁰.

⁷⁵⁷ BA., *Mühimme Defteri* 74, 156/535.

⁷⁵⁸ BA., *Mühimme Defteri* 74, 180/598.

⁷⁵⁹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 214/439.

⁷⁶⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 1/3.

İkinci olay ise, 12 Ekim 1605 tarihiyle Kütahya kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır ki bu hükümde, Kütahya'dan Gürcü Hüseyin adlı kişilerin şaki, ehl-i fesad ve celali oldukları belirtilerek halka zulümde bulunduğu halkın malını yağmaladığı anlatılmaktadır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁶¹.

BARÇINLI

13 Ocak 1604 tarihinde Anadolu beylerbeyine gönderilen hükümde Karakaş Zorbası'ndan ayrılan Kafir Murat ve Tekeli Ahmet 800 atlı, Türkmen taifesinden bazı kişiler ve Celali eşkıyası ile müslümanların evlerini basıp mallarını yağmaladığı çocukları kaçıarak kız çocuklarının ebeveynlerini kesip erkek çocuklarını kendi hizmetinde çalıştırdığı anlatılmaktadır. Ayrıca köy köy dolaşip akçe topladığı da belirtilmektedir. Daha önceden bu eşkıyanın yakalaması için ferman verilmiştir. Yakalandığında eşkıyanın şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁷⁶².

RUMİLİ (SOL KOLDAKİ KAZALAR)

İlk olay 25 Ağustos 1604 tarihiyle Dergah-ı Muallâ kapıcıları subaşısına ve Rumili'nde sol kolda bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde bu civardaki eşkıyanın adam öldürüp mallarını yağmaladıkları anlatılmaktadır. Bu eşkıyanın def edilmesi için Dergah-ı Muallâ kapıcıları subaşısı görevlendirilmiştir. Bulunduğu yerlerdeki toprak kadılarından da kendisine yardım etmeleri istenmiştir⁷⁶³.

İkincisi ise, 21 Haziran 1605 tarihli bir diğer hükümde bulunmakla beraber, bu hükümde Rumilinde bulunan eşkıyanın ve ehl-i fesâdın adam öldürdükleri ve yağmada buldukları anlatılmaktadır. Ayrıca bazı eşkıyanın yeniçeri, acemi oğlanı ve sipahi

⁷⁶¹ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 122/371.

⁷⁶² BA.,*Mühimme Defteri* 75, 330/690

⁷⁶³ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 31/37.

adıyla dolaşarak halka zulüm ettikleri anlatılmaktadır. Son hükümde yakalananların şerle hakkından gelinmesi emredilmektedir⁷⁶⁴.

MENEMEN

28 Ağustos 1604 tarihiyle Menemen kadısına gönderilen hükümde Menemen Kazası'nda eşkıyadan Taş oğlu Mehmed, Kadı oğlu Süleyman, Emir Mehmed ve Köse Mahmud adlı şakiler kendi hallerinde olmayıp daima fesâd ve şenaat içinde buldukları belirtilmektedir. Menemen'deki Valide Sultan Paşmaklık hasları ahalisini rencide edip *bac-ı bazar emini* Abdurrahman'a darpta bulunduğu ve Emir Mehmed adlı şakinin bir kadının vücudunun bazı yerlerini keserek akıl almaz işkencede bulunmuşlardır. Suçluların hapsedilerek suret-i sicilleriyle İstanbul'a bildirilmesi ve daha sonra merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁶⁵.

SOFYA

28 Ağustos 1604 tarihiyle Sofya kadısına gönderilen hükümden de Sofya'da da eşkıyanın bulunması dikkat çekicidir. Eşkıyanın zabtı için öncelikle 61. Ağa bölüğünde gönderici namında olup hâlâ Mumcu olan Kara Derviş adlı yeniçeri görevlendirilmişken görevden *ref* edilerek yerine Dergâh-ı Muallâ şorbacılarından Musluhiddin Subaşı tayin olunmuştur. Bu konuyla ilgili mektup Dergâh-ı Muallâ yeniçerileri Ağası kaymakamı olup sekbanbaşı olan Sefer'e aittir. Halka zulümde bulunanların yakalanarak *mukteza-i şerle* haklarından gelinmesi emredilmiştir⁷⁶⁶.

AYAŞ

Konuyla alakalı Ayaş'daki olay sayısı ikidir. İlki 2 Eylül 1604 tarihiyle Anadolu Muhafazası'ndaki Vezir Kasım Paşa'ya gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Ayaş'ta yaptığı düzensizliklerle tanınan ve eşkıyalık yaptığı iddia edilen Ömer'in Hızır Bali adlı kişinin evini basarak kızını kaçırdığı ve kızının rızası yok iken adamlarından Mehmed adlı bir şakiye nikahladığı Yemen'e ticaret için giden Hoca

⁷⁶⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 146/441.

⁷⁶⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 178/352.

⁷⁶⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 178/353.

Ahmed'in eşini Hüseyin adlı birine nikahladığı anlatılmaktadır. Ayrıca kendisinin doğru yolda olmadığını göstermeye çalışan hakim ve valilere karşı 15-20 eşkıyaya para vererek İstanbul'a şikâyet ettirip azledilmelerine sebep olduğu belirtilmektedir Hükme göre Ömer Paşa adıyla tanınip istediği levendi serdar ve yiğitbaşı tayin ederek birçok kişinin ölümüne sebep olmuştur. İçinde bulunduğu fesâdın sonu olmayıp kalp kuruş ve kalp akçe taşıdığı da görülmüştür. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁶⁷.

İkinci olay, 27 Mart 1605 tarihiyle Ayaş kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Ayaş'da yedi sekiz seneden beri *celali eşkıyasının* bulunduğu belirtilerek her zaman halkın rencide edildiği ve halka zulümde bulunulduğu anlatılmaktadır. Ayaş Kalesi'ni halk tarafından tamir edilmesi emredilerek halkın eşkıyaya karşı korunması amaçlanmıştır⁷⁶⁸.

HAMİD-TEKE

18 Kasım 1604 tarihiyle Anadolu beylerbeyine gönderilen hükümde Teke sancağında Derviş Nazır diye tanınan şakiden bahsedilmektedir. Hükme göre Karayazıcı ve Karakaş'ın yanlarından ayrılanlarla Ömer Paşa'nın kardeşi İbrahim Bey'i öldüren Topaç Bey, Beyzade, Gazanfer ve bunlardan başka birkaç bin eşkıyayla Teke ve Hamid'de bulunan kasaba ve köylere zarar verdikleri belirtilmiştir. Karahisar-ı sahip sancağında Karamuk ve Çölabad kazalarına bizzat gidip yakaladığı kişileri işkenceyle öldürdüğü, hapsedip, mal ve mülklerine zarar verdiği belirtilmiştir. Şuhud Kazası'na Küçük Hüseyin adlı zorba başı ve yüzden eşkıya gönderip burada da zulmün devam etmesini sağlamıştır. Şuhud'un ileri gelenlerinden birçoğunun mallarını almışlar ve kasaba ahalisinden 1200 kuruş toplamışlar, on bin kuruştan fazla mala el koymuşlardır. Geri dönüp 1.500'den fazla akçeyi yine toplamışlardır. Kadı Musluhuddin ile birçok ileri geleni zincirleyip yaya olarak köy köy gezdirmişlerdir. "Karahisar sancağı bana verilmiştir" diyerek birçok kişinin göç etmesine sebep olmuşlardır⁷⁶⁹. 18 Kasım 1604 tarihiyle Teke kadısına gönderilen bir başka hükümde de yine Dervişten

⁷⁶⁷ BA., *Mühimme Defteri* 75, 179/355.

⁷⁶⁸ BA., *Mühimme Defteri* 75, 237/495.

⁷⁶⁹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 313/653

bahsedilmektedir⁷⁷⁰. Suçlunun il erleri yardımıyla yakalanıp şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir. Bu hükmün bir sureti de Üveys Paşazade Mehmed Paşa'ya gönderilmiştir⁷⁷¹. Üveys Paşa'dan başka bu konuyla Anadolu beylerbeyi Ahmed'in ve il erlerinin de ilgilenmesi istenmiştir⁷⁷².

ATINA

Konuyla alakalı Atina'daki olay sayısı ikidir. İlki 18 Kasım 1604 tarihiyle Eğriboz sancakbeyi ve Eğriboz Kadısına gönderilen hükümde Ali adlı şakinin levent ve küffar gemileriyle dolaşp birçok kişiyi esir aldığı ve eşkıyaya yataklık ettiği belirtilmektedir. Şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁷⁷³.

İkincisi ise, 2 Eylül 1604 tarihiyle Atina kadısı ve müfettişine gönderilen hükümde bulunmaktadır. Atina'da celali namında olan Süleyman Mustafa adlı şakinin kendi halinde olmayıp ahaliye zulümde bulunduğu birçok kişiyi "sizde hakkım vardır" diyerek kandırıp akçelerini aldığı anlatılmıştır⁷⁷⁴. 2 Eylül 1604 tarihli bir diğer hükümde yine bu konuyla alakalıdır⁷⁷⁵. Konunun sorgulanarak İstanbul'a gönderilmeleri ve davanın Divan-ı Hümayun'da gerçekleşmesi amaçlanmıştır⁷⁷⁶. Suçlunun Kıbrıs'a sürgün edilmesi emredilmiştir⁷⁷⁷.

TOSYA

Tosya'da gerçekleşen iki olaydan biri, 24 Kasım 1604 tarihiyle Tosya kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Birincisi, Tosya'dan bir kişinin yeniçeri olduğunu iddia ederek çeşitli yalanlarla bazı kişileri hapsedip bazılarına türlü zulümde bulunduğuyla ilgilidir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan

⁷⁷⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 313/654

⁷⁷¹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 313/653

⁷⁷² BA., *Mühimme Defteri* 75, 313/654

⁷⁷³ BA., *Mühimme Defteri* 75, 314/655

⁷⁷⁴ BA., *Mühimme Defteri* 75, 182/361.

⁷⁷⁵ BA., *Mühimme Defteri* 75, 182/362.

⁷⁷⁶ BA., *Mühimme Defteri* 75, 182/361.

⁷⁷⁷ BA., *Mühimme Defteri* 75, 182/362.

durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁷⁸.

Diğeri ise 24 Şubat 1605 tarihiyle Çankırı beyi ve Tosya kadısına gönderilen hükümde yer almıştır. Bu hükümde de Tosya'dan Mahmud adlı kişinin ehl-i fesâd ve eşkıya olduğu ve yanına sürekli eşkıya aldığı belirtilerek subaşı olduğunu söyleyerek halktan akçe ve kuruş topladığı söylenmiştir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁷⁹.

RODOŞÇUK

Rodosçuk'ta yaşanan üç olaydan biri, 24 Kasım 1604 tarihiyle Rodosçuk, İncik, Malkara, Keşan, Hayrabolu, Evreşe, İpsala, İnegöz, Dimetoka, Meğri, Karacık, Bergos, Köprü, Çorlu ve Ereğli kadılarına gönderilen hükümde yer almıştır. Hükümde buradaki yeniçeri ve acemioğlanı adıyla dolaşan eşkıyanın ve levendlerin geceleri evleri bastıkları, yollar kestikleri, kadın ve kızlara tecavüz ettikleri ve halkın malını yağmaladıkları ortaya çıkmıştır. Yeniçeri ve acemi oğlanlarından suçlu olanların hakkından gelinmesi için eski yeniçeri çavuşu Ali mübaşir tayin edilmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁸⁰.

İkinci olay ise, 17 Nisan 1605 tarihiyle Rodosçuk kadısına ve eski yeniçeri ocağında baş çavuş iken emekli olan Ali Ağa'ya gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Rodosçuk'ta Hasan adlı kişinin eşkıyadan olduğu belirtilerek yanındaki eşkıya ile beraber sürekli fesâd içerisinde olduğu belirtilmektedir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁸¹.

⁷⁷⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 316/658.

⁷⁷⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 305/641.

⁷⁸⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 317/659.

⁷⁸¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 43/60.

Konuyla alakalı yaşanan üçüncü olay ise, 6 Mart 1608 tarihiyle Rodosçuk kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükme göre, Rodosçuk sakinlerinden Mustafa Çavuş, Kilerci İbrahim ve Seyyit Murad adlı eşkıyalar silahlarla şehir içinde gezip şehir muhafızlarından Subaşı Derviş, Dergah-ı Muallâ yeniçerilerinden İbrahim ve Kurt adlı kişilerle mücadele ederek bunları yaralamışlardır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁸².

HIRSOVA

24 Kasım 1604 tarihiyle Baba, Hırsova, Tulca ve İsakçı kadılarına gönderilen hükümde Hırsova ve civarındaki eşkıya taifesinin halka zulümde bulunduğu belirtilerek erzak ve eşyalarına el koydukları anlatılmaktadır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁸³.

BABA

4 Aralık 1604 tarihiyle Baba, Hırsova ve Çardaklı kadılarına gönderilen hükümde tasarrufunda olan tımarın mahsulünü satıp akçesini arkadaşı Ahmet ile eve götürürken Baba Kazası ve çevresinden Ahmet, Çingene Ahmet toplam 5 eşkıya Kazan bekarı adlı derbente yolların kesip Ahmed'i öldürüp yanında bulunan 20.000 akçesini aldıkları Mehmed'in de zorla kaçtığı anlatılmaktadır. Suçluların *kayd u bend* ile görevli çavuşa teslim edilerek İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir. Hüküm de suçluların haklarından gelineceği bildirilmiştir⁷⁸⁴.

ÇANKIRI

Çankırı'da yaşanan dört olaydan ilki, 4 Aralık 1604 tarihiyle Çankırı sancaklarında bulunan kadılara, eski Çankırı kadısı olup müfettiş olan Hacı Hüssam

⁷⁸² BA., *Mühimme Defteri* 76, 116/298

⁷⁸³ BA., *Mühimme Defteri* 75, 317/660.

⁷⁸⁴ BA., *Mühimme Defteri* 75, 321/667.

Kastamonu ve Çankırı sancakbeyleri kaymakamlarına ve eşkıya def'ine memur olan Urgancıoğlu ( ) Mehmed ve Tosya'da bulunan Korucu Mustafa'ya gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, Topuzubüyük diye tanınan sipahinin kardeşi Musli amcasıoğlu Mehmed Kanlıvelioğlu ve Karahimmet adlı şakilerin yanlarına aldığı eşkıyayla halka zulüm ettikleri anlatılmıştır⁷⁸⁵. 4 Aralık 1604 tarihiyle Çankırı sancaklarında bulunan kadılara, eski Çankırı kadısı olup müfettiş olan Hacı Hüssam Kastamonu ve Çankırı sancak beyleri kaymakamlarına ve eşkıya def'ine memur olan Urgancıoğlu( ) Mehmed ve Tosya'da bulunan Korucu Mustafa'ya gönderilen bir başka hükümde de Kanlı Velioğlunun kutta-i tarik olduğu belirtilerek "Kastamonu ve Kengri sancaklarında olan mukataya nazır oldum" diyerek sipahilerden iki yüzden fazla adam toplayarak köy köy dolaşip halktan akçe toplamış ve zulmetmiştir⁷⁸⁶. 9 Nisan 1605 tarihiyle Çankırı sancak beyine, eski Çankırı kadısı olup halen müfettiş-i emval olan Mevlana Hacı Hüssam'a gönderilen hükümde Kanlı Velinin adamlarından Topal İsa elliden fazla adamıyla bedel-i kürkçü ve bedel-i nüzul toplayan Kalecik kadısı Mevlana Mehmed'in mahkemesini basarak malına ve topladığı akçeye el koymuşlardır⁷⁸⁷. İlerleri yardımıyla yakalanan eşkıyadan suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir.

Konuyla alakalı ikinci hüküm, 19 Ocak 1605 tarihiyle vezir Nasuh Paşa'ya gönderilen hükümde yer almaktadır. Bu hükümde, Çankırı'da Celali Hüseyin'in 300 eşkıya ile Geride'ye tüm halkını hapsedip mallarını yağmaladığı anlatılmıştır⁷⁸⁸. 14 Şubat 1605 tarihiyle Bolu beyi Mehmed Bey'e gönderilen hükümde Celali Hüseyin ve Yıldızlı İbrahim'in Bolu üzerine geldiği bildirilmiştir⁷⁸⁹. Bolu beyinin sekban suhte taifesi ve il erleriyle eşkıyaya karşı mücadele verilmesi istenmiştir.

Üçüncü olay, 29 Şubat 1608 tarihiyle Çankırı sancakbeyi olan Hüseyin'e gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Bozguşoğlu diye tanınan İbrahim adlı şakinin yanındaki eşkıya ile isyan içerisinde olduğu birçok köyü basıp tahrip ettiği, ahalisini öldürdüğü, bir palanga inşa ederek buraya yerleştiği ve böylece zulmünün daha

⁷⁸⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 323/671.

⁷⁸⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 324/673.

⁷⁸⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 292/613.

⁷⁸⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 297/620.

⁷⁸⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 300/631.

da arttığı anlatılmaktadır. Güvenilir kişilerin önderliğinde 70-80 gün kadar palanga muhasara edilmiştir. Şaki ve adamlarının kellelerinin kesilip kalenin de yıkılması emredilmiştir⁷⁹⁰.

Son olay ise 18 Nisan 1608 tarihiyle Anadolu'da eşkıya def'ine memur olan Vezir Nasuh Paşa eski Çankırı kadısı olup müfettiş-i emval olan Hacı Hüssam ve Çankırı kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Çankırı sancakbeyi Ali Bey'in kethüda yaptığı fesâdla meşhur olan Topuzu Büyük adlı şakinin halktan yiyecek ve hayvan topladığı, erkek çocuklarını kaçırdığı anlatılmaktadır. Ayrıca kardeşini 40-50 atlı ile subaşı yapıp köy köy dolaştırdığı, halkın göçe başladığı belirtilmektedir. Suçlunun yaptıklarının suret-i sicilleriyle merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁷⁹¹.

ÇERKEŞ

18 Aralık 1604 tarihiyle Çerkeş kadısına gönderilen hükümde Çerkeş'in yol üzerinde olması dolayısıyla eşkıyanın rahat hareket ettiği üzerinde durarak halka zulümde buldukları ve halkın mallarını yağmaladıkları anlatılmaktadır. Hafta pazarı olan yerde Dergâh-ı Muallâ kapıcılarından Hacı Resul yardımıyla kale bina edilmesi emredilmiştir⁷⁹².

ESKİİL

Eskiil'de yaşanan iki olaydan biri, 18 Aralık 1604 tarihiyle Eskiil kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Eskiil'e bağlı Karacasu ( ) adlı köyü sürekli eşkıya taifesi basıp bir çok kişiyi öldürüp mallarına el koymuşlardır. Eşkıyadan korunmak için Eski il halkının kendi mallarıyla kendilerine bir palanga inşa etmeleri istenmiştir⁷⁹³.

İkincisi ise, 25 Mart 1605 tarihiyle Eskiil kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde eşkıya taifesinin köyleri basıp bir çok kişiyi öldürüp

⁷⁹⁰ BA.,Mühimme Defteri 76, 23/58

⁷⁹¹ BA.,Mühimme Defteri 76, 136/353

⁷⁹² BA.,Mühimme Defteri 75, 327/680.

⁷⁹³ BA.,Mühimme Defteri 75, 327/682.

mallarına el koydukları anlatılmaktadır⁷⁹⁴. 23 Nisan 1605 tarihiyle Eskiil kadısına gönderilen bir başka hükümde yine eşkıyanın bu yöredeki faaliyetlerini içermektedir⁷⁹⁵. Bir palanganın yapılması istenmiştir. Ayrıca daha önceden bir palanganın inşasının söz konusu olduğu anlatılarak bu iş için Arslan adlı birinin görevlendirildiği ama daha sonra palanga yapımının durduğu bugün ise hem palanga hem de *eşkıyanın defî* için Dergâh-ı Muallâ silahtarlarından Hüseyin'in görevlendirildiği anlatılmaktadır⁷⁹⁶.

BEĞPAZARI

4 Mart 1605 tarihiyle Beğpazarı kadısına gönderilen hükümde Beğpazarı'ndan Hasan, Olucuoğlu Yusuf, Kul oğlu İbrahim adlı kişiler 200'den fazla atlı ve tüfenk-i endaz eşkıya ile vilayet ayan ve ileri gelenlerine zulümde bulunup malların yağmalayıp kadın, kız ve oğlanlarını kaçırdıkları anlatılmıştır. Bolu Şehrini yağmalayıp yakan eşkıyayla bir hareket edip fesâdlarının gün geçtikçe arttığı belirtilmektedir. Eşkıyanın defî için Nasuh Paşa ve kul taifesi görevli kılınmıştır. Ayrıca Beğpazarı ahalisine Veli, Mehmed, Hasan oğlu Mehmed ve Fahreddin adlı kişiler yiğit başı olup tüfenk-i endaz ve il erleriyle beraber eşkıyayı yakalamaları istenmiştir. Yakalananın şerle gereği gibi haklarından gelinmesi emredilmiştir⁷⁹⁷.

BİGA

Konuyla alakalı Biga'da altı olay yaşanmıştır. İlki, 4 Mart 1605 tarihinde Biga sancakbeyine gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde birkaç seneden beri eşkıyanın Çan Kazası'nda faaliyet içerisinde olup 5 – 10 atlıyla köy köy dolaşıp zorla halkın erzak ve mallarını alıp yine halktan akçe topladıkları anlatılmaktadır. Eşkıyanın yakalanarak suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁹⁸.

⁷⁹⁴ BA., *Mühimme Defteri* 75, 228/473.

⁷⁹⁵ BA., *Mühimme Defteri* 75, 286/598.

⁷⁹⁶ BA., *Mühimme Defteri* 75, 286/598.

⁷⁹⁷ BA., *Mühimme Defteri* 75, 70/113.

⁷⁹⁸ BA., *Mühimme Defteri* 75, 69/111.

İkinci olay ise 6 Mart 1605 tarihiyle Biga beyi ve Biga'da bulunan kadılara gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Biga Sancağı'nın deniz kenarı olması dolayısıyla levent eşkıyasının burada gemiler ile dolaştıkları ahalinin mal ve erzakını yağmalayıp çocukları kaçırp bir çok kişiyi öldürdükleri anlatılmaktadır. Üstelik bu eşkıyanın bazı *havass-ı hümayun* ve *serbest vakıf köylerine* sığınarak yakalanmaktan kurtuldukları ve böylece zulümlerinin günden güne arttığı belirtilmektedir. Eşkıyanın yakalanarak suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁷⁹⁹.

Üçüncüsü, 6 Mart 1605 tarihiyle Biga beyi ve Biga'da bulunan kadılara gönderilen bir başka hükümde yer almaktadır. Buhükümde, Biga'da bulunan Karagöz adlı derbentin eşkıya levent yatağı olduğu belirtilerek bunların yol kestikleri ve bu derbentde 9 kişinin öldürüldüğü anlatılmıştır. Ayrıca derbentte sürekli adam öldürüldüğü ve bunların mallarının yağmalandığı da belirtilmiştir. Eşkıyanın yakalanarak suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁰⁰.

Bir başka olay, 16 Mart 1605 tarihiyle Biga Sancakbeyi Mehmed'e ve hâlâ Sığla sancakbeyi olup Donanma-i Hümayun'a serdar olan Mustafa Paşa'ya gönderilen iki ayrı hükümde zikredilmektedir. Akdeniz'de, Baba Burnu, Midilli ve etrafında bazı leventlerin gemiyle dolaşarak tüccar, yolcu ve ahaliye zulümde buldukları anlatılmaktadır. Bu hükmün birer sureti de Midilli, Sakız, Mezistre, Nakşa ve Antalya beyine gönderilmiştir. Eşkıyanın yakalanması ve haklarından gelinmesinin özellikle üzerinde durulup hükmün yazıldığı Serdar Mustafa Paşa'ya "ihmal olunup eşkıyanın hakkından gelinmezse sancağın alınmakla konulmayıp başın alınmak mukarrerdir..." uyarısında bulunulmuştur⁸⁰¹.

Beşinci olay ise, 2 Kasım 1605 tarihiyle eski Anadolu beylerbeyi olup muhassıl-ı emval olan Mehmed'e gönderilen hükümde yer almaktadır ki bu hükümde Kral diye tanınan Hacı Hasan adlı kişinin adamlarıyla beraber yol keserek adam öldürdüğü ve

⁷⁹⁹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 253/527.

⁸⁰⁰ BA., *Mühimme Defteri* 75, 253/528.

⁸⁰¹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 107/189.

yağmada bulunduğu Abdullah adlı yeniçeriye öldürmek üzere iken köylülerin engel olduğu ve malını yağmaladığı anlatılmaktadır. Hacı Mustafa adlı kişinin evini 20-30 eşkiya ile basarak zulümde bulunduğu görülmektedir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁰².

13 Nisan 1608 tarihiyle Biga'da bulunan kadılara gönderilen hükümde yer alan son olay Biga'da haramzade ve eşkiyanın artmasıyla ilgilidir. İstanbul'da bulunan Mehmed Paşa'nın kadirga-i mîrî hizmetine tayin edilerek eşkiyayı yakalaması amaçlanmıştır⁸⁰³.

TUNA YALILARI

8 Mart 1605 tarihiyle Silistre beylerbeyi, Prevadi, Varna , Hacıoğlu Pazarı, Şumnu ve Beypazarı kadılarına gönderilen hükümde Yenipazar kazasında Budakoğulları diye tanınan yeniçeri namındaki Veli, Mustafa, Kapıcıoğlanları, Kurt Ali ve Çağaloğulları adlı şakiler yanlarına aldıkları eşkiyayla köyleri basıp mallarını gasbettikleri, yol kesip adam öldürüp yağma yaptıkları anlatılmaktadır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁰⁴.

KÖSTENDİL

8 Mart 1605 tarihiyle Köstendil sancakbeyi ve Köstendil'de bulunan Dergâh-ı Muallâ Müteferrikalarından Hasan'a gönderilen hükümde Köstendil'de bulunan eşkiya ve ehl-i fesâdın zorba ile gezerek ev basıp adam öldürerek mallarının gasp edildiği belirtilerek Hacı Mehmed adlı yeniçerinin ve Deli adlı tacirin evlerini basarak kendilerini öldürerek mallarını yağmalamışlardır. Ayrıca İbrahim adlı yeniçerinin de evi basılarak eşi, çocukları ve çalışanlarını öldürerek harami adıyla halka eziyet etmişleridir. Eşkiyanın yakalanarak şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁸⁰⁵.

⁸⁰² BA.,Mühimme Defteri 76, 126/383.

⁸⁰³ BA.,Mühimme Defteri 76, 129/335.

⁸⁰⁴ BA.,Mühimme Defteri 75, 123/227

⁸⁰⁵ BA.,Mühimme Defteri 75, 119/220.

TRABLUSŞAM

8 Mart 1605 tarihiyle Trablusşam beylerbeyine gönderilen hükümde Medik Boğazi'nda harami ve kutta-i tarikin faaliyet içerisinde olup yolcu ve tüccarların yollarını keserek adam öldürdükleri ve yağmada buldukları belirtilmektedir. Civarın muhafazası için birinin görevlendirilmesi istenmiştir⁸⁰⁶.

MANİSA

Konuyla alakalı üç hüküm bulunmaktadır. Birincisi, 20 Mart 1605 tarihiyle Manisa kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde bazı eşkıya ve ehl-i fesâdın zorba ile gezerek halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Eşkîyanın sancakbeyi, kaymakamı, voyvodaları ve il erleri muavenetiyle yakalanması istenmektedir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁰⁷.

İkinci olay ise, 9 Nisan 1605 tarihinde Manisa kadısına gönderilen hükümde görülmektedir. Bu hükümde, Manisa etrafında olan sipahi olduklarını iddia eden eşkıyaların köylere girip halkın erzaklarına el koydukları ayrıca halka zulüm ve tecavüz ettikleri de dikkat çekmektedir. Ehl-i fesâdın define baş ve buğ olarak Manisa'da sakin Dergah-ı Muallâ müteferrikalarından Abaza Ali adlı kişi atanmış ve kendisine yardım için ilerleri de görevlendirilmiştir⁸⁰⁸.

Son olay ise 17 Nisan 1605 tarihiyle Manisa kadısına gönderilen hükümde zikredilmektedir. Bazı eşkıyanın zorba ile büyük topluluklar halinde gezerek köylerden akçe toplayıp insanları öldürerek mallarını gasbettikleri görülmektedir. Mirliya kaymakamı, voyvodalar ve sair vilayet zabitleri ve il erleri yardımıyla eşkıyaya karşı

⁸⁰⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 114/205.

⁸⁰⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 103/180.

⁸⁰⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 208/424.

mücadelede bulunulması emredilmektedir. Suçlu olanların şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁸⁰⁹.

ÇEŞME

20 Mart 1605 tarihiyle Çeşme kadısına gönderilen hükümde Çeşme'ye bağlı Seferhisar'da yaşayan Karabaş Çavuş adlı kişinin kendi halinde olmayıp bir çok kişinin mal, mülk ve hayvanlarına el koyduğu yanına aldığı eşkıya ile dükkanlar açıp aldığı eşyaları tüccarlara olduğundan pahalıya sattığı halktan zorla akçe aldığı yollar kesip birçok kişiyi öldürdüğü bir çok kişiye tecavüzde bulunduğu ve mallarını yağmaladığı anlatılmaktadır. Zulmünün de günden güne arttığı görülmektedir. Yakalanarak *suret-i sicilleriyle kayd u bende* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁸¹⁰.

AYDINCİK

Aydıncık'ta yaşanan olaylardan biri 22 Mart 1605 tarihiyle Aydıncık kadısına ve eski Aydıncık kadısı olan Mehmed Bey'e gönderilen hükümde bulunmaktadır ki bu hükümde Tevetfor( ) oğlu Mustafa adlı kişinin ehl-i fesâd ve eşkıyadan olduğu belirtilerek Memi adlı kişiyi öldürdüğü, müderris Ahmed'in evine girip birçok eşyasını çaldığı Ferhat adlı birine darpta bulunduğu Mehmed adlı yeniçeriye daima darpta bulunduğu bazı kişileri tutup hapsedtiği anlatılmaktadır. Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından Kara Sabri Çavuş yardımıyla konunun halledilerek suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸¹¹.

Diğer olay ise, 12 Nisan 1605 tarihiyle Aydıncık ve Eski Aydıncık kadısına gönderilen hükümde zikredilmektedir. Hükümde, Musli Reis adlı kişinin birçok insana zulümde bulunduğu Divane Memi adlı kişiyi öldürdüğü ve eşkıyaya yataklık ettiği belirtilmiştir. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza

⁸⁰⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 46/64.

⁸¹⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 107/187.

⁸¹¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 143/267.

ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸¹².

-----

23 Mart 1605 tarihiyle Vezir Nasuh Paşa'ya gönderilen hükümde Ferahsad, Kara Veli, Hüseyin ve Kara Koca adlı şakiler 100 atlı ve 50 sekban ile Vezir-i azam Mehmed Paşa'nın haslarını zapt edip mahsulüne el koydukları evini basarak kendisini öldürdükleri anlatılmaktadır. Halen 300'den fazla atlı ve sekban ile köylere gelerek halkın malını yağmaladıkları belirtilmektedir. İl erleri yardımıyla yakalanan eşkıyanın şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁸¹³.

SARIGÖL

23 Mart 1605 tarihiyle Selanik bey ve Sarıgöl kadısına gönderilen hükümde Piyale adlı kişinin bazı köylere giderek köylünün mal, mülk ve hayvanına el koyduğu sahte belgeler hazırladığı bir zımmiyi yaraladığı ve yağmada bulunduğu belirtilmektedir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸¹⁴.

DRAÇ

23 Mart 1605 tarihiyle İlbasan beyi ve Draç kadısına gönderilen hükümde Draç'tan Ahmed adlı birinin kendi halinde olmayıp fesâd içerisinde olduğu köy ahalisine sürekli zulümde bulunduğu kadın ve kızlara tecavüzde bulunulduğu halkın malını yağmaladığı birçok kişinin göç etmesine sebep olduğu anlatılmaktadır. Ayrıca Venedik'e giden tüccar gemilerini basarak içinde olan birçok kişiyi öldürdükleri belirtilmiştir. Yanına aldığı leventlerle celali tarzında dolaşarak gece ve gündüz fesâd içerisinde oldukları görülmüştür. Şerle hakkından gelinmesi istenmiştir⁸¹⁵.

⁸¹² BA., *Mühimme Defteri* 75, 155/286

⁸¹³ BA., *Mühimme Defteri* 76, 145/377.

⁸¹⁴ BA., *Mühimme Defteri* 76, 141/366.

⁸¹⁵ BA., *Mühimme Defteri* 76, 143/371.

TIRHALA

Tırhala'da yaşanan olaylardan biri 23 Mart 1605 tarihinde Tırhâlâ ve İnebahtı kadılarına gönderilen hükümde görülmektedir. Bu hükümde, bazı kişilerin burma astar dolayıp yakalı dolama ve yağmurluk giyip gürde, varsak takınıp yeniçeri ve acemi oğlanı adını kullanarak halka zulüm ettikleri görülmüştür. Dergâh-ı Muallâ Yeniçerileri Çavuşlarından Mahmud Çavuş görevlendirilmiştir. Eşkîyanın şerle hakkından gelinmek için isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁸¹⁶.

24 Nisan 1605 tarihiyle Yenişehir, Tırhâlâ, Velsin, Çatalca, Armiye ve İzdin kadılarına ve 28 Kasım 1605 tarihiyle Tırhâlâ, Varadin, Çatalca, Armiyye ve İzvadin kadılarına gönderilen hükümde yer alan başka bir olayda bazı eşkıyanın yeniçeri, acemioğlanı ve sipahi şeklinde dolaşarak halka zulümde bulduklarıyla ilgilidir. 24 Nisan 1605 tarihiyle Yenişehir, Tırhâlâ, Velsin, Çatalca, Armiye ve İzdin kadılarına gönderilen hükümde konunun teftişi için görevlendirilen Dergâh-ı Muallâ yeniçerilerine zabıt Hüseyin Subaşı yerine Dergâh-ı Ali Çavuşları'ndan Mehmed Çavuş görevlendirilmiştir. Her iki hükümde de suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸¹⁷.

Son olay ise, 3 Temmuz 1605 tarihiyle Dergâh-ı Muallâ Müteferrikalarından Selanik'te çuka emini olan Mahmud'a gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, Şatrkulak diye tanınan kişinin "Tırhâlâ Sancağı bana ber-vech-i arpalık tasarruf olmuştur" diyerek yanına aldığı eşkıya ile adam öldürdüğü ve mallarını yağmaladıkları belirtilmiştir. Şakinin yakalanması için Dergâh-ı Muallâ Müteferrikalarından Selanik'te çuka emini olan Mahmud görevlendirilmiştir. Kendisine il erlerinin de yardım edeceği belirtilmiştir. Eşkîyanın yakalanıp şerle hakkından gelinmesi emredilmiştir⁸¹⁸.

⁸¹⁶ BA., *Mühimme Defteri* 76, 144/373.

⁸¹⁷ BA., *Mühimme Defteri* 75, 56/82; BA., *Mühimme Defteri* 77, 179/533.

⁸¹⁸ BA., *Mühimme Defteri* 75, 3/9.

KÖPRÜ

23 Mart 1605 tarihiyle Köprü ve Gedegare kadılarına gönderilen hükümde civardaki eşkıyanın evlere girerek yağmada bulunduğu belirtilerek halkın köylerini terk etmek üzere oldukları bildirilmiştir. Köprü’de halkın gücüyle bir hisar bina edilmesi emredilmiştir⁸¹⁹.

KARS-I ÖZİ

25 Mart 1605 tarihiyle Kars-ı Özi kadısına gönderilen hükümde Kars-ı Özi’de bulunan cemiyetler şikâyette bulunup civarda bulunan eşkıya ve celalinin kendilerine zulümleri oldukları belirtilerek malların yağmaladıkları anlatılmaktadır. Kars-ı Özi’de Şeyh Bulduk Dede adlı kişinin yaşadığı dağın etrafındaki kalenin tamir edilmesi emredilmiştir⁸²⁰.

MİLAN

25 Mart 1605 tarihiyle Çankırı ve Milan kadısına ve Çankırı Kazası’nda Hacı Hüssam’a gönderilen hükümde Milan Kazası’na bağlı Hacı Yusuf ve Veli adlı kişiler eşkıyadan olup mahkemeye giderek davalara karıştıkları ve celali eşkıyasıyla beraber evler basıp yağmada buldukları anlatılmaktadır. Müslümanların yaptığı şikâyetler bunların davalara karışması sebebiyle sonuçsuz kaldıkları da belirtilmektedir. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁸²¹.

OHRİ

27 Mart 1605 tarihiyle Ohri kadısına gönderilen hükümde Ahmet Şah Çavuş diye tanınan kişinin çobanları haramiler ile beraber Korucu Mustafa’nın evini basarak korucuyu bir çok yerinden yaralayıp bir adamını da öldürüp malını yağmaladıkları

⁸¹⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 143/372.

⁸²⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 75,228/474.

⁸²¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 223/461.

belirtilmektedir. Söz konusu kişilerin *kayd u bend* ile İstanbul'a gönderilmeleri istenmiştir⁸²².

BALIKESİR

27 Mart 1605 tarihiyle Gönen, Aydıncık ve Manyas kadılarına gönderilen hükümde Gönen ve Balıkesir civarında bulunan harami ve eşkıya taifesiyle halkın evini basarak mallarını yağmaladıkları, yollar keserek adam öldürdükleri bunların mallarını gasbettikleri anlatılmaktadır. Zaim Hasan adlı kişinin bir gece öldürmek amacıyla evini basınca Hasan ve adamları birkaç eşkıyayı ortadan kaldırmışlardır. Durumun teftiş edilerek eşkıyanın hakkından gelinmesi istenmiştir⁸²³.

HARPUT

31 Mart 1605 tarihiyle Harput sancakbeyi ve kadısına gönderilen hükümde Harput'tan Seyyid Han, kardeşleri, Zülfü, İbrahim, Mehmed, diğer Mehmed, Yahya ve Bayram adlı şakiler yanlarında bulunan leventlerle köy köy dolaşp ahalinin evlerini basıp erzak ve hayvanlarını aldıkları belirtilmiştir. Eşkıyadan Ali Bey ile Arapkir Sancakbeyi'nin evini basıp kendisini öldürdüğü ve malını yağmaladığı iki adamının kulaklarını kestikleri ve yaptıkları zulmün sonu olmadığı anlatılmaktadır. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸²⁴.

HONAS

3 Nisan 1605 tarihiyle Eşme, Honas kadılarına ve Bozkuş kadısı olan Uşak

ERGİRİ KASRI

3 Nisan 1605 tarihiyle eski Temeşvar beylerbeyi olup Avlonya sancağına mutasarrıf olan Ali Bey ve Ergiri kasrı kadısına gönderilen hükümde Ergiri kasrı eşkiyasına reis olan dervişin kaza içerisindeki birçok köyü basıp insanların mal, can ve ıralarına zarar verdiği söylenmektedir. Hükme göre mahiyetinde 40-50 silahlı atlı bulunmaktadır. Hapsedilerek suret-i sicilleri ile hakkından gelinmesi için İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁸²⁶.

SİLİVRİ

3 Nisan 1605 tarihiyle Silivri, Çorlu ve Burgaz civarında bulunan eşkiya taifesinin köy basıp yol keserek adam öldürüp mallarına el koydukları anlatılmıştır. Eşkiyanın yakalanarak merkezden gelecek karar sonucunda cezalandırılacaklarının hapsedilip diğerlerinin şer ile haklarından gelinmesi istenmiştir⁸²⁷.

ANTEP

5 Nisan 1605 tarihiyle Antep'de bulunan kadılara gönderilen hükümde Antep Sancağı'nın bir tarafında araban taifesinin bir tarafında da celali eşkiyasının faaliyet içerisinde olduğu belirtilmiştir. Antep'in muhafazasının sağlanması için 3 000 akçe ve 3000'den aşağı tımarlara mutasarrıf olanlardan 30 sipahinin görevlendirilmesi istenmiştir⁸²⁸.

ARAPGİR

arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸²⁹.

AVLONYA

5 Nisan 1605 tarihiyle Avlonya beyi ve kadısına gönderilen hükümde Kurdoğlu Kasım ve oğlu Aydın adlı kişiler yanlarına ehl-i fesâdı alarak geceleri ev basıp malları yağmaladıkları kadın ve oğlanları kaçırıp bir çok kişiyi öldürdükleri anlatılmaktadır. Ayrıca yol kestikleri böylece katliam ve yağmaya devam ettikleri belirtilmektedir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸³⁰.

AKHİSAR

9 Nisan 1605 tarihiyle Akhisar ve Gördük kadılarına gönderilen hükümde bazı kişilerin yeniçeri ve acemi oğlanı adını kullanarak halka zulüm ettikleri belirtilmiştir. Bu konuyla ilgilenmesi için görevlendirilen Dergâh-ı Muallâ Yeniçeriler üzerine serdar olan Ali'nin hizmetini yapamadığı gerekçesiyle yerine Korucu Mustafa atanmıştır⁸³¹.

FENİKE

9 Nisan 1605 tarihiyle eski Anadolu beylerbeyi olan Üveys Paşa oğlu Mehmed Paşa ve Elmalı ve Fenike kadılarına gönderilen hükümde Fenike'de Zülfikar, Evran, Bahaaddin ve Kalender adlı kişiler eşkıyadan olup yanlarına birkaç yüz eşkıya alıp daima zulümde bulunduğu belirtilmektedir. Ayrıca eski Teke sancakbeyi İbrahim'in bir katar katırını ve bütün malını alıp Mehmed adlı adamını tutup zorla 800 kuruş isteyip alamayınca serbest bırakmamışlardır. İbrahim Bey korkusundan bir kaleye sığınmış ve eşkıya bu kaleyi kuşatarak İbrahim'i öldürmeyi amaçlamışlardır. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸³².

⁸²⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 205/417.

⁸³⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 205/419.

⁸³¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 211/430.

⁸³² BA.,*Mühimme Defteri* 75, 211/431.

CUMA PAZARI

Cumapazarı'nda yaşanan olaylardan biri 9 Nisan 1605 tarihiyle Cumapazarı kadısına gönderilen hükümde görülmektedir. Derviş Ali, Kurd bin Kaya, Derviş bin Karali, Küçük bin Kasım adlı kişiler kendi hallerinde olmayıp avarız ve cizye toplamaya gelen kişilerin yanına vararak akçe ve mallarına el koydukları anlatılmaktadır. Ayrıca iki kadına tecavüzde buldukları da dile getirilmiştir. Suçluların hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸³³.

Diğeri ise, 30 Haziran 1605 tarihiyle Florina, Ekmeterak ve Vidin kadısı olup Özi mukataasında olan mahsul-ı emvale gönderilen hükümde yer almaktadır. Cuma pazarı Kazası'ndan Hasan Obası diye tanınan yerde yaşayan Kurd Ali ve oğlu Derviş kendilerine bağlı adamlarla dolaşıp eşkıyaya baş olduğu yollar keserek adam öldürdüğü yağmada bulunduğu mahsul-ı emval olan Mehmed'in yolunu keserek tahsil ettiği mala el koydukları ve bir çok kişiyi yaraladığı anlatılmaktadır. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁸³⁴.

YALVAÇ

9 Nisan 1605 tarihiyle Yalvaç ve İshaklı kadılarına ayrıca aynı tarihle Akşehir beyi ve Yalvaç kadısına gönderilen iki ayrı hükümde Yalvaç'tan Kara Hamza adlı eşkıyanın halka zulmettiği söylenmektedir. Vakit kaybetmeden şakinin yakalanarak hakkından gelinmesi emredilmiştir⁸³⁵.

Kilis'te de eşkıyanın bulunduğu görülmektedir. Kilis ahalisinin eşkıyadan korunması için kendilerine bir palanga inşa etmeleri emredilmiştir⁸³⁶.

GEREDE

9 Nisan 1605 tarihiyle Gerede kadısına gönderilen hükümde Gerede eşkıyasının halka yaptığı zulüm görülmektedir. Eski kalenin tamir edilerek eşkıyaya karşı korunmaları istenmiştir⁸³⁷.

KEŞAN

12 Nisan 1605 tarihiyle Gelibolu, Şehriköy, Keşan ve Malkara kadılarına gönderilen hükümde yeniçerilerden görevli olanların sefere gitmeleri istenmiştir. Hükme göre bazı kişiler burma astar dolayıp yakalı dolama ve yağmurluk giyip gürde, varsak takınp yeniçeri ve acemi oğlanı adını kullanarak halka zulümde bulunmaktadır⁸³⁸. 12 Nisan 1605 tarihli bir başka hükümde Gelibolu kadısına gönderilen hükümde de yine bazı kişiler burma astar dolayıp yakalı dolama ve yağmurluk giyip gürde, varsak takınp yeniçeri ve acemi oğlanı adını kullanarak halka zulümde bulunmaktadır⁸³⁹. Yeniçeri ve acemi oğlanı şeklinde dolaşanların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir. Yeniçeri ve acemi oğlanı olanların ise ulufelerinin kesilmesi için isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi emredilmiştir. Ayrıca bu iş için Dergah-ı Muallâ yeniçerileri yayabaşlarından Mehmed Subaşı görevlendirilmiştir.

KIRK KİLİSE

12 Nisan 1605 tarihiyle Kırk Kilise Beyi ve kadısına gönderilen hükümde Hamit Bey'in adamlarının ev basıp, yol kesip, insanları öldürdüğü söylenmektedir. Vakit kaybetmeden suçluların yakalanarak şerle haklarından gelinmesi kararlaştırılmıştır⁸⁴⁰.

⁸³⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 213/436.

⁸³⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 213/437.

⁸³⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 35/ 44.

⁸³⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 149/273.

⁸⁴⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 39/52

MUDURNU

17 Nisan 1605 tarihiyle Bolu beyi ve Mudurnu kadısına gönderilen hükümde Mudurnu'da bazı eşkıya taifesinin celali adıyla dolaşıp halkın malına ve ırzına tecavüzde bulunmaktadır. Mudurnu Kalesi'ni halk tarafından tamir edilmesi emredilerek halkın eşkıyaya karşı korunması amaçlanmıştır⁸⁴¹.

-----

20 Nisan 1605 tarihiyle ..... kadısına gönderilen hükümde bazı leventlerin yeniçeri ve acemi oğlanı tarzında dolaşarak halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Eşkıyanın hakkından gelinmek için öncelikle Mehmed Subaşı görevlendirilmişken onun yerine Dergâh-ı Muallâ yeniçerileri yayabaşlarından Mehmed Çavuş görevlendirilmiştir⁸⁴².

BÜYÜK ÇEKMECE

23 Nisan 1605 tarihiyle Haslar, Çorlu, Rodosçuk, Bergos ve Ereğli kadılarına gönderilen hükümde Büyük Çekmece'de ehl-i fesâddan bazılarının evler basıp halkın mal ve erzakına el koydukları ve yol keserek fesâdlarını yineledikleri belirtilmektedir. Ehl-i fesâddan bir çoğu yakalanmış ama bunlarında içinden kaçan olmuştur. Şakilerin yakalanması için Mahmud adlı yeniçeri görevlendirilmiştir. Suçlu bulunanlar hakkında şerh gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁴³.

AHYOLU

24 Nisan 1605 tarihinde Ahyolu, Mesuri, Aydos, Karinabad ve Hatunili kadılarına gönderilen hükümde bazı leventlerin yeniçeri, acemioğlanı ve sipahi şeklinde

⁸⁴¹ BA.,*Mühimme Defteri* 75. 50/90.

⁸⁴² BA.,*Mühimme Defteri* 75. 171/336.

⁸⁴³ BA.,*Mühimme Defteri* 75. 281/587.

dolaşarak halka zulümde buldukları belirtilmektedir. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁸⁴⁴.

YANYA

Konuyla alakalı Yanya'da meydana gelen olay sayısı ikidir. Birincisi, 24 Nisan 1605 tarihiyle Yanya sancak beyine ve aynı tarihle eski Temeşvar beylerbeyi olup Avlonya sancağı mutasarrıfı Ali'ye gönderilen iki ayrı hükümde bulunmaktadır. Yanya'da sakin Bali ve sancakbeyi adını kullanan Kılıç, sekbanlar ile gezip insanların mal ve canlarına kastettiği vurgulanmıştır. Suçluların yakalanarak hakkından gelinmesi için Yanya sancakbeyi görevlendirilmiştir. Avlonya sancağı mutasarrıfı Ali'nin de bu konuda Yanya sancakbeyine yardımı istenmiştir⁸⁴⁵.

İkinci olay ise 26 Nisan 1605 tarihiyle Yanya ve Kirenye kadısına gönderilen hükümde yer almaktadır. Yanya'da bir araya gelen eşkıyanın kadın ve oğlanlara tacizde bulunduğu sürekli fesâd içerisinde olduğu belirtilmektedir. Yakalanarak *vechle* hakkında gelinmesi ve merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁸⁴⁶.

SELANİK

25 Nisan 1605 tarihiyle Selanik beyi ve kadısına gönderilen hükümde Yenice-i Vardar sakinlerinden Mustafa'nın eşkıya olduğu belirtilmiştir. Yakalanarak taş gemide kürek cezasına çarptırıldıktan sonra firar edip yine zulmettiği için bu defa yakalanıp şerle hakkında gerekenin yapılması emredilmiştir⁸⁴⁷.

BERGAMA

11 Mayıs 1605 tarihiyle Hüdevandigar Sancağı'ndan Ahmedzade Mehmed Bey'e gönderilen hükümde Bergama, Ilıca, Tırhâlâ, Ayazmend, Kozan ve Güzelcehisar kazalarında bulunan harami eşkıya ve denizden levent taifesinin insanları öldürerek

⁸⁴⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 58 /86.

⁸⁴⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 57/84 ; BA.,*Mühimme Defteri* 75, 57/85.

⁸⁴⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 161/297.

⁸⁴⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 270/564

mallarını yağmalayıp halka zulümde bulunduğu anlatılmıştır. Sancakbeyinin konakladığı yer buradan uzakta olduğundan gerekli güvenlik sağlanamamıştır. Bunun için Zabit olarak Ahmedzade Mehmed görevlendirilmiştir⁸⁴⁸.

KARASU YENİCESİ

13 Haziran 1605 tarihiyle Karasu Yenicesi Kadısı'na gönderilen hükümde Karasu Yenicesi'nden Hüseyin adlı kişi ile Cebeci adını kullanan Mehmet, Arap, Derviş b. Bahri adlı kişinin üç Arap hizmetkarı, Kapıcı Sinan Bey'in bir hizmetkarı erbab-ı tımardan birkaç kişi ve diğer bazı şahısların eşkıyalık yaptığıyla ilgili bir olay bulunmaktadır. Hüseyin'in eşini sattıktan sonra Emine adlı kadının evini bastığı ayrıca 70-80 bin akçelik malını yağmaladığı ve zulümde buldukları belirtilmektedir. Şerle gerekenin yapılması istenmektedir⁸⁴⁹.

İkinci olay ise 31 Mart 1605 tarihiyle Yenice-i Karasu kadısına gönderilen hükümde bulunmuştur. Hükümde, Kulaksız Memişah adlı şakinin hırsızlık yaptığı yanına aldığı eşkıyayla çeşitli bahanelerle halktan akçe topladıkları anlatılmıştır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁵⁰.

FLORİNA – CUMA PAZARI

30 Haziran 1605 tarihiyle Florina kadısına gönderilen hükümde Florina ve Cumapazarı Kazaları'nda haramzade ve eşkıyanın gittikçe arttığı belirtilerek bunların yolcu ve tüccarların yolunu keserek mallarını yağmaladıkları ve adam öldürdükleri anlatılmaktadır. Suçluların yakalanarak şerle haklarından gelinmesi istenmiştir⁸⁵¹.

⁸⁴⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 60/90.

⁸⁴⁹ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 92/299.

⁸⁵⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 75, 200/404.

⁸⁵¹ BA.,*Mühimme Defteri* 77, 102/322.

-----

7 Temmuz 1605 tarihli bir hükümde haramzade ve eşkıyanın çete ve bayraklar kaldırarak civarda fesâd ve şenaat çıkardıkları anlatılmaktadır. Kaza halkının birlikte hareket ederek söz konusu cemiyetin çoğunu dağıttıkları ve yakalanan suçluların şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁸⁵².

EDİRNE

13 Temmuz 1605 tarihiyle Edirne, Vize ve Çirmen Sancakları'nda bulunan kadılara ve Dergah-ı Muallâ Çavuşları'ndan Mehmed Çavuş'a gönderilen hükümde Edirne, Vize ve Çirmen'de eşkıyanın idari görevlilerin sefere gitmesinden yararlanarak faaliyetlerini arttırdıkları belirtilerek adam öldürüp yağmada buldukları anlatılmaktadır. Dergah-ı Muallâ Çavuşları'ndan Mehmed Çavuş Edirne, Vize ve Çirmen sancakları muhafazasıyla görevlendirilmiştir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁵³.

ÜSKÜP

Konuyla alakalı ilk olay, 16 Temmuz 1605 tarihiyle Üsküp kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Bu hükümde, eşkıyadan bazı kişilerin yeniçeri ve acemi oğlanı tarzında dolaşarak halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Eşkıyanın hakkından gelinmek için Dergah-ı Muallâ Çavuşlarından Mehmed Çavuş görevlendirilmiştir⁸⁵⁴.

İkinci olay ise 30 Ocak 1606 tarihiyle Üsküp kadısına gönderilen hükümde bulunmaktadır. Hükümde, Çalık Mustafa'nın kutta-i tarik, hırsız ve harami olduğu, ahaliye zulümde bulunduğu, Sipahi İbrahim adlı birini öldürdüğü ve birkaç kişiyi

⁸⁵² BA.,*Mühimme Defteri* 73. 104/326.

⁸⁵³ BA.,*Mühimme Defteri* 77. 107/333.

⁸⁵⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 77. 109/337.

yaraladığı anlatılmaktadır. Muceb-i ibret olacak şekilde şerle hakkında gelinmesi emredilmiştir⁸⁵⁵.

BELGRAD

Pojega'da yaşanan iki olaydan biri, 8 Ağustos 1605 tarihiyle Dergah-ı Ali kapıcı başlarından Belgrad Muhafazası'nda olan İbrahim Ağa'ya gönderilen hükümde yer almaktadır. Hükümde, bazı eşkıya ve ehl-i fesâdın ev ve dükkan açarak müslümanların erzak ve mallını yağmaladığı belirtilmektedir. Yakalanan suçluların şerle haklarından gelinmesi istenmektedir⁸⁵⁶.

İkinci olay ise 10 Şubat 1606 tarihiyle hâlâ Belgrad Muhafazası'nda Piri'ye ve 11 Şubat 1606 Rumeli Eyaleti'de Vezir'e gönderilen iki ayrı hükümde zikredilmektedir. Hükümde, Belgrad'daki eşkıyanın halka zulümde bulunduğu belirtilmiştir. Yakalanan suçluların şerle haklarından gelinmesi istenmektedir. Ayrıca bu iş için hâlâ Belgrad Muhafazası'nda olan Piri'nin ilgilenmesi istenmiştir⁸⁵⁷.

POJEGA

2 Kasım 1605 tarihiyle Pojega sancakbeyine gönderilen hükümde Pojega'da bulunan haydut eşkıyasının ahaliye zulümde bulunduğu belirtilerek eşkıyanın pandor⁸⁵⁸ yazılıp bazı geçitleri ele geçirerek gelip geçenden pardor zahiresi bahanesiyle bir şeyler isteyip eziyette buldukları anlatılmaktadır. Kalelerde pandor ihtiyacı olmadığından pandor yazımının durdurulması emredilmiştir⁸⁵⁹.

DELVİNE

2 Kasım 1605 tarihiyle Delvine beyi olup muhassıl-ı emval olan Osman ve Delvine Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen hükümde Delvine Sancağı asileri eski

⁸⁵⁵ BA., *Mühimme Defteri* 76, 225/624

⁸⁵⁶ BA., *Mühimme Defteri* 77, 62/222.

⁸⁵⁷ BA., *Mühimme Defteri* 77, 204/579; BA., *Mühimme Defteri* 77, 241/651.

⁸⁵⁸ Pandor, Rumeli'de derbentçi kır bekçilerine verilen isimdir.

⁸⁵⁹ BA., *Mühimme Defteri* 77, 129/390.

Temeşvar beylerbeyi olup Avlonya Sancağı'nda bulunan Ali'nin fevti haberini bahane ederek isyan üzere olup Avlonya Sancağı mukataat akçesi toplayan Sinan Çavuş'un evini basıp yanında bulunan 5 buçuk yük mirî akçeyi yağma ettikleri evleri yaktıkları ve *havass-ı cedide hasları* zabiti Ramazan'ın evini basarak 2 yük akçesini alarak kendisini öldürdükleri ve daha nice zulümde buldukları anlatılmaktadır. Durumun teftiş edilerek suçluların yakalanması emredilmiştir⁸⁶⁰.

VİRANŞEHİR

2 Kasım 1605 tarihiyle Viranşehir kadısına gönderilen hükümde celali namındaki eşkıyanın halkın malına zarar verdiği belirtilmiştir. Eşkıyadan korunmak için sancakbeyinin sefere gitmeyerek kendisinin kontrolünde hisarın tamir edilmesi emredilmiştir⁸⁶¹.

ALACAHİSAR

8 Ocak 1606 tarihiyle Alacahisar beyi ve Alacahisar'da bulunan kadılara gönderilen hükümde sancakbeyinin yokluğunu fırsat bilen bazı eşkıyanın adam öldürdüğü yağmada bulunduğu anlatılmaktadır. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁸⁶².

KIRKA

23 Ocak 1606 tarihiyle Kırka sancakbeyi kaymakamına, Kilis'te bulunan kale nefer ağalarına ve Kilis Kalesi nefer ağasına gönderilen hükümde Kırka ve civarında bulunan eşkıyanın fesâd içerisinde olduğu belirtilmektedir. Eşkıyanın yakalanmak üzere iken kaleden kaçtıkları veya kale içerisinde bazı kişilerin kendilerini korudukları belirtilmiştir. Kale neferleri ve nefer ağaları uyarılarak eşkıyanın korunmaması hakkında tembihte bulunulmuştur. Eşkıyaya yataklık edenlerin dirliklerinin alınacağı uyarısında bulunulmuştur⁸⁶³.

⁸⁶⁰ BA., *Mühimme Defteri* 77, 133/400.

⁸⁶¹ BA., *Mühimme Defteri* 77, 128/388.

⁸⁶² BA., *Mühimme Defteri* 77, 206/581.

⁸⁶³ BA., *Mühimme Defteri* 77, 216/604.

MOSTAR

30 Ocak 1606 tarihiyle Mostar kadısına gönderilen hükümde Muharrem adlı şakinin yeniçeri ve acemi oğlanı namıyla dolaşıp halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Hakkında şerle lazım gelenin yapılması emredilmiştir⁸⁶⁴.

PRİZRİN

30 Ocak 1606 tarihiyle Prizrin beyine ve kadısına gönderilen hükümde Prizrin'de yeniçeri adını kullanan Süleyman ve Kardeşi Nasuh adlı eşkıyanın gelip geçen yolcuların yolunu keserek katliamda ve yağmada bulunduğu kaydedilmektedir. Ayrıca git gide zulümlerini arttırdıkları da belirtilmektedir. Ulufelerinin kesilip konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve hakkından gelmenin mümkün olmayan durumlarda suçlunun kayd u bend ile güvenilir adamlarla İstanbul'a gönderilmesi için isim ve resimlerinin merkeze bildirilmesi emredilmiştir⁸⁶⁵.

BİLECİK

1 Eylül 1607 tarihiyle Bilecik kadısına gönderilen hükümde Bilecik'ten Baba Hasan adlı kişinin şaki ve ehl-i fesâd olduğu, hem vakıf subaşı, hem muhsır olup siyaset olunacak haramzâdeleri, hapsedilen borçluları para karşılığında serbest bıraktığı, sahte belgeler hazırladığı, bazı köylerden toplanan *sürsat* zahiresini zahire eminine teslim ettirin diyerek köylülerin beş bin akçelerini aldığı anlatılmaktadır. Ayrıca serdar tarafından cephaneye için istenen on katırdan dördüne el koyduğu anlatılmaktadır. Daha önceki suçları için İstanbul'da zindanda hapsedilmiş ve taş gemiye konulmuştur. Yakalanarak şerle hakkından gelinmesi istenmiştir⁸⁶⁶.

⁸⁶⁴ BA., *Mühimme Defteri* 76, 223/620.

⁸⁶⁵ BA., *Mühimme Defteri* 77, 224/621.

⁸⁶⁶ BA., *Mühimme Defteri* 76, 60/150.

İPEK

14 Eylül 1607 tarihiyle eski Vezir Sofu Sinan, İskenderiyye ve İpek kadılarına gönderilen hükümde İskenderiyye'ye bağlı İpek Kasabası'nda yaşayan Herzel Bey namında olan Mehmed Bey'in eşkiyadan olup isyan üzere olduğu ve yanına aldığı eşkiya ile halka zulümde bulunduğu anlatılmaktadır. Yakalanarak *suret-i sicilleriyle* İstanbul'a gönderilmesi emredilmiştir⁸⁶⁷.

SİNOP

6 Kasım 1607 tarihiyle Sinop müfettişine, Sinop ve Gökçeada kadılarına gönderilen hükümde Sinop'ta yaşayan Türk Ahmet diye tanınan kişinin sürekli ehl-i örf yanında bulunup haraç ve avarız topladığı zamanlarda halka zulümde bulunduğu ve zorla akçelerini topladığı anlatılmaktadır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerh gelmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁶⁸.

AKKİRMAN

9 Aralık 1607 tarihiyle Akkirman beyine gönderilen hüküm de o civardaki eşkiyanın varlığına işaret edilmektedir. Halkın ve askerinin eşkiyaya karşı istihdam olmaları için Akkirman beyinin görevlendirildiği belirtilmektedir⁸⁶⁹.

KARİNE

9 Aralık 1607 tarihiyle Dergah-ı Ali kapıcı başlarından Mora'da muhassıl-ı emval olan Şehnaz Ağa, müfettiş-i emval Halil Efendi, Karine kadısı ve Mora Sancağı'nda bulunan kadılara gönderilen hükümde Han Hüseyin adlı kişinin eşkiyadan olduğu bazı kişilerin kadın ve çocuklarını kaçırdıkları mal, mülk ve hayvanlarını gasbettiği anlatılmaktadır. Ayrıca kardeşi Süleyman Çavuş'un da eşkiya olduğu

⁸⁶⁷ BA, *Mühimme Defteri* 76, 56/139.

⁸⁶⁸ BA, *Mühimme Defteri* 76, 74/186.

⁸⁶⁹ BA, *Mühimme Defteri* 76, 13/32.

belirtilerek onunda halka yaptığı zulümlerin sonu olmadığı anlatılmıştır. Şerle hakkında gelinmesi emredilmiştir⁸⁷⁰.

PLEVNE

22 Aralık 1607 tarihinde Plevne ve Tırnova kadılarına gönderilen hükme göre yeniçeri adını kullanan Bahtiyar oğlu Mustafa adlı şakifesâd içinde olup yol kesip halka zulümde bulunmaktadır. Şerle hakkında gelinmek emredilmiştir⁸⁷¹.

KESRİYE

8 Şubat 1608 tarihiyle Kesriye kadısına gönderilen hükümde daha önceleri Süleyman Voyvoda'nın hizmetkârı olup şu an yeniçeri adını kullanan Cafer'in eşkiyadan olduğu dile getirilmiştir. Silahlanıp korucu ve oğlu Mustafa'nın yolunu keserek yaralamışlar ve bir zımmının geceleyin evini basarak eşine tecavüzde bulunmuşlar ve başka bir zımmiyi de öldürmüşlerdir. Yeniçeri ocağından olmadığı ve ulufede bağlanmadığı anlatılmıştır. Şerle hakkında gelinmek emredilmiştir⁸⁷².

ORTAPARE

17 Şubat 1608 tarihiyle Ortapare kadısına gönderilen hükümde eşkiyanın zorba başlarından Kara Seyyit adlı şakinin kardeşleri Kara Satılmış, Rıza ve adamları. Valide Sultan hasları ahalisinin mallarını yağmalayıp birçoğunu öldürdüğü evleri yaktığı , bir kale inşa ederek zulmünü daha da arttırdığı anlatılmaktadır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁷³.

⁸⁷⁰ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 3/7.

⁸⁷¹ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 94/236.

⁸⁷² BA.,*Mühimme Defteri* 76, 105/266.

⁸⁷³ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 110/281

AKSARAY

29 Şubat 1608 tarihiyle Aksaray kadısına gönderilen hükümde Aksaray'dan Sarı Cafer, Kara Hacı, Gözü Büyük Halil, Seyyid Sefer, Dede Piyale ve Ulam oğlu daha birkaç kişi yanlarındaki eşkıya ile bir çok köy basıp adam öldürüp yağmada buldukları anlatılmaktadır. Musa, Mehmed, Bekir Mehmed, kardeşi Mustafa, Hasan, Hacı Mehmet, Ekmekçi Ali ve daha birkaç kişi onlara yardım etmişlerdir. Bunların faaliyetlerini engellemek için Dergah-ı MuallâÇavuşlarından Mehmet Çavuş görevlendirilmiştir. Şerle haklarından gelinmesi emredilmiştir⁸⁷⁴.

GÖLPAZARI

18 Mart 1608 tarihiyle Gölpazarı kadısına gönderilen hükümde birkaç seneden beri celali eşkıyasının birçok köyü yakıp yıktıkları özellikle kalesi olmayan mekanlara daha da zarar vermiştir. Ilıca Kalesinin tamir edilip yeni kalelerin inşa edilmesi istenmiştir⁸⁷⁵.

SÖĞÜT

25 Mart 1608 tarihiyle Söğüt'ten Küçük Hacı, Çalık Mehmed, Kara Hüseyin, Mustafa ve İmam Ali adlı kişiler yanlarına sekban eşkıyadan topladıklarıyla silahlanarak Söğüt kadısının mahkemesini bastığı, akçesini, bir katırını, bazı eşyalarını yağmalayıp kendisini öldürmek istediği ama başaramadığı kendi adamlarından Çalık Mehmed'i naip ilan ettiği güherçile bedelini toplamaya gelen mübaşire engel olduğu anlatılmaktadır. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁷⁶.

⁸⁷⁴ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 25/61.

⁸⁷⁵ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 119/307.

⁸⁷⁶ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 121/311.

NIŞ

13 Nisan 1608 tarihiyle Dergâh-ı Muallâ müteferrikalarından olup Niş Kazası sakinlerinden olan Haydar'a gönderilen hükümde etraf ve civardaki eşkiyanın yol keserek adam öldürdükleri ve mallarına el koydukları görülmektedir. Civarın muhafazası için Dergâh-ı Muallâ müteferrikalarından olup Niş Kazası sakinlerinden olan Haydar görevlendirilmiştir. Yakalananların hukukları toprak kadıları tarafından alınması emredilmiştir. Suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁷⁷.

KARAHİSAR-I TEKE

18 Nisan 1608 tarihiyle Karahisar-ı Teke ve İbradi kadılarına gönderilen hükümde Ahi oğlu diye tanınan şaki ve yanındaki eşkiyanın dört-beş yüz kişilik gruplar halinde dolaştığı, adam öldürdüğü, yağmada bulunduğu anlatılmaktadır. Konunun teftiş edilerek suçlu bulunanlar hakkında şerle gelinmesi ve arza ihtiyaç duyulan durumlarda ise suçlunun hapsedilerek merkezden gelecek kararın beklenmesi emredilmiştir⁸⁷⁸.

⁸⁷⁷ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 128/331.

⁸⁷⁸ BA.,*Mühimme Defteri* 76, 136/352

İKİNCİ BÖLÜM

EŞKIYALIK OLAYLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1. EŞKIYALIK OLAYLARINI YAPAN ZÜMRELER

Osmanlı Devleti'nde meydana gelen eşkiyalık olaylarının temelinde, ağırlıklı olarak Osmanlı'nın yaşadığı iktisadi bunalım yatmaktadır. Osmanlı'da yaşanan bu iktisadi sıkıntı, dünyadaki yeni yerlerin keşfi ve bununla beraber zenginleşen Avrupa'nın ellerindeki altınlarla Osmanlı hammaddesini emmeye başlaması Osmanlı'nın ciddi para darlığı çekmesine sebep olmuştur. Kanuni Sultan Süleyman zamanında geliri arttırmak için yapılan yeni arazi kanunu, köylüye daha ağır vergiler yüklemiştir. Bu da hem Anadolu hem de Rumili'de çiftçi halkın çok büyük ölçüde topraklarını bırakarak ayaklanmasına neden olmuştur. Büyük seferlerden gelen ganimetler dahi hazinedeki açığı kapatamamıştır¹.

XVI. yüzyılda yapılan seferler, ekonomik ve mali yönden devlete pek çok zarar vermiştir. 1550 yılından itibaren ortaya çıkan genel kargaşaya sebep olan medrese öğrencileri ve çiftbozan levendler, yer yer toplanarak isyana başlamışlardı. Bütün ülke isyancı bölüklerle doluydu. Bunların üzerine 1570 Kıbrıs'ın fethi, 1578 İran savaşı ve 1593 Avusturya seferi, iyi kötü bir zaferle sonuçlansa da, Türk toplumu için ardından büyük bir felaketi getirmiştir. Sefer dolayısıyla devletin halka yüklediği ağır masrafların yanı sıra birde eyalet yetkililerinin çeşitli adlarla sefer

---

¹ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Akdağ, *Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi*, C.2, İstanbul, 1995, s. 113-182; Mustafa Akdağ, "Genel Çizgileriyle XVII. Yüzyıl Türkiye Tarihi". *A. Ü. D. T. C. Fak. Tarih Araştırmaları Enstitüsü Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 5, Ankara, 1968, s.201-205; Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, s. 42-45, 115-119; Halil Cin, *Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması*, Ankara, 1978. s.554; Baron Joseph Von Hammer Purgstall, *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.5, (Hazırlayan: Mümin Çevik, Erol Kılıç), İstanbul, 1990, s.250.

bahanesiyle kendilerine akçe toplamaları ve genel asayişin de bozulmuş olması halkın yorgun ve bitkin düşmesine neden olunmuştur. 1593 Avusturya Seferi 1606 yılında Zidvatorok Antlaşması imzalanana kadar devletin iç tarihinde önemli derin değişikliklere sebep olmuştur².

Şehzade Kavgalarında, oynadıkları etkili rol üzerine hükümetin gözünden düşen tımarlı sipahilerin yerini alan kapıkulları bir süre sonra büyük şehirlerden köy ve kasabalara yayılmış ve aslında bu kargaşa döneminde en kârlı zümreyi oluşturmuşlardır. Ama tüm bunlar onlara yetmemiş olmalı ki eşkıyalık olaylarında önemli bir paya sahip olmuşlardır. Bu da ancak para hırsı ve yaşanan ahlaki çöküntüyle açıklanabilir³.

Kapıkulları, beylerbeyi, sancakbeyi, kadı, müderris, çavuş, sipahi ve benzeri eli para tutan resmi görevliler, çiftçinin elindeki toprağını alarak köylüleri işsiz ve çaresiz bırakıyorlardı. Köyden okumaya gelenlerin sayısı arttıkça mezunlar artmış ama iş olanağı bulunamamıştır. Böylece başlayan suhte isyanlarını, iş arayan bu gençler başlatmıştır⁴.

İş aramak için şehirlere gelen ama hayal kırıklığına uğrayan gençler, çalışacak yer bulamadıkları için, han, bekâr odaları ve meyhaneleri doldurmaya başlamışlardır. Bu levendler için hırsızlık, fuhuş, soygun ve içki doğal bir yaşam biçimi olmaya başlamıştır⁵.

Tüm bu durumu engellemek isteyen ehl-i örf ve ehl-i şer görevlileri de bir süre sonra kendilerini bu kavganın tam ortasında bulmuşlardır. İşsiz levend ve sekbanları kapılarına alarak eşkıya yakalamaya çalışan yetkililer çoğu zaman eşkıyayı halkın beslemesine neden olmuşlardır. Çünkü zamanla bu bölükler, eşkıya olmuştur.

² Mustafa Akdağ, "Genel Çizgileriyle XVII. Yüzyıl Türkiye Tarihi", *A. Ü. D. T. C. Fak. Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.3, S. 4-5, s.202-203:

³ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Akdağ, "Yeniçeri Ocak Nizamının Bozuluşu", *D. T. C. F. D.*, C.5, S.2, Ankara, 1947, s. 291-309.

⁴ Mustafa Akdağ, "Medreseli İsyancılar", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.11, S.1-4, İstanbul, 1949, s.361 – 387.

⁵ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, s.15 – 16.

Prof. Dr. Mustafa Akdağ, devletin levend istilasına uğramasını şöyle özetlemiştir: *Azledilen, yada kendisi hükümete kafa tutan başka bir vali ile bozuşan her hangi bir resmi görevli de, ferman dinlemeyerek, asi oluyor, başına topladığı bir sürü levend ile geniş bir bölge içerisinde koşturup duruyordu ki, “celali” denen bölükler, başlarında böyle asi olmuş, resmi kişi bulunan bu türden gruplardan başkası değildi. O halde, köyün bozulan iktisadi şartlarının dışarı verdiği gençler, gerek paşalar ve beylerin kapularına sekban yazılarak, gerekse asi memurların yanına levend girmek suretiyle, toplanıp, “devriye” veya “celali” bölükleri halinde köylere çıkmışlar, memleket “levend” istilasına böyle uğramıştı⁶.*

1596 Eğri seferi hazırlıkları görülürken devletin, dört bir tarafa eski beylerbeyi ve sancakbeylerinden çavuşlara kadar, geniş bir “muhafızlar örgütü” gönderdiği halde, Eğri Seferi sırasında sefer yoklamasından kaçan ve kulluktan atıldıkları bildirilen firarilerle beraber ülke, celali ve eşkıya bölükleriyle dolup taşı. Köy köy yapılan saldırılar bitip tükenmeden devam ediyordu. Saldırıları nüfuzlu kişiler olup çiftlik alanları da etkileyince, bu kişilerde yanlarına levend alarak kendilerini ve çiftliklerini korumaya çalışmışlardır⁷.

Birinci Bölümde yer alan olayların sebeplerini kısaca böyle sıralamak mümkündür. Görüldüğü gibi eşkıyalık olayları, yapan zümreler ve yapılmasına neden olan şartlar açısından bir zincirin kopmayan halkalarına benzemektedir. Osmanlı’da kaçınılmaz bir durum haline gelen bu eşkıyalık olayları, sadece ehl-i örf, ehl-i şer gibi resmi görevliler tarafından çıkarılmamıştı. Aşiret ve cemaatlerinde bu olaylara katıldığı görülmektedir. Ancak bizim incelediğimiz dönemlerde bunların ortaya çıkardığı olay sayısı oldukça azdır. Daha sonraki zamanlarda onların bu olaylardan uzak kalmayıp olay çıkardıkları görülmüştür. Araştırmamızda, çingene ve gurbet taifeleri, gayr-i müslimler, şehir ve köy ahali ve herhangi bir özellikleri hakkında bilgiye yer verilmeyen kişi ve grupların da çıkardıkları olaylara yer verilmiştir.

⁶ Mustafa Akdağ, Mustafa Akdağ, “Genel Çizgileriyle XVII. Yüzyıl Türkiye Tarihi”, A. Ü. D. T. C. F. Tarih Araştırmaları Dergisi, C.3, S. 4-5, s.204.

⁷ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C. III, s. 73 – 113.

Aşağıda, olayları çıkaran zümrelerin işledikleri olay sayılarının genel toplamı içerisindeki yüzdelerine yer verilmiştir.

Tablo 1
Eşkriyalık Olaylarını Yapan Zümreler

Eşkriyalık Yapan Zümreler	Olay Sayısı	Toplam Olay Sayısı İçerisindeki Oranı %
Ehl-i Örf	263	33.93
Ehl-i Şer	77	9.93
Bazı Aşiret, Taife ve Cemaatler	45	5.80
Halk	390	50.32
Toplam Olay Sayısı	775	

Tabloda görüldüğü gibi toplam olay sayısı 775'dir. En çok olay sayısı grup ya da ferdi olarak eşkıyalık yapan sivil halka aittir. Bu sayı 390 olup 50.32 ile en yüksek yüzdeye sahiptir. Arkasından 263 olay sayısı ve 33.93 yüzdeyle ehl-i örf taifesi gelmektedir. Bunu 77 olay sayısı ve 9.93 yüzdeyle ehl-i şer taifesi takip etmektedir. En az eşkıyalık olayına katılan zümreyi ise 45 olay sayısı ve 5.80 yüzdeyle aşiret, taife ve cemaatler oluşturmuştur.

1. 1 Ehl-i Örf

Osmanlı Devleti'nin idari en büyük ünitesi eyaletlerdir. Eyaletin en büyük mülki amiri beylerbeyi denilen vali durumundaki yetkililerdi. Beylerbeyleri paşa sancağı adı verilen eyalet merkezlerinde otururdu. Eyaletler sancak adı verilen ünitelere bölünmüştü. Sancakları ise sancakbeyleri yönetirdi. Beylerbeylerinin sancakbeyleri üzerinde tam bir yetkisi bulunmamaktaydı. Sadece askeri bakımdan tüm tımarlı sipahilerin birinci derecede askeri başı idi. Yönetim anlamında ise beylerbeylerinin, bulunduğu paşa sancağını bir sancakbeyi gibi yönetmekten başka bir yetkisi yoktu. Halk ile sancakbeyi arasında bir anlaşmazlık çıktığında devletin verdiği izinle meseleyi çözme hakkına sahip olabiliyordu. Beylerbeylerinin paşa sancağı dışında diğer sancaklara çok fazla karışmadığını söylemek mümkündür⁸.

Bir süre sonra devletin girdiği iktisadi ve siyasi kriz devlet yöneticilerine de yansımış; kapılarında binlerce levend bulunduran beylerbeyleri bu levendleri sadece paşa sancağı halkından topladığı vergiler ile idare etmemeye başlamıştır. Bu nedenle bütün sancakları dolaşarak yaşadıkları sıkıntıyı çözmeyi hedeflemişlerdir. İncelediğimiz belgelerde de beylerbeylerinin kalabalık kapı halkıyla dolaşması tüm bunları doğrulayıcı bilgilerdir. Başlarında beylerbeyi olmasa bile adamlarının kalabalık atlılarla dolaşıp halka zulümde bulunması temelinde bu sebep yatmaktadır.

Ayrıca zaman içerisinde beylerbeyleri gelinlerinin fazlasıyla düştüğünü de gözlemlemek mümkündür. Nitekim 1.200.000 akçe geliri olan Van beylerbeyleri bu gelirleri ile 1548'de 20.000 altın alırken, 1590 yılında 10.000, 1600 yılında yine 10.000, 1623'te 6000, 1624'te ise ancak 3000 altın alabilmişlerdir⁹. Fiyatların artması¹⁰ fakat buna karşılık gelirlerin azalması beylerbeylerin yıllık gelirlerinin kapı halkı masraflarına ve diğer giderlere yetmemesini sağlamıştır. Bu da imparatorluk

⁸ Osmanlı Devleti'nin idari yapısı hak. bkz. Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, s.86-87; Orhan Kılıç, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti'nin İdari Taksimatı – Eyalet ve Sancak Tevcihati*, Elazığ, 1997, s. 6 – 30.

⁹ Orhan Kılıç, *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Van*, s.154.

¹⁰ Fiatlar hakkında bkz. Mustafa Öztürk, "Osmanlı İktisadında Fiyatları Etkileyen Unsurlar", Prof. Dr. Şerafettin Turan Armağanı, Elazığ, 1996, s.221-239.

genelinde yöneticilerin halk üzerinde kanunsuz bazı tahsilatlar yapması sonucunu doğurmuştur¹¹.

Devletin o dönemler içerisinde yaşadığı suhte olayları ve diğer asayişsizlik ortamı da beylerbeyleri ve diğer yöneticilerin işini kolaylaştırmış ve diğer sancaklar da dolaşma iznini rahatlıkla alabilmişler ve zamanla beylerbeyleri tüm sancaklarda dolaşmaya başlamışlardır. Beylerbeyleri ve adamlarının rahatlıkla sancak içinde dolaşmaları sancakbeylerine de zarar vermiş ve onlarında birçok kez şikayette bulunmasını sağlamıştır¹².

Osmanlı'nın idari sisteminin bir diğer önemli ünitesi temeli kadılıklar idi. Başlarında adli ve idari yetki sahibi birer kadı bulunan kazalar, birbirlerinden tamamen ayrı olarak merkeze bağlı idiler. Asayişin sağlanması ve askeri idare yönünden ise, kadılıklar böyle bir bağımsızlığa sahip değillerdi. Birkaç kadılığın asayiş ve askeri idaresi birleştirilerek sancakbeyinin üzerine verilmişti. Sancakbeyleri bu kazalardan birinde oturur ve diğer kadılıklardaki asayiş muhafaza için oralara subaşları tayin ederlerdi. Sancakbeyi de beylerbeyi gibi bütün sancağın, beylerbeylerinden sonra ikinci derecede askeri şefi idi. Beyler, sancaktaki asayiş kapılarında bulunan sekbanlar ve bunların başlarında olan kethüda, subaşı, kaymakam, bölükbaşı adı ile maiyyet memurlarıyla yapardı. Bu maiyyet memurları vilayet divan çavuşları, zaim ve tımar sahiplerinden oluşurdu. Beyler sefere giderken sancakta asayiş için bu memurlardan birini bırakırdı¹³. Ama eşkıyalık olaylarının gerçekleştiği dönemlerde onların da bizzat bu olaylara katıldıkları görülmektedir. Bunun üzerine beyler kapılarına sekban adıyla levendleri almaya başlamışlardır ki bu da celali gruplarının doğmasında ilk aşamayı¹⁴.

¹¹ Metin Kunt. *Sancaktan Eyalete 1550 – 1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*. İstanbul, 1978. s. 105.

¹² Mustafa Akdağ. *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, s.87; Mesela 6 Ağustos 1595 tarihiyle 73 Numaralı Mühimme Defteri'nde Anadolu beylerbeylerinin Kırşehir Sancağı'nda dolaşıp halktan vergi aldığı görülmektedir. Bkz. Eşkayalık Olayları Bölümü.

¹³ Mustafa Akdağ. "Celali Fetretü", *D.T.C.F.D.*, C16. S. 1. 1958 .s.57-58.

¹⁴ Mustafa Akdağ. *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, s.88;

Ayrıca sipahilerin yerini bu levendlerden başka devletin yeni tarzda tedarik etmeye başladığı kapıkulu askerleri almışlardır¹⁵. Beylere ait cürüm ve cinayet vergilerini de bunlar toplamaya başlamışlardır. Bu “cürüm ve cinayet” vergilerinden dolayı, asayişin muhafazası hususunda sancaklar ayrı birer birim idiler. Bir sancakbeyinin diğer sancağa gitme hakkı kesinlikle bulunmamaktaydı. Fakat 16. yüzyıldan itibaren bu kural bozulmuş arkalarına takılan levend ve eşkıya gruplarıyla durum hiçte iç açıcı değildi¹⁶. 74 Numaralı Mühimme Defteri’ndeki 20 Temmuz 1596 tarihli hükümde, Aksaray sancakbeyinin 70 – 80 levend ve 20 – 30 sekban ile Karahisar-ı Sahip Sancağı’nda dolaşp cerime toplamış olmasının belirtilmesi tipik bir örnek olarak verilebilir.

Bunlardan başka muhafaza göreviyle eyalet ve sancaklara gönderilen görevlilerin de ellerindeki geniş yetkileri kullanarak zulümde bulunduğunu söylemek mümkündür. İncelediğimiz defterlerde de bununla ilgili vereceğimiz hüküm 11 Temmuz 1596 tarihlidir. Hükümde Erzurum muhafazasında olan Vezir Mustafa Paşa ve subaşlarının ayda bir kere 50-60 atlı ile köy köy dolaşp halktan *selamlık* adıyla her köyden otuzar kuruş topladıkları belirtilmektedir¹⁷. Beylerbeyleri ve sancakbeyleri istemese de maiyetindeki memurlar ağalarıyla beraber *il üzerine* çıkararak eşkıyalık yapıyorlardı.

Kısacası; devletin içinde bulunduğu durum ehl-i örfü de etkilemiş, ehl-i örfte kendini bu olayların ortasında bulmuştur. Bu onlar için bazen zorunluluk bazen çıkar bazen de alışkanlık durumuna gelmiş olduğu görülmektedir. İncelediğimiz mühimme defterlerinde, resmi görevliler içerisinde ehl-i örf, ehl-i şere göre daha fazla olaya imza atmıştır. Aşağıda verilen tablo da bu doğrultudadır. Ehl-i örfün yaptığı olay sayısının fazlalığı onların bu olayları gerçekleştirirken daha rahat hareket edebilmelerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü ileri sürecekleri pek çok bahaneleri vardır. Buna verilecek örneklerden biri sefer zamanlarıdır. Her görevli sefere gidiyorum diye halktan pek çok istekte bulunabiliyorlardı. Bun da kendilerine verilmiş hak olarak görüyorlardı. Bu nedenle zor da olsa isteklerine ulaşabiliyorlardı.

¹⁵ Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Akdağ. “Yeniçeri Nizamının Bozuluşu”, *A.D.T.C.F.D.*, C.5. S.2. Ankara. 1947, s.291-309; Mustafa Akdağ. “Timar Rejiminin Bozuluşu”, *A.D.T.C.F.D.* C.III. S.IV. Ankara, 1965, s.419-431.

¹⁶ Mustafa Akdağ. “Celali Fetretü”, *A..D.T.C.F.D.*..s.59-60.

¹⁷ BA., *Mühimme Defteri* 74, 3/8.

Tablo 2**Ehl-i Örf Zümresinin Yaptığı Olaylar**

Ehl-i Örf	Olay Sayısı	Ehl-i Örf İçindeki Oranı	Toplam Olay Sayısı İçindeki Oranı
Beylerbeyi	19	7.22	2.45
Sancakbeyi	52	19.77	6.70
Hakim	5	1.90	0.64
Muhafaza Vezirleri	2	0.76	0.25
Melikler	2	0.76	0.25
Defterdar	3	1.14	0.38
Ulufeli Askerler	102	38.78	13.16
Zeamet ve Tımar Sahipleri	63	23.95	8.12
Mültezim	8	3.04	1.03
Kale Görevlileri	6	2.28	0.77
Yiğitbaşları	1	0.38	0.12
Toplam Olay Sayısı	263		

Tablodan görüleceği gibi Ehl-i Örf Zümresinin katıldığı toplam eşkıyalık olay sayısı 263'tür. Bu zümre içerisinde en çok eşkıyalık olay sayısı ulufeli askerlere aittir. Bu sayı 102 olup tüm eşkıyalık olayları içerisindeki yüzdesi 13.16 ve ehl-i örf içerisindeki yüzdesi 38.78'dir. Bunu 63 olay sayısı ile zeamet ve tımar sahipleri takip etmektedir. Bunun tüm eşkıyalık olayları içerisindeki oranı 8.12 ve ehl-i örf içerisindeki yüzdesi 23.95'tir. Bu grup içerisinde eşkıyalık olayları fazla olan bir diğer zümre de 52 olay sayısına sahip olan sancakbeyleridir. Tüm eşkıyalık olayları içerisindeki oranı 6.70 ve ehl-i örf içerisindeki oranı 19.77'dir. Sancakbeylerini 19 olay sayısı ile beylerbeyleri, 8 olay sayısı ile mültezim, 6 olay sayısı ile kale görevlileri, 5 olay sayısı ile hakim, 3 olay sayısı ile defterdar ve 2 olay sayısı ile melikler ve muhafaza görevlileri takip etmektedir. Bu grup içerisindeki en az olay

sayısına sahip grup 1 olay sayısı ile yiğitbaşlarıdır. Yiğitbaşlarının bütün eşkıyalık olayları içerisindeki yüzdesi 0.12 , ehl-i örf içindeki oranı 0.38'dir.

1. 2. Ehl-i Şer

İç karışıklıklarda ehl-i şer zümresinin de olaylara karıştığı gözlemlenmektedir. Çünkü incelediğimiz olaylardan ehl-i şerin de hem eşkıyalık olaylarına bizzat katıldığı hem de eşkıyalara yataklık ettiği ortaya çıkmaktadır. Ama tüm bunlara rağmen ehl-i örf taifesine göre oldukça düşük olay sayısına sahiptir.

Adli görevlilerinin geniş yetki ve sorumlulukları her türlü suistimale açık olmasının yanında, alınan karar ve uygulamalar da çeşitli sebeplerle tartışma ve karışıklıklara yol açmaktaydı. Halkın vergi yükü tahammüllerin üzerinde artmış ama bu toplanacak vergileri tevziden kadıların adaletsizlik yapmasına engel olmamıştır¹⁸.

Ehl-i şer içerisinde incelediğimiz bir grup ta suhteler diye adlandırılan medrese öğrencileridir. Ne zaman isyan başlattıkları hakkında bilgi mevcut değildir. *Softalar* o zamanın deyimi ile suhteler, özellikle ahlaka uymayan hareketleri ile halkı fazla rahatsız etmeleri yüzünden hem medreselerin itibarını düşürüyorlar hem de herkesi kendi aleyhlerine çeviriyorlardı. 1559 yılında gerek Rumeli ve gerekse Anadolu'da suhteler, yerine göre, küçükü büyüklü bölükler halinde dolaşıp devlet kuvvetlerine karşı duruyorlardı. Elbette, suhteler beyler ve adamlarının kanunsuz ve usulsüz hareketlerinden çok faydalanmakta idi. Ehl-i örf ile kadıların arasındaki ihtilaf kadıların suhtelere destek vermesine sebep olmuştur¹⁹.

XVI. yüzyılda devleti fazlasıyla uğraştıran suhtelere karşı alınan tedbirler onların zamanla durulmalarına neden olmuştur ki incelediğimiz mühimme defterlerinde yer alan 20 olay sayısı bunu göstermektedir. Suhtelerin olay çıkardığı yerler daha çok batı bölgeleri olup Karahisar, İzmir, İçil, Kıbrıs, Tarsus, Hamid, Teke ve Konya civarları bu yerlerden bazılarıdır.

¹⁸ Şaban Bayrak. *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Anadolu'da Eşkıyalık Olayları*, (İnönü Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi), Malatya, 1998. s.87.

¹⁹ M. Akdağ, "Medreseli İsyancılar", s.361 – 387.

Tablo 3

Ehl-i Şer Zümresinin Yaptığı Olaylar

Ehl-i Şer	Olay Sayısı	Ehl-i Şer içindeki Yüzdesi	Toplam Olaylar İçerisindeki Yüzdesi
Kadı	51	66.23	6.58
Seyyid	1	1.29	0.12
Müderriş	3	3.89	0.38
İmam ve Şeyh	2	2.59	0.25
Suhte	20	25.97	2.58
Top.Olay Sayısı	77		

Ehl-i Şer Taifesinin katıldığı toplam eşkıyalık sayısı 77'dir. Bunun en yüksek paydasını 51 olay sayısı ile kadılar oluşturmaktadır. Kadılara ait olay sayısının ehl-i şer içerisindeki oranı 66.23 iken toplam olay sayısı içerisindeki oranı 6.58'dir. Bunları 20 olay sayısı ile suhteler takip etmektedir. Bu sayının ehl-i şer içerisindeki oranı 25.97 ve genel olaylar içerisindeki oranı ise 2.58'dir. Müderrişlerin olay sayısı 3, ehl-i şer içerisindeki oranı 3.89 ve genel olaylar içerisindeki oranı 0.38; İmam ve şeyhlerin olay sayısı 2, ehl-i şer içerisindeki oranı 2.59 ve genel olaylar içerisindeki oranı 0.25'dir. Ehl-i şer içerisindeki en az eşkıyalık olayına katılan zümre 1 olay sayısı ile seyidlere aittir. Bunların ehl-i şer içerisindeki oranı 1.29 ve genel olaylar içerisindeki oranı 0.12'dir.

1. 3. Bazı Aşiret, Cemaat ve Taifeler

Osmanlı toplumunu meydana getiren unsurlardan bir de aşiretlerdir. Yaşadıkları hayat tarzına göre mevsimden mevsime yaylak ve kışlak arasında sürekli olarak hareket etmektedirler. Kendi kendilerine yeten kapalı bir iktisadi hayat sürerlerdi. İl yada ulus ismi altında gruplandırılan konar – göçer halk kendi içinde, boy (aşiret), oymak (cemaat) ve oba (mahalle) bölümlerine ayrılmıştır. Boy ve

oymakların başında bir bey bulunurdu. Bunun idaresinde kethüda ve vergileri toplayan voyvodalar bulunurdu.²⁰

Yaylak ve kışlak arasında mekik dokuyan aşiretler incelediğimiz dönemde fazla olmasa da eşkıyalık faaliyetleri içerisinde olmuşlardır. Yaptıkları olay sayısı az olduğundan aşiretleri bazı cemaat ve taifelerle aynı başlıkta almayı uygun gördük. Özellikle Arap, Ekrad ve Türkmen taifelerinin bir çok kere beraber hareket etmesinden yola çıkarak bu grupları beraber incelemekte bir sakınca görmedik. Bunlardan başka Uskok, Tatar, Kazak, Gürcü ve benzeri grupları da daha çok kuzey, batı ve kuzeybatı taraflarında faaliyet gösterdiklerinden aynı başlık içerisinde birlikte ele aldık. Bu başlık içerisinde çingene ve gurbet taifesini de aldık ki toplam olay sayıları 3'tür.

Tablo 4

Aşiret, Cemaat ve Taifelerin Yaptığı Olaylar

Aşiret, Cemaat ve Taife	Olay Sayısı	Aşiret, Cemaat ve Taife İçerisindeki Oranı %	Toplam Olay İçindeki Oranı %
Arap, Ekrad ve Türkmen Taifeleri	16	35.55	2.06
Uskok, Kazak, Tatar, Gürcü vb. Taifeler	26	57.77	3.35
Çingene ve Gurbet Taifesi	3	6.66	0.38
T. Olay Sayısı	45		

Aşiret, Cemaat ve Taifelerin yaptığı eşkıyalık sayısı genel eşkıyalık sayısı içerisinde en az paya sahip olup toplam 45 tanedir. Bunun kendi içerisinde en çok payı Uskok, Kazak, Tatar, Gürcü, Abaza, Arnavud Asileri gibi zümrelerin

²⁰ Cengiz Orhonlu, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskanı*, İstanbul, 1987, s.12 – 14.

oluşturduğu grup işgal etmektedir. Bunlara ait olay sayısı 26'dır. Bu sayının kendi içerisindeki oranı 57.7, genel olay sayısı içerisindeki oranı 3.35'dir. Bu grubu, kendi içerisinde 35.55 yüzde ve genel olay sayısı içerisindeki 2.06 oranı ve 16 olay sayısı ile Arap, Ekrad ve Türkmen aşiret ve taifeleri oluşturmaktadır. Zümre içerisindeki en az pay 3 olay sayısı ile Çingene ve Gurbet taifesine aittir. Bunların kendi içerisindeki oranı 6.66 ve genel olay sayısı içerisindeki 0.38'dir.

1. 4. Sivil Halk

Sivil halk başlığı içerisinde gayr-i müslimler, toplu olarak isyan eden şehir ve köy ahalileri ile belgelerde haklarında herhangi bir bilgi verilmeyen ya da yukarıdaki sınıflardan farklı olan kişilerin yaptıkları eşkıyalık olaylarına yer verilmiştir.

Tablo 5

Sivil Halkın Yaptığı Eşkıyalık Olayları

Sivil Halk	Olay Sayısı	Sivil Halk İçerisindeki Oranı %	Toplam Olay İçerisindeki Oranı %
Gayr-i Müslimler	25	6.41	3.22
Şehir ve Köy Ahalileri	6	1.53	0.77
Ferdi ve Grup Eşkıyalıkları	359	92.05	46.32
Toplam	390		

Genel eşkıyalık olayları içerisinde en yüksek olay sayısı 390 ile Sivil Halk diye adlandırdığımız belgelerde herhangi bir özelliklerinden bahsedilmeyen zümreye aittir. Bu grup içerisinde en yüksek paya, ferdi ve grup eşkıyalıkları başlığıyla incelediğimiz zümreye aittir ki katıldıkları toplam olay sayısı 359'dur. Bu

sayının sivil halk içerisindeki oranı 92.05 ve genel olaylar içerisindeki oranı 46.32'dir.

2. EŞKIYALIK OLAYLARININ MEYDANA GELDİĞİ YERLER

Eşkialık olaylarının meydana gelmesinde coğrafyanın da önemli bir etkisi olduğunu düşünerek olayların meydana geldiği yerleri de olay sayılarına göre eyalet eyalet vermeyi uygun bulduk.

TABLO 6

Eşkialık Olaylarının Meydana Geldiği Yerler

Eşkialık Olaylarının Meydana Geldiği Yerler	Olay	Yüzde %
Anadolu	300	38.70
Rumili	145	18.70
Sivas (Rum)	55	7.09
Karaman	38	4.90
Diyarbakır	15	1.93
Zulkadriyye (Maraş)	15	1.93
Erzurum	13	1.67
Derya Kaptanlığı	56	7.22
Bosna	15	1.93
Özi	25	3.22
Temeşvar	11	1.41
Kıbrıs	11	1.41
Trabzon	10	1.29
Rakka	4	0.51
Lori	2	0.25
Kefe	2	0.25
Kars	1	0.12
Halep	9	1.16
Şam	4	0.51

Tebriz	2	0.25
Trablusgarp	1	0.12
Trablusşam	5	0.64
Gence	3	0.38
Van	1	0.12
Musul	2	0.25
Bağdat	2	0.25
Adana	4	0.51
Çıldır	5	0.64
Lahsa	1	0.12
Şirvan	1	0.12
Revan	1	0.12
Dadyan	1	0.12
Kırım	1	0.12
Kanije	1	0.12
Eflak – Boğdan	3	0.38
İsmi Okunamayan Yerler	10	1.29
Toplam Olay Sayısı	774	

Eşkıyalık olaylarının meydana geldiği yerleri Osmanlı'daki beylerbeylik düzenine göre oluşturduk. Olayların olduğu yerleri buldukları beylerbeyliklerin altında inceleyerek oluşturduk. Buna göre en çok olayın meydana geldiği yer Anadolu beylerbeyliği olup 300 olay sayısına sahiptir. Bu sayının, toplam olay sayısına göre yüzdesi 38.70'tir. Anadolu'yu 18.70'lik yüzde ve 145 olay sayısıyla Rumili takip etmektedir. 56 olay sayısı ve 7.22 yüzdeyle Derya Kaptanlığı 3. sırayı oluşturmaktadır. Sivas Beylerbeyliği, 55 olay sayısı ve 7.09 yüzdeye; Karaman Beylerbeyliği 38 olay sayısı ve 4.90 yüzdeye; Özi Beylerbeyliği 25 olay sayısı ve 3.22 yüzdeye; Diyarbakır, Zulkadriyye ve Bosna beylerbeylikleri 15'er olay sayısı ve 1.93'lik yüzdelere; Erzurum Beylerbeyliği 13 olay sayısı ve 1.67 yüzdeye; Kıbrıs ve Temeşvar 11'er olay ve 1.4'lik yüzdelere; Trabzon 10 olay sayısı ve 1.29 yüzdeye; Halep 9 olay sayısı ve 1.16 yüzdeye; Çıldır ve Trablusşam 5 olay sayısı ve 0.64 yüzdeye; Adana, Şam ve Rakka 4'er olaya ve 0.51 yüzdeye; Gence ve Eflak ile

Boğdan 3'er olaya ve 0.38'lik yüzdeye ve Lori, Kefe, Tebriz, Musul ve Bağdat 2 olay sayısı ve 0.25 yüzdeye sahiptir. En az olayın olduğu yerler ise 1 olay sayısı ve 0.12 yüzdeyle Van, Kırım, Kars, Trablusgarp, Dadyan, Revan, Lahsa, Şirvan ve Kanije'dir. 1.29'luk yüzdeyle 10 olayın meydana geldiği yer isimleri ise okunmamıştır.

3. EŞKIYALIK OLAYLARINI ÖNLEMENE YÖNELİK TEDBİRLER

Osmanlı Devleti, bozulan asayiş ve düzeni tekrar sağlamak özellikle de gittikçe artan eşkıyalık olaylarını önlemek için çeşitli tedbirler almıştı. İnceleme alanımız olan mühimme defterleri, olayların içerikleri ve sonuçları hakkında ayrıntılı bilgileri ihtiva etmediğinden biz sadece defterde yer alan önlemleri sıralamakla yetineceğiz.

3.1 Eşküyaya Karşı Eyaletlerin Korunması

Osmanlı Devleti'nin eşkıyalığa karşı en sık başvurduğu tedbir eşkıyanın teftişi için yaptığı görevlendirmeler olmuştur. Herhangi bir yerde bulunan eşkıyaların yakalanması ve faaliyetlerinin durdurulması için devletin çoğu kez güvenilir, iş bitirir ve yetenekli adamlarını bu bölgelere gönderdiği görülmektedir. Genellikle bir beylerbeyliğin eşkıyaya karşı genel teftişi için vezir rütbeli paşalar görevlendirilmektedir. Nitekim, 14 Mayıs 1603 tarihiyle Mihalliç kadısına ve Bursa Muhafazası'nda bulunan kişiye gönderilen hükümden Anadolu ve Karaman Eyaletleri'nde ortaya çıkan eşkıyanın durdurulması için Vezir Koca Paşa'nın serdar tayin edildiği görülmektedir²¹.

Eşküyalığa karşı düşünülen bu tedbir bazen ters sonuçlarda vermemiş değildir. Muhafazaya gelen vezirler, işleri gereği yanlarında kalabalık kapı halkı bulundurmamak zorundaydılar. Bunları barındırmak yine halktan bazen kanuni çoğu zaman usulsüz vergiler toplamayı gerektirmiştir. Bu bizzat muhafazaya gelen vezirler tarafından yapılmasa da onların yanında bulunan adamları tarafından yapılmaktaydı. Nitekim, 11 Temmuz 1596 tarihiyle Erzurum muhafazasında olan Vezir Mustafa Paşa ve

²¹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 1/1.

Tercan kadısına gönderilen hüküm bunu kanıtlamaktadır. Hükümde Mustafa Paşa'nın subaşlarının ayda bir kere 50-60 atlı ile köy köy dolaşıp halkın yaşadıkları evlerine girip *selamlık* adıyla her köyden otuzar kuruş topladıkları yer almaktadır²².

Bu görevliler için bölgeyi ne kadar tanımış oldukları tercih edilen koşullardan birisi olduğunu sanıyoruz. Çünkü bu görevlilerin bazen bulunduğu yerin yetkilisi iken bazen de eskiden burada çalışmış kişilerden oluşmasının bir tesadüf olmaması gereklidir. Mesela; Halep ve Halep civarının muhafazası için o zamanki Halep Beylerbeyi görevlendirilmiştir²³. Tebriz Muhafazası için ise eski Tebriz Beylerbeyi Hasan Paşa görevlendirilmiştir²⁴.

Eyalet muhafaza için gelen görevlilere, eyalet içerisinde bulunan tüm görevlilerin yardım etmeleri sağlanmaktadır. 26 Haziran 1596 tarihli bir hükümde Anadolu Muhafazasına atanan eski Rumili beylerbeyi Hasan Paşa'ya eyalet içerisindeki tüm sancakbeyi ve kadıların yardım etmesi istenmekteydi²⁵.

Elbette ki, eşkıya teftişi için sadece vezirlerin atanması yeterli olmamıştır. Öyle ki çoğu zaman bir eyalette belirli bir bölgede yoğunlaşan faaliyetlere karşı da bazı kişilerin görevlendirilmesi gerekli görülmüştür. Hüdavendigâr Sancağı'ndaki eşkıyalık faaliyetleri için Dergâh-ı Ali Müteferrikaları'ndan Derviş'in²⁶, Gelibolu'daki eşkıyayı kontrol altına almak için Zagarcı Mehmed'in²⁷, ve Erzurum'da bulunan eşkıya için Silahtarlar Kethüdası Hasan Kethüdanın²⁸ görevlendirilmelerini örnek olarak verebiliriz.

Sefer zamanlarında idari yetkililerin sefere gitmelerinden yararlanarak faaliyetlerini arttıran eşkıyaya karşı o yörenin korunması için bazı kişilerin ya sefere gitmemesi sağlanmış ya da bölgeye başka yerlerden görevliler gönderilmiştir. Mesela; Edirne, Vize ve Çirmen sancaklarının yetkilileri seferde olduğundan adı

²² BA., *Mühimme Defteri* 74, 3/8.

²³ BA., *Mühimme Defteri* 75, 262/547.

²⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 10/24.

²⁵ BA., *Mühimme Defteri* 74, 2/5.

²⁶ BA., *Mühimme Defteri* 74, 98/335.

²⁷ BA., *Mühimme Defteri* 76, 86/215.

²⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 483/1063.

geçen sancakların korunması için Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Mehmed Çavuş görevlendirilmiştir²⁹. 2 Haziran 1595 tarihli bir hükümde de Vize’de yetkililerin sefere gitmesinden yararlanan eşkıyaya karşı eski sancakbeyi Hürrem Paşa’nın oğlu İskender görevlendirilmiştir³⁰.

Sefer zamanları eşkıyanın faaliyetlerini arttırdığı dönemlerdendir. Çünkü bu dönemlerde eyalet ve sancakların tüm yetkililerinin sefere gitmeleri istenerek idarenin gevşemesine neden olunuyordu ve bu da eşkıyanın işine geliyordu. Bir anlamda meydanda atını daha kolay koşturuyordu. İşte bu nedenle Osmanlı, sefer dönemlerinde de bazı tedbirler almıştır. Eyaletlerin korunması için muhafazaya bazı görevliler bırakılmaktaydı. Mesela; 1605 yılında Kastamonu’da alçak halli sipahilerden 100 kişi, Kastamonu Muhafazasıyla görevlendirmişti. Sipahilerden birisinin de bunlara önderlik etmesi istenmekteydi³¹.

3.2. Eşkıyaların Teftişi ve Takibi

Faaliyetleri durdurulamayan şakilerin tek tek takip edilip yakalanması ve faaliyetlerinin durdurulması için de bazı kişiler görevlendirilmiştir. Buna en güzel örnek, Silistre’de eşkıyalık yapan Çakaloğluna karşı Silistre ve Niğbolu Sancakbeyleri’nin dışında eski Niğbolu Beyi Ahmed Paşa’nın da görevlendirilmiş olmasıdır³².

Bir eşkıyanın yakalanması için çok geniş önlemler çerçevesinde birçok kişinin bu konuyla ilgilenmesi sağlanmıştır. Bursa merkezli eşkıyalık yapan Kalenderoğlu’nun yakalanması için Vezir Hasan Paşa görevlendirilmiştir³³. Ayrıca Tırhala’dan mir-livalık yapmış Mehmed’in oğlu Mustafa’nın Vezir Hasan Paşa’ya yardım etmesi emredilmiştir³⁴. Vezir Yusuf Paşa ile adamlarından, Rumili, Anadolu ve Karaman askerlerinden Rumili beylerbeyi Hüseyin’in önderliğinde şakiyi

²⁹ BA., *Mühimme Defteri* 77, 107/333.

³⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 73/170.

³¹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 88/151.

³² BA., *Mühimme Defteri* 77, 228/632.

³³ BA., *Mühimme Defteri* 76, 5/13.

³⁴ BA., *Mühimme Defteri* 76, 6/16.

yakalamak için üzerine gitmeleri istenmiştir³⁵. Bunlardan başka daha bir çok ilden il erleri teşkilatları, yeniçeriler ve benzeri görevlileri sadece bu konuya memur kılınmışlardır.

Eşkıyaları teftiş için görevlendirilen kişilerinde eşkıyalık yaptığı görülmektedir. 23 Nisan 1605 tarihiyle Malatya beyi ve kadısına gönderilen hükümde Malatya'da bulunan celali ve eşkıyanın dağıtılması için Karayazıcı adlı kişi ağa tayin edilmiştir. Karayazıcı'nın elindeki emre itaat etmeyerek yanındaki eşkıya ile birçok kişiyi öldürüp mallarını gasbettikleri belirtilmiştir³⁶.

Bazı suçluların yakalanması için haklarında birkaç defa *emr-i şerif* yayınlanabilmektedir. Nitekim, 1 Mayıs 1595 tarihiyle Dadya kadısına gönderilen hükümde Dadya Kazası'nda Faki oğlu Recep adlı kişinin yakalanması için bir çok defa emr-i şerif yayımlandığı dile getirilmiştir³⁷.

Bir eyaletteki eşkıyalık olaylarına karşı civar eyaletlerden de gerekli hür türlü yardımın yapılması sağlanmaktadır. 15 Haziran 1595 tarihli hükümlerde zulüm içerisinde bulunan Dadyan hakimine karşı civardaki eyaletlerden de yardım edilmesi emredilmektedir³⁸.

3.3. Palanga ile Kalelerin İnşa ve Tamir Edilmeleri

Halkın eşkıyaya karşı kendini koruması için kale ve palangaların yapımının başlatıldığı görülmüştür. Zulümlerden kaçan halk bu yolla baskıdan uzaklaşmayı amaçlamıştır. Eskiil'de artan eşkıya faaliyetlerine karşı halkın kendi imkânlarıyla bir palanga yapması emredilmiştir³⁹. Eskiil'de olduğu gibi Köprü Kazası'nda da meydana gelen olaylara karşı halktan kendilerine hisar yapmaları istenmiştir⁴⁰.

³⁵ BA., *Mühimme Defteri* 76, 8/20.

³⁶ BA., *Mühimme Defteri* 75, 273/572.

³⁷ BA., *Mühimme Defteri* 73, 131/308.

³⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 93/214.

³⁹ BA., *Mühimme Defterleri* 75, 228/473.

⁴⁰ BA., *Mühimme Defterleri* 76, 143/372.

Bazen de eşkıyalık olayları yüzünden hasar gören palanga ve kalelerin tamir edilmesi sağlanmıştır. İçil'de kalenin tamir edilerek halkın buraya yerleşmesi amaçlanmıştır⁴¹.

3.4. Adaletnamelerin Yayınlanması

Eşkılara kuvvet kullanılmasının mümkün olmadığı zamanlarda adaletnameler gönderilerek korkutmak ve gönül alıcı sözlerle haksızlıkların önüne geçilmesi hedeflenmiştir⁴².

İncelediğimiz dönemlerde de adaletnameler yayınlanmıştır. 31 Mayıs 1595 tarihiyle Şeyhli, Uşak ve Sandıklı kadılarına gönderilen hükümde bazı kişilerin yayınlanan adaletnameleri yırttıkları⁴³ dile getirilmiştir ki bu da adaletnamelerin mevcudiyetini göstermektedir.

3.5. Kefillere Bağlanması

Eşkilyalığın önlenmesi için alınan bir diğer tedbir de kefillere bağlamak olmuştur. Bununla hedeflenen düşünce halkın eşkıyaya yataklık etmemesi ve eşkıyalığa özentinin azaltılmasıdır.

Sancakta şüpheli görülen şahıslar kefillere bağlanıyordu. Zaman zaman sancaktaki erkekler, eşkıyayı korumayacaklarına, eşkıyalık etmeyeceklerine dair, müteselsilen birbirlerine kefil oluyorlardı. Kefil bulamayanlar, şüpheli görülenler derhal idari makamlara teslim ediliyorlardı⁴⁴.

⁴¹ BA., Mühimme Defterleri 75, 217/ 448.

⁴² Şaban Bayrak, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Anadolu'da Eşkilyalık Olayları*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Malatya, 1998, s.235.

⁴³ BA., Mühimme Defteri 73, 182/426.

⁴⁴ Çağatay Uluçay, 18 ve 19. Yüzyıllarda Saruhan'da Eşkilyalık ve Halk Hareketleri, İstanbul, 1955, s.64-65.

3. 6. Görevlilerin Uyarılması ve Görevlilere Getirilen Yasaklar

Eşküyayı destekleyen, eşkıyalık yapan yada bölgede mevcut olan eşkıya faaliyetlerine karşı görevliler sık sık uyarılmaktadırlar. Genellikle görevlilerin kalabalık atlı ve sekbanlarla dolaşmamaları istenmektedir. Bu uyarıya kulak asmayan görevlilerin il içerisinde dolaşmalarının yasaklandığı görülmektedir. Mesela, Kastamonu'da 20 – 30'dan fazla kalabalık bir grupta dolaşan Kastamonu sancakbeyi subaşlarının il üzerine çıkması yasaklanmaktadır ve sancakbeyinin de görevden alındığı yer almaktadır⁴⁵. 2 Mayıs 1605 tarihli bir hükümde de suhtelerle mücadele içerisinde olan altı bölük halkının 4 – 5 kişiden fazla kalabalık dolaşmamaları bildirilmiştir⁴⁶.

3. 7. İlerleri ve Yiğitbaşlarından Yararlanılması

Alınan bir diğer tedbir, gönüllülerden oluşan il erleri ve onlara önderlik eden yiğitbaşlarının desteklenmesidir. Bir çok yerde devlet, eşkıyaya karşı ilerlerini kullanmaktadır.

Osmanlı Devleti, engelleyemediği eşkıyalık olaylarına karşı halkı nasıl koruması gerektiğini yada olaylardan halkın gördüğü zararı en asgariye düşürme yollarının neler olduğunu aramıştır. Bu düşünce çerçevesi içerisinde devletin, halkı eşkıyaya karşı köy köy kendi aralarından seçtikleri bir yiğitbaşı ve onun idaresinde kurulan 30 – 40 kişilik mahalli korunma birlikleri kurmalarına teşvik ettiği bilinmektedir. Milis teşkilatı olan bu teşkilatın ne zaman ve hangi şartlarda kurulduğu hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir⁴⁷.

Mühimme Defterlerinde il erlerinden ve yiğitbaşlarından yararlanıldığıyla ilgili oldukça fazla hüküm bulunmaktadır. Mesela; Kureyşözü'nde olan olaylar için her köyün kendisine birer yiğitbaşı seçmesi önerilmiştir⁴⁸. Filipe ve çevresindeki

⁴⁵ BA., *Mühimme Defteri* 74, 44/150.

⁴⁶ BA., *Mühimme Defteri* 75, 113/203.

⁴⁷ İl erleri ve yiğitbaşları hak. daha fazla bilgi için bkz. Mustafa Akdağ, *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası*, s.89, 90, 210-212, 265-266, 276-282, 291 – 292.

⁴⁸ BA., *Mühimme Defteri* 73, 129/303.

eşkîyalık faaliyetleri için de il erlerinden yararlanılması istenmiştir⁴⁹. Revanda da eşkıyalık yapan sipahi, yeniçeri ve acemioğlanı ve benzeri görevlilere karşı her köyün kendilerine birer yiğit başı seçmeleri emredilmiştir⁵⁰. Bu konuyla ilgili verebileceğimiz bir örnek te Hamid, Lazikiye, Ezine, Honaz ve Çarşamba civarındaki eşkıyaya karşı her köyün on kişiden oluşan il erleri örgütü ve bunların içlerinden bir tane de yiğit başı seçilmesi bildirilmiştir⁵¹.

3.8. Derbent, Menzil ve Geçitlerin Kontrol Altına Alınması

Eşkîyalığı kolaylaştırıcı mekânlardan olan derbent, geçit ve menzillerin kontrol altına alınarak eşkıyalara karşı önlem alınmaya çalışılmıştır. 14 Eylül 1595 tarihiyle Maraş Kazası'nda bulunan Çamlıbel Derbendinin harami ve kutta-i tarik yatağı olduğu belirtilerek buranın korunması için 2000 akçeli sipahilerden 30 kişi tayin edilmiş ve başlarına da Maraş Çavuşları'ndan Mehmet Çavuş atanmıştır⁵². Bununla ilgili bir başka hükümde 11 Eylül 1595 tarihlidir. Maraş'ta Pazarcık adlı mahallin 3000 akçeli tımarlı sipahilerden 60 kişinin muhafız tayin edildiği yer almaktadır⁵³.

3.9. Han ve Meyhanelerin Kontrol Altına Alınması

Eşkîyalık olaylarını daha çok genç leventler, yeniçeriler, acemioğlanları ve sipahilerin sebep olması bunların kalabalık bir şekilde yaşadığı yerlerin kontrol altına alınmasını gerektirmiştir. Mesela Diyarbakır'da hanlarda yaşayan sipahi ve yeniçeri taifesinin zulümde buldukları anlatılarak hanlarda yaşamalarının yasaklandığı belirtilmiştir⁵⁴.

Ayrıca böyle kargaşa ve gürültünün arttığı dönemlerde ahlaki hayatta da büyük bir çöküntü yaşanmaktadır. Büyük bir olasılıkla devlet bunu göz önünde bulundurarak meyhane ve benzeri yerleri kontrol altına almıştır. Pek çok hükümde

⁴⁹ BA., *Mühimme Defteri* 76, 116/297.

⁵⁰ BA., *Mühimme Defteri* 74, 202/647.

⁵¹ BA., *Mühimme Defteri* 75, 229/476.

⁵² BA., *Mühimme Defteri* 73, 379/833.

⁵³ BA., *Mühimme Defteri* 73, 355/779.

⁵⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 279/638.

eşkiya ve ehl-i fesadın toplandığı meyhanelerin kapatıldığı yer almaktadır. Bu hükümlerden birinde Bursa'daki meyhanelerden bazılarının yukarıda belirttiğimiz sebep dolayısıyla kapatıldığı görülmektedir⁵⁵.

4. EŞKIYALIK OLAYLARINA KARIŞANLARA VERİLEN CEZALAR

Suçlu kişinin yakalandıktan sonra cezalandırılması hukuk devletlerinde kaçınılmaz bir sonudur. Eşkiyalıkta da böyle olmuştur. Osmanlı Devleti'nde sık başvurulan tedbirlerden biri budur. Yalnız sıralayacağımız cezalar defterde yer alan cezalar olacaktır. Bu defterlerden, uygulanıp uygulanmadığı hakkında bir bilgi edinememekteyiz. Sadece defterde yer alan cezaları vermekle yetineceğiz.

Suç işleyen kişi öncelikle *şer'e* yani mahkemeye çağrılır ve çağrıya olumlu cevap verir katılır ise her hangi bir problem yaşanmamaktadır. Ancak kişi mahkemeye gelmezse öncelikle kefillerinden suçluyu bulmaları istenmektedir. Suçlu bulunmadığı takdirde, yakalanması için geniş yetkilere sahip kişiler görevlendirilmektedir.

Suçlu, yakalandığı zaman *şerle* cezalandırılması istenmektedir. Şayet suçlu *muhtaç-ı arz* ise hakkında gerekenin yapılması için merkeze bildirilmesi emredilmektedir. Muhtaç-ı arz ile yeniçeri, sipahi ve bunlar gibi görevlilerin kastedildiği anlaşılmaktadır. Diğer suçlular için verilen cezalarda ise genelde *şerle hakkından gelinmesi* tabiri kullanılmaktadır. Eşkiyaya yataklık edenler de ayrıca cezalandırılmaktadırlar.

4.1. Kürek

Kürek cezasının ne zaman ortaya çıktığı ve nasıl geliştiği konusunda herhangi bir bilgiye ulaşılmamıştır. XVI. yüzyılın ikinci yarısında özellikle Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim dönemlerine ait pek çok belgede kürek cezasına çarptırılan suçlulara rastlanılmaktadır. Çeşitli suçlardan dolayı yakalanan kimselerin cezalarının küreğe çevrilmesi doğrudan doğruya padişaha ait bir yetkidir. Cezanın tespitini ise,

⁵⁵ BA., *Mühimme Defteri* 74, 22/93.

ceza hukukunu ilgilendiren konularda padişah adına yetkili olan kadıaskerler yapmaktadırlar. İdama çarptırılanların ve sakatların kürek cezasına çarptırılmamaları görülmektedir. Ayrıca iyice araştırılmadan ve suçu tespit edilmeden kimsenin küreğe konulmaması dikkat çekicidir. Genellikle suçluların küreğe konulmak üzere İstanbul'a gönderildikleri görülmektedir. Güvenilir birinin suçluya refakat etmesi, böylece kaçmasının engellenmesi düşünülmüş olsa gerektir. Suçlunun hemen istendiği takdirde ihtiyaç duyulan yere gönderildiği de olmuştur⁵⁶.

İncelediğimiz defterlerde eşkıyalık, hırsızlık ve benzeri suçlardan yakalanan kişilerin herhangi bir gemide kürek cezasına çarptırıldıkları görülmektedir. Bu cezayla ilgili yaklaşık 10 hüküm bulunmaktadır. Bunlardan biri Çal Kazası'nda Resul, Nabi ve Derviş adlı kişilerin Rodos gemilerinde kürek cezasına çarptırılmış olmalarıdır⁵⁷. Bu konuyla ilgili başka bir hükümde de Beyşehir'de eşkıyalık suçuyla aranan Seyyid Müslüm'ün de yakalandığında kürek cezasına çarptırılması istenmektedir⁵⁸. Kastamonu'da eşkıyalık yapan emekli kadı ve hatipler ile Pojega kadısı Mevlana Sinan'da kürek cezasına çarptırılmışlardır⁵⁹.

4. 2. İdam

Çok olmamakla beraber varolan ceza türlerinden biri de idam cezasıdır. Hükümlerde *siyaset edilmesi* ifadesiyle idam kastedilmektedir. 2 Mayıs 1595 tarihiyle Karaağaç Kadısına gönderilen hükümde bazı suçlulardan bahsedilerek içlerinden Nasuh adlı kişinin yakalanıp *salb ve siyaset edildiği* yani idam edildiği söylenmektedir⁶⁰. Hamid ve Teke bölgesinde eşkıyalık yapan Neslioğlu adlı şakinin yakalandığında başının kesilmesi emredilmiştir⁶¹. Bursa'da ehl-i fesattan olduğu belirtilen Pir Ali içinde idam cezası istenmiştir⁶².

⁵⁶ Mehmet İpşirli, "XVI. Asrın İkinci Yarısında Kürek Cezası İle İlgili Hükümler", *İstanbul Üniversitesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.12, İstanbul, 1982, s.203 – 248.

⁵⁷ BA., *Mühimme Defteri* 73, 232/541.

⁵⁸ BA., *Mühimme Defteri* 74, 216/683.

⁵⁹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 19/87; BA., *Mühimme Defteri* 77, 105/327.

⁶⁰ BA., *Mühimme Defteri* 73, 148/ 343.

⁶¹ BA., *Mühimme Defteri* 74, 99/338.

⁶² BA., *Mühimme Defteri* 74, 123/434.

4.3. Sürgün

Osmanlı'da çokça kullanılan bu cezanın tercih edilmesinde yeni fethedilen yerlerin imar ve iskânını kolaylaştırma amacı güdülmektedir. Özellikle Rumeli ve adalar için bu politika gerekli görülmüştür⁶³.

Mühimme Defterleri'nde de bir çok suçlunun yakalandığında yada suçu sabit olduktan sonra hakkında teklif edilen cezalarda buldukları yerden sürgün edilmeleri yer almaktadır. 15 Haziran 1595 tarihli bir hükümde Bilviran'da eşkıyalık yapan bazı naip ve muhızlıların Kıbrıs'a sürgün edildikleri görülmektedir⁶⁴. Bazı hükümlerde geçen suçluların *nefy an il beled edilmeleri* de sürgün anlamına gelmektedir. Gence ve Karabağ'da halka zulümde bulunan kişilerin *nefy an il beled edilmeleri* yani sürgün edilmeleri istenmiştir⁶⁵. Ayrıca 24 Haziran 1596 tarihiyle Çorum'dan Hayrunnas adlı kadının *nefy an il beled* edilmesi emredilmiştir⁶⁶.

İncelediğimiz defterlerde suçlular daha çok Kıbrıs'a sürgün edilmekteydiler. Atina'da Celali Süleyman Mustafa'nın Kıbrıs'a sürgün edilmesi buna verebileceğimiz örneklerden sadece birisidir⁶⁷. Kıbrıs dışında bir de Rodos'a sürgün cezası vardır. Bu da İstanbul'da bazı zimmi ve ruhbanlara verilmiştir⁶⁸.

4.4. Maaş Kesilmesi

Ulufeyle yani maaşlı olarak çalışıp eşkıyalık yapanlara da ilk olarak verilen ceza genelde maaşlarının kesilmesiydi. Bolu'da eşkıyalık yapan müderris Tatar

⁶³ Sürgün cezasında Osmanlı'nın güttüğü politika hakkında bkz. Ömer Lütfi Barkan. Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler” *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.11, İstanbul, 1949, s.524 – 569; Ö. L. Barkan, Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler” *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.13, İstanbul, 1953, s.56 – 77; Ö. L. Barkan. Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler” *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.15, İstanbul, 1954, s.209 – 237.

⁶⁴ BA., *Mühimme Defteri* 73, 94/216.

⁶⁵ BA., *Mühimme Defteri* 73, 86/200.

⁶⁶ BA., *Mühimme Defteri* 74, 61/192.

⁶⁷ BA., *Mühimme Defteri* 75, 182/362.

⁶⁸ BA., *Mühimme Defteri* 76, 9/24.

Seyfi'nin maaşının kesileceği bildirilmiştir⁶⁹. Dergah-ı Muallâ Yeniçerilerinden 23. Cemaatte 7 akçe ulufesi olan Mehmet bin Mustafa'nın eşkıyadan olduğu kesinleştiği için maaşının kesildiği belirtilmiştir⁷⁰. Bu örnekler de görüldüğü gibi eşkıyalık yapan ulufeli her görevlinin maaşı hemen kesilmekteydi. Hükümlerde bu konuyla ilgili daha çok bilgi vardır.

4. 5. Dirliklerin Alınması

Eşkıyalık olaylarına karışan dirlik sahiplerinin de ellerinden dirlikleri alınmaktadır. 3 Haziran 1595 tarihli bir hükümde Erzurum ve Batum civarlarında eşkıyalık yapan Dergâh-ı Muallâ Çavuşlarından Horoz Mehmed Çavuş'un göreviyle beraber zeametinin de elinden alınarak başkasına verildiği bildirilmektedir⁷¹. Nevrekop Sancağı'nda bulunan ve tımar sahiplerinden olan Mehmet ve Ali adlı kişilerin eşkıya oldukları gerekçesiyle tımarlarına el konulmuştur⁷².

4. 6. Görevden Alınma (Azl)

Devlet görevlilerinin eşkıyalık yapmalarına karşılık görevlerinden alındıkları görülmektedir. Lazikiyye'de halka zulümde bulunan yasağcı Mahmud ve Selman'ın görevinden alındıkları belirtilmektedir⁷³. Ayrıca Amid'de ehl-i fesattan olan kul taifesinin görevlerinden alınıp yerlerine mevacibleri Diyarbakır'dan verilen Van kullarından 300 kişilik kul taifesinin alındığı görülmektedir⁷⁴.

4. 7. Hapis

Cezalar içerisinde en çok hapis cezası bulunmaktadır. Genelde suçluların yakalanarak hapsedilmeleri emredilmektedir. Özellikle İstanbul'da yargılanmak ya da haklarında teklif edilen cezaların kesinleşinceye kadar kişilerin hapis edilerek

⁶⁹ BA., *Mühimme Defteri* 76, 107/272.

⁷⁰ BA., *Mühimme Defteri* 77, 98/312.

⁷¹ BA., *Mühimme Defteri* 73, 212/493.

⁷² BA., *Mühimme Defteri* 75, 107/188.

⁷³ BA., *Mühimme Defteri* 74, 215/681.

⁷⁴ BA., *Mühimme Defteri* 74, 66/204.

bekletildikleri bir çok hükümde yer almaktadır. Eşkîyalık yapan eski Beyşehir sancakbeyinin Konya'da ve yine eşkıyalık yapan eski Diyarbakır defterdarlarından Mahmud'un ise Amid Kalesi'nde hapsedildiği görülmektedir⁷⁵.

---

⁷⁵ BA., *Mühimme Defteri* 74, 70/213; BA., *Mühimme Defteri* 74, 70/214.s

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin yaşadığı siyasi, iktisadi, içtimai ve sosyal tüm alanlarda yaşadığı bunalım 16. yüzyıl sonları ve 17. yüzyıl başlarında incelediğimiz ve daha sonra da devam edecek olan eşkıyalık olaylarını ortaya çıkarmıştır. Bu olaylar artık çok fazla bunalan ve sıkılan halkın bir patlaması olarak da açıklanabilir.

Bu olaylar, bir zincirin ayrılmaz halkaları şeklinde başlayıp tüm Osmanlı'yı birden bire alev alan bir yangın gibi sarmıştır. Olaylar esnasında bir savaş meydanını andıran Osmanlı Devleti, tedbir almış olsa bile çoğu zaman bu olaylara seyirci kalmaktan öteye gidememiştir.

Incelediğimiz dönemde ki – daha sonra ki dönemlerde de böyle olmuştur - eşkıyalar, sanıldığı gibi sadece fakir ve aciz insanlardan oluşmamıştı. En yüksek kademedeki paşalardan en alt kademedeki görevliye, zengininden fakirine, müslümanından gayr-i müslimine tüm halkı içine almıştır. Bu da olayların sadece iktisadi boyutta incelenmemesini gerektirmektedir. Tüm bozulan yapılarla beraber çöken ahlaki boyutun da önemli tesirleri olmuştur. Çoğu zaman daha fazla mal ve makam hırsına kapılan yönetici ve zenginler ile bir parça ekmek bulurum düşüncesiyle bunlara destek veren ve en fazla olaylardan zarar gören halk, uzun süre bu olaylar rüzgarında savrulmuşlardır.

Olaylar sırasında bir köyün içinden birçok genç eşkıya bölüklerine katılıp o civarda eşkıyalık yapmaya başlıyordu. Muhakkak ki belki kendi köylerini belki de tanıdık bir çok köyü basarak duygusal açıdan çöküntüye uğruyorlardı. Psikolojik açıdan onları etkileyen bu durum daha acımasız hareket etmelerini sağlıyordu. Kardeşin kardeşe istemeden yada çoğu zaman farkında olmadan düşmanca hareket edip birbirlerinin malına, canına ve ırzına göz koyup dayanılmaz acılar yaşamışlardır.

İncelediğimiz dönemde olaylar, ehl-i örf ve ehl-i şer gibi resmi görevliler, aşiretler, küçük büyük bazı taifeler ve bir yada birkaç gruptan oluşan halktan kişiler yani siviller tarafından ortaya çıkarılmıştır. Olaylar, yol kesme, hırsızlık ve soygun amaçlı insan öldürme ile görevi ihmal etme şeklinde tezahür etmiştir. 1594 – 1607 yılları arasında kapsayan 73, 74, 75, 76 ve 77 numaralı mühimme defterlerinde yaklaşık 774 olaya yer verilmiştir. Bu olaylar içinde yine yaklaşık 1000 hükümden yararlanılmıştır.

Tüm yaşanan bu karışıklıklara elbette ki Osmanlı Devleti de çözüm aramıştır. Faaliyetlerin arttığı bölgelere bazı muhafaza görevlileri gönderilerek durum kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Ancak bir süre sonra bunların da bu faaliyetleri içerisinde bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Halkın içinden gönüllüler tarafından kurulan ve yine kendi aralarından seçtikleri yiğitbaşlarıyla olaylara engel olmak isteyen il erleri teşkilatı da kendilerini bu olaylardan uzak tutamayacaklardır. Alınan tedbirler arasında halkın palanga ve kalelere yerleştirilerek olaylardan zarar görmeleri hafifletilmek istenmiş ama bir süre sonra kale ve palanga içinde de eşkıyaların bulunduğu görülmüştür.

Osmanlı'da yakalanan suçlulara verilen ağır cezalardan biri idamdır. Belgelerde çok yer almamakla beraber birçok suçlu için idam teklifinde bulunulmuştur. Diğer bir ceza sürgündür. Onu kürek, hapis, görevden alınma, maaşlarını kesilmesi ve benzeri cezalar takip etmektedir.

Eşkiyalık, bütün dönemlerde iktisadi ve sosyal düzensizlik, ahlaki zaaf ve merkezi otorite boşluğunun doğurduğu sosyal bir olaydır. Tüm zamanlarda devletleri meşgul etmiş çoğu zaman yaşananların doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu olaylar Osmanlı'dan önce de varolmuş ve bu devlet de kendini zaman zaman ağırlıklı olarak hissettirmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

I. ARŞİV KAYNAKLARI

1. Başbakanlık Arşivi, Mühimme Defterleri

Mühimme 73

Mühimme 74

Mühimme 75

Mühimme 76

Mühimme 77

II. KLASİK KAYNAKLAR

Naima Mustafa Efendi, *Naima Taihi*, C. I, (Çeviren: Zuhuri Danışman), İstanbul, 1967.

Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, (Çeviren: Bekir Sıtkı Baykal), C.II, Ankara, 1992.

Selaniki Mustafa Efendi, *Tarih-i Selaniki*, (Hazırlayan: Mehmet İpşirli), C.II, İstanbul, 1989.

III. TETKİK ESERLER

3 Numaralı Mühimme Defteri (966 – 968 / 1558 – 1560); Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1993.

Ahmed Refik; *Anadolu'da Türk Aşiretleri (966 – 1200)*, İstanbul 1989.

Akdağ, Mustafa; "Celali Fetreti", *A.Ü.D.T.C.F.D.*, C. 16, S. 1, 1958, s. 33 – 107.

Akdağ, Mustafa; "Celali İsyânlarından Büyük Kaçgunluk 1603 – 1606", *A.Ü.D.T.C.F. Tarih Araştırmaları Enstitüsü Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 2 – 3, Ankara, 1966, s. 1- 49.

Akdağ, Mustafa; "Celali İsyânlarının Başlaması", *A.Ü.D.T.C.F.D.*, C.IV, S. 1, Ankara, 1945, s.23 – 37.

Akdağ, Mustafa; "Genel Çizgileriyle XVII. Yüzyıl Türkiye Tarihi", *A. Ü. D. T. C. F. Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.4, S. 6 – 7, Ankara, 1966, s. 201 – 247.

Akdağ, Mustafa; "Medreseli İsyânları", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.11, S.1-4, İstanbul, 1949, s.361 – 387.

Akdağ, Mustafa; "Timar Rejiminin Bozuluşu", *A.Ü. D.T.C.F.D.* C.III, S.IV, Ankara, 1965, s.419 – 431.

Akdağ, Mustafa; "Yeniçeri Ocak Nizamının Bozuluşu" , *A.Ü.D. T. C. F. D.*, C.5, S.2, Ankara, 1947, s. 291 – 309.

Akdağ, Mustafa; *Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası – Celali İsyânları*, İstanbul. 1995.

Akdağ, Mustafa; *Türkiye 'nin İktisadi ve İctimai Tarihi*, C.2, İstanbul, 1995.

Akgündüz, Ahmet; *Şerhiyye Sicilleri*, C.I, İstanbul, 1988.

Aymard, Maurice; "XVI. Yüzyılın Sonunda Akdeniz'de Korsanlık ve Venedik", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Tarih Dergisi*, C.23-24, İstanbul, 1963, s. 219 – 238.

Bardakoğlu, Ali; "Eşkiya"; *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 11, İstanbul, 1995, s. 463 – 469.

Barkan, Ömer Lütfi; "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler" *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.15, İstanbul, 1954, s.209 – 237.

Barkan, Ömer Lütfi; "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler" *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.13, İstanbul, 1953, s. 56 – 78.

Barkan, Ömer Lütfi; "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler" *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, C.11, İstanbul, 1949, s. 524 – 569.

Barkey, Karen; *Eşkiyalar ve Devlet Osmanlı Tarzı Devlet Merkezileşmesi*, (Çeviren: Zeynep ALTOK), İstanbul, 1999.

Baron Joseph Von Hammer Purgstall; *Büyük Osmanlı Tarihi*, C.5, (Hazırlayan: Mümin Çevik, Erol Kılıç), İstanbul, 1990.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi; Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğu Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara, 1992.

Baykara, Tuncer; *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I*, Ankara, 1998.

Bayrak, Mehmet; *Eşkiyalık ve Eşkiya Türküleri*, Ankara, 1985.

Bayrak, Şaban; *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Anadolu'da Eşkiyalık Olayları*, (İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi), Malatya, 1998.

Bayrak, Şaban; *XVIII. Yüzyılım İlk Yarısında Harput ve Çevresinde Eşkıyalık Olayları*, (İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Malatya, 1992.

Bostancı (Işık), Işıl; *Halep Türkmenleri – Boy ve Oymaklar*, (Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 1998.

Braudel, Fernard; *Akdeniz ve Akdeniz Dünyası*, (Çeviren: Orhan AKALIN – Necdet HASGÜL), C.II, Ankara, 1990.

Cin, Halil; *Osmanlı Toprak Düzeni ve Bu Düzenin Bozulması*, Ankara, 1978.

Develioğlu, Ferit; *Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara, 1984.

Emecen, Feridun; “Kanuni Devri”, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, C. X İstanbul, 1989, s. 313 – 382.

Gökbilgin, M. Tayyib; “15 ve 16. Asırlarda Eyalet-i Rum” , *Vakıflar Dergisi*, S. IV, İstanbul, 1965, s.51 – 61.

Gökbilgin, M. Tayyib; “Arz ve Raporlarına Göre İbrahim Paşa'nın İrâkeyn Seferindeki İlk Tedbirleri ve Fütuhâtı”, *Belleten*, C. XXI, S. 83, Ankara 1957.

Gökbilgin, M. Tayyib; “Kanuni Sultan Süleyman Devri Başlarında Rumeli Eyaleti, Livaları, Şehir ve Kasabaları”, *Belleten*, C.20, S. 78, Ankara, 1956, s.247 – 294.

Gökbilgin, M. Tayyib; “XVI. Asırda Karaman Eyaleti ve Larende (Karaman) Vakıf ve Müesseseleri”, *Vakıflar Dergisi*, S.VII., İstanbul, 1968, s.29 – 38.

Griswold, William J.; *Anadolu'da Büyük İsyân 1591 – 1611*, (Çeviren:Ülkün Tansel), İstanbul, 2000.

Gündüz, Ahmet; “XVIII. Yüzyıl Sonlarında Kayseri’de Eşkîyalık ve Eşkîyalar”, *III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (06 – 07 Nisan 2000)*, Kayseri, 2000, s.223 – 227.

Gündüz, Tufan, *Anadolu'da Türkmen Aşiretleri*, Ankara 1997.

Halaçoğlu, Yusuf; “XVI. Yüzyılda Sosyal, Ekonomik ve Demografik Bakımdan Balkanlar'da Bazı Osmanlı Şehirleri”, *Bellekten*, C.53, S.207, Ankara, 1989, s.637 – 678.

Hobsbawm, Eric J; *Eşkîyalar*, (Çeviren: Mehmet Ali KILIÇBAY) İstanbul, 1997.

İlgürel, Mücteba; “Eşkîyalık - Osmanlılarda Eşkîyalık Hareketleri” Mad., *İslam Ansiklopedisi*, C.11, s. 463 – 469.

İnbaşı, Mehmet; “XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Kayseri ve Civarında Meydana Gelen Olaylar”, *III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (06 – 07 Nisan 2000)*, Kayseri, 2000, s. 237 – 251.

İpşirli, Mehmet; “XVI. Asrın İkinci Yarısında Kürek Cezası İle İlgili Hükümler”, *İstanbul Üniversitesi Tarih Enstitüsü Dergisi*, S.12, İstanbul, 1982, s. 203 – 248.

Karagöz, Mehmet; “XVIII. Yüzyılın Başlarında Malatya ve Çevresinde Eşkîyalık Olayları”, *OTAM*, C. 5, Ankara, 1994, s. 193 – 207.

Kılıç, Orhan; “1585 Yılında Tebriz Seferine Çıkan Osmanlı Ordusu'nun İkmal ve İaşesi”, *Askeri Tarih Bülteni*, S. 46, Ankara, 1999, s. 109 – 135.

Kılıç, Orhan; “Mühimme Defterlerine Göre XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Osmanlı Devleti’nde Meydana Gelen Depremler” *Osmanlı*, C. 5, Ankara, 1999, s.671 – 677.

Kılıç, Orhan; “Yurtluk – Ocaklık ve Hükümet Sancaklar Üzerine Bazı Tespitler”, *OTAM*, S. 10, Ankara, 1999, s.119 – 137.

Kılıç, Orhan; *XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Van*, Van, 1997.

Kılıç, Orhan; *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Osmanlı Devleti’nin İdari Taksimatı–Eyalet ve Sancak Tercihati*, Elazığ, 1997.

Kunt, Metin; *Sancaktan Eyalete 1550 – 1650 Arasında Osmanlı Ümerası ve İl İdaresi*, İstanbul, 1978.

Orhonlu, Cengiz; *Osmanlı İmparatorluğu’nda Aşiretlerin İskâm*, İstanbul, 1987.

Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi, (Editör: Ekmeleddin İhsanoğlu), İstanbul, 1994, (Kuruluştan Küçük Kaynarca’ya kısmını Feridun Emecen yazmıştır).

Özergin, M. Kemal; “Rumeli Kadılıkları’nda 1078 Düzenlemesi”, *Ord. Prof. İsmali Hakkı Uzunçarşılı’ya Armağan*, Ankara, 1988, s.251 – 309.

Öztürk, Ayhan; “Kayseri ve Çevresinde Eşkıyalık Olayları (XVIII. ve XIX. Yüzyıllar)”, *III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (06 – 07 Nisan 2000)*, Kayseri, 2000, s. 387 – 401.

Öztürk, Mustafa; “Osmanlı İktisadında Fiyatları Etkileyen Unsurlar”, *Prof. Dr. Sırafettin Turan Armağanı*, Elazığ, 1996, s.221 – 239.

Öztürk, Mustafa; *Orta Anadolu 'da Fiatlar (1785-1860)*, (Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 1985.

Sarıkaya, M. Saffet; “Dini ve Siyasi Bakımdan Osmanlı-İran Münasebetleri, *Türk Kültürü*, C. 31, S. 363, Ankara, 1993, s. 406 – 422.

Şemsettin Sami, *Kâmus-ı Türkî*, İstanbul, 1992.

Tekindağ, Şehabettin; “Yeni Kaynak ve Vesikaların Işığı Altında Yavuz Sultan Selim'in İran Seferi”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, C. XXII, İstanbul 1968, 49 – 78.

Tızlak, Fahrettin; “XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısı ile XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Yukarı Fırat Havzasında Eşkîyalık Hareketleri”, *Bellekten*, S. LVII / 220, Ankara, 1993, s. 751 – 781.

Turan, Şerafettin; *Kamuni Dönemi Taht Kavgaları*, Ankara, 1997.

Türk Hukuk Lügatı, 1944.

Türkdoğan, Orhan; “Sosyal Hareketler Olarak Celali Ayaklanmaları”, *Bellekten*, S. LX 228, Ankara, 1996, s.389 – 442.

Uluçay, Çağatay; 18 ve 19. Yüzyıllarda Saruhan'da Eşkîyalık ve Halk Hareketleri, İstanbul, 1955.

Uluçay, Çağatay; XVII. Yüzyılda Saruhan'da Eşkîyalık ve Halk Hareketleri, İstanbul, 1944.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; *Osmanlı Tarihi III*, Ankara, 1983.

Yetkin, Sabri; *Ege 'de Eşkîyalık*, İstanbul, 1997.

Yücel, Yaşar; *Kamuni ile 46 Yıl*, Ankara, 1987.

EKLER

A decorative graphic consisting of a large, stylized 'X' shape formed by overlapping diagonal stripes. The stripes are in shades of light pink and white, creating a geometric pattern that frames the central text.

EKLERİN LİSTESİ

1- Ek 1, İzmir ve Çeşme civarlarında eşkıyalık yapan Suhte İbrahim'in faaliyetlerine dair 1595/1003 tarihli 73 Numaralı Mühimme Defteri - 150/348'den alınmış belgenin transkripsiyonudur.

2- Ek 2, Ek 1'de sözü edilen belgenin fotokopisidir.

3- Ek 3, Aydın ve civarındaki eşkıyalıklara dair 1003/1595 tarihli 73 Numaralı Mühimme Defteri 158 / 370 nolu belgenin transkripsiyonudur.

4- Ek 4, Ek 3'te adı geçen belgenin fotokopisidir.

5- Ek 5, Günyüzü ve Seferhisarı'nda sipahi oğlanı adına eşkıyalık yapan Alişan ve Mehmed kardeşlerin faaliyetlerine dair 1005/1596 tarihli Mühimme Defteri 74 136/472 nolu belgenin transkripsiyonudur.

6- Ek 6, Ek 5'te sözü edilen belgenin fotokopisidir.

7- Ek 7, Zamantu ve Palas'da eşkıyalık yapan Hacı Paşa oğlu Deli Bey'in faaliyetlerine dair 1004 / 1596 tarihli Mühimme Defteri 74 216/684 nolu belgenin transkripsiyonudur.

8- Ek 8, Ek 7'de yer alan belgenin fotokopisidir.

9- Ek 9, Bolu'da bulunan Celali Hüseyin ve Yıldızlı İbrahim'in eşkıyalıklarına dair 1013 / 1605 tarihli 75 Nolu Mühimme Defteri - 300/631 nolu belgenin transkripsiyonudur.

10- Ek 10, Ek 9'da adı geçen belgenin fotokopisidir.

11- Ek 11, Teke ve Hamid civarlarında faaliyet içerisinde olan Karakaş, Karayazıcı ve Küçük Hüseyin adlı eşkıyalara dair 1013/1604 tarihli 75 Mühimme Defteri - 313/653 nolu hükmün transkripsiyonudur.

12- Ek 12, Ek 11’de yer alan belgenin fotokopisidir.

13- Ek 13, Bursa’da yapılan eşkıyalık faaliyetlerine dair 1016/1607 tarihli 76 Numaralı Mühimme Defteri – 84/210 nolu hükmün transkripsiyonudur.

14- Ek 14, Ek 13’te yer alan belgenin fotokopisidir.

15- Ek 15, Temeşvar’daki eşkıyalık faaliyetlerine dair 1014/1605 tarihli 77 Numaralı Mühimme Defteri - 76/258 nolu belgenin transkripsiyonudur.

16- Ek 16, Ek 15’de yer alan belgenin fotokopisidir.

17- Ek 17, Eşkıyalık Olaylarının Dağılımı (1594 – 1607)

Ek 1.**Mühimme Defteri 73****Hüküm: 348****Sayfa: 150**

İzmir ve Çeşme kadılarına hüküm kî:

Ol câniblerde Sûhte İbrahim nâm kimesne ba'zı yoldâşlarıyla gezüb yollara ve bellere inüb katl-i nüfûs ve gâret-i emvâl ve erzâk eyleyüb re'ayâya ve berâyâ ellerinden acîz kalub dâimâ fukarâyâ tea'âddî ve tecâvüzden hâli olmadukları i'lâm olunmağın buyurdum kî:

Vardukda bu bâbda bizzât mukayyed olub mezkûrları ele getirüb gıybet iderlerse şer'le buldurması lâzım olanlara buldurub getürdüb hasman muvacehe hakk ve adl üzere teftiş tefahhüs idüb kifâyet mezbûrların üzerine sübût ve zuhûr bulan hukûk u ashâbına alıvirdikden sonra bu fesâdı idenleri muhtâç-ı arz olanlardansa habs ve 'arz eylesin değıllerse şer'le haklarında lâzım geleni icrâ eylesin bu husûsa gereğı gibi mukayyed olub ihmâl ve imhâlden ve ahz ve celb sebebi ile haramzadeye himâyet olmakdan hazer idesin amma bu bahâne ile kendü hallerinde olanlara hazer eylesin

Ek 3.**Mühimme Defteri 73****Hüküm:370****Sayfa: 158**

Aydın sancağbeyine ve Güzelhisâr kadısına hüküm ki:

Sen kî kadısın Südde – i Saâdetime mektûb gönderüb kazâ – i mezbûrede vâkî' olan derbend yerlerde eskıya ve ehl-i fesâd zuhûr idüb erbâb – ı sebîlin yollarına inüb emvâl ve erzâkların nehb ve gâret idüb her biri serbest karyelere ve evkâf re'âyâsına ilticâ itmekle günden güne fesâdları ziyâde olmağla her kandaysa ele götürülmeleri için hüküm ü şerîf taleb iddükleri ecilden buyurdum kî:

Vardukda bu husûsa muhkem mukayyed olub bu makûle fesâd ve şena'ât üzere olanları tesbit idüb her kankı karyede bulunurlarsa hüsn ü tedbir ve tedârikle ele getirüb da'vâ-yı hakk idüb ta'yîn – i madde idenlerin hasımları zuhûr iderse mevâciblerinde şer'le teftîş ve tefahhüs idüb göresin fi'l-vâkî' fesâd ve şenâ'at üzere olub ebnâ-i sebîlin yollarına inüb emvâl ve erzâkların garet itdükleri vâkî'yse ehl-i fesâdın hakkında şer'le lâzım geleni icrâ icrâ eylesin amma hakk üzre olub tezvîr ve telbîsden ve celb ve ahz sebebiile ehl-i fesâdı himâyet olmakdan ziyâde hazer eylesin.

Ek 4.

Mühimme Defteri 73

Hüküm:370

Sayfa: 158

تجدید ارضیات
باصطحابه

Handwritten signature or title

17
حلا

ایرین سنجاقی بکنه و کونہ لخصاصه فاصحنه هم که سنک فاضلین من سوادہ مکتوب کوندر بر قضا. دنور ۵ واقع بعض ایریندن ۵
 اشقیاء و اهر نسا و ظهور ایرین لر با ب سیلک بولنده ایرین اموال دارز اولدین نوب و غارن ایرین برین برین ایرین
 و در قاف رعایانه التما اعلیٰ کونده کونہ فسادین زبانی اولغنا بر قضا لایزاله کونور ایرین ایچین هرک شریع طلب ایرین و کل ایرین
 و در وقت حکم مقید لر ایرین بوضوود فساد و شریعت
 بیدر و ح که فساد ایرین
 اولدین تجتس ایرین بر قفق قریم ۵ بولنور ایرین عن تیر و تدر کل لاکونور بر و عدلین حن ایرین تعیین ماه ایرین
 ظهور ایرین مولجه رشع شریعتش و تقص ایرین کون سن فی الواقع فساد شناعن اوزن اولوب ایشا سیلک بولنور ایرین
 مخلصه اموال دارز اولدین غارن لاکلایر واقع لر اهر نسا لک حقتن شریع لایز کلایه اوز ایرین
 زدر و بلیده و جلیز و اخذ سیر پایا و اهر نسا حایین اولغنه زبانی حذر ایرین

Ek 5.**Mühimme Defteri 74****Hüküm: 472****Sayfa: 136**

Günyüzü ve Seferhisâr kadısına hüküm ki:

Sen ki Seferhisâr kadısının nâ'ibin Süleyman südde-i sa'âdetime mektûb gönderüb Günyüsü Kazâsı'nda Atbos ( ) nâm karye sâkînlerinden 'Alişân ve Mehmed nâm karındaşlar Seferhisâr Kazası'nda Çâykoz nâm karyeye gelüb biz sipâhioğlanuyuz deyü ahâli-i karyeye kılıç çeküb kimin çalub ve ba'zısın darb u veled eyledüklerinde şer'-i şerife ihzâr için İsmâil Çavuş irsâl olunub da'vet eyledükde gavgaya mübâşeret idüb kılıç çeküb Mehmed nâm ademin mecrûh idüb ve İbrâhim nâm kimesne dâhî birkaç defa' kılıç ile çalub bu husûs şer'le görüldükde her birinin fesâdı ikrârları mu'cebince sicil olunub mezbûrlar mezkûr İbrahim için yolumuza geldi diyü 'arz itdürüb mezkûrların fesâddan hâlî değildir deyü bildirmeğın buyurdum ki :

Hüküm ü şerifimle Dergâh-ı Mu'allâm Çavuşlarından kıdvetü'l- emâcîd ve'l- âkrân İsmail Çavuş zide kadrehû vardukda mezkûrları mezkûr çâvuş mübâşeretiyle meclis-i şer'e ihzâr idüb bir def'a şer'le fasl olmuş olmayub onbeş yıl mürûr itmeyen ahvâllerin onât vechiyle hakk üzere teftîş ve tefahhüs idüb ashâb-ı hukûk şer'le mevâdd olan hakların bade's-sübût alıvirdikten sonra üzerlerine sübût bulan mevâdı sûret-i sicilleriyle mukayyed ve mahbûs yarar ademlere koşub südde-i sa'âdetime gönderesin amma koşub gönderdiklerin ademlere mûhkem tenbîh eylesesin ki menâzil ve müdahale ateb ittirmek ihtimali olmaya.

Ek 7.**Mühimme Defteri 74****Hüküm: 684****Sayfa: 216**

Zülkadriyye beylerbeyine hüküm kî:

Mektûb gönderüb vilâyet-i mezbûre tâbî' Zamantu ve Palas Nâhiyelerinde ve gayride eşkıyâ ve ehl-i fesâd ziyâde hareket üzere olub husûsen Hacı Paşa oğlu Deli Bey nâm kimesne yetmiş seksân mikdârı sekbân ve elli altmış mikdârı atlu ile devr idüb re'âyâ ve berâyaya envâ'-i zulm ve te'âddî üzere olduğundan gayri yollara ve bellere inüb katl-i nüfus ve gâret-i emvâl idüb 'isyân ve tuğyân itmeğın ele getürülüb hakkında gelinmek bâbında hükm ü hümâyûn ricâsına 'arz eyledükleri ecilden ele getürülmek emr idüb buyurdum kî;

Vardukda bir an te'hîr ve terâkkî itmeyüb mezbûr Hacı Paşa oğlu Deli Bey bâb-ı târîkkân ele getürülüb dahî vâkî' olan fesâd ve te'âddisinin sûret-i sicilleriyle mukayyed ve mahbûs Südde-i Sa'âdetime gönderesin.

Ek 9.**Mühimme Defteri 75****Hüküm: 631****Sayfa: 300**

Bolu beyi Mehmed Bey'e hüküm ki:

Südde-i Sa'âdetime mektûb gönderüb Celâli Hüseyin ve Yıldızlı İbrahim için Bolu üzerine gelüb fesâd ve şenâ'âti eyledüğü ve sen Düzce bazara varub etrâf ve eknâfa ademler perâkende idüb beş altı yüz mikdârı sekbân ve yüz mikdârı sûhte tedârik itmek üzere olduğunu i'lâm eylemişsin imdi zikr olunan eşkıyanın haklarından gelinmek üzere livâ-i mezbûre yine sana mukarrer kılınub ve Asitane-i Sa'âdetimden sipahi oğlanları ağası ve sekbân başı ta'yîn olunub heman çıkub ol cânibe varmak üzerelerdir buyurdum ki;

Vardukda bu bâbda onât vechiyle mukayyed olub müşârünileyh varanlardan evvel sana i'lâm eyledükleri üzre sekbân ve sûhte tâ'ifesin ve il erlerin cem' idüb zikr olunan eşkıyanın haklarından gelinmek bâbında envâ'-i ihdâmve ihtimâm eylesesin şöyle ki hüsn ü tedbîr ve tedârikle eşkıyanın haklarından gelesinenvâ'-i inâyeti 'aliyyem mazharı dûşmâl mukarrerdir ana göre mukayyed olubdar-i kuvvetim yazub himmete getürüb zikr olunan eşkıyanın haklarından gelinmek mucebince eylesesin ve livâ-i mezburu sen zabt eylesesin ahara dahl itdürmeyesin

Ek 10.

Mühimme Defteri:75

Hüküm: 631

Sayfa: 300

اصحابه السلام

بوی که در کتب معتبره مذکور است ملازمی حاج ویدیز 2 ابراهیم انکوه بویا دوزخ کلون کاروان
 ایلدیز و شی ووزله باران دوزخ اطراف و لکنافه اوهار برکنش ابروی شی السور مقدار در سکنه
 دیگر مقدار مسافه ندارد که انکار اوزن اولدو نمک املع املی ستر لایمید فکر دوشناه انتقائیه
 هکلی اوزن اولدو دوزخ سکا نور قلند دوشناه مسافه سبیه ادم کلنک انجاس و سکنه بیجا تقییر لایمید
 هجاه یقین اولد جانم در رهن اوزن کلور بویص
 یقین اولون ستر انجاس و در رفته کدل شی املع ایلود هکلی اوزن سکنه و مسافه طایفه ستر در ستر ابر
 هجو ابروی فکر دوشناه انتقائیه هکلی بائیش انوائی اقلع و اهلای ایلک سونکله هکلی ستر
 دندار کله انتقائیه ستر هکلی کل ستر انوائی عیاش علیله مظهره شم امور اولر کله ستر هکلی سونکله هکلی ستر
 باروی هکلی ستر انتقائیه ستر هکلی کل ستر انوائی عیاش علیله مظهره شم امور اولر کله ستر هکلی سونکله هکلی ستر
 هکلی ستر ابروی

Ek 11.

Mühimme Defteri 75

Hüküm: 653

Sayfa: 313

Anâdolu beylerbeyine hüküm kî:

Elmalu ve Kızılkaya ve Karahisâr kadıları südde-i sa'âdetime mektûb gönderüb vilâyetin 'ayân ve eşrâfindan ve fukarâsından cemm'-i kesir Divân-ı Hümâyuna gelüb tezallüm idüb Teke Sancâğı'nda Derviş Nâzır dimekle meşhûr olan şâkî Karayâzıcı ve Karakâş yanlarında perâkende ve perişân olan eşkıyâyı ve Ömer Paşa karındaşı İbrahim Bey'i katl iden Topaç Bey'in ve Beyzâde ve Gazanfer ve bunlardan gayri birkaç bin eşkıyâyı yanına cem' idüb Teke ve Hamid sancâklarında vâkî' olan kasabât ve kurâyı harâb ve bitâb ider iken Karahisâr-ı sahîp Sancağı'nda Karamuk ve Çölabâd kazalarına bizzât kendüsü gelüb elegelen müslümânları habs idüb kimini envâ'-i cefâ ile katl ve kiminden mal-ı karavân olub evlerini ihrâk idüb ve nicesinin emred oğlanların alub ve ehl ve 'iyâllerin tasarruf idüb ve nefsi Şuhûd'da Küçük Hüseyin nâmına zorbabâşı ve yanına yüzden ziyâde şâkî koşub gönderüb 'ulemâ ve sulehâ ve sâ'ir 'ayân ve eşrâfindan nicesin ahz ve habs idüb malların alub ve kasaba ahâlisinin bin iki yüz gurûşa kesüb ve at ve deve ve katır ve sâ'ir emvâl ve esbâb onbîn gurûşdan ziyâde olub alub gitdüklerinden sonra tekrâr 'avdet idüb bin beşyüzden ziyâde gurusların dahî alub ve kuzzatdan Musluhuddin ile nice 'ulemâyı ahz-ı der-zincir idüb piyâde yanlarınca karye be karye gezdirüb hâlâ cümlesi Sandıklı Kazası'na dâhl olub Karahisâr Sancağı bana virilmiştir deyü haber gönderilmekle Nefs-i Karahisar'dan beş yüz mikdân ev perâkende ve karadan ekseri perişân olmuşlardır zikr olunan eşkıyânın haklarından gelinmezse bu diyâr dahi bi'l-külliyeye harâb olmak mukarrerdir deyü 'arz olundu imdi şer'-i şerife ve rızâ-yı hümâyûnuma muhâlefet zulm ve te'addî üzere olanlar her kimlerse hüsn ü tedbîr ve tedarîk ve ittifâk ve ittisâl ve il erleri mu'âvenetiyle ele götürülüb şer'-i şerifle haklarından gelinmek emr idüb buyurdum kî:

Vusûl buldukda bu husûsa onât echiyle mukayyed olub şaki-i mezbûru hüsn ü tedbîr ve tedârîk ile ve ittifâk ve ittisâl ve il erleri mu'âvenetiyle ve bi'-l cümle her ne vechle mümkünse ele götürülüb aslâ aman ve zaman virmeyüb maârifet-i şer'le hakkından gelesin ve kendüye tâbî` olub vilâyete zulm ve te'âddi üzere olan eşkıyâyı dahi def` ve ref` idüb ele gelenlerine asla vücûd virmeyüb muktezâ-i şer'-i şerifle haklarından gelesin ve u bâbda Teke ve Hamid müslümanlarına dâhî emr-i şerîf yazulub gönderilmiştir mektûb ve adem gönderüb il eri yanında 'avdet eylesin

Bir sûreti: Üveys Paşa dame mecdehuya yazıla

Ek 12.

Mühimme Defteri: 75

Hüküm: 653

Sayfa: 313

ماده ۱۲

ماده ۱۲

اما طبع بکار گشته ~~که عهد و پیمان~~ حال که الاملا و قره قبا و قه قصاره ضلوع من حیثه مکتوبه که در روز و شب
 اعاده و استراحت و غیره است و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 شش ماه و در وقتها من مانده بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 دیگر زان و عضو و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 خراب و بیابان بود که ~~صحت~~ حصار صحرای من و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 صحت بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 الون و لیس و عیال و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 کوندر و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 خود را که بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 عورت بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 بیاید بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 کوندر و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 عقده بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 ظلم و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 عقده بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 صحت بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 ای و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود
 از بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود و بکار گشته بود

صد
 بر صورت
 در روز یکشنبه

Ek 13.**Mühimme Defteri 76****Hüküm: 210****Sayfa: 84**

Burusa kadısına ve sâbika Hüdâvendigâr sancâkbeyi olub Burusa Muhâfazasında olan Hamza Bey ve livâ-i mezbûrede vâkî' olan sen kî mîr-i müşârünileyhsin Südde-i Sâ'adetime mektûb gönderüb me'mûr olduğun üzre fesâd ve şenâ'at iden eşkıyayı hüsn ü tedbîr ile ele getirüb her birlerinin şer'le haklarından gelinmek ile ahâli-i vilâyet ve ayende ve revende asûde olmuştur lakin ba'zı levendât ve ehl-i fesâd seferlü şeklinde seferden gelürüz deyü bahâne idüb fukâraya enva'î te'addi ve tecavüz idüb fesad ve şeneatleri günden güne ezdiyâd bulmak üzeredir ol makuleler ele getirülüb şerle haklarından gelinmeleri bilâ izn seferden avdet idenlerin dahi ahvâlleri görülmez ise külli fesât ve şenaatleri mukarrerdir deyü ilâm eyledüklerin eelden ol makule fesâd ve şenaât idenler ve bilâ emr seferden firâr idenlerin ele getirülüb şer'le ahvâllerin görülmesin emr idüb buyurdum ki:

Vusul buldukda bu babda her biriniz onât vechiyle mukayyed olup ol makûle seferlü şeklinde gezüb fesât ve şena'ât üzere olan eşkıyayı hüsn ü tedbir ve tedarikle ele getirüb da'va-yı hakk ve ta'yîn-i madde iden hasımları muvacehelerinde olanların hakk üzere görüb fesât ve şena'âtleri mukarrerse ba'de sübût şerle mukarrer olan hukûk ahkâmına hükm idüb alıvirdikter sonra ehl-i fesâd muhtâc-ı arz olanlardan ise muhkem hin idüb dahi üzerine sübût bulan mevâdın sûret-i sicilleri ile yazub 'arz eyleyesin ve 'arza muhtâç olmayanların şer'le muhkem haklarından gelesin kî sâ'ir ehl-i fesâda mu'ceb-i 'ibret vâkî'ola ve seferden bila izn ve defter gelmeden firâr idenlerle benim kullarım değildir anların dahi ahvâllerin görüb sahîh bilâ emr firâr idüb fesâdı olanları habs idüb 'arz eyleyesin kî sonradan emrim ne vechle sadır olursa mucebince 'amel ola

Ek 15.

Mühimme Defteri 77

Hüküm: 258

Sayfa: 76

Temeşvar beylerbeyisi Hasan dame ikbalehuya hüküm ki:

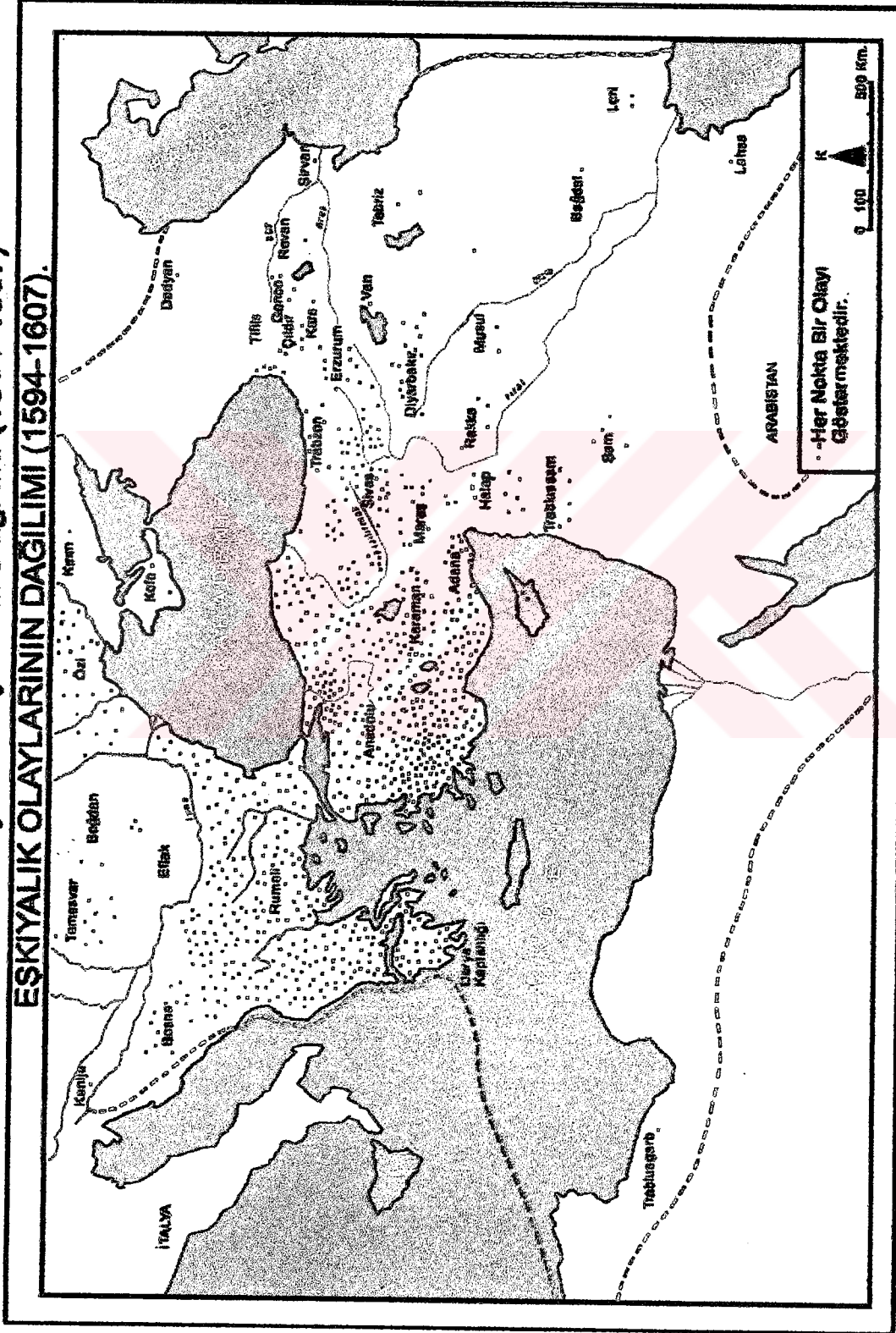
Mektub gönderüb Tatar taifesi Temeşvar vilayetine varub re'âya ve berâyanın esbâb ve erzâk ve tavarların garet eyledüklerinden meskenlerin dahi ihrâk bi'n-nar idüb bu makule zulm ve te'addilerinin nihâyeti olmaduğun ilâm eylemişsin imdi re'âya ve berâyayı vedayî-i hâlik ebedi abâdır eyyâm – ı sâ'adet encâmında berü cümle rencide olduklarına rızâ-yı hümâyûnum yokdur buyurdum ki:

Vusûl buldukda bu bâbda gereği gibi bizzat mukayyed olub dahi zikr olunan Tatar tâ'ifesinin men' ve ol diyardan avdet ittirilmesi her ne târikle kabilsen men' ve def' idüb ve ellerinde esbâb ve erzâk ve tavardan ne bulunursa alub girü ashâbına redd eyleyüb re'âya ve berâyayı asla rencide itdirmeyüb daima siyânet ve himâyet üzere olub hakk-ı istimâlet ile asûde-i hal olmalarına ber ihtimâm üzere olasın ve bundan gayrı ol caniblerde Pandor tâ'ifesi dahi karye be karye gezüb re'âyaya te'addi üzere oldukları istimâ olundu husus-ı mezbûre dahi mukayyed olub anın gibi zulm ve te'addisi olanları ele getürüb dahi muhkem haklarından gelesin ki sâ'ir zelemeye dahi müceb-i 'ibret ve bâ'is-i nasihat ola ve bi'l-cümle re'âya ve berâyanın her vechle siyânet ve himâyeti ile mukayyed olup bir ferde rencide ve remide itdirmeyüb dâ'ima isti'mâletten hâli olmayasın

**Ek 17. Eskiyalık Olaylarının Dağılımı (1594-1607)
ESKİYALIK OLAYLARININ DAĞILIMI (1594-1607).**

ÖZGEÇMİŞ

1976 Elazığ doğumluyum. İlk ve orta tahsilimi Elazığ'da tamamladıktan sonra 1994 yılında Fırat Üniversitesi Fen – Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünü kazandım ve 1998 yılında mezun oldum. Aynı yıl Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisansa başladım. 1999 yılında Fırat Üniversitesi Tarih Bölümü'ne Araştırma Görevlisi olarak girdim. Halen aynı görevi sürdürmekteyim.

1999
Fırat Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Tarih Bölümü
Araştırma Görevlisi

